

Ιωαννίδης Άρης

Ο Δοκιμιακός Λόγος στην Έκφραση - Έκθεση Γ' Λυκείου

Φιλολογικό & Οικονομικό

Φροντιστήριο Μ.Ε.

1ο σπουδαστήριο: Τοπάλη 15 - Δημητριάδος,
2ο σπουδαστήριο: Κ. Καρτάλη 28 - Δημητριάδος, Βόλος,
τηλ. 24210 - 23227, 6976796234

Ποιότητα και Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση Συνοπτική Ερευνητική Επισκόπηση

Δούκας Χρίστος, Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

1. Εισαγωγή Οι έννοιες «ποιότητα», «αποτελεσματικότητα», «αποδοτικότητα», «ποιοτικός έλεγχος», «διασφάλιση της ποιότητας», «κριτήρια και δείκτες αξιολόγησης», κατέχουν κεντρική θέση στον

εκπαιδευτικό λόγο της δεκαετίας του '90

Οι έννοιες αυτές έχουν ως προέλευσή τους κυρίως το χώρο της οικονομίας, συνδέονται με το στόχο της αύξησης της αποτελεσματικότητας των παραγωγικών μονάδων και επεκτείνεται η επίδρασή τους στον εκπαιδευτικό χώρο στον οποίο διαμορφώνουν στρατηγικές και μεθοδολογίες ανάπτυξης των εκπαιδευτικών συστημάτων.

Στο άρθρο αυτό επιχειρείται η προσέγγιση βασικών στοιχείων του λόγου της αποτελεσματικότητας / αξιολόγησης των σχολείων και αναλύονται οι επιδράσεις του σε κεντρικές κατευθύνσεις των εκπαιδευτικών συστημάτων και ιδιαίτερα στον τομέα της αξιολόγησης. Συγκεκριμένα το δημοσίευμα περιλαμβάνει:

- α) Συνοπτική παρουσίαση των ερευνών σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης.
- β) Τις σημερινές ερευνητικές κατευθύνσεις και
- γ) Τις επιπτώσεις τους στην πολιτική της αξιολόγησης.

Η Παιδεία στην Ελλάδα: Μία... κουρασμένη υπόθεση

Παθολογία συστήματος εκπαίδευσης

Το πρόβλημα της ελληνικής παιδείας είναι καθαρά φαυλοκρατικό. Ξεκίνησε από την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση με την εισαγωγή του συνδικαλισμού και τη μετατροπή του σχολείου σε χώρο ατομικού, αλλά κυρίως, κοινωνικού ανταγωνισμού. Κατήργησαν το θεσμό του επιθεωρητή, επέτρεψαν την επικράτηση της μετριότητας. Υποβάθμισαν τον κοινωνικό ρόλο του δασκάλου, και τον μετέτρεψαν σε συνδικαλιστή. Επέβαλαν την προαγωγή όλων των μαθητών από έτος σε έτος. Καλλιέργησαν την τακτική της ήσσοнос προσπάθειας και μετέτρεψαν την κριτική αφομοίωση της γνώσης σε αποστήθιση, με αποτέλεσμα την ανικανότητα των μαθητών να αντιμετωπίζουν άγνωστα προβλήματα. Διαστρέβλωσαν την ιστορία και εξάλειψαν την αγωνιστική διάθεση υπεράσπισης εθνικών συμφερόντων. Η έννοια της ιδιοτέλειας έχει αντικαταστήσει την αρετή της αυτοθυσίας. Τα παιδιά δεν έχουν πλήρη αυτογνωσία και ζουν σε μία εικονική πραγματικότητα, έρμιαια των παρορμήσεων του συρμού.

Στα πανεπιστήμια οι φοιτητές... έρχονται κουρασμένοι, άδειοι από κάθε δημιουργική γνώση, χωρίς συγκεκριμένες φιλοδοξίες, με προτεραιότητα την απαλλαγή τους από ένα φορτίο άχρηστων γνώσεων και την κοινωνική τους δικαίωση. Νομίζουν ότι όλοι (γονείς, κοινωνία, κράτος) είναι υποχρεωμένοι απέναντι τους και διακατέχονται από μία νοοτροπία ευδαιμονισμού. Έξω από τις γραμματείες των σχολών τους περιμένουν τα στημένα τραπεζάκια των κομμάτων και στη συνέχεια τους απενεργοποιεί το φαυλοκρατικά νομοθετημένο σύστημα. Επιτρέπει στους φοιτητές να μην παρακολουθούν τα μαθήματα και στα φροντιστήρια δεν καταλαβαίνουν ούτε την εκφώνηση των ασκήσεων. Οι φοιτητές εγγράφονται από έτος σε έτος χωρίς να έχουν περάσει τα μαθήματα του προηγούμενου και παραμυθιάζονται ότι προχωρούν στις σπουδές τους, αφού και επισήμως αναφέρονται ως φοιτητές προχωρημένων ετών. Τέλος στις εξετάσεις έχουν δίλημμα ποιο από τα χρωστούμενα μαθήματα να παρακολουθήσουν αφού ο κάθε φοιτητής έχει δικαίωμα να εξετάζεται απεριόριστες φορές, ενώ ο καθηγητής έχει την αντίστοιχη υποχρέωση να τον βαθμολογεί μέχρι να τον βαρεθεί. Έχουμε καταντήσει εξεταστικό κέντρο ανεκπαιδευτων φοιτητών. Η υποβάθμιση αυτή έγινε τάχα για να δημιουργηθούν προϋποθέσεις μόρφωσης των φτωχόπαιδων, που αντί να μορφώνονται τελικά παραμορφώνονται σε ένα σύστημα διαστρέβλωσης των αξιών. Η πλουτοκρατία αλλά και η κομματική ηγεσία προτιμούν να στέλνουν τα παιδιά τους στα καλύτερα ιδιωτικά σχολεία του εσωτερικού και στα πανεπιστήμια του εξωτερικού.

Όσον αφορά τα μέλη ΔΕΠ δεν νομίζω ότι έχουν την ικανότητα αλλά ούτε τη νομική δυνατότητα να προτείνουν λύσεις. Η διαπίστωση αυτή, όσο άδικη και αν είναι για μία τόσο ειδικευμένη κοινωνική ομάδα, τη μόνη ίσως που υπόκειται σε συνεχή και νομοθετικά προσδιοριζόμενη μέθοδο αξιολόγησης, σε κάθε βαθμίδα εξέλιξης των μελών της, εντούτοις, παραμένει σημαντική στα πλαίσια της δυναμικής που η υπόλοιπη κοινωνία περιμένει από τους πανεπιστημιακούς δασκάλους. Αυτό που χρειάζεται είναι η αξιολόγηση των Τμημάτων, που δεν λειτουργούν αποτελεσματικά εξαιτίας του περιοριστικού νομοθετικού πλαισίου και ενίοτε του αναίτιου της ύπαρξής τους. Την ευθύνη δυσλειτουργίας των νομοθετημάτων τους οι πολιτικοί τεχνηέντως προσπαθούν να μεταθέσουν στους πανεπιστημιακούς. Οι πανεπιστημιακοί έχουν μόνο προσωπικές και όχι θεσμικές ευθύνες. Οι περισσότεροι έμειναν σιωπηλοί ενώ άλλοι συνέργησαν στην ασέλγεια κατά της παιδείας που ακολούθησαν λαϊκίστικες επιλογές των υπεύθυνων κυβερνήσεων. Η λεγόμενη “γενιά του πολυτεχνείου” φέρει τη μεγαλύτερη ευθύνη της σημερινής κατάστασης, με ελάχιστους έντιμους εκπροσώπους της που ομολόγησαν ότι “αποτύχαμε”. Τα θεσμικά όργανα των πανεπιστημίων αδυνατούν να αναλάβουν το ρόλο αναμόρφωσης της παιδείας κυρίως λόγω της ενδογενούς αδυναμίας ελεύθερης έκφρασης, που προέρχεται από την αλληλεξάρτηση των μελών ΔΕΠ στην εξέλιξη τους, και της κομματικής εξάρτησης πολλών από αυτά (δεξιά και κυρίως αριστερά). Αυτά σημαίνουν αόρατη παραβίαση του πανεπιστημιακού ασύλου από τις κυβερνήσεις και τα κόμματα, χειρότερης μορφής από αυτή που θα συνιστούσε η

Διάλογος για την παιδεία;

Δακρυγόνο μου μυρίζει

ορατή παραβίαση του από τις δυνάμεις ασφαλείας. Είναι ιστορικά αποδεδειγμένο ότι ο προτεινόμενος διάλογος για την παιδεία δεν θα αποδώσει καρπούς λόγω της εμπάθειας, του τυχοδιωκτισμού, της βραχυπρόθεσμης αντίληψης των πραγμάτων, της ψηφοθηρίας, της εξάρτησης από ξένα κέντρα εξουσίας και της φαυλοκρατίας, που χαρακτηρίζουν τη

κομματικοποιημένη πολιτική ζωή του τόπου. Το δήθεν πρόβλημα εισαγωγής στα πανεπιστήμια είναι άνευ περιεχομένου, ήδη εισάγονται περισσότερα παιδιά από όσα επιτρέπει ο σεβασμός στην ιδιαιτερότητα της ανθρώπινης φύσης, που σήμερα βιάζεται από καθαρή ματαιοδοξία. Θα ήθελα να κλείσω θεωρώντας, ότι η λύση θα βρεθεί μόνο εάν απαρνηθούμε την ιδιοτέλεια και τον ατομικισμό μας και λειτουργήσουμε σαν μία κοινωνία ίσων ευκαιριών για όλους, ελεύθερη, αξιοκρατική αλλά και δίκαιη. Μία κοινωνία με αρχές, που να βραβεύει την αρετή, να προτρέπει στην εγκράτεια, στην άσκηση και να εμπνέει στην αυτοθυσία του ιδίου έναντι του κοινού συμφέροντος.

ΨΥΧΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ποιες είναι οι συνέπειες για τους μαθητές

Οι στη συντριπτική τους πλειονότητα γυναίκες νηπιαγωγοί αποτελούν «ζωντανή» αναφορά στο στερεότυπο του διαχωρισμού των επαγγελμάτων σε γυναικεία και ανδρικά από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ζωής ενός παιδιού. Τα βιβλία φροντίζουν να αναπαράγουν με διάφορους τρόπους ανάλογα στερεότυπα για τον καταμερισμό των ρόλων ανάμεσα στα δύο φύλα. «Στο βιβλίο "Ακούω, βλέπω και μιλώ, σκέπτομαι και συζητώ" που διδάσκονταν ως και πέρυσι τα παιδιά στο νηπιαγωγείο εφέτος υποτίθεται ότι θα διανέμονταν καινούργια βιβλία οι έμμεσες αναφορές σε παρωχημένα κοινωνικά πρότυπα είναι συχνές» λέει η κυρία Αθηνά Παπαδημητρίου, παιδαγωγός. Η παραδοσιακή ελληνική οικογένεια, π.χ., αποτελεί μια εικόνα που επανέρχεται στις σελίδες και στον μικρόκοσμο των παιδιών με βλαβερές συνέπειες για την ψυχική τους ανάπτυξη καθώς «το βιβλίο ωραιοποιεί την πραγματικότητα που περιλαμβάνει πλέον και τις μονογονεϊκές οικογένειες και τις οικογένειες από δεύτερο γάμο των γονέων, τις διαφυλετικές, τις οικογένειες με υιοθετημένα παιδιά κ.ο.κ.». Οι παραστάσεις που αναπαράγονται στις εικόνες και στα κείμενα ελάχιστη σχέση έχουν τελικά με ό,τι βιώνουν σήμερα τα παιδιά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση στα παιδιά καθώς άλλα μηνύματα λαμβάνουν από τον χώρο του σχολείου και άλλα από τον περίγυρό τους. Και αυτό διότι «βρίσκονται σε μια ευαίσθητη ηλικία, είναι εύπλαστα και υπό διαμόρφωση. Δεν έχουν ακόμη σταθερές εικόνες, σύμβολα, πρότυπα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού γίνεται σημαντικός καθώς πρέπει να υπερβαίνει τον τρόπο διδασκαλίας που ορίζει το πρόγραμμα σπουδών. Πρέπει να παρουσιάσει αλλά και να εξηγήσει στο παιδί τι συμβαίνει έξω από τις σελίδες του βιβλίου, να το συνδέσει με την πραγματικότητα».

*** Ζητούν χώρους για άθληση και παιχνίδι**

Η έλλειψη εγκαταστάσεων στα σχολικά κτίρια όπου θα μπορούν οι μαθητές να αθλούνται σωστά και με ασφάλεια, αλλά και χώρων για παιχνίδι, είναι ένα παράπονο των παιδιών που έχει χρονίσει. Στις περισσότερες περιοχές της Αθήνας το παιχνίδι είναι δυνατό μόνο στο σπίτι ή στον περίβολο του σχολείου. Δεν είναι τυχαίο ότι για το 94,6% των παιδιών οι φίλοι προέρχονται από το σχολείο, ενώ μόνο τρία στα δέκα παιδιά (35,8%) αναφέρουν ότι έχουν φίλους και από τη γειτονιά.

Έτσι, σχεδόν τα μισά παιδιά (43,6%) που ερωτήθηκαν τι θα έφτιαχναν στο σχολείο τους αν τους δινόταν η ευκαιρία απάντησαν «αθλητικές εγκαταστάσεις», ενώ σε ποσοστό 12% ζήτησαν χώρους και χρόνο για παιχνίδι. Το 8,2% των παιδιών απάντησε ότι θα έφτιαχνε βιβλιοθήκες, εργαστήρια και θα τοποθετούσε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, το 6,2% θα προχωρούσε σε αισθητική αναβάθμιση των χώρων και το 5% των παιδιών θα δημιουργούσε χώρους πρασίνου. Σε αναβάθμιση των χώρων υγιεινής θα προχωρούσε το 4,2% των παιδιών, της καντίνας το 3,7% και του περιεχομένου των μαθημάτων, με την εισαγωγή νέων, το 2,4% των παιδιών.

Η διάθεση των παιδιών για άθληση και παιχνίδι φαίνεται και από τις απαντήσεις που δίνουν στο ερώτημα για τις αγαπημένες δραστηριότητές τους. Για το 56,3% των παιδιών είναι τα σπορ και οι αθλοπαιδιές, για το 16,7% το ελεύθερο παιχνίδι και μόνο για το 4% και το 1,4% η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και η τηλεόραση αντίστοιχα.

Παρ' όλα αυτά, η συντριπτική πλειονότητα των παιδιών (περίπου εννέα στα δέκα) ασχολείται με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή μία ώρα την ημέρα και τέσσερα στα δέκα (38,3%) βλέπουν δύο ώρες τηλεόραση καθημερινά. Τα Σαββατοκύριακα η τηλεθέαση ανεβαίνει στα ύψη. Εξι στα δέκα παιδιά (64,4%) βλέπουν τηλεόραση περισσότερο από τρεις ώρες. Τηλεόραση με τους γονείς τους βλέπουν επτά στα δέκα παιδιά (70%), ενώ οι μισοί μαθητές (50%) απάντησαν ότι βλέπουν και μόνοι τους. Υψηλό ποσοστό τηλεθέασης εμφανίζουν τα παιδικά προγράμματα (74,7%).

Παράλληλα τα παιδιά παρακολουθούν στην τηλεόραση ταινίες και εκπομπές που απευθύνονται κυρίως σε ενήλικους, όπως ελληνικές ταινίες (57,5%), σίριαλ (52,6%), ξένες ταινίες (52,2%), τηλεπαιχνίδια (46,2%), ντοκυμαντέρ (44,9%) και αθλητικές εκπομπές (33,8%). Εξίσου σημαντικό είναι επίσης το στοιχείο που δείχνει ότι οκτώ στα δέκα παιδιά (80%) ξοδεύουν τον ελεύθερο χρόνο τους βλέποντας βιντεοκασέτες ή DVD.

Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου εννέα στους δέκα μαθητές (88,6%) επιλέγουν συνήθως οι ίδιοι τις τηλεοπτικές εκπομπές που παρακολουθούν, ενώ μόνο στο 37,3% η επιλογή γίνεται και από τους γονείς. Στον αντίποδα βρίσκεται το παιχνίδι, για το οποίο τα περισσότερα παιδιά εξοικονομούν περίπου τρεις ώρες την εβδομάδα. Τα περισσότερα παιδιά (75,3%) παίζουν στο σπίτι τους, το 50% απάντησε ότι παίζει και στο σχολείο, το 46,7% σε αυλή, το 38,2% σε άλλο σπίτι και μόνο τρία στα δέκα παιδιά (32,2%) παίζουν σε δρόμο της γειτονιάς τους. Σε παιδότοπο και σε λούνα παρκ απάντησαν ότι παίζουν το 8,1% και το 7,9% των παιδιών αντίστοιχα.

* Τι διαβάζουν τα παιδιά

Εξωσχολικά βιβλία διαβάζει η πλειονότητα των παιδιών (87,5%). Τα περισσότερα (68,7%) όμως αφιερώνουν μόνο μία-δύο ώρες την εβδομάδα στο εξωσχολικό διάβασμα και μόνο το 5,6% των παιδιών διαβάζει περίπου μία ώρα την ημέρα.

Επτά στα δέκα παιδιά (71,6%) προτιμούν τα μυθιστορήματα και σχεδόν οι μισοί μαθητές (42,9%) τα εικονογραφημένα βιβλία και τα κόμικς. Παραμύθια διαβάζουν σε ποσοστό 37% και περιοδικά τρία στα δέκα παιδιά (30%). Σημειώνεται ότι εικονογραφημένα βιβλία και κόμικς διαβάζουν ως επί το πλείστον τα αγόρια. Δύο ακόμη θλιβερές διαπιστώσεις της έρευνας είναι η σταδιακή απομάκρυνση των γονιών από τα παιδιά τους, κυρίως εξαιτίας της εργασιακής κόπωσης των πρώτων. Η πρώτη διαπίστωση αφορά τη μικρή συμμετοχή των γονιών στο παιχνίδι και η δεύτερη τις σπάνιες εξόδους με τα παιδιά τους. Το πρόβλημα είναι εντονότερο στις οικογένειες όπου εργάζονται και οι δύο γονείς. Συγκεκριμένα, τρία στα δέκα παιδιά (35,6%) είπαν ότι βγαίνουν σπανίως με τους γονείς τους, ενώ το 7,3% απάντησε «ποτέ». Αρκετά συχνά βγαίνουν δύο στα δέκα παιδιά (18,2%), πολύ συχνά το 5,7% και καθημερινά μόνο το 1,3%. Οκτώ στα δέκα παιδιά (80,4%) πηγαίνουν με τους γονείς τους σινεμά, τέσσερα στα δέκα (44%) θέατρο, το 26,3% σε μουσεία, το 25,5% σε συναυλίες και μόνο το 5% πηγαίνει σε ζωολογικό κήπο ή σε τσίρκο, ΤΟ ΒΗΜΑ , 25-07-2004

Η δύναμη της μάθησης

Πάνω από 100 γονίδια συμμετέχουν στην ανάπτυξη της ευφυΐας του ανθρώπου και ακόμη περισσότερα εμπλέκονται στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Ομως υπάρχει στον νου ένα μεγάλο πεδίο ελεύθερο το οποίο καλείται να καλύψει η εκπαίδευση. Τα εξωτερικά πνευματικά ερεθίσματα είναι απαραίτητα για την ολοκλήρωση της δομής του εγκεφάλου

Το σχολείο πρέπει να είναι ένα επιστημονικό εργαστήριο, με τους εκπαιδευτικούς να γνωρίζουν καλά τη χρήση των εκπαιδευτικών εργαλείων, τη δύναμη των παιδαγωγικών ερεθισμάτων και τη δύναμη τη δική τους

Από την όχι και τόσο μακρινή εποχή που η γνώση «αποτυπωνόταν με τη βέργα» στο σώμα του σαστισμένου μαθητή μέχρι σήμερα η διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης έχει διανύσει μερικά έτη φωτός. Ο αυταρχισμός του σχολείου έδωσε τη θέση του στη συνεργασία και η επιβολή στη δημιουργικότητα. Η πρόοδος πολλών σχετικών επιστημών συνέβαλε στην απόσταση μιας σταγόνας παιδαγωγικής αλήθειας, χρήσιμης και αποτελεσματικής για την προσέγγιση επιτυχεστερων εκπαιδευτικών μεθόδων.

Η βαθύτερη κατανόηση της φύσης της μάθησης πέρασε από το «χυδαίο περιβαλλοντικό προκαθορισμό», όταν ο πατέρας της ψυχολογίας Watson υποστήριζε τον περασμένο αιώνα ότι μπορεί να κάνει ένα νεογέννητο όπως το προγραμματίζει, επιστήμονα, άγιο, εγκληματία κτλ., μέχρι τον «χυδαίο γενετικό προκαθορισμό», σύμφωνα με τον οποίο «τα γονίδιά μας καθορίζουν τη μοίρα μας». Για να απορριφθούν και οι δύο εκδοχές ως ακραίες με την αλήθεια να βρίσκεται στη μέση, αλλά και με αντανάκλαση στην παιδαγωγική μεθοδολογία.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι η απόσταση που υπάρχει μεταξύ του γενοτύπου και του φαινοτύπου είναι πολύ μεγάλη, ότι η αντίδραση πολλών γονιδίων και περιβάλλοντος είναι πολύ σημαντική, ότι η παιδαγωγική δύναμη μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη της ευφυΐας και της προσωπικότητας του μαθητή. Αυτή η δύναμη της μάθησης, που αφορά ακόμη και είδη χαμηλά

στην εξελικτική ιεραρχία, κορυφώνεται στον άνθρωπο και τον καθιστά ξεχωριστό είδος λόγω του μοναδικού εγκεφάλου του.

Η συμμετοχή, λ.χ., πάνω από 100 γονιδίων στην ανάπτυξη της ευφυΐας του ανθρώπου παραχωρεί μεγάλο μέρος στην περιβαλλοντική - διδακτική επίδραση, περισσότερα ακόμη γονίδια εμπλέκονται στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Από την άλλη μεριά γίνεται όλο και περισσότερο εμφανές ότι φθάνει η ώρα για τη βαθύτερη κατανόηση της λειτουργίας του εγκεφάλου μας. Η καλπάζουσα γενετική γνώση λειτουργεί προωθητικά για τις νευροεπιστήμες που αναμένεται να περάσουν στην αλματώδη πορεία τους στον τρέχοντα αιώνα.

Ηδη υπάρχουν σοβαρά ευρήματα που υποστηρίζουν την απόλυτη αναγκαιότητα των κατάλληλων εξωτερικών ερεθισμάτων για την επιτυχή ανάπτυξη κάποιας δομής, του ματιού λ.χ. Το νεογέννητο γατάκι που χάνει πλήρως την όρασή του όταν το μάτι του σκεπαστεί για τις επτά πρώτες εβδομάδες με ρούχο διαφανές που όμως δεν αφήνει να περάσει εικόνα, κάτι που δεν συμβαίνει αν το ρούχο τοποθετηθεί μετά την έβδομη εβδομάδα, δείχνει πόσο απαραίτητη είναι η εικόνα ως ερέθισμα για την ανάπτυξη της δομής του ματιού.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αντίστοιχης αναγκαιότητας είναι και τα ανάλογα πνευματικά ερεθίσματα για την ολοκλήρωση της δομής του εγκεφάλου. Αλλωστε ένα νεογέννητο έχει ένα μόνο μέρος του όγκου του εγκεφάλου του ο οποίος αναπτύσσεται αναλόγως μέσα από τα διάφορα ερεθίσματα και τις εμπειρίες στις οποίες υποβάλλεται. Η διαλεύκανση της νευρωνικής φύσης της λειτουργίας του εγκεφάλου, οι κατάλληλες δηλαδή συνάψεις των νευρώνων ως αποτέλεσμα βιωματικής μάθησης, ο νευρωνικός άνθρωπος, είναι ο σύγχρονος στόχος των ερευνητών. Και μέσα απ' αυτό το στόχαστρο διαφαίνεται η σημασία της διαπαιδαγώγησης ως μέσου στην επιτυχή νευρωνική ανάπτυξη του εγκεφάλου, στην κατανόηση της ψυχολογίας του ανθρώπου και της κοινωνικής του συμπεριφοράς.

Ο σοβαρός λοιπόν παρονομαστής της διαπαιδαγώγησης, που γίνεται ως γνωστόν ακόμη σημαντικότερος στις μικρές ηλικίες, προσδίδει ανάλογη σοβαρότητα στη διδακτική μεθοδολογία, στο περιεχόμενο και στους στόχους του σχολείου. Μια ευθύνη που αποτυπώνεται μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα, βασικός άξονας του οποίου είναι η φιλοσοφία των προγραμμάτων του, που πρέπει να αντανakλούν την αναγκαιότητα της κάθε εποχής, συνδυαζόμενα με την αυξανόμενη κατανόηση της φύσης της μάθησης.

Το σχολείο λοιπόν πρέπει να 'ναι ένα επιστημονικό εργαστήριο, με τους εκπαιδευτικούς να γνωρίζουν καλά τη χρήση των εκπαιδευτικών εργαλείων, τη δύναμη των παιδαγωγικών ερεθισμάτων, τη δύναμη τη δική τους. Ο μαθητής με τον «εύπλαστο» εγκέφαλό του θα πρέπει να «εξασκείται» στη διαμόρφωση, ενδυνάμωση και ευαισθητοποίηση των «νευρωνικών συνάψεων» μαθαίνοντας, στην ψυχολογική του ενηλικίωση αντιδρώντας επιτυχώς, στην αρμονική κοινωνική του ένταξη με τη μορφοποίηση της κοσμοαντίληψής του. Η άσκηση αυτή δεν θα είναι πάντα ευχάριστη· θα είναι και κοπιαστική. Γι' αυτό το σχολείο θα πρέπει να είναι ενδιαφέρον και να παρακινεί τη δημιουργικότητα που ο μαθητής αναμένει, καθώς ο άνθρωπος είναι από τη φύση του δημιουργικός, την πολύπλευρη βιωματική μάθηση για την ολιστική κατανόηση και κατάκτηση της γνώσης, καθώς η εγκεφαλική δράση είναι επίσης ολιστική.

Γι' αυτό ο μαθητής πρέπει να ασκείται συνεχώς με ανακεφαλαιώσεις, συνδυαστικές συγκρίσεις και βιωματικές διδασκαλίες για να ισχυροποιεί τις νευρωνικές συνάψεις τις οποίες πέτυχε με την κατάλληλη εμπειρία και μάθηση που οργανώνεται στον εγκέφαλο με μορφή «ηλεκτρικών κυκλωμάτων» δομημένη από ιστούς νεύρων. Γι' αυτό το σχολείο θα πρέπει να είναι χώρος συστηματοποιημένης «άσκησης» του εγκεφάλου, της ψυχής και της συνείδησης, όπως το γυμναστήριο του σώματος· και δεν μπορεί να 'ναι ούτε χαλαρό ούτε καταπιεστικό, αλλά χώρος χαράς και δημιουργίας με επίκεντρο τον μαθητή· για να αγαπήσει τη γνώση και τον χαρακτήρα του σχολείου.

Ο ρόλος του σχολείου και των δασκάλων

Η σχολική γνώση πρέπει να 'ναι αξιόλογη, επικαιροποιημένη και να προσφέρεται στο κατάλληλο παιδαγωγικό πλαίσιο. Μια προσπάθεια που αφορά τους μεγάλους οι οποίοι πρέπει να σχεδιάζουν το κατάλληλο εκπαιδευτικό σύστημα στο οποίο σημαντική παράμετρος είναι και το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό. Στη βάση αυτών των αποδοχών δομήθηκε και η φιλοσοφία του νέου εκπαιδευτικού συστήματος, της ποιοτικής αναβάθμισης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τα σχετικά στοιχεία του οποίου βρίσκονται στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (www.pi-schools.gr) αναμένοντας το ενδιαφέρον της εκπαιδευτικής κοινότητας, της ελληνικής διανόησης, που πρέπει να ανταποκριθεί στη νέα αυτή εθνική και συλλογική προσπάθεια εκπόνησης όλου του εκπαιδευτικού υλικού Δημοτικού και Γυμνασίου. Αυτή η ευθύνη ανήκει σε όλους μας, αυτή η υποχρέωση ανήκει στους μεγάλους, στους επαΐοντες, στους «δασκάλους» της νεολαίας μας· και πρέπει με περίσσεια σοβαρότητα να ασχοληθούμε μαζί της. Είναι μια πρόκληση της εποχής μας στην οποία πρέπει να ανταποκριθούμε και να απαντήσουμε με αγάπη και σεβασμό στην προσπάθεια των μαθητών μας προσφέροντάς τους την αξιόλογη γνώση μέσα από τη συνδυαστική - ολιστική και διαθεματική - εννοιολογική κατάκτησή της. Ένα βήμα προς τις επιταγές της επιστήμης· και ένα άλμα προς τις επιταγές του μέλλοντος.

Ο κ. Στ. Ν. Αλαχιώτης είναι καθηγητής Γενετικής, πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και πρόην πρότάνης του Πανεπιστημίου Πατρών. ΤΟ ΒΗΜΑ , 29-06-2003

M.M.E.

Η δεκαετία του 1990, μετά δηλαδή την ανάπτυξη της τηλεόρασης, λόγω της ελεύθερης χρήσης της, έφερε τεράστιες αλλαγές στην επικοινωνία αλλά κυρίως στην κοινωνία. Τα δελτία ειδήσεων στη μάχη της ακροαματικότητας έχουν γίνει πλέον εκπομπές σώου εισβάλλοντας συνεχώς και στα πιο προσωπικά στοιχεία της ζωής των πολιτών. Οι παρουσιαστές εξασκούν πλέον και το ρόλο του εισαγγελέα στις διάφορες υποθέσεις καταδικάζοντας ή αθώνοντας τους υπόπτους πριν τις δικαστικές αποφάσεις.

Οι εκπομπές λόγου, πολλές από τις οποίες στημένες και ακριβοπληρωμένες από τους παρουσιαζόμενους- κυρίως σε περίοδο εκλογών - δημιουργούν πρότυπα, πολλές φορές καταστρεπτικά για τη νεολαία. Τα reality show έχει αποδειχθεί ότι είναι υπεύθυνα για πολλές αυτοκτονίες ανθρώπων που έχουν περάσει από αυτά. Έχουμε δηλαδή μεταβάλει την τηλεόραση από μέσο ενημέρωσης σε μέσο ευχαρίστησης με βάση τον πόνο του συνανθρώπου μας. Ίσως αυτό να ήταν και "αναγκαίο". Ο Διονύσης Σαββόπουλος κάποτε όταν ρωτήθηκε αν ανησυχεί για την κοινωνική εξαθλίωση των συγκεκριμένων εκπομπών απάντησε ότι αφού οι μεγαλοπόλεις έχουν χάσει το χαρακτήρα της πλατείας του χωριού που μαζεύονταν οι "κατίνες" της γειτονιάς, έπρεπε να βρεθεί ένα υποκατάστατο, και αυτό είναι τα reality show.

Είναι συχνό φαινόμενο πλέον στην Ελληνική κοινωνία η οικογένεια να έχει δύο και τρεις τηλεοράσεις στο σπίτι για να μπορεί να απολαύσει το κάθε μέλος τη δική του σαπουνόπερα Ελληνική ή Μεξικάνικη, φυσικά μεταγλωττισμένη. Έτσι, παρατηρείται ένα μείζον κοινωνικό πρόβλημα, αυτό της μη επικοινωνίας της οικογένειας, αφού ο καθένας έχει συνδεθεί περισσότερο με το ηλεκτρονικό κουτί παρά με τα μέλη της οικογένειας του. Ταυτόχρονα, ο τρόπος ζωής των ηρώων αυτών των τηλεοπτικών σειρών με το εύκολο χρήμα, τις μίζες, τις απάτες, τις ίντριγκες, τους έρωτες, τις εξωσυζυγικές σχέσεις, τα πανάκριβα σπίτια και αμάξια δημιουργούν νέα ήθη, σίγουρα όχι χρηστά.

Το κουτσομπολιό, τα ροζ σκάνδαλα, τα νυχτοπερπατήματα πολιτικών, τραγουδιστών και

ηθοποιών ήταν ίσως η αφορμή για τη δημιουργία αυτής της τηλεοπτικής "ζούγκλας", αλλά και της δημιουργίας κουτσομπολιστικών περιοδικών. Οι παπαράτσι παραβιάζουν πλέον τη προσωπική ζωή από τη μια, αλλά και δημιουργούν ψεύτικες ιστορίες από την άλλη, καλλιεργώντας την περιέργεια των αναγνωστών τους, κυρίως γυναικών, και συνάμα αυξάνοντας τα κέρδη τους.

(Απόσπασμα από κείμενο του Αρσένιου Διαμαντίδη)

Παγκοσμιοποίηση

Η Γένοβα και τό Κιότο είναι δύο σταθμοί που ξεσκέπασαν τελικά τά δύο πρόσωπα τής παγκοσμιοποίησης. Η φωτεινή της πλευρά είναι αυτή που εμπεριέχει τήν έννοια τής ελευθερίας, τής ελεύθερης διακίνησης ατόμων, ιδεών, προϊόντων, τής ελεύθερης ανάπτυξης τής προσωπικότητας τών ανθρώπων σέ ολόκληρο των πλανήτη. Εμπεριέχει τήν έννοια τού σεβασμού στίς πολιτισμικές ιδιαιτερότητες τών λαών, τών κοινωνικών συνόλων, τόν σεβασμό στή βούληση τών λαών γιά τίς θρησκείες καί τίς λατρευτικές τους καταγραφές.

Ίσως νά μή μάς είναι κατανοητά ήθη καί έθιμα, πολλές φορές αντίθετα μέ τά δικά μας, όμως ο σεβασμός μας καί η αγάπη στόν συνάνθρωπο, τού δίνει τό δικαίωμα νά αποφασίσει μέσα από κοινωνικές διεργασίες που τού ταιριάζουν, νά αλλάξει ή νά διατηρήσει όσα ξενίζουν ή όσα είναι σέ αντίθεση μέ τό μοντέλο τού Δυτικού πολιτισμού "μας". Τό φωτεινό πρόσωπο τής παγκοσμιοποίησης αναγνωρίζει τό δικαίωμα τών λαών νά επιλέγουν καί εκμεταλλεύεται πρός τή θετική κατεύθυνση τήν ανάπτυξη τής τεχνολογίας, τό άνοιγμα τής διεθνούς επικοινωνίας, που όπως είπε ο Σονκιάο, μάς βοήθησε νά αντιληφθούμε ότι "είμαστε όλοι επιβάτες στό ίδιο πλοίο".

Τό άλλο, τό σκληρό πρόσωπο είναι αυτό που επιβάλλει ετοιμεικά τήν μεγαλύτερη καταστροφή τής στιβάδας τού όζοντος από τά χημικά τών πολυεθνικών συμφερόντων. Ισοπεδώνει ήθη καί έθιμα βίαια, γιά νά δημιουργήσει ομοειδή ανθρωποειδή καταναλωτικά όντα, τά οποία δέν θά εκφράζονται παρά μόνο μέσα από ελάχιστες λέξεις καί μέσα από μηχανές προηγμένης τεχνολογίας. Η έκφραση μετουσιώνεται πλέον στήν επίδειξη κατοχής ύλης καί τεχνολογικών μέσων. Μοιράζει ναρκωτικά γιά νά ναρκώνει συνειδήσεις, συγκεντρώνει κέρδη τά οποία επενδύει σέ παραγωγή προϊόντων που χρειάζονται μαζικές αγορές. "Φακελώνει" τίς αντιδράσεις μας καί τή ζωή τού καθενός μας, ώστε νά τίς ελέγχει. Δημιουργεί σύγχυση, κτυπώντας μας σέ τραπέζι μπιλιάρδου, χτυπάει αλλού γιά νά πετύχει κάτι άλλο.

Η αύξηση τού οργανωμένου εγκλήματος είναι αποτέλεσμα τής παγκοσμιοποίησης τής έννοιας τού εύκολου κέρδους καί τής συγκέντρωσης πλούτου μέ όποιο τροπο, μέ κάθε μέσο. Μέσα στά πλαίσια αυτής τής παγκοσμιοποίησης άς ετοιμασθούμε νά ενταχθούμε στό σύνολο τών ανθρωποειδών, που θά ξυπνούν τό πρωί σέ κάποιο δωμάτιο πολυτελείας μέσα στό χώρο τής πολυεθνικής που δουλεύουν, θά μεταφέρονται στό διπλανό χώρο τού γυμναστηρίου γιά νά γυμνασθούν, στό διπλανό χώρο ιατρείου γιά τόν έλεγχο τής φυσικής τους κατάστασης, στό διπλανό χώρο γιά τό πρόγευμα μέ θέα τά συγκεντρωτικά αποτελέσματα τών ημερησίων κερδών, θά εγκαθίστανται στό γραφείο τους μέχρι τό απόγευμα, θά παρακολουθούν εσώκλειστοι σινεμά στή διπλανή αίθουσα γιά νά μή χάνουν χρόνο στίς μετακινήσεις καί θά παράγουν, θά παράγουν, θά παράγουν κέρδη. Όσοι αντέξουν.... Οι άλλοι, αυτοί που δέν θά αντέχουν... στόν Καιάδα, στό ποτό, τά ναρκωτικά. Στήν ανέχεια, στήν αυτοκτονική αντίδραση.

Αυτή η όψη τής παγκοσμιοποίησης έχει ξεχάσει τό ανθρώπινο χάδι, τό ανθρώπινο δάκρυ, τήν ανθρώπινη ανάγκη νά ακουμπάς, νά πιστεύεις, νά ελπίζεις, νά αισθάνεσαι τόν Θεό, όπως καί άν τόν ονομάζεις, τόν Θεό τής ψυχής σου.

(Το κείμενο, όσον αφορά τον τονισμό, παραμένει όπως γράφτηκε από τη συγγραφέα)
(Απόσπασμα από κείμενο της Ηρώς Φιλολία Δρ. Παντείου Πανεπιστημίου)

Ελευθερία

Οι άνθρωποι είναι σκλάβοι του χρόνου, της γεωγραφίας και του περιβάλλοντός τους, της γενετικής κληρονομικότητάς τους, της ιδιοσυγκρασίας, του κλίματος, των περιστάσεων μέσα στις οποίες ζουν. Τελικά είναι σκλάβοι στα απρόβλεπτα ρεύματα της ζωής και στο αναπόφευκτο τέλος της. Όσο περισσότερο ζουν οι άνθρωποι και όσο περισσότερο απομακρύνονται από την παιδική ηλικία, τόσο καθαρότερα βλέπουν πόσο περικυκλωμένοι είναι από όλες τις πλευρές. Φυσικά, μέσα στα πλαίσια αυτών των ορίων, μέσα στο στενό κομμάτι γης και χρόνου που τους έχει παραχωρηθεί, είναι κάπως ελεύθεροι. Όσο όμως το πνεύμα του ανθρώπου γίνεται βαθύτερο και πιο ευαίσθητο, τόσο καθαρότερα βλέπει πως η ελευθερία του είναι περιορισμένη και ότι στην πραγματικότητα αποτελεί μια ψευδαίσθηση. Η θλίψη και η νοσταλγία του για μια γνήσια ελευθερία γίνεται όλο και βαθύτερη. «Ζώντας διαρκώς στο σκοτάδι και στην πάλη, ω! πόσο σκοτεινό είναι το σκοτάδι, πόσο σφικτή η πάλη», έγραψε κάποιος ποιητής για να περιγράψει τη ζωή του ανθρώπου. Τη βαθιά αλήθεια αυτών των λέξεων την καταλαβαίνουν όλοι εκτός από τους πιο χυδαίους και άξεστους, που ζουν για τη στιγμή και διασκεδάζουν με φτηνές ιστορίες πάθους.

Όλος ο ανθρώπινος πολιτισμός, η τέχνη και η ποίηση, διαπερνάται από μια θλίψη, η οποία φαίνεται πως είναι το πιο ανθρώπινο και αυθεντικό συναίσθημα, αυτή δε η θλίψη αφορά ακριβώς το αίσθημα φυλάκισης και περιορισμού της ζωής, τη θνητότητα και την ευπάθεια του κάθε πράγματος σ' αυτόν τον κόσμο. Μόνο στην παιδική ηλικία το αγνοούμε, και γι' αυτό ακόμη και η πιο στερημένη παιδική ηλικία φαίνεται να είναι ένα συνεχές πανηγύρι. Το παιδί βλέπει τη ζωή ελαφρόκαρδα και χαρούμενα, σαν ένα ανοιχτό παράθυρο σε ένα υπέροχο ανοιξιιάτικο πρωινό, γεμάτο από απεριόριστες δυνατότητες. Ο άνθρωπος ενηλικιώνεται όταν συρρικνώνεται αυτό το εσωτερικό πνεύμα εορτασμού, και στη θέση του αναπτύσσεται η αντίληψη πως η ζωή μοιάζει με φυλακή. Ξαφνικά εισέρχεται η θλίψη. Άσχετα δε από το πόσο προσπαθεί να αναισθητοποιήσει αυτή τη θλίψη, αν είναι τίμιος με τον εαυτό του, ποτέ δε θα μπορέσει να την εξαλείψει.

(Απόσπασμα από το πολύ καλό και προτεινόμενο βιβλίο του Αλέξανδρου Σμέμαν Εορτολόγιο, Ετήσιος εκκλησιαστικός κύκλος, βλέπε Εκδόσεις Ακρίτας. Ιστοσελίδα

Η πρόοδος της Γενετικής

Ο κόσμος μας έχει χωριστεί σ' αυτούς που παρακολουθούν την πρόοδο της επιστήμης και υποστηρίζουν κάθε νέο επιστημονικό επίτευγμα είτε γιατί ευκολύνει τη ζωή μας είτε γιατί μας βοηθά να πετύχουμε σε τομείς που στο παρελθόν μας προκαλούσαν αφορμές λύπης, αλλά και σ' αυτούς που φοβούνται την χωρίς μέτρο πρόοδο και επιμένουν στην ύπαρξη κάποιων κριτηρίων για τη χρήση των επιστημονικών επιτευγμάτων. Συχνά οι τελευταίοι κατηγορούνται ως οπισθοδρομικοί, συντηρητικοί, ξεπερασμένοι από τους πρώτους, οι οποίοι έχουν υπό τον έλεγχό τους τα ΜΜΕ και τους μηχανισμούς που διαμορφώνουν την άποψη της κοινής γνώμης.

Η επιστήμη έχει προχωρήσει στο θέμα της Ανθρώπινης Γενετικής πάρα πολύ τα τελευταία χρόνια. Είμαστε έτοιμοι να κλωνοποιήσουμε άνθρωπο, έχουμε τη δυνατότητα να βοηθήσουμε τα ζευγάρια που δεν μπορούν να κάνουν παιδιά να αποκτούν με μηχανικούς - εργαστηριακούς

τρόπους, θα έχουμε τη δυνατότητα να διαλέγουμε το φύλο του παιδιού μας, θα μπορούν άνθρωποι που δεν ακολουθούν τον φυσικό τρόπο ζωής αλλά είναι ομοφυλόφιλοι και έχουν ήδη σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες το δικαίωμα να "παντρεύονται", να αποκτούν με επιστημονική βοήθεια παιδιά ή να υιοθετούν, και γενικά θα μπορούμε να καυχηθούμε ότι τρόποι που ήταν στα χέρια της φύσης ή του Θεού, θα κατακτηθούν από μας.

Οποιοσδήποτε προβληματισμός πάνω στα θέματα αυτά βιοηθικής θεωρείται απόδειξη οπισθοδρομικής σκέψης. Μεθυσμένοι από τη δύναμη της τεχνολογίας και από την ασυδοσία της α-ηθικότητας που επικρατεί στην πολιτική, τα ΜΜΕ, την καθημερινότητά μας, θεωρούμε ότι μπορούμε να αξιοποιήσουμε χωρίς προβληματισμό τις δυνατότητες που η επιστήμη μας δίνει. Αγνοούμε ότι για να γίνει ένα παιδί μέσα από τις εργαστηριακές τεχνικές, μένουν καταψυγμένα άλλα, που δεν παύουν να είναι υπάρξεις και που αν περάσουν κάποια χρόνια, θα καταστραφούν. Αγνοούμε συνειδητά ότι παιδιά που μεγαλώνουν σε περιβάλλοντα στα οποία οι δύο γονείς δεν λειτουργούν όπως η φύση κι ο Θεός ορίζουν, δεν είναι δυνατόν να αποκτήσουν ταυτότητα και χαρακτήρα ζωής, αλλά θα έχουν μια μόνιμη ψυχολογική αναπηρία.

Στο όνομα του προοδευτισμού μας θεωρούμε κατόρθωμα να διαλέγουμε αν το παιδί μας θα είναι αγόρι ή κορίτσι, περνώντας από το παράθυρο έναν καινούριο ρατσισμό, χειρότερο του παρελθόντος, που ήθελε παιδιά να είναι μόνο τα αγόρια. Θέλουμε να κλωνοποιήσουμε άνθρωπο για να μπορούμε στο μέλλον όχι να λύνουμε τα προβλήματα υγείας, αλλά να ετοιμάζουμε ρομποτάκια, μη συζητώντας για το τι είναι ψυχή του ανθρώπου και παραθεωρώντας τα δικαιώματα ανυπεράσπιστων υπάρξεων. Με τον ίδιο τρόπο πετύχαμε η έκτρωση να είναι δικαίωμά μας και να πετάμε στα σκουπίδια αθώα βρέφη, φωνάζοντας για την τρομοκρατία, αλλά όντας φονιάδες μυριάδων ψυχών και σωμάτων.

(Απόσπασμα από κείμενο του π. Θεμιστοκλή. Περιοδικό [Ψηφίδες](#))

Θανατική ποινή – Δικαιώματα

Η θανατική ποινή είναι ένα σοβαρό πρόβλημα, ιδίως στις ΗΠΑ, όπου έχει θεσπιστεί η εκτέλεση με βάρβαρους, περισσότερο ή λιγότερο δεν έχει σημασία, τρόπους, όπως η ηλεκτρική καρέκλα, η κρεμάλα, η θανατηφόρος ένεση, αλλά και σε μια σειρά κρατών, όπως στη γειτονική μας Τουρκία (όπου ο θάνατος επέρχεται δια των βασανιστηρίων, της αγχόνης, της εγκατάλειψης στις φυλακές και της σάρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κι αυτό εξακολουθεί δυστυχώς να είναι πραγματικότητα), στην Ινδονησία και σε άλλα μέρη του κόσμου, χωρίς

οι δήθεν ενδιαφερόμενοι για τα ανθρώπινα δικαιώματα ισχυροί να πολυνοιάζονται!

Η θανατική ποινή, ως πράξη εκδίκησης της κοινωνίας απέναντι σ' όσους εγκληματούν, έχει το πλεονέκτημα, όπως υποστηρίζουν οι φίλοι της, να αποδίδει το αίσθημα του δικαίου στην κοινωνία, για απεχθή εγκλήματα, έτσι ώστε να παραδειγματίζονται επίδοξοι μιμητές. Εξάλλου, οι συγγενείς των θυμάτων, νιώθουν την ικανοποίηση ότι η κοινωνία δικαιώνει τη μνήμη των δικών τους ανθρώπων, εκτελώντας τους δολοφόνους. Ένας τρίτος λόγος είναι ότι έτσι επιβάλλεται η πειθαρχία στην κοινωνία και, κυρίως, εξασφαλίζουμε το ότι οι εγκληματίες δεν θα ξαναδράσουν δολοφονικά!

Επί της ουσίας, βέβαια, ούτε τα εγκλήματα, ούτε η βία μειώθηκαν, ενώ η θανατική ποινή εξομοιώνει κράτος, κοινωνία και εγκληματία, κατά την αρχή "οφθαλμόν αντί οφθαλμού". Από κει και πέρα, ο εγκληματίας δεν έχει το δικαίωμα της μετάνοιας, ούτε την ευκαιρία να συναισθανθεί την αδικία που έκανε, ακριβώς γιατί υφίσταται μια ακόμη μεγαλύτερη αδικία! Τελικά, όσο απάνθρωπος είναι ένας εγκληματίας, τόσο και περισσότερο απάνθρωπο γίνεται το κράτος που σκέφτεται και δρα με τον ίδιο τρόπο! Δεν συζητάμε για τις περιπτώσεις πολιτικών κρατουμένων,

οι οποίοι καταδικάζονται σε γρήγορο ή αργό θάνατο, για τις ιδέες τους. Εδώ ισχύει ότι ο πολιτισμός και η δημοκρατία μας φαίνονται από το πόσο μπορούμε να δεχτούμε τη διαφωνία, όσο ισχυρή κι αν είναι!

Το πρόβλημα είναι ότι το βασικό ανθρώπινο δικαίωμα της ελευθερίας σκέψης και έκφρασης θεωρείται προνόμιο όσων συμφωνούν με την εκάστοτε εξουσία ή την κυριαρχούσα κουλτούρα της κοινωνίας, με αποτέλεσμα, να καταδικάζονται στο θάνατο της απομόνωσης ακόμη και οι διανοούμενοι που έχουν διαφορετική γνώμη από τους "φωτισμένους", οι νέοι που προσπαθούν να ζήσουν αλλιώς από τους πολλούς, αυτοί που δεν τους αρέσουν τα τραγούδια των πολλών, αυτοί που προτιμούν ένα διαφορετικό ήθος και ύφος.

(Απόσπασμα από κείμενο που δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό [Ψηφίδες](#))

Νόμοι – ανομία

Η ανομία δεν ανέχεται νόμο, δεν θέλει πολιτισμό, διαστρέφει φύσεις, καταστρέφει κάθε τι το καλό, επιβραβεύει κάθε τι το άνομο, το ανοίκειο, το επιβλαβές, ευνοεί πάσης φύσεως αναμιξεις και προσμίξεις, ιδεών και ανθρώπων και ζώων, θέλγεται από επιμιξίες διαφορετικών φυλών, από σεξισμό και σαδισμό, καταδικάζει το όντως ωραίο και ποθεί το έκφυλο, το διεστραμμένο.

Όλα αυτά τα ανάποδα πράγματα, η ανομία τα αντιλαμβάνεται ως ελευθερία. Την υποχώρηση του νόμου την ονομάζει ιδιωτική πρωτοβουλία και την εκθειάζει. Την εύλογη αντίδραση της κοινωνίας εις όλα αυτά, την ονομαζει πολιτικό κόστος. Η ανομία ζητεί λιγότερο ή περισσότερο κράτος και εννοεί λιγότερο άνθρωπο και περισσότερο τέρας (Λεβιάθαν - βλ. το ομώνυμο σχετικό βιβλίο του Θ. Χομπς), ανακαλύπτει συνωμοσίες εκεί όπου έντιμοι άνθρωποι ανθίστανται εις την ανομία, και αποκαλύπτει μόνη της, ως κάτι το φυσικό και νόμιμο, ώστε να ολοκληρώσει την σύγχυση που προξενεί στις συνειδήσεις. Έτσι, φαίνεται ότι η ανομία ανέχεται την αλήθεια, όταν οι ίδιοι οι άνθρωποι που κινούνται στον πυρήνα της Νέας Εποχής (Φέργκιουσον), επισημαίνουν ότι εξυφαινεται συνωμοσία της Νέας Εποχής, όταν οι ίδιες οι εφημερίδες των φορέων της ανομίας αποκαλύπτουν ως κάτι γενικευμένο και μη αντιμετώπισιμο την επικείμενη βορά των ωφελημάτων εκ της εξουσίας, όπως την απορρόφηση από οικείους της ανομίας των πακέτων και των φιλέτων της χονδρής οικονομίας. . .- παραλείποντας τις περισσότερες φορές να αναφερθούν εις ήδη γενομένη βορά τέτοιων πακέτων κατά παρανόμους τρόπους.

Ελεύθερος λοιπόν είναι όχι ο κάθε άνθρωπος, κατά την εποχή μας, εποχή της ανομίας, αλλά ο ισχυρός για να γίνει ισχυρότερος, για να οργανώσει την ανομία, για να καταστρέψει τον νόμο, για να αντιστρέψει τον πολιτισμό και να τον κάνει βαρβαρότητα, για να θέσει εις την θέση του νόμου την ανομία του, για να ονομάσει το πικρό γλυκό και το γλυκό πικρό, για να αδικήσει ορφανόν και πέννητα, για να ποιήσει την δικαιοσύνην του έμπροσθεν των ανθρώπων, προκειμένου να επαινεθεί και να (συγ)καλύψει έτσι την πνευμετική πενία του και τα εγκλήματά του.

(Απόσπασμα από κείμενο του ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΑΥΡΙΑΝΙΔΗ, Πρωτοδίκου Διοικητικών Δικαστηρίων, κατόχου μεταπτυχιακών διπλωμάτων στο Δημόσιο Δίκαιο και στην Φιλοσοφία του Δικαίου, το οποίο δημοσιεύτηκε στον "[ΟΡΦΟΡΟ](#)")

Η βία

Βλέπουμε τη βία ν' αποθεώνεται στα γήπεδα, στους δρόμους, στους εργασιακούς χώρους, στα σχολεία, ν' αναπαριστάνεται με αναίδεια στη μικρή και μεγάλη οθόνη, και την αποδεχόμαστε, νέοι και ώριμοι στην ηλικία, μοιρολατρικά σαν μια μη αναστρέψιμη κοινωνική διαδικασία. Η βία έγινε ένας δρόμος διοχέτευσης του νεανικού δυναμισμού. Ένας τυφλός, προκλητικός οδηγός, που ξέρει μονάχα να γκρεμίζει, να ξεθεμελιώνει, ν' αφανίζει. Χωρίς λόγο και λόγους, γιατί της λείπει η ιδέα. Μονάχα με συνθήματα που σαν καρφιά πληγώνουν τα μάτια και την καρδιά μας.

Στο βάθος κάθε μορφής βίας κρύβεται μια τάση εκδίκησης για ό,τι μας έχει σκληρά απογοητεύσει. Κρύβεται το ψυχικό μαρτύριο που λέγεται ανασφάλεια. Η περιφρόνηση στον άνθρωπο. Η αποστροφή για τα γεγονότα του γύρω κόσμου. Κρύβεται μια αντίδραση χωρίς όρια για την ήττα, που έχουμε υποστεί από τα πάθη μας, για την ενοχή, που έχει τσακίσει το νεύρο της ψυχής μας. Η ανικανότητα για μια βαθύτερη και ωριμότερη πνευματική ζωή. Η έλλειψη αγάπης, που μεταλλάσσεται σε μίσος, αφού οι πατέρες της βίας κήρυξαν την αγάπη σαν αδυναμία κι οπισθοδρόμηση για τον εωσφορικά επηρμένο υπεράνθρωπό τους.

Κι έτσι η «Βία» της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, που έγινε συνεργός στην καταδίκη του Προμηθέα ανθρώπου και τον έδωσε στον Κάυκασο, συνεχίζει να τον κρατάει ανελεύθερο, δεμένο, αλλά τώρα και επικίνδυνα απονευρωμένο. Ανέκφραστο, τον σπρώχνει στο χαλασμό του κόσμου που με μόχθο οικοδόμησε. Τον σπρώχνει άστοχα κι άστοργα στην αυτοκαταστροφή. Τον οδηγεί σ' ένα σκοτάδι φοβερό, με τα μάτια θολά και το βλέμμα απλανές, με τη γροθιά υψωμένη, ωστόσο αδύναμη μπροστά σ' έναν ασύλληπτο εχθρό και τον πείθει για το ψέμα της παντοδυναμίας της.

Οι σχέσεις δασκάλου – μαθητή

Είναι αλήθεια ότι παλαιότερα οι σχέσεις δασκάλου - μαθητή δεν ήταν τόσο αρμονικές όσο είναι σήμερα. Υπήρχε μια απόσταση, είτε από σεβασμό είτε από φόβο. Ορισμένοι δάσκαλοι, με τη συγκατάθεση των γονέων, χτυπούσαν αδικαιολόγητα μερικές φορές τους μαθητές με συνέπεια να δημιουργούνται σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα σε κάποιους απ' αυτούς.

Σήμερα, ο δάσκαλος καλλιεργεί στους μαθητές καλές σχέσεις στις διάφορες εκδηλώσεις της ζωής, στο σχολείο, στις συναναστροφές, στην οικογένεια, στην ψυχαγωγία. Οι διαπροσωπικές σχέσεις των μαθητών πρέπει να στηρίζονται στη λογική, στις γνώσεις, τη δικαιοσύνη, την αμοιβαία κατανόηση, τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα, το σεβασμό, την εκτίμηση,

την ωριμότητα, την ελευθερία έκφρασης, την εμπιστοσύνη και την ευθύνη. Βέβαια, αρκετές φορές βλέπουμε και άσχημες συμπεριφορές κάποιων μαθητών απέναντι στους δασκάλους, τόσο στη δημοτική όσο και στη μέση εκπαίδευση, με αποτέλεσμα να επικρατεί άσχημο παιδαγωγικό κλίμα στις τάξεις.

Πρέπει να το καταλάβουμε όλοι, μικροί και μεγάλοι. Ελευθερία σημαίνει δουλειά, έκφραση δημιουργίας, υπευθυνότητα, σεβασμός και όχι αυταρχικότητα, φοβία και αναρχία. Ο μαθητής οφείλει να κάνει αυτό που πρέπει, αυτό που λέει ο κανονισμός του σχολείου, της οικογένειας, ο νόμος της πολιτείας και όχι ό,τι θέλει ο ίδιος. Ανήκει στο κοινωνικό σύνολο και οφείλει την πρόοδο και την ευημερία του. Η σημασία των καλών διαπροσωπικών σχέσεων είναι σημαντική γιατί προσφέρουν οικογενειακή ευτυχία, συνθήκες αρμονικής συνεργασίας, καλύτερη σχολική επίδοση, απελευθέρωση από τον φόβο.

Επειδή η μάθηση εξαρτάται όχι μόνο από τη νοημοσύνη του μαθητή, αλλά και από τις σχέσεις του με το δάσκαλο, ο δάσκαλος οφείλει με την αγάπη του να φροντίζει να κατακτήσει την ψυχή και να καλλιεργήσει την αγαθή διάθεση του μαθητή απέναντι στο σχολείο και τα μαθήματά του. Η θετική στάση και διάθεση του μαθητή απέναντι στη σχολική εργασία είναι αποφασιστικός παράγοντας για

την καρποφόρα μάθηση. Και αν ένας μαθητής με υψηλή νοημοσύνη αναπτύξει για οποιονδήποτε λόγο εχθρική ή αρνητική στάση απέναντι στο σχολείο, στο δάσκαλο ή σε ορισμένα μαθήματα, τότε καμία αξιολογη μάθηση και συμπεριφορά δεν είναι δυνατή.

Γι' αυτό ο δάσκαλος οφείλει να σέβεται την προσωπικότητα του μαθητή και να αποφεύγει ενέργειες και συμπεριφορές που θίγουν την προσωπικότητα του μαθητή.

Τουρισμός : ποιές προϋποθέσεις είναι απαραίτητες για την ποιοτική ανάπτυξη του τουρισμού και ποιές οι ωφέλιμες και βλαβερές συνέπειές του για μια χώρα;"

Έχει διαπιστωθεί τα τελευταία χρόνια, ότι ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια στην οικονομία ενός τόπου είναι ο τουρισμός. Για αυτό παρατηρείται μια έντονη δραστηριότητα από την πλευρά πολλών κρατών για την τόνωσή του.

Η λέξη τουρισμός δεν έχει ελληνική αλλά γαλλική προέλευση. Σημαίνει τη μετακίνηση του ανθρώπου ή ομάδων, από τη μια περιοχή στην άλλη, με σκοπό την ενημέρωση, την ψυχαγωγία ή ακόμη και τη σύναψη εμπορικών συμφωνιών.

Η τάση και η επιθυμία του ανθρώπου να επισκέπτεται ξένους τόπους, υπήρχε και στην αρχαία εποχή. Αρκεί να θυμηθούμε τα ταξίδια του Σόλωνα, του Ηροδότου ή του Πausανία. Με τη σύγχρονη όμως έννοια ο τουρισμός αναπτύχθηκε κατά τους μεταγενέστερους χρόνους και ιδιαίτερα μετά το 18ο αιώνα που εκδηλώθηκε η βιομηχανική επανάσταση.

Πολλοί είναι οι λόγοι που κάνουν τον άνθρωπο να περιέρχεται χώρες ή και σημαντικούς για την ιστορία ή τη φυσική τους ομορφιά τόπους και να χρησιμοποιεί οποιοδήποτε μέσο για τη μετάβασή του από τόπο σε τόπο. Πρώτος και βασικότερος είναι η έμφυτη τάση του για γνώση, η επιθυμία να γνωρίσει πολιτισμούς, ήθη και έθιμα. Επίσης, τον οδηγεί η ανάγκη για ανανέωση του οργανισμού μετά από την πολυάριθμη και εντατική δραστηριότητά του, η ανάγκη να ξεφύγει από τη μονοτονία της καθημερινότητας. Φυσικά δεν πρέπει να ξεχνάμε και τους λόγους υγείας, που οδηγούν πολλούς σε άλλες χώρες ή ακόμα οι οικονομικοί λόγοι, δηλαδή τα ταξίδια που γίνονται για ανταλλαγή προϊόντων, εμπορικές συμφωνίες και αγορές. Για αυτούς τους λόγους, ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα του καταναλωτικού τρόπου ζωής. Αυτός προσφέρει τα μέσα, εξυπηρετεί αλλά και τονώνει το τουριστικό ρεύμα. Τα ποικίλα τεχνολογικά εφευρήματα, τα σύγχρονα μέσα συγκοινωνίας, μπορούν να μεταφέρουν οποιονδήποτε από μας και στο πιο μακρινό σημείο του πλανήτη και να μας βοηθήσουν να ανταποκριθούμε στην απαίτηση για ψυχαγωγία, ανανέωση και τόνωση του οργανισμού, για μάθηση, αγορές, επιμόρφωση. Και το τουριστικό ρεύμα είναι τόσο μεγαλύτερο, όσο αυξάνεται η παραγωγική δύναμη μιας χώρας και ο κόσμος ζει σε ευημερία.

Για να είναι όμως ο τουρισμός ποιοτικός, και γενικότερα για να τονωθεί το τουριστικό ρεύμα σε μια χώρα, πρέπει να εξασφαλίζονται ορισμένες προϋποθέσεις. Πρώτη και απαραίτητη είναι η διαφήμιση, η προβολή της χώρας στο εξωτερικό με διαφημιστικές καμπάνιες. Χρειάζεται κατάλληλη εκμετάλλευση και τροποποίηση των φυσικών ωραιότητων, των ιστορικών χώρων και των τεχνητών δημιουργιών. Απαραίτητη είναι η καθαριότητα, σε όλους τους χώρους : δημόσιους χώρους, ξενοδοχεία, ακτές, θάλασσες. Οργάνωση στις μετακινήσεις, στην ξενάγηση, στους δρόμους, στα ξενοδοχιακά συγκροτήματα, ώστε να εκλείπουν τα παράπονα.

Εξυπηρέτηση οποιασδήποτε άλλης φύσης, όπως ιατρική με γιατρούς, νοσοκομεία, φαρμακεία ή οικονομική στις τράπεζες. Αν επιθυμεί μια χώρα, και πωσδήποτε η δικιά μας, να ανανεωθούν ή να τονωθούν οι κριτικές για τις προσφορές της στους τουρίστες, πρέπει να προσέξει ιδιαίτερα δύο σημεία : να ενδιαφέρεται για τον τουρίστα, να τον

εξυπηρετεί και όχι να τον εκμεταλλεύεται, και να απαιτεί από τον εαυτό της και τους κατοίκους της περισσότερη εγκαρδιότητα στις σχέσεις, τυπικότητα και ευγένεια στη συμπεριφορά.

Σημαντικότερο μέσο μεταφοράς ιδεών αλλά και γνώσης του τρόπου ζωής ενός συγκεκριμένου κράτους, από τον τουρισμό δεν υπάρχει. Αυτός είναι εκείνος που ανανεώνει την ιδεολογία των ατόμων, δε θέματα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά. Επισημαίνει τα τρωτά ενός συστήματος και εξαναγκάζει τις χώρες στο να οργανώσουν καλύτερα τη ζωή τους. Είναι το σημαντικότερο μέσο για να κατανοηθεί η ιδιοσυγκρασία ενός λαού, η ιδιαίτερη μορφή της ζωής του και επιτρέπει τις συγκρίσεις, με αποτέλεσμα και το άτομο να διαμορφώνει μια ιδέα για το πως ζει ο ίδιος ή και οι άλλοι. Να απαιτεί τη βελτίωση των τρόπων ζωής του, να αγωνίζεται για το καλύτερο και να κατανοεί τη σημασία της αμοιβαιότητας στις σχέσεις μεταξύ ατόμων και λαών. Έτσι προωθεί τη συναδέλφωση, την αλληλοκατανόηση και κατά συνέπεια την παγκόσμια ειρήνη. Ακόμη, ο τουρισμός καταφέρνει να τονώσει την εθνική οικονομία και πολλές φορές οδηγεί οικονομικές δυνάμεις και οργανισμούς στο να αναλάβουν επιχειρησιακή δράση σε άλλους χώρους. Καταφέρνει να προσθέσει συνάλλαγμα στα ταμεία μιας χώρας και ιδιαίτερα για τις υπανάπτυκτες αποτελεί, όπως λέγεται, εθνικό κεφάλαιο. Εξαιτίας του επίσης, ζωντανεύουν ακόμη και καταδικασμένες περιοχές. Ο κόσμος εκπολιτίζεται, παύει να είναι συντηρητικός, αφομοιώνει στοιχεία του πολιτισμού μιας χώρας και ωφελείται, ιδιαίτερα αν αυτή η χώρα είναι τεχνολογικά και οικονομικά ανεπτυγμένη.

Επειδή είναι τόσες οι ωφέλειες από τον τουρισμό, πολλοί δεν βλέπουν τις βλαβερές, που όντως υπάρχουν και συχνά κάνουν μεγάλο κακό. Μπορεί ο τουρισμός να ανανεώνει τον οργανισμό, αλλά δημιουργεί προβλήματα στο ήθος, στο χαρακτήρα. Το άτομο, όταν δεν είναι καλλιεργημένο, χάνει την επαφή με την πολιτιστική του κληρονομιά και δημιουργεί προβλήματα στον ίδιο και στους άλλους στο όνομα του εκμοντερνισμού. Μεταφέρονται νέοι τρόποι σκέψης και ομιλίας, που καταστρέφουν το δεσμό με την παράδοση και αρκετές φορές οδηγούν το άτομο να αποστρέφεται την υπηκοότητά του. Με τον τουρισμό, όταν δεν είναι ποιοτικός, αλλά ποσοτικός, μπορεί να ρέει άφθονο συνάλλαγμα στη χώρα, αλλά αναπτύσσει και ένα πνεύμα δυσπιστίας των ντόπιων στη ζωή τους και στην οργάνωση της χώρας τους. Τέλος, τα ναρκωτικά σαν βασικότερο μέσο μεταφοράς τους, έχουν τον τουρισμό.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, κάθε χώρα πρέπει να ασκεί κάποιον έλεγχο στο τουριστικό ρεύμα και να προσέχει ώστε η οργάνωση και η ανταπόκριση στις απαιτήσεις του τουρισμού να μην γίνεται σε βάρος της ποιότητας της ζωής του λαού της.

«... Από την ώρα που δημιουργήθηκαν οι τεράστιοι εξοπλιστικοί οργανισμοί σε διάφορα (από οικονομική και πολιτική άποψη καίρια) σημεία του κόσμου, οι πολεμικές ρήξεις και θα προκαλούνται και θα εντείνονται, προπάντων θα διαρκούν, όταν και όσο θα το απαιτούν όχι απλώς λόγοι τοπικών ή ψυχολογικών διενέξεων, αλλά κυρίως τα συμφέροντα των πολεμικών βιομηχανιών που απλώθηκαν σήμερα και γιγαντώθηκαν.

- Υπάρχει άραγε τρόπος να σωθούμε από την πολυκέφαλη αυτή ύδρα; Ένας είναι; να εξαλειφθεί η κατάρρα του πολέμου και να ειρηνέψει η γη. Αλλά πώς; Ιδού το πρόβλημα.

Ένας Βέλγος καθηγητής της κοινωνιολογίας του πολέμου στο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών, ο στρατηγός Werner, σε πρόσφατο βιβλίο του με τον τίτλο «Ο μέγας φόβος, ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος» (Βρυξέλλες 1976), ως θεραπεία του κακού προτείνει μια παγκόσμια σταυροφορία με σκοπό να ερευνηθούν συστηματικά και με τη συνεργασία όλων των σχετικών επιστημών να ανακαλυφθούν οι «πολεμογενείς δομές» που προκαλούν και συντηρούν τις αιματηρές συρράξεις. Έτσι θα τεθούν οι βάσεις ενός «pacifisme scientifique»· αυτός, όταν ριζώσει στις ψυχές των

ανθρώπων, θα τους σώσει από το φόβο του πολέμου που γεννάει τον πόλεμο. «Πρέπει» γράφει ο ειρηνιστής στρατηγός «να συγκροτήσουμε ομάδες ερευνητών που με τις ειδικές γνώσεις τους θα μπορούν να αλληλοφωτίζονται»... «Πιστεύω ότι είναι επείγουσα ανάγκη να δημιουργηθούν αυτά τα κέντρα έρευνας της ειρήνης και του πολέμου σε όλα τα πανεπιστήμια. Εάν μελετούμε τον πόλεμο προτού μελετήσουμε την ειρήνη, είναι γιατί τον θεωρούμε κοινωνική νόσο που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί παρά κατά το μέτρο που θα αποκτήσουμε ακριβή γνώση του»... «Για να καταλάβουμε τον πόλεμο, πρέπει να τον μελετήσουμε και για τούτο να κάνουμε έκκληση στους ερευνητές όλου του κόσμου, όπως προωθούνται στα εργαστήρια οι έρευνες για να τελειοποιηθεί η γεννοκτονία που ετοιμάζεται με τη βελτίωση των εξοπλισμών». Στρατολογούμε επιστήμονες και τεχνικούς υψηλού επιπέδου για να κάνουμε φοβερότερο τον πόλεμο- ας επιστρατέψουμε συναδέλφους τους για ένα άλλο πρόγραμμα: να μελετήσουμε σε βάθος αυτή τη νόσο, μήπως βρούμε τρόπο να τη γιατρέψουμε. Είναι άραγε τούτο το τελευταίο δυνατό; Γίνεται να απαλλαγεί κάποτε η ανθρωπότητα απ' αυτή την επιδημία που απειλεί να την εξαφανίσει ολοκληρωτικά; Μας έχουν κατακλύσει οι απελπιστικές ιερεμιάδες των σκεπτικιστών· τελευταία πλήθυναν και οι αυθάδειες των πολεμοχαρών που θεωρούν τον πόλεμο όχι απλώς αναγκαίο κακό, αλλά και ευλογία, επειδή τάχα δίνει την ευκαιρία να ανακουφιστεί δημογραφικά και παράλληλα να βελτιωθεί με τον «αγώνα της επιλογής» το γένος... Ας ακούσουμε λοιπόν και μια παρήγορη, αισιόδοξη φωνή:

«Κάθε φορά» γράφει στον επίλογο του βιβλίου του ο στρατηγός Werner «που η ανθρωπότητα απειλήθηκε από μια καταστροφή, οι άνθρωποι μπόρεσαν να σωθούν χρησιμοποιώντας το νου τους. Πέτυχαν ήδη να απαλλαγούν από τον κανιβαλισμό, από τη δουλεία, από τους λοιμούς. Τίποτα δεν αποδείχνει ότι κινητοποιώντας όλα τα μέσα της διανοίας τους δε θα κατορθώσουν να εξουσιάσουν το φαινόμενο της αυτοκαταστροφής, που είναι ο πόλεμος, για να τον εμποδίσουν να εκραγεί. Εδώ παίζεται η ίδια η επιβίωση της ανθρωπότητας.

Προσωπικά δεν είμαι βέβαιος ότι τα προτεινόμενα από το Βέλγο ειρηνιστή μέτρα θα είναι αποτελεσματικά. Αμφιβάλλω ακόμη αν, στο κοντινό τουλάχιστο μέλλον, θα βρεθεί τρόπος να λύνουν οι λαοί τις διαφορές τους με μέσα ειρηνικά, χωρίς αιματοχυσία και ερήμωση της γης. Είναι σκληρή του ανθρώπου η καρδιά και το συμφέρον τον τυφλώνει. Όμως πρέπει να περιμένουμε ότι θα καλυτερέψει, δε θα χειροτερέψει η κατάσταση, αν κάτω από την πίεση των πραγμάτων (και τέτοια είναι ο φόβος της ολικής καταστροφής από τις καινούργιες πολεμικές μηχανές) αποφασίσουμε κάποτε να δώσουμε άλλη διέξοδο στην κερδοσκοπική μανία μας και εγκαταλείψουμε τις τεράστιες πολεμικές βιομηχανίες που με τον ανταγωνισμό τους απειλούν να κάνουν μια μέρα πυροτέχνημα τον πλανήτη μας. Γιατί τότε επιτέλους θα έχει, αν όχι εξαλειφθεί, τουλάχιστο περιοριστεί μια από τις πολεμογόνες αιτίες: η από μακριά πυροδότηση του πάθους και της μωρίας».

Ε. Π. Παπανούτσος (Οι δρόμοι της ζωής, εκδ. Φιλιππότης, Αθήνα 1979)

Το τέλος του ηρωισμού (Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, Ο σύγχρονος άνθρωπος)

Οι πύραυλοι τελειοποιούνται. Καταβροχθίζουν τις αποστάσεις, γίνονται διηπειρωτικοί, διαπλανητικοί. Πύραυλοι του πολέμου και της ειρήνης. Κάποτε ο άνθρωπος θα μπορέσει να σφηνώσει ένα πύραυλο κατάστηθα στο μεγάλο σύμπαν, ανάμεσα σε φαντασμαγορικούς αστερισμούς, που μαρμαίρουν στη παγερή μοναξιά του χάους. Θα είναι τούτο το λαμπρότερο τρόποιο της θείας παραφροσύνης του πνεύματος. Για την ώρα, στρέφει περισσότερο την προσοχή του προς τους πυραύλους με την ατομική γόμωση, δαίμονες του ολέθρου, ικανούς ν' αφανίσουν, μέσα σ' ένα πολλοστημόριο χρόνου, πολιτείες, χώρες, λαούς, να σβήσουν από το πρόσωπο της γης και την παρουσία και τη μνήμη του ανθρώπου.

Ο πόλεμος, βέβαια, ήταν πάντοτε μια βρωμιά και μια φρίκη, ο άνθρωπος να σκοτώνει τον άνθρωπο. Μα επιτέλους! Είχε και κάποια ευγένεια και κάποια ομορφιά! Μπορούσε να δημιουργεί τις επικές χειρονομίες, να εμπνέει τον ποιητή και τον πλάστη, ήταν ένας αγώνας αρσενικός, όπου η παλικάριά έπαιζε τον κύριο λόγο. Οι αντίπαλοι προσπαθούσαν σε μια υπερένταση των ικανοτήτων τους να κερδίσουν τη νίκη με τρόπους, που είχαν καθαγιασθεί από την παράδοση των αιώνων, την παράδοση που θαυμάζει τη μυϊκή δύναμη, την αλαφράδα του ποδιού, του χεριού, τη σβελτάδα. Οι άνθρωποι του Ομήρου μάχονται με τα σπαθιά και τα λόγια. Είναι φυσικοί, απροσποίητοι, καυχησιάρηδες, άτρομοι, ριψοκίνδυνοι. Προβάλλονται στο φως του μύθου γεμάτοι ψυχική ευγένεια, εντιμότητα και καλοσύνη. Σέβονται τον νεκρό αντίπαλο, αισθάνονται τον πόνο του νικημένου, αλλά υποτάσσονται στη σκληρή ανάγκη του πολέμου. Όλη η πανουργία τους εξαντλείται σ' ένα ξύλινο άλογο. Ο αγέρωχος και ακατανίκητος πολεμιστής γίνεται η δόξα του τόπου του, ο αθάνατος μύθος. Γίνεται παραμύθι και τραγούδι. Φτερώνει τις καρδιές, ταξιδεύει μέσα στα όνειρα των κοριτσιών, βαυκαλίζει τους πόθους των νέων. Στους δύσκολους καιρούς της σκλαβιάς, όταν ένας λαός υπομένει δεινό ζυγό, μεταμορφώνεται σε νανούρισμα, σε προσευχή, σε διδασκαλία.

Ο πόλεμος άρχισε να χάνει ένα μέρος απ' την ομορφιά του από τότε που ο άνθρωπος μπόρεσε να αντικαταστήσει τα αγχέμαχα με τα εκηβόλα όπλα. Κι άρχισε να μεταμορφώνεται σε ολόσωμη φρίκη από τότε που εστοχάστηκε να συντρίψει το ηθικό του αντιπάλου του, χτυπώντας τον άμαχο πληθυσμό. Αυτό ήταν ήδη μια ατιμία. Οι ατιμίες ολοένα και πολλαπλασιάζονται στους καιρούς μας. Οι ακήρυκτοι πόλεμοι, οι πόλεμοι της ενέδρας, οι αιφνιδιασμοί, σε εποχές φαινομενικής, έστω, ειρήνης, είναι έξω από τους κανόνες του αιματηρού παιχνιδιού που είναι ο πόλεμος. Ήδη κατά την πρώτη παγκόσμια σύρραξη οι πολεμιστές που αδρανούσαν μέσα στα χαρακώματα της Ανατολικής Γαλλίας, μέσα στη λάσπη, αυτοί οι τυφλοπόντικοι, οι τρωγλοδύτες, νοσταλγούσαν ένα θάνατο, που θα έχει κάποια ευγενικότερη όψη και θρηνούσαν την απώλεια του προσωπικού ηρωισμού. Το άτομο το έχει αντικαταστήσει η μάζα, αυτός ο φοβερός πολτός. Ύστερα ήλθαν οι αερομαχίες. Οι αερομαχίες διατηρούσαν ακόμη κάτι απ' την ομορφιά την τραγική, την φρικιαστική των παλιών αγώνων. Έμοιαζαν με ιππομαχίες, μόνο που οι αντίπαλοι ίππευαν Πηγάσους. Οι βομβαρδισμοί αμάχων πληθυσμών μεταμόρφωσαν τους μονομάχους των αιθέρων σε κοινούς δολοφόνους. Τώρα έρχονται οι πύραυλοι: ένας τεχνικός, κρυμμένος κάπου αθέατος, ήσυχος, ψύχραιμος, δεν έχει παρά να πατήσει ένα κουμπί και να αφανίσει λαούς. Η φυσική ρώμη, η γενναιότητα, που θα μπορούσε, κατά την περίπτωση, να γίνεται και γενναιοφροσύνη, δεν παίζει πια κανένα ρόλο. Η επική χειρονομία έχει πεθάνει. Νομίζω πως δεν θα υπάρξει ποιητής αποφασισμένος να τραγουδήσει τον εφευρέτη της βόμβας του κοβαλτίου. Και, χωρίς αμφιβολία, δεν θα υπάρξει ποιητής ικανός να εγκωμιάσει εκείνους που θα εξαπολύσουν τους πυραύλους και για τον απλούστατο λόγο ότι δεν θα επιζήσει κανείς. Έτσι είμαστε αναγκασμένοι να ομολογήσουμε πως οι άγριοι του παρθένου δάσους, οι απολίτιστοι, πολεμούν τιμιότερα από τους πολιτισμένους. Κι επιτέλους εκείνοι, το ξέρεις, είναι απολίτιστοι και, όταν εισχωρείς στην περιοχή τους, παίρνεις κάθε δυνατή προφύλαξη. Εδώ ολωσδιόλου αντίθετα, ένας περιποιημένος κύριος, φρεσκοξυρισμένος, με καλογουαλισμένα παπούτσια, με άμεμπτη χωρίστρα, που έχει σπουδάσει φιλοσοφία, που ξέρει φυσική και χημεία, που παίζει στα δάχτυλα την επιστήμη της αρμονίας των κόσμων, τα μαθηματικά, που εκστασιάζεται μπροστά σε μια συμφωνία του Μπετόβεν, τόσο λεπταίσθητος είναι, απλώνει το χέρι και σπρώχνει ένα κουμπί. Αυτό είναι όλο. Και δεν υπάρχει καμία ανησυχία, κανένα πρόβλημα μέσα του. Είναι ένας νους αποστειρωμένος από κάθε συναισθηματική προϋπόθεση.

Ο πολιτισμένος, ο αποφασισμένος να κάμει το κακό δεν δυσωπείται με τίποτε. Τα παραμύθια μιλούν συχνά με θαυμασμό για τους αρχαίους εκείνους πολεμιστές της Αραβικής ερήμου. Ένας χαλίφης, που έχει σκοτώσει, απάνω στ' άλογο, με το δαμασκηνό σπαθί του, στρατιές, μπορούσε

και να συγκινηθεί από το χαμόγελο ενός παιδιού, από το θρήνο μιας μάνας, να χαρίσει τη ζωή σ' ένα έξυπνο άνθρωπο, γιατί του είπε ένα νόστιμο αστείο. Είχε τις αδυναμίες του και τις ευαισθησίες του ο αιματοπότης χαλίφης. Ο πολιτισμένος δεν ξέρει τίποτε από τούτα. Είναι το συνειδητό έγκλημα, η οργανωμένη κακοήθεια. Κι αυτό νομίζω είναι το απογοητευτικότερο. Ζούμε σε μια εποχή μίσους και αγωνίας. Η Ιστορία μνημονεύει πολλές τέτοιες εποχές. Αλλά εκείνες δεν είχαν υποτάξει την επιστήμη. Οι περισσότερες τους μάλιστα ήταν κι ολωσδιόλου αγράμματες. Δηλαδή: εντιμότερες.

Μικρό εγκώμιο στην αποτυχία

Καθημερινή 2 Ιουλίου 2006, (διασκευασμένο κείμενο)

Κακώς έχουμε αναλυθεί σε κοπετούς για τους υποψηφίους που «πάτωσαν» κάτω από τη βάση 10, ο πολιτισμός μας επιβραβεύει την αποτυχία. Έτσι δεν είναι; Υποθέτω ότι έχετε δει εκείνη τη διαφήμιση τράπεζας με τον συνταξιούχο καθηγητή που μπαίνει σ' ένα χλιδάτο κατάστημα με κάτοχο κάποιον Λαμπρόπουλο. «Είχα ένα μαθητή Λαμπρόπουλο... Αλλ' αυτός ήταν σκράπας», λέει ο καθηγητής εντυπωσιασμένος από το κατάστημα και

βέβαιος ότι αποκλείεται να είναι δημιουργήμα του ανεπρόκοπου μαθητή του. Μέχρι που πέφτει μπροστά του. «Κύριε καθηγητά!» λέει ενθουσιασμένος ο μαθητής. «Λαμπρόπουλε, εσύ;» απαντά γεμάτος απορία ο καθηγητής. Δεν είμαι σίγουρος αν τ' όνομα είναι «Λαμπρόπουλος» κι αν ο χαρακτηρισμός είναι «σκράπας» ή «κουμπούρας», δεν έχει και σημασία. Σημασία έχει ότι ο «σκράπας» μαθητής υποδέχεται όλος ευγνωμοσύνη τον καθηγητή του που ενδεχομένως να τον άφησε αρκετές φορές ανεξεταστέο ή και στον τόπο. Αντιθέτως, ο καθηγητής αισθάνεται απλώς έκπληξη, ίσως και ενόχληση γιατί προφανώς προτιμούσε να δει το μαθητή του επαίτη στην είσοδο της εκκλησίας που επισκέπτεται κάθε Κυριακή ή ρακοσυλλέκτη και εν πάση περιπτώσει σε κατάσταση που να δικαιολογεί τον τρόπο που ο ίδιος τον αξιολογούσε. Το ρεζομέ της ιστορίας των λίγων δευτερολέπτων είναι, βεβαίως, ότι οι τράπεζες πιστεύουν τους ανθρώπους που δεν πιστεύει το σχολικό σύστημα αξιολόγησης και μετατρέπουν –με δάνεια φυσικά– την αποτυχία σε επιτυχία.

Θεωρητικά, λοιπόν, όλη η δακρύβρεχτη φλυαρία για την αποτυχία του εκπαιδευτικού συστήματος που αποτυπώνεται στους 39.000 υποψηφίους με επιδόσεις από 0 έως 9,9, όλες οι απαξιωτικές αναφορές στους άνευ προσόντων «κουμπούρες» είναι καραμπινάτες βλακείες. Για τους 39.000 αποτυχημένους του 2006, ένα τραπεζικό δάνειο με ευνοϊκό επιτόκιο θα αποκαταστήσει τη βαθμολογική υστέρηση, το έλλειμμα γνώσης θα γίνει πλεόνασμα χρήματος, οι κουμπούρες θα μετατραπούν σε δαιμόνιους επιχειρηματίες, οι ειδεχθείς βάτραχοι θα μεταμορφωθούν σε λαμπερά βασιλόπουλα, χάρη στο φιλί της προγκίπισσας-τράπεζας. [...]

Η πρόθεσή μου είναι απλώς να συνθέσω ένα μικρό, χαμηλόφωνο εγκώμιο στην αποτυχία. Όχι για να παρηγορήσω τους «αποτυχημένους» του εκπαιδευτικού Καιάδα. Δεν υπάρχει λόγος. Από πότε, άλλωστε, το «10» έγινε η διαχωριστική γραμμή του κόσμου μας; Έχουμε ένα σωρό άλλα σύνορα που καταργούν και υπερβαίνουν αυτόν τον αμφίβολο διαχωρισμό ανάμεσα στους επιτυχημένους και αποτυχημένους. Οι άνθρωποι μπορεί να είναι πλούσιοι, μεσαίοι ή φτωχοί. Είναι εργαζόμενοι, άνεργοι ή «εξ οφίτιο» αργόσχολοι. Είναι ιδιοκτήτες ή προλετάριοι. Μορφωμένοι, ημιμαθείς ή αμόρφωτοι. Έχουμε τόσες διαχωριστικές γραμμές που δεν αντιλαμβάνομαι γιατί πρέπει να χωριστούμε στους «άνω του 10» και στους «κάτω του 10». Πολύ περισσότερο όταν πρόκειται για εφήβους. Κι ακόμη περισσότερο όταν οι επιτιμητές και κριτές τους ομολογούν ότι η αποτυχία δεν είναι δική τους, αλλά του εκπαιδευτικού συστήματος. Συμφωνώ και επαυξάνω. Και θα έλεγα

επιπλέον ότι ο μέσος φορολογούμενος γονεύς δικαιούται, ανάλογα με το βαθμό «αποτυχίας» του γόνου του, να ζητήσει τα λεφτά που κατέβαλε για 13 χρόνια εκπαίδευσης. Το κράτος, πριν βουτηξει στα βαθιά νερά της μεταρρυθμιστικής αβελτηρίας, και εφόσον ομολογεί ότι με τη βαθμολόγηση των μαθητών βαθμολογείται το ίδιο και οι εκπαιδευτικές του πολιτικές, ας κάνει το λογαριασμό κι ας δώσει στους φορολογούμενους πίσω όσα τους πήρε. Αυτό είναι τουλάχιστον μια τίμια συναλλαγή. Και τότε θα δικαιούται να απαγορεύσει την είσοδο των «αποτυχημένων» στις πλεονάζουσες θέσεις ΑΕΙ και ΤΕΙ.

Αλλά επειδή το κράτος και οι πολιτικοί μας, όταν η κουβέντα φτάνει στα φράγκα, θυμούνται ότι «πολιτική είναι η τέχνη του εφικτού» (τσιφούτηδες!), υπάρχει η άλλη λύση. Να αποδεσμεύσουν την εκπαίδευση από το βραχνά της επίδοσης, το σχολείο από τη λογική του ανταγωνισμού και της επιβράβευσης και τους εκπαιδευόμενους από τη ρετινιά του «αποτυχημένου». Οι Λατίνοι έλεγαν homo educandus, ο άνθρωπος πρέπει να μορφώνεται (και όχι να παραμορφώνεται) και εννοούσαν αυτό που μερικοί χρυσοπληρωμένοι τεχνοκράτες αποκαλούν σήμερα «διά βίου εκπαίδευση». Αλλά οι Λατίνοι όπως και οι Έλληνες κυριολεκτούσαν, αντιλαμβάνονταν τη γνώση σαν ένα ανοικτό, απεριόριστο σύμπαν, όχι σαν ένα κλειστό σύστημα, οργανωμένο σε ερωταπαντήσεις multiple choice πληροφοριών, που βαθμολογείται ανά πάσα στιγμή στην κλίμακα 0-20 και αποκλείει από την επόμενη βαθμίδα γνώσης τους «αποτυχημένους».

Άλλωστε –και επανέρχομαι στο αρχικό μου επιχείρημα– ζούμε σ' έναν οικονομικό πολιτισμό που επιβραβεύει ποικιλοτρόπως την «αποτυχία». Παρακολουθείτε μουντιάλ; Προφανώς! Ζητήστε, λοιπόν, τα βιογραφικά όλων των αστέρων του γηπέδου που τα συμβόλαιά τους ξεπερνούν σε αξία το ετήσιο ΑΕΠ της Ελλάδας. Ψάξτε τις σχολικές και σπουδαστικές τους επιδόσεις και θα διαπιστώσετε ότι αυτή η λαμπερή ομάδα των χρυσοπληρωμένων, επιτυχημένων μπαλαδόρων είναι στην πλειοψηφία τους μια δράκα αποτυχημένων αποφοίτων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης· αν αποφοίτησαν, βέβαια, ποτέ. Έπειτα, ρίξτε μια ματιά στα ανορεξικά ή πληθωρικά κορμιά της πασαρέλας που η μόνη τους δεξιότητα είναι να ντύνονται και να γδύνονται και θα διαπιστώσετε ότι, παρότι η καλύτερη επίδοση που είχαν ποτέ ήταν η νίκη τους σε κάποια καλλιστεία, έχουν ετήσιο εισόδημα ίσο με τις ισόβιες αποδοχές του σημαντικότερου πρύτανη ευρωπαϊκού πανεπιστημίου. Υπάρχουν, βεβαίως, και τα πολύ δημοφιλέστερα παραδείγματα για την αναξιοπιστία των συστημάτων σχολικής αξιολόγησης· όπως οι κακές επιδόσεις του Αϊνστάιν στο σχολείο, η δυσλεξία του Δημοσθένη, η έμμονη ετεροαπασχόληση του θεολόγου Δαρβίνου, η απόλυτη ανέχεια του Βαν Γκονγκ, η αυτοδιδασκαλία του Ρικάρντο που ολοκλήρωσε τις συντομότερες σπουδές του στα 14 χρόνια του και αυτο-συνταξιοδοτήθηκε στα 42 του για να αφιερωθεί στη φιλοσοφία της αγοράς. Αν όλοι αυτοί, ως έφηβοι, αξιολογούνταν από το άκαμπτο βαθμοθηρικό μας σύστημα, το πιθανότερο είναι ότι θα κοσμούσαν τις στατιστικές της αποτυχίας.

Εκπαιδευτική αντιστροφή

Του Παντελή Μπουκαλα, Καθημερινή, 15 Μαΐου 2004

Ενώ αναγγέλλεται αρμοδίως ότι τον Σεπτέμβριο θα ξεκινήσει ένας επιπλέον «εθνικός διάλογος για την Παιδεία», στα Γυμνάσια και τα Λύκεια τέλειωσαν τα «κανονικά» μαθήματα κι από βδομάδα οι μαθητές θα έχουν να παλέψουν με το βραχνά των διαγωνισμάτων. Αλλά ποια ακριβώς είναι τα «κανονικά» μαθήματα, η «κανονική» εκπαίδευση; Μήπως, έτσι που τα έχουμε φέρε τα πράγματα (από πειραματισμό σε πειραματισμό, από μεταρρύθμιση σε μεταρρύθμιση και από υπουργό σε υπουργό), η ενδοσχολική κανονικότητα είναι ακριβώς οι εξετάσεις του τέλους και όχι η διαδρομή που οδηγεί ως αυτές, μια διαδρομή που θα μπορούσε να είναι πολύ περισσότερο τερπνή και ωφέλιμη απ' ό,τι ως τώρα; Και πόσο ακριβώς στρεβλώνεται η έννοια της παιδείας με

τη σταδιακή μετατροπή των σχολείων σε εξεταστήρια, όπου ο νους και η ψυχή των παιδιών προσανατολίζονται ευθύς εξαρχής στην απόσπαση του βαθμού-διαβατηρίου, υποτασσόμενα σ' έναν βίαιο ωφελιμισμό που τα γερνάει πριν την ώρα τους και τα αποκόπτει από την έννοια του μαθήματος ως γνώσεως και ως τέρψεως;

Ιδού ένα μόνο δείγμα που τεκμηριώνει το πόσο έχει μειωθεί η σημασία του σχολείου, πόσο έχει αλλοιωθεί: Τα τελευταία χρόνια, αμέσως μετά το Πάσχα, λίγοι, πολύ λίγοι μαθητές της Δευτέρας και της Τρίτης Λυκείου πηγαίνουν στο σχολείο τους, παρότι τα μαθήματα συνεχίζονται κανονικά. Το νέο «έθιμο» δεν αποτελεί την εκσυγχρονισμένη και διευρυσμένη εκδοχή του παλαιότατου εθίμου της ανοιξιάτικης κοπάνας («άμα δε τω ήρι αρχομένω, έξω απ' το σχολείο θα σε περιμένω» έλεγαν οι προηγούμενες γενιές), αλλά συνδέεται με μια άρορητη «συμφωνία» μεταξύ μαθητών, γονέων, κηδεμόνων, καθηγητών και βεβαίως φροντιστών. Τα παιδιά δηλαδή φροντίζουν να κάνουν όσο το δυνατόν λιγότερες απουσίες ως το Πάσχα, ώστε να έχουν έπειτα το περιθώριο να λείπουν πέντε και δέκα μέρες. Γιατί; Μα για να διαβάσουν. Να διαβάσουν για να μάθουν; Όχι. Να διαβάσουν για να τα πάνε καλά στις εξετάσεις, στις πανελλήνιες εννοείται, γιατί οι ενδοσχολικές μικρή σημασία διασώζουν.

Τάξεις ολόκληρες μένουν σχεδόν κενές, αφού οι μαθητές υποθέτουν ότι το πιο φρόνιμο και το πιο αποτελεσματικό, είναι να κάνουν μερικά επιπλέον φροντιστηριακά εξάωρα, για να εξοικειωθούν με τα SOS κτλ. Οι γονείς, στην πλειονότητά τους, συναινούν, πολλοί δε από τους εκπαιδευτικούς, καλοπροαίρετα πάντοτε, κάνουν τα στραβά μάτια και χαρίζουν μερικές απουσίες. Όλοι μας μια έγνοια έχουμε: «το μέλλον των παιδιών». Αλλά το μέλλον των παιδιών είναι ήδη το παρόν τους, του σχολικού παρόντος τους συμπεριλαμβανομένου. Η από κοινού απαξίωση του σχολείου, η υποβάθμισή του σε σχέση με το φροντιστήριο, είναι μια από τις συνέπειες των αλληπάλληλων μεταρρυθμίσεων. Και μάλλον δεν γιαιτρεύεται με «εθνικούς διαλόγους».

Συμμετοχική παιδεία» ...

διασκευασμένο απόσπασμα από κείμενο του Παντελη Μπουκαλα, 21 Φεβρουαρίου 2004

Ολοήμερα σχολεία παντού, καινούργια κτίρια για να πηγαίνουν όλα τα παιδιά πρωί στο μάθημά τους, κομπιούτερ και πλούσιες βιβλιοθήκες σε όλα τα Δημοτικά και όλα τα Γυμνάσια, Ιντερνετ. Ανοιχτά Σχολεία με αίθουσες συναυλιών που το καλοκαίρι θα μετατρέπονται σε παγοδρόμια, «μη κερδοσκοπικά και μη κρατικά» πανεπιστήμια σε κάθε γειτονιά και για όλες τις ηλικίες – α, ναι, πλούσια τα ελέη της προεκλογικής πλειοδοσίας. Όρεξη να 'χουμε ν' ακούμε. Αλλά ώσπου να ξημερώσει αυτή η θαυμάσια «νέα εποχή», μήπως θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί το μείζον πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σχεδόν όλα τα δημόσια σχολεία; Όχι, όχι, ούτε για το κτιριακό πρόκειται ούτε για το κομπιουτερικό, αλλά για κάτι απλούστερο. Για κάτι αστείο: για το χαρτί του φωτοτυπικού.

Όσοι έχουν παιδιά σε δημόσιο σχολείο, το ξέρουν καλά αυτό το «έθιμο»: Να παρακαλούν κάθε τόσο οι δάσκαλοι τα παιδιά να κουβαλήσουν από το σπίτι τους χαρτί για το φωτοτυπικό μηχάνημα, γιατί το σχετικό κονδύλι είναι ανυπόληπτο, κι έτσι όσες εργασίες είναι να γίνουν με φωτοτυπίες, απλώς δεν θα γίνουν. Και τα παιδιά κουβαλάνε χαρτί, άλλο είκοσι κόλλες, άλλο εκατό, και μαθαίνουν έτσι από πρώτο χέρι τι εστί «συμμετοχική παιδεία»: να πληρώνεις γι' αυτό που θρυλείται ότι σου παρέχεται δωρεάν. Στο θρύλο αντιτίθενται βλοσυροί οι αριθμοί. Συνολικά οι ελληνικές οικογένειες δαπανούν 600 δις. δραχμές ετησίως για τη εκπαίδευση των παιδιών τους, ο δε μέσος όρος των εξόδων τους αυτών είναι υπερτετραπλάσιος από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Δεν βουλιάζει, φυσικά, ο οικονομικός προϋπολογισμός ενός νοικοκυριού αν οι γονείς αγοράζουν και πέντε και δέκα πακέτα χαρτί ή να «τσοντάρουν» για να αγοράσει πετρέλαιο το σχολείο των παιδιών τους. Ο ψυχικός προϋπολογισμός όμως υφίσταται μια κάποια ταραχή. Πικραίνεσαι

μάλλον παρά οργίζεσαι, κι όχι για τα δέκα ευρώ αλλά επειδή νιώθεις να σε μειώνει και να σε προσβάλλει ένας εμπαιγμός που κρατάει χρόνια και χρόνια – από τον καιρό που οι νυν μεσόκοποι απαιτούσαν «προίκα στην παιδεία». Ο εμπαιγμός των «ίσων ευκαιριών», της «δωρεάν παιδείας». Ένας εμπαιγμός που προσλαμβάνει σαδιστικές διαστάσεις σε κάθε προεκλογική περίοδο, όταν οι επερχόμενοι μεσσίες χτίζουν ανώγεια με τα λόγια, παραβλέποντας όσα «συντρίμμια» έχει αφήσει πίσω της η πολιτική τους.

«Οι άλλοι» ανάμεσά μας

διασκευασμένο απόσπασμα, κείμενο του Νικου Κωνστανταρα (Καθημερινή 13-11-2005)

Οι ταραχές στη Γαλλία το τελευταίο διάστημα έκαναν κάθε άλλη χώρα να υπολογίσει πόσο κινδυνεύει η ίδια από την οργή των απόκληρων παιδιών των μεταναστών, και να σκεφθεί τι θα μπορούσε να κάνει για να φυλαχτεί από παρόμοια ανάφλεξη. Απρόσμενα η χώρα μας φάνηκε να είναι σε καλύτερη θέση από πολλές άλλες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρ' όλο που υποδέχθηκε έναν πολύ μεγάλο αριθμό μεταναστών σχετικά με τον πληθυσμό της (εκτιμάται από το 8,5% έως το 10,3% του συνόλου).

Οι λόγοι είναι πολλοί και διάφοροι. Ενίοτε αποτελούν το προϊόν μίας γενικής κρατικής χαλαρότητας που επέτρεψε στους μετανάστες να αφομοιωθούν στην ελληνική κοινωνία σαν αυτό να ήταν το αποτέλεσμα πολύπλοκου προγραμματισμού.

Η - γενικά - επιτυχημένη ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία μας οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στις προσπάθειες που κατέβαλαν οι ίδιοι από το 1990 και στον τρόπο που οι Έλληνες (ένας-ένας και όχι ως κράτος) τους αποδέχθηκαν. Το κράτος επέτρεψε να κυριαρχήσει το χάος και ανάγκασε τους μετανάστες να ζουν στην παρανομία και την απόλυτη αβεβαιότητα - θύματα κάθε μορφής εκμετάλλευσης - έως την αρχή του 1997, όταν άρχισε το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης.

Τα πρώτα χρόνια υπήρξαν πολλά και έντονα προβλήματα, κυρίως επειδή η κοινωνία μας είχε μάθει να στέλνει τα δικά της παιδιά στην ξενιτιά και όχι να υποδέχεται άλλους. Δεν διέθετε μηχανισμούς ούτε και την πείρα να χειριστεί τη νέα κατάσταση. Η ανοργάνωτη εισροή ανθρώπων δημιούργησε μεγάλη ανασφάλεια στους Έλληνες. Σε μία κοινωνία όπου τα εγκλήματα βίας ήταν σπανιότατα, συνήθως προϊόν ερωτικού πάθους ή ενδοοικογενειακών διαφορών, πράξεις βίας και άλλα εγκλήματα που διέπραξαν αρκετοί μετανάστες στην Ελλάδα προκάλεσαν ευρύτερο αίσθημα ανασφάλειας και μία εικόνα των μεταναστών που τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναπαρήγαγαν με μεγάλη ευκολία. Όπως σημειώνει στη διδακτορική της διατριβή η κ. Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου η εγκληματικότητα των μεταναστών υπερ-προβάλλεται ώστε να παρουσιάζει μία δυσανάλογα αρνητική εικόνα. Αυτό «πουλάει» σαν είδηση πολύ πιο εύκολα από ό,τι η πολύπλοκη πραγματικότητα και έτσι αναπαράγεται.

Εδώ αξίζει να κάνουμε λίγη αριθμητική. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, στην Ελλάδα διαμένουν 762.000 αλλοδαποί. Σύμφωνα όμως με μελέτη του Παντείου Πανεπιστημίου ο πραγματικός αριθμός είναι γύρω στους 1,5 εκατ. ανθρώπους. Ο αριθμός παιδιών μεταναστών σε σχολεία ανέρχεται σε 150.000. Πολλά από αυτά τα παιδιά άρχισαν και τελείωσαν το σχολείο στην Ελλάδα και προχώρησαν στο πανεπιστήμιο. Η εκπαίδευσή τους δηλαδή άρχισε αρκετά πριν από το πρώτο κύμα νομιμοποίησης. Αυτό τιμά τα ίδια και τους γονείς τους, το εκπαιδευτικό μας σύστημα και τους λειτουργούς της εκπαίδευσης - οι οποίοι, παρ' όλα τα προβλήματα, συνέβαλαν με τον πιο σημαντικό τρόπο στην αποτελεσματική αφομοίωση των παιδιών των μεταναστών. Προβλήματα θα υπάρχουν, αλλά η αρχή έχει γίνει.

Αλλά η θέληση των μεταναστών για προκοπή φαίνεται και με άλλους τρόπους. Σε σχετικό ρεπορτάζ ο Λεωνίδας Στεργίου σημειώνει: «Μεταξύ των καλύτερων πελατών των τραπεζών είναι οι οικονομικοί μετανάστες, αποτελούν ένα “αποδοτικό” πελατολόγιο με 250.000 λογαριασμούς». Επίσης, τα τελευταία στοιχεία δείχνουν ότι είναι πάνω από 400.000 οι μετανάστες που είναι ασφαλισμένοι στα τρία μεγαλύτερα ταμεία - το ΙΚΑ, το ΤΕΒΕ και τον ΟΓΑ. Αν αντιπαραθέσουμε τον αριθμό των 5.000 έως 6.000 αλλοδαπών που ο καθηγητής εγκληματολογίας Νέστωρ Κουράκης υπολογίζει ότι είναι επικίνδυνοι κακοποιοί, τότε είναι σαφέστατο ότι η τεράστια πλειοψηφία των μεταναστών είναι φιλήσυχοι άνθρωποι, οι οποίοι δεν θέλουν τίποτε άλλο από την προκοπή των παιδιών τους, πράγμα για το οποίο δουλεύουν πολύ σκληρά. Είναι δηλαδή σαν τους Έλληνες που ρίζωσαν σε ξένα χώματα.

Περί της θανατικής ποινής

Θ. Π. Λιανός, καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. (ΤΟ ΒΗΜΑ, 30-11-1997)

Εξήντα ένα μέλη του εθνικού μας Κοινοβουλίου κατέθεσαν πρόταση επαναφοράς της θανατικής ποινής. Παράλληλα άρχισε και η επιχειρηματολογία για τα υπέρ και τα κατά της επαναφοράς της θανατικής ποινής. Πριν από δύο χρόνια περίπου, στις 4 Φεβρουαρίου 1996, είχα γράψει στο «Βήμα» ένα άρθρο όπου υποστήριζα, έστω και με κάποιες επιφυλάξεις, την επαναφορά της θανατικής ποινής. Σήμερα πολλοί άνθρωποι έχουν την ίδια άποψη και μάλιστα χωρίς επιφυλάξεις, όπως φαίνεται.

Εν όψει των συζητήσεων που θα ακολουθήσουν είναι σκόπιμο να κάνουμε μια ανακεφαλαίωση των επιχειρημάτων στον βαθμό που αυτό είναι εφικτό στον περιορισμένο χώρο αυτού του άρθρου. Τα κύρια επιχειρήματα υπέρ της επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι τα εξής:

Πρώτον, η επιβολή και εκτέλεση της θανατικής ποινής θα έχει αποτρεπτικές συνέπειες. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα σταματήσουν οι δολοφονίες, αλλά είναι αναμενόμενο ότι θα μειωθούν. Υποστηρίζεται ότι οι δολοφονίες αστυνομικών στις ΗΠΑ είναι ελάχιστες διότι είναι βέβαιο ότι ο δολοφόνος αστυνομικού στις ΗΠΑ, σίγουρα και σύντομα, θα βράζει στα καζάνια της κόλασης, είτε καταδικαστεί από δικαστήριο είτε όχι. Επίσης σε πρόσφατο άρθρο του στα «Νέα» (21.11.1997) ο καθ. Α. Λοβέρδος αναφέρει ότι στη Γαλλία, στο διάστημα 1970-1980, προ της κατάργησης της θανατικής ποινής έγιναν πέντε δολοφονίες ανηλίκων, ενώ μετά την κατάργηση, στο διάστημα 1984-1993, οι δολοφονίες ανηλίκων αυξήθηκαν σε 84, δηλ. αυξήθηκαν κατά δεκαεφτά φορές!

Δεύτερον, έχει αποδειχθεί ότι δολοφόνοι που δεν εκτελέστηκαν μετά την καταδίκη τους, επανέλαβαν το έγκλημα μέσα στη φυλακή ή έξω. Είναι γνωστή περίπτωση του Τζακ Αμποτ, συγγραφέα του έργου *In the Belly of the Beast* και δολοφόνου δύο ανθρώπων, του δεύτερου δύο εβδομάδες μετά την έξοδό του από τη φυλακή όπου είχε εγκλεισθεί για τον πρώτο φόνο.

Τρίτον, η ποινή δεν επιβάλλεται μόνο για να αποτρέψει την επανάληψη της πράξης, αλλά ταυτόχρονα για να αποδοθεί δικαιοσύνη και να αποκατασταθεί η ισορροπία στην ψυχή όσων υπέφεραν από το έγκλημα. Σε πολλές περιπτώσεις μόνο η θανατική ποινή μπορεί να αποδώσει δικαιοσύνη. Όποιος ενδιαφέρεται για μια αριστουργηματική διατύπωση αυτού του επιχειρήματος, ας φροντίσει να δει την ταινία του Μπέργκμαν «Η Πηγή των Παρθένων» όπου ο πατέρας εκτελεί τους δύο βιαστές και δολοφόνους της νεαρής κόρης του.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν δύο σοβαρά επιχειρήματα για την κατάργηση της θανατικής ποινής, γενικά, και συνεπώς τη μη επαναφορά της στην πατρίδα μας.

Το πρώτο επιχείρημα είναι ότι υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο δικαστικής πλάνης και συνεπώς η δυνατότητα επιβολής θανατικής ποινής αποτελεί έναν επικίνδυνο μηχανισμό νόμιμης εκτέλεσης αθώων. Το επιχείρημα αυτό είναι πράγματι ισχυρό. Υπάρχουν όμως αντεπιχειρήματα, όπως, π.χ., ότι σε πολλές περιπτώσεις ο δολοφόνος ομολογεί ή ότι υπάρχουν αδιάσειστα και επιστημονικά αδιάψευστα στοιχεία ή ακόμη ότι μπορεί να απαιτείται η παρέλευση εύλογου χρόνου μεταξύ καταδίκης και εκτέλεσης.

Το δεύτερο επιχείρημα υπέρ της μη επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι ότι η θεσμοθέτηση του θανάτου αποτελεί αδιανόητη, για την εποχή μας, προσβολή του πολιτισμού. Είναι φυσικό και αναμενόμενο οι άνθρωποι να πεθαίνουν λόγω γήρατος, λόγω ασθενειών ή εξαιτίας ατυχημάτων, αλλά είναι παράλογο για μια κοινωνία, ως συλλογική οντότητα, θα θεσμοθετεί τον θάνατο. Μια απάντηση στο επιχείρημα αυτό είναι ότι η κοινωνία οφείλει να προστατεύει τα μέλη της ακόμη και όταν αυτό απαιτεί τον θάνατο ορισμένων και κυρίως όταν οι εγκληματίες, ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί, είναι σε πλήρη γνώση του τι κάνουν, σχεδιάζουν και εκτελούν εν ψυχρώ τις εγκληματικές πράξεις τους σε βάρος ανύποπτων, αδύναμων, ανήλικων και απροστάτευτων ατόμων.

Ο κάθε πολίτης μπορεί μόνος του να σταθμίσει τα παραπάνω αλλά και πρόσθετα επιχειρήματα και να πάρει θέση στο ζήτημα της επαναφοράς ή μη της θανατικής ποινής. Θα ήθελα όμως κάποιος από εκείνους που υποστηρίζουν τη μη επαναφορά να εξηγήσει με λεπτομέρεια γιατί η κοινωνία μας πρέπει να σέβεται τη ζωή στυγερών φονιάδων όταν οι ίδιοι δολοφονούν εν ψυχρώ αθώα, αδύναμα και ανυποψίαστα μέλη της.

ΕΥΡΩΠΗ: ΕΝΙΑΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Αν η Ευρώπη δεν είναι ακόμα η κοινή μας πατρίδα, είναι ήδη ένας ενιαίος χώρος, στα όρια του οποίου οι άνθρωποι, τα εμπορεύματα, οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια διακινούνται ανεμπόδιστα, όπως στο εσωτερικό μιας οποιασδήποτε χώρας. Ο ενιαίος αυτός ευρωπαϊκός χώρος δεν προέκυψε τυχαία, είναι αντίθετα αποτέλεσμα μιας εμπνευσμένης μακρόχρονης προσπάθειας. Στις μέρες μας η οικονομική συνεργασία που χαρακτήριζε την ΕΟΚ μεταμορφώνεται βαθμιαία σε οικονομική ενοποίηση, ενώ παράλληλα

τίθενται οι βάσεις για την πραγματοποίηση της πολιτικής ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή και της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας.

Ο ενιαίος χώρος δεν αφορά μόνο τις επιχειρήσεις και την οικονομία, αφορά άμεσα και τους ανθρώπους. Μια Ευρώπη των πολιτών στηρίζεται και στην καθολική εφαρμογή του δικαιώματος μετακίνησης, για λόγους εργασίας, σπουδών, διαμονής, ψυχαγωγίας ή εθελοντικής προσφοράς μέσα στον Ευρωπαϊκό χώρο. Η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων τείνει στην κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα και προϋποθέτει τα δικαιώματα ελεύθερης εισόδου και διαμονής. Όλοι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να εγκατασταθούν σε οποιοδήποτε κράτος μέλος. Ένα από παράδειγμα της ελεύθερης κυκλοφορίας ατόμων αποτελεί η κατάργηση των ελέγχων στα ευρωπαϊκά αεροδρόμια.

Ωστόσο, η συνολική κατάργηση των εσωτερικών συνόρων συνεχίζει να αποτελεί ένα δύσκολο πρόβλημα, κυρίως γιατί δεν έχει προωθηθεί επαρκώς η συνεργασία στην πολιτική ασφάλειας με στόχο την αντιμετώπιση της διεθνούς εγκληματικότητας, όπως και η απαραίτητη κοινή αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος, της πολιτικής παραχώρησης ασύλου και τα συναφή θέματα. Η συνθήκη του Σένγκεν καθώς και η συνθήκη του Άμστερνταμ συμβάλλουν σημαντικά στην ικανοποίηση αυτών των προϋποθέσεων.

Η εμπειρία από την ενιαία εσωτερική αγορά μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ολοκλήρωση της Ένωσης και στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής, της ασφάλειας και της άμυνας, καθώς και για

την εμβάθυνση της πολιτικής ενοποίησης. Η πολιτική ένωση είναι το επόμενο στοίχημα. Επίσης αρχίζει να διαγράφεται η προοπτική της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Θα χρειασθούν ακόμη πιο θαρραλέα βήματα για τη διεύρυνση και εμβάθυνση του ενιαίου χώρου στο εσωτερικό της Ευρώπης και την ευδοκίμηση του ευρωπαϊκού παραδείγματος στο διεθνές πεδίο.

Δεν είναι δυνατόν να συμμετέχουμε ισότιμα στην ενωμένη Ευρώπη χωρίς να έχουμε αποκτήσει επίγνωση των βαθύτερων δεσμών που μας ενώνουν αλλά και χωρίς να σεβόμαστε πρώτοι απ' όλους εμείς οι ίδιοι την ιστορία και τον πολιτισμό μας. Η ισότιμη συμμετοχή μας δεν μπορεί να υποτιμά τον πολιτισμό και την ταυτότητα των άλλων αλλά πρέπει και να οριοθετεί τους κοινούς στόχους που καθορίζουν τη συνειδητή και σαφή χάραξη της κοινής πορείας.

Η Ευρώπη δεν είναι οδοστρωτήρας ταυτοτήτων, επιτυγχάνει την ενότητα μέσα από τη διαφορετικότητα, συνίσταται από το σύνολο των διαφορετικών ταυτοτήτων των Ευρωπαίων. Η διαμόρφωση της ευρωπαϊκής συνείδησης, σε αγαστή αρμονία με την εθνική μας συνείδηση και τον παράλληλο σεβασμό των ταυτοτήτων των άλλων εταίρων μας, είναι αυτή που διακρίνει εμάς τους Ευρωπαίους από τις άλλες ευρύτερες πολιτισμικές οικογένειες της ανθρωπότητας. Όπως λέει ο Νίκος Δήμου: " Η Ευρώπη είναι η ελπίδα του ανθρώπινου γένους να σωθεί ο ακέρατος, ελεύθερος και συνειδητός άνθρωπος. Η Ελλάδα οδεύοντας προς την Ευρώπη οδεύει προς τον πραγματικό εαυτό της. Γιατί η Ευρώπη έσωσε από το ελληνικό πνεύμα τα καλύτερα στοιχεία και τα συνέχισε τον καιρό που εμείς τα είχαμε χάσει."

Από πού έρχεται και πού πάει η Ευρωπαϊκή Ένωση;

Διασκευασμένο απόσπασμα από κείμενο του Αντώνη Καρκαγιαννη, Καθημερινή, Κυριακή, 13 Ιουνίου 2004

Τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση; Ο καθηγητής Αντώνης Μανιτάκης στο τελευταίο του βιβλίο «"Το Σύνταγμα" της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (εκδόσεις Παπαζήση), υποστηρίζει ότι η Ε.Ε. είναι προϊόν του «διεθνούς δημοσίου δικαίου», στηρίζεται σε διακρατικές συμφωνίες και συνθήκες, με τις οποίες εκχωρείται μέρος της εθνικής κυριαρχίας των κρατών - μελών, χωρίς η ίδια να είναι κυρίαρχη, να ασκεί δηλαδή νομιμοποιημένη κυριαρχία σε ορισμένη επικράτεια. Παραμένει δέσμια «της πολιτικής» βούλησης των κρατών - μελών που την συναποτελούν. Συνεπώς αποτελεί ένωση κρατών και κυβερνήσεων παρά ένωση λαών. Με αυτά τα χαρακτηριστικά η Ε.Ε. αποτελεί πρωτότυπο, χωρίς ιστορικό προηγούμενο «μόρφωμα» (πώς αλλιώς να την ονομάσουμε, αφού κράτος δεν είναι).

Από μια άλλη άποψη η Ε.Ε. είναι μια μορφή καπιταλιστικής ολοκλήρωσης και άρα μια νέα σχέση μεταξύ ισχυρών και αδυνάτων, μεταξύ φτωχών και πλουσίων, μεταξύ ανάπτυξης και υπανάπτυξης. Είναι η άποψη απ' όπου πηγάζουν και οι βάσιμες ανησυχίες ότι σε μια αγοραία σχέση μεταξύ δυνατών και αδυνάτων, μεταξύ φτωχών και πλουσίων κερδισμένοι πάντοτε είναι οι δυνατοί και οι πλούσιοι, τόσο στο επίπεδο των κρατών, όσο και των ατόμων. Τα ισχυρά βιομηχανικά κράτη είναι η «μητρόπολη» της Ε.Ε., ο σκληρός πυρήνας της, ενώ τα υπόλοιπα κλιμακώνουν την περιφέρεια.

Οι απαντήσεις είναι διαφορετικές και αντιφατικές. Θα μπορούσαμε απλά να πούμε ότι σήμερα καλούμαστε να συμμετάσχουμε σε μια διαδικασία χωρίς να ξέρουμε ακριβώς τι είναι η Ένωση και πώς αναπτύσσεται. Το βέβαιο είναι ότι καθημερινά διαμορφώνονται μορφές κοινής ζωής σε σκληρό γήπεδο αγώνων και ανταγωνισμών, που μάλλον δεν υπάρχει τρόπος να το αποφύγουμε. Και αν δεν μπορούμε να αποφύγουμε τη μάχη καλύτερα είναι να πολεμήσουμε.

Η Ευρώπη της γενιάς «Erasmus»

Βλασταίνουν πλέον οι σπόροι μιας αληθινής κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας

International Herald Tribune, καθημερινή 30/04/2005, διασκευασμένο.

Ο Γιόργκο Ρις γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Γερμανία. Έχει αδυναμία στο ψητό λουκάνικο και μια βαθιά γερμανική σοβαρότητα σε ζητήματα, όπως η ηλικιακή ενέργεια. Έχει όμως επίσης μια ιταλική χαλαρότητα σε θέματα συνέπειας και λατρεύει να παίρνει το τσάι του στις πέντε το απόγευμα, μια συνήθεια που υιοθέτησε στο Λονδίνο. «Αισθάνομαι μάλλον Ευρωπαίος, παρά Γερμανός», σχολιάζει ο ηλικίας 34 χρόνων διευθυντής του γραφείου της Greenpeace στις Βρυξέλλες. Έχει ζήσει σε πέντε ευρωπαϊκές χώρες και μιλάει πέντε γλώσσες. «Αισθάνομαι σαν το σπίτι μου παντού στην Ευρώπη», επισημαίνει.

Ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός νέων Ευρωπαίων, όπως ο Ρις, σπουδάζουν, εργάζονται και ερωτεύονται κατά μήκος της ηπείρου. Σε αντίθεση με τους γονείς τους, που μεγάλωσαν με τους περιορισμούς της εθνικότητας, οι νέοι αυτοί μιλούν πολλές γλώσσες και έχουν πολυπολιτισμική κουλτούρα. Οι περισσότεροι πολίτες της Ε.Ε. που δηλώνουν «Ευρωπαίοι», εξακολουθούν να δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην εθνική τους ταυτότητα, παρά στην ευρωπαϊκή, όπως προκύπτει από δημοσκοπήσεις. Μεταξύ όμως των νέων ηλικίας 21–35 ετών, σχεδόν το ένα τρίτο αισθάνονται περισσότερο Ευρωπαίοι, παρά Γερμανοί, Γάλλοι ή Ιταλοί.

Ο Στέφαν Βολφ, καθηγητής πολιτικής επιστήμης στο αγγλικό Πανεπιστήμιο του Μπαθ, αποκαλεί τους νέους αυτούς «Γενιά Erasmus», σύμφωνα με το πρόγραμμα φοιτητικών ανταλλαγών της Ε.Ε. Τα τελευταία 18 χρόνια, το «Erasmus» επέτρεψε σε 1,2 εκατ. νέους να σπουδάσουν στην Ευρώπη στη διάρκεια των φοιτητικών τους χρόνων. Όταν η γενιά αυτή αναλάβει τα ηνία τις ερχόμενες δεκαετίες, τόσο στις Βρυξέλλες όσο και στις εθνικές πρωτεύουσες, θα μπορούσε να σημειωθεί μια βαθιά πολιτισμική τομή, πιστεύει ο Βολφ. «Για πρώτη φορά στην ιστορία βλέπουμε τους σπόρους μιας αληθινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Σε 15, 20 ή 25 χρόνια, η Ευρώπη θα κυβερνάται από ηγέτες με εντελώς διαφορετική θεώρηση της κοινωνικοποίησης από τους σημερινούς.

[...] Ποιο είναι λοιπόν το νεφελώδες περιεχόμενο του να αισθάνεσαι Ευρωπαίος; Ποιος είναι ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής μεταξύ ενός Ιρλανδού χωρικού και ενός Πολωνού, που ζει στα ουκρανικά σύνορα; Σε αντίθεση με την εθνική ή την περιφερειακή ταυτότητα, που βασίζεται στη γεωγραφία και τη γλώσσα, η ευρωπαϊκή βασίζεται για τους περισσότερους Ευρωπαίους στις κοινές αξίες. Μία από αυτές τις αξίες είναι και η δημοκρατία, την οποία οι περισσότεροι Ευρωπαίοι συσχετίζουν με ένα δίκτυο κοινωνικής ασφάλισης. Η ποιότητα ζωής επίσης βρίσκεται ψηλά στον κατάλογο των προτεραιοτήτων τους, όπως οι περιβαλλοντικές ανησυχίες και η απροθυμία τους για τη χρήση στρατιωτικών μέσων προκειμένου να επιτευχθούν πολιτικοί στόχοι. Δύο στοιχεία θα μπορούσαν να υπονομεύσουν τη συγκρότηση μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας τις προερχείς δεκαετίες, σύμφωνα με τον Τζέρεμι Ρίφκιν, ο οποίος ήταν σύμβουλος του πρώην προέδρου της Κομισιόν, Ρομάνο Πρόντι: Η οικονομική δυσχέρεια και η αποξένωση μεταξύ των φιλοευρωπαίων ηγετών και της ευρύτερης ευρωπαϊκής κοινής γνώμης. «Αν οι πολίτες δεν έχουν μόνιμη απασχόληση, θα προσπαθήσουν να βρουν έναν ένοχο. Όπως αποδεικνύει η πρόσφατη εμπειρία, οι πολιτικοί θεωρούσαν και θεωρούν την Ευρώπη εύκολο στόχο», δηλώνει ο Ρίφκιν. Ορισμένοι διατείνονται ότι οι διατλαντικές αντιπαραθέσεις για τον πόλεμο στο Ιράκ ενδέχεται να συνέβαλαν στην εδραίωση της ενότητας στην Ευρώπη. Άλλοι, ωστόσο, λένε ότι η διεύρυνση της Ε.Ε. είναι αυτή που άνοιξε τον δρόμο για μια αληθινή ευρωπαϊκή ταυτότητα. «Μέχρι τον περσινό Μάιο, η Ε.Ε. ήταν στην πραγματικότητα Δυτική Ευρώπη», πιστεύει ο Φίγκελ, ο οποίος είναι Σλοβάκος.

Ρόντρικ Μπήτον, Γιώργος Σεφέρης, Περιμένοντας τον Άγγελο, βιογραφία, σελ. 256-257

1. Λαϊκισμός: ένα δημόσιο ψέμα προς ιδιωτικό όφελος.

Μια αλήθεια δεν είναι ποτέ λαϊκίστικη. Το βασικό χαρακτηριστικό του λαϊκισμού είναι η εσκεμμένη ανειλικρίνεια. Λέμε κάτι το οποίο ξέρουμε ότι δεν ανταποκρίνεται στα πράγματα, για να κολακεύουμε το «λαό». Επίσης πρόκειται για μια δημόσια απόφαση - μια ιδιωτική κολακεία δεν είναι λαϊκισμός. Στην έννοια του λαϊκισμού υπάρχει σαν απαραίτητος όρος ο απώτερος σκοπός - που είναι το «παραμύθιασμα» του αποδέκτη προς όφελος του πομπού.

2. Ο «λαός» του λαϊκιστή είναι ο «πελάτης» του.

(«Πελααάτες μου!» που φωνάζει ο Βέγγος). Η σχέση του λαϊκιστή με το ακροατήριό του είναι πελατειακή. Προσφεύγει στο λαό, περιμένοντας να αποκομίσει οφέλη - να κερδίσει. Γι' αυτό και υπακούει στο παλιό εμπορικό αξίωμα: «Ο πελάτης έχει πάντα δίκιο».

3. Ο λαϊκισμός είναι προαιώνιος.

Απλώς παλιά είχε άλλα ονόματα: δημαγωγία, δημεγεργία κ.λπ. Η φράση του Σολωμού ότι πρέπει να θεωρούμε εθνικό ό,τι είναι αληθές, είναι το ακριβές αντίδοτο του λαϊκισμού. «Και τι είναι αλήθεια;» Κανείς δεν έχει το απόλυτο κριτήριο της αλήθειας. Ο λαϊκιστής όμως κάνει ακριβώς το αντίστροφο αυτού που λέει ο Σολωμός: βαφτίζει αληθές ό,τι θεωρείται εθνικό.

4. Ο λαϊκισμός δεν αφορά μόνο πολιτική και ΜΜΕ.

Σίγουρα εκεί είναι η κορυφαία του παρουσία. Αλλά εκτείνεται παντού. Υπάρχουν συγγραφείς λαϊκιστές ακόμα περισσότερο αηδιαστικοί από τους πολιτικούς. Κάνουν ακριβώς το ίδιο. Κολακεύουν το κοινό τους. Γράφουν με τρόπο που εκτρέφει στερεότυπα και δεδομένες ιδέες, επιβεβαιώνουν κλισέ, αποκοιμίζουν τον αναγνώστη, πουλάνε ψευδαισθήσεις και απάτες. Αφθονεί επίσης ο λαϊκισμός στους κρατικοδίαιτους διανοούμενους και έμμισθους κονδυλοφόρους που στοχάζονται ό,τι συμφέρει τον εργοδότη τους. Ισχυρός είναι επίσης ο λαϊκισμός στους χώρους της εκκλησίας.

5. Ο λαϊκισμός είναι το αντίθετο της Δημοκρατίας.

Διότι δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία και επιλογές, χωρίς ορθή κρίση. Αυτή πάλι βασίζεται στην σωστή πληροφορία. Ο λαϊκισμός όμως καταλύει την ορθή πληροφόρηση. Πολλές δικτατορίες στηρίχτηκαν περισσότερο στο λαϊκισμό παρά στα όπλα.

6. Ο λαϊκισμός έχει πολλές μεταμφιέσεις.

Υπάρχει λαϊκισμός με γραβάτα και με ζιβάνγκο, με διανοουμενίστικο αμπέχωνο και με ακαδημαϊκή τήβεννο. Υπάρχει λόγιος λαϊκισμός και αμόρφωτος, κυνικός και αγαπησιάρικος, ύπουλος και λεβέντικος.

7. Ο λαϊκισμός είναι το αντίθετο του ορθολογισμού.

Φυσιολογικά ο λαϊκιστικός λόγος απευθύνεται στο συναίσθημα - και όχι στη λογική. Όταν χρησιμοποιεί επιχειρήματα, το κάνει με τον τρόπο των σοφιστών - «τον ήσωνα λόγον κρείττω ποιείν». Θέτει τη λογική στην υπηρεσία των καταστάσεων που προσπαθεί να διεγείρει. Παραποιεί την ιστορία, καλλιεργεί προκαταλήψεις, μύθους και στερεότυπα.

8. Ο εθνικισμός είναι λαϊκισμός.

Όλοι αυτοί που εκφωνούν πανηγυρικούς, όλοι αυτοί που μιλάνε για την «ιδιαιτερότητα», μοναδικότητα και την ανωτερότητα της ελληνικής φυλής το κάνουν ΚΑΙ για να κολακεύουν το λαό, να του δώσουν την αίσθηση πως είναι ξεχωριστός και υπερέχει των βαρβάρων γειτόνων, αλλά και των λαών της Δύσης «που όταν εμείς χτίζαμε Παρθενώνες αυτοί έτρωγαν βελανίδια». Λαϊκίστικοι μύθοι: η συνέχεια της φυλής, οι από 3.000 ετών Έλληνες, του Έλληνας ο τράχηλος, οι κουτόφραγκοι, κ.λπ.

9. Η απαλλαγή ευθυνών είναι λαϊκισμός.

Βασική λαϊκίστικη θέση: οι Έλληνες είναι «ριγμένοι», αιώνια θύματα των ξένων δυνάμεων. Οι Έλληνες είναι κλοτσοσκούφι των μεγάλων, όλοι συνωμοτούν εναντίον μας. Άρα, τελικά, οι Έλληνες δεν ευθύνονται για τίποτα. Όλα σ' αυτό τον τόπο είναι ξενοκίνητα (π.χ.: «ξενοκίνητη χούντα»). Τώρα πώς συμβιβάζονται αυτά με το γεγονός πως εμείς οι «ριγμένοι» είμαστε το μόνο

κράτος της περιοχής που μεγαλώνει σταθερά τα τελευταία 100 χρόνια" δεν μας το λένε. Και αν βέβαια όλα ήταν ξενοκίνητα τότε και η ελευθερία μας το 1821 (ή μάλλον 1829) ήταν ξενοκίνητη, όπως και άλλες θετικές στιγμές στην ιστορία μας. Αλλά και αυτό δεν το λέει κανείς διότι δεν κολακεύει το λαό. Η λαϊκίστικη θέση είναι πως όλα τα θετικά τα κάναμε εμείς - αλλά για όλα τα αρνητικά φταίνε οι άλλοι.

ο μηδενιστής

διασκευασμένο κείμενο του Δ. Καστριώτη στον ημερήσιο τύπο, Κυριακή, 10 Φεβρουαρίου 2002

Στο Λύκειο, θυμάμαι, εκείνα τα χρόνια που ο άνθρωπος είχε μόλις εφεύρει τον τροχό, κάναμε έκθεση με έναν φιλόλογο που είχε αδυναμία στους καλούς, παραδοσιακούς προλόγους. Όποια έκθεση άρχιζε με τις -προσφιλείς μας τότε- εισαγωγές «από τότε που ο άνθρωπος περπάτησε στη γη» ή, προς το πιο προχωρημένο, «ο κόσμος μας ζει τις μεγαλύτερες αλλαγές που γνώρισε η ιστορία», βαθμολογείτο απευθείας με μηδέν ανεξαρτήτως του υπολοίπου περιοχομένου της, το οποίο ο καθηγητής δεν έμπαινε καν στον κόπο να διαβάσει. Γι' αυτό, άλλωστε, ο άνθρωπος βρισκόταν σε τρομερό δίλημμα: ενώ μηδένιζε τις εκθέσεις αυτές, του άρεσε που μπορούσε να τις βαθμολογήσει διαβάζοντας μόνον τις πρώτες δύο γραμμές τους και να τις ξεπετάξει σε τρία δευτερόλεπτα. Μηδενίζοντάς τις συστηματικά, όμως, αποθάρρυνε τους μαθητές από τους προλόγους αυτούς, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι «ξεκούραστες» εκθέσεις και να πολλαπλασιάζονται οι σελίδες που ο ίδιος έπρεπε να διαβάσει' αν πάλι δεν τις μηδένιζε, πάλι θα έπρεπε να τις διαβάσει ολόκληρες, οπότε μικρό το καλό. (Ο ίδιος ισχυριζόταν ότι είχε βαθμολογήσει με είκοσι έκθεση, που με θέμα «Γιατί;», είχε περιορίσει την ανάπτυξή της στο «Γιατί όχι;»' προφανώς συνδύαζε την πρωτοτυπία με το... λακωνίζειν.)

Τέλος πάντων, μέχρι που αισίως αποφοίτησα, ο δάσκαλος δεν είχε βρει λύση στο δίλημμα, επέμενε όμως στην άποψή του: «ποιο το νόημα», έλεγε, «να διαβάσεις τις σκέψεις ενός ανθρώπου, όταν τις προλογίζει με ό,τι πιο κοινότοπο, ό,τι πιο τετριμμένο μπορεί να σκεφθεί κανείς;». Σκληρά, βεβαίως, τα αμάχητα τεκμήρια του είδους, δεν αποκλείεται κάποτε-κάποτε να αδικούν. Συνήθως, όμως, επιβεβαιώνονται: η κοινοτοπία του προλόγου βρίσκει το ανάλογο της στο κυρίως θέμα, ο δε επίλογος ξεπερνά και τα δύο.

Τον... μηδενιστή αυτόν φιλόλογο τον έχω, έκτοτε, άπειρες φορές σκεφθεί και μνημονεύσει διαβάζοντας προεκλογικά φυλλάδια και ακούγοντας πολιτικές ομιλίες. Όποτε βλέπω εισαγωγή τύπου «Ζούμε την εποχή της παγκοσμιοποίησης» ή, ακόμη καλύτερα, «στην αυγή του εικοστού πρώτου αιώνα» ή «στο χάραμα της νέας Χιλιετίας», σπανιότατα διαβάζω το υπόλοιπο' και απ' όσες φορές ξεχάστηκα και συνέχισα, τις... έντεκα στις δέκα απλώς διαπίστωσα ότι το δόγμα του καθηγητή επιβεβαιωνόταν πλήρως. Δοσ' του «για μια Ελλάδα κυρίαρχη, ισχυρή με κοινωνική ευαισθησία», «πρώτα η Ελλάδα», άντε και «ανταγωνιστική οικονομία με κοινωνικό πρόσωπο».

Τα θυμήθηκα όλα αυτά διαβάζοντας (και ακούγοντας) προεκλογικό υλικό των δικηγόρων για τις επερχόμενες εκλογές των Συλλόγων τους. Για να μην τους αδικούμε, δεν αποκλίνουν από τους διαγκωνιζόμενους σε άλλες επιστημονικές ή επαγγελματικές αρχαιοεσίες, αλλά και έτσι, στον μέσο όρο που λέμε, παραμένει εντυπωσιακό. Το τι «για έναν Σύλλογο αντάξιο του θεσμικού του ρόλου», τι «διεθνοποίηση της οικονομίας», «αξιοπρεπείς συνθήκες του λειτουργήματος» και τα τοιαύτα «πέφτουν» δεν περιγράφεται. Τυπικά πράγματα, δηλαδή, όπως σε όλες τις εκλογές.

Οι Αγγλοσάξονες, θέλοντας να στηλιτεύσουν την τεράστια διαφήμιση που σημαδεύει την προεκλογική δραστηριότητα, δίνουν τον σαρκαστικό ορισμό «εκλογές είναι η μεταβίβαση αγοραστικής δύναμης σε ιδιοκτήτες μέσων ενημέρωσης». Πρωτίστως, θα έπρεπε να τις ορίσουμε ως «μείζονα μηχανισμό παραγωγής γραπτής και προφορικής κοινοτοπίας και αδιάφορων ανθρωπίνων συγκεντρώσεων». Αλλά πάλι... τόσες χαμένες λέξεις, τόσο χαμένο χαρτί, τόσο

χαμένο σάλιο, τόσες άχαρες, άχρηστες ώρες, κρίμα δεν είναι; Ευτυχώς οι πρόλογοι είναι πάντα εκεί για να μας προειδοποιούν.

ΕΘΝΙΚΙΣΤΕΣ Ή ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ;

Ο δεκάλογος του καλού εθνικιστή, Του Γ. ΓΙΑΤΡΟΜΑΝΩΛΑΚΗ, Το ΒΗΜΑ, 09/03/2008

Οι λέξεις «εθνικισμός» και «εθνικιστής» εμφανίζονται στην ελληνική γλώσσα στα μέσα του 19ου αι. ως μεταφραστικά δάνεια για να περιγράψουν μια νέα κατάσταση πραγμάτων. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερμηνεία των όρων από παλαιότερα λεξικά. Εθνικισμός είναι «η αποκλειστική προσήλωσις εις τα εθνικά ιδεώδη με τάσεις εδαφικής επεκτάσεως του Έθνους εις βάρος άλλων Εθνών», ενώ «εθνικιστής» είναι «ο εμφορούμενος υπό των αρχών του εθνικισμού». Δεν είναι βέβαιο αν οι παλαιοί εθνικιστές ήταν προσηλωμένοι αποκλειστικά στην εδαφική επέκταση του Έθνους. Το βέβαιο είναι πως καθώς σήμερα πολλά έχουν αλλάξει, οι τωρινοί εθνικιστές πρέπει να είναι προσηλωμένοι σε περισσότερα ιδεώδη προκειμένου να υπηρετήσουν το Έθνος. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε κάποιες βασικές ιδιότητες που πρέπει να διαθέτει ένας μοντέρνος εθνικιστής προκειμένου να είναι άξιος του ονόματός του.

1. Ο εθνικιστής πρέπει να είναι πάντοτε υπερκομματικός. Μπροστά στο καλό του Έθνους πρέπει να αφήνει στην άκρη την κομματική ταυτότητά του. Ο εθνικιστής, είτε κατεβαίνει σε συλλαλητήριο, είτε επιβάλλει δικτατορία, πρέπει να ενεργεί υπερκομματικά. Να θυσιάζει ακόμη και τα ιερά σύμβολα του κόμματός του στον βωμό του κοινού συμφέροντος.
2. Ο σημερινός εθνικιστής είναι υπόδειγμα ηθικής και αρετής. Εθνικιστής με λεκέδες στη συνείδησή του δεν υπάρχει. Όλοι οι εθνικιστές είναι αδέκαστοι ως δικαστές, άψογοι ως χρηματιστές, ενάρετοι ως ιερωμένοι, τέλειοι ως προπονητές και μουσικοσυνθέτες. Είναι πάρα πολύ καλοί άνθρωποι, εργάζονται σκληρά και τίμια. Ούτε χρηματίζονται, ούτε εξαγοράζονται. Ούτε εκβιάζουν, ούτε εκβιάζονται. Πληρώνουν φόρους και με το παραπάνω.
3. Οι εθνικιστές ξέρουν και χειρίζονται πολύ καλά την ελληνική γλώσσα. Γράφουν και μιλούν άπταιστα την αρχαία και τη νέα ελληνική (ενίοτε και τη λατινική), ξέρουν από απαρέμφατα, γερούνδια, ετυμολογία και γλωσσολογία. Δεν νοείται εθνικιστής κάποιος που δεν έχει παρακολουθήσει εντατικά μαθήματα τηλεφιλολογίας ή δεν έχει παραδώσει ανάλογα μαθήματα.
4. Οι εθνικιστές είναι βαθιά θρησκευόμενοι. Δεν βλασφημούν τα θεία, δεν βρίζουν, εκκλησιάζονται κάθε Κυριακή, έχουν φίλους μητροπολίτες, επισκόπους, διακόνους (παλαιότερα και αρχιεπισκόπους). Πολλές φορές συμβαίνει να ανήκουν σε κόμματα που αποκαλούν τη θρησκεία «όπιο του λαού», αλλά οι ίδιοι είναι ακραιφνείς Έλληνες ορθόδοξοι χριστιανοί.
5. Οι εθνικιστές είναι οι καλύτεροι υπάλληλοι. Είναι οι άριστοι βουλευτές, οι πρώτοι δήμαρχοι, νομάρχες και κοινοτάρχες. Αν είναι γραμματείς σε κάποιο υπουργείο σέβονται και αγαπούν τους υφισταμένους τους, μονιμοποποιούν χωρίς αναβολές και δικαιολογίες νεαρές ή μεσήλικες υπαλλήλους και καταδικάζουν τη σεξουαλική παρενόχληση.
6. Οι εθνικιστές είναι πάρα πολύ καλοί οικογενειάρχες. Γι' αυτούς η οικογένεια είναι μέγα ιδεώδες, ο ακρογωνιαίος λίθος του επαγγελματικού τους οικοδομήματος. Αγαπούν τα παιδιά τους και τα βάζουν σε πάρα πολύ καλές δουλειές. Αγαπούν και βοηθούν τους φίλους τους, τους κουμπάρους, τις κουμπάρες, τους ξαδέλφους και τις ξαδέλφες. Τιμούν το στεφάνι τους, δεν απατούν τις γυναίκες τους, δεν ξενοκοιτάζουν.
7. Εθνικιστής με κάποιο σεξουαλικό κουσούρι δεν υπάρχει. Εθνικιστής που δεν διαθέτει ανδρική τιμή, ανδρικά εσώρουχα, ανδρική κολόνια είναι αποτυχημένος εθνικιστής και ανάξιος του ονόματός του. Είναι δυνατόν ένας ορθόδοξος εθνικιστής να είναι ανορθόδοξος στα ερωτικά;

Σύμφωνα με ένα θεωρητικό του εθνικισμού: «Εθνικιστής που δεν βαράει και δεν πηδάει είναι το όνειδος του εθνικισμού».

8. Ένας εθνικιστής δεν πρέπει να είναι, αλλά και να φαίνεται. Κυρίως πρέπει να ακούγεται. Ο εθνικιστής (και η εθνικίστρια) πρέπει να έχει πρώτα από όλα στεντόρεια φωνή. Να βγάζει γλώσσα. Να βγαίνει στα παράθυρα της τηλεόρασης και να διαλαλεί τα εθνικά δίκαια τόσο που οι διπλανοί, όσοι δηλαδή είναι στα δίπλα παράθυρα, να πέφτουν στο κενό. Ένας άλλος θεωρητικός του εθνικισμού είπε: «Εθνικιστής που δεν τσιρίζει, καλύτερα να πάει σπίτι του».

9. Ο εθνικιστής είναι καθαρός, αμόλυντος, άσπιλος και σχεδόν πάντα ωραίος σαν Έλληνας. Τα μάτια του είναι πάντα γαλανά. Το αίμα του αρχαιοελληνικό. Απεχθάνεται τους βαρβάρους, ειδικά αν είναι μαυριδεροί και αντίχριστοι. Γι' αυτό άλλοτε τους κλείνει στα μπουντρούμια, άλλοτε τους στέλνει εκεί από όπου ήρθαν και άλλοτε τους βάζει να κτίζουν αναψυκτήρια, βίλες και καφετέριες.

10. Ένας γνήσιος εθνικιστής διαπνέεται από το ιδεώδες της ταπεινότητας και της σεμνότητας. Προκειμένου να βοηθήσει απειλούμενες ακριτικές περιοχές αυτομαστιγώνεται καθημερινά, κάνει τον τρελό, χορεύει και τραγουδά στους δρόμους. Έχουν καταγραφεί περιπτώσεις όπου κάποιοι μεταμφιέστηκαν σε νομάρχες, δημάρχους, βουλευτές, ακόμη και σε μητροπολίτες προκειμένου να κινητοποιήσουν το Έθνος. Κάποιος μάλιστα για να εμψυχώσει τους συμπολίτες του φόρεσε μάσκα, πήρε σπαθί και ντύθηκε Ζορό. Ο Ζορό είναι ένας αρχαίος Έλληνας ήρωας που κυνηγούσε τους κακούς και τους διεφθαρμένους. Ετυμολογείται από την αρχαία ελληνική λέξη «ζόρι», από όπου «ζορίζω», «ζορίζομαι» κ.ά.

Ο κ. Γιώργης Γιατρομανωλάκης είναι καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας και συγγραφέας.

Το ΒΗΜΑ, 09/03/2008, Σελ.: Β24, Κωδικός άρθρου: Β15307Β242, ID: 293221

Ξαναγράφοντας την Ιστορία

διασκευασμένο κείμενο της Αμαντας Μιχαλοπούλου, Καθημερινή, 28 Ιανουαρίου 2007

Το 1935, στη Βιέννη, ένας ανεπάγγελτος μεταπτυχιακός φοιτητής ιστορίας της τέχνης απάντησε στην έκκληση ενός εκδότη για τη συγγραφή μιας παγκόσμιας ιστορίας για νεαρούς αναγνώστες. Το βιβλίο έπρεπε να γραφτεί μέσα σε έξι εβδομάδες και, παρότι οι εραστές της βραδύτητας μάλλον θα έφριτταν με την προοπτική μιας τέτοιας χρονικής συμπίεσης, ήταν ένα αριστούργημα. Ο συγγραφέας της «Μικρής Ιστορίας του Κόσμου», ο Ερνστ Γκόμπριτς, μας είναι κυρίως γνωστός σήμερα για την ιστορία της τέχνης που έγραψε, αλλά εκείνη η απόπειρα συγγραφής μιας διαβαστερής, «αντικειμενικής» παγκόσμιας ιστορίας που κυκλοφόρησε έκτοτε σε δεκαοχτώ γλώσσες θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη στη σημερινή σχολική ιστοριογραφία. Πώς; Προσδίδοντας στα σχολικά εγχειρίδια λίγη από τη λάμψη, λίγο από τον ενθουσιασμό της. Το στοιχείο της απόλαυσης και της ανακάλυψης που τους λείπει.

Το βιβλίο του Γκόμπριτς ξεκινάει ζητώντας από το παιδί να τοποθετήσει τον εαυτό του ανάμεσα σε δύο καθρέφτες και να παίξει με την Ιστορία το παιχνίδι των αντανάκλασεων. Κι είναι αυτό ακριβώς το παιχνίδι που φοβίζει. [...] Το πρόβλημα που είχε προκαλέσει η ιστορία του Γκόμπριτς στα χρόνια του ναζισμού -οπότε και σταμάτησε να τυπώνεται- ήταν η φιλειρηνική της προοπτική. Ασφαλώς και το δημοκρατικό της πνεύμα, το παιχνίδι, το χιούμορ, η άρνηση του ρατσισμού.

Θυμάμαι ακόμη το βιβλίο Ιστοριογραφίας στην τελευταία τάξη του Λυκείου, στα χρόνια μας - «το κόκκινο βιβλίο» λέγαμε, εξαιτίας της ασπροκόκκινης ζωγραφιάς στο εξώφυλλο. Χρειάστηκαν δώδεκα χρόνια εκπαίδευσης για να αναρωτηθούμε για πρώτη φορά, στα δεκαεπτά μας χρόνια, χάρη σ' αυτό το μικρό, στρυφνό βιβλίο πώς και γιατί γράφεται η ιστορία των πολέμων, των θρησκειών, των αρχηγών, της τροπαιοφόρας σιγουριάς για το δικό μας δίκιο. Νοιαζόμασταν,

μελετούσαμε, αλλά έως εκείνη τη στιγμή η Ιστορία ήταν μια γραμμική αφήγηση περιπετειών, χωρίς καθρέφτες, χωρίς κριτική σκέψη, χωρίς τον ιστορικό πίσω από τις γραμμές.

Ο Γκόμπριτς παρότι δεν είναι επαγγελματίας ιστορικός δίνει στα παιδιά μερικά σπουδαία μαθήματα προοπτικής, οπτικής γωνίας. Παραδέχεται ότι έκανε λάθη γράφοντας, αλλά δίνει στη λέξη αυτή την υποκειμενικότητα που της αξίζει. Και στο τέλος του βιβλίου σημειώνει, καθόλου αφοριστικά, ότι ο μέσος εργαζόμενος σήμερα ζει σε καλύτερες συνθήκες από τον ιππότη του Μεσαίωνα: τρέφεται καλύτερα, ζει περισσότερα χρόνια. Το επιχείρημα αυτό τον βοηθάει να εκφράσει μια άποψη που απεχθάνονται οι συντηρητικοί άνθρωποι: ότι το μέλλον μπορεί να είναι ωραίο, γεμάτο ελπίδα. Κι ότι η Ιστορία δεν φουσκώνει τα πνευμόνια μας από εθνική περηφάνια, αλλά από περηφάνια -και δέος και φόβο- μπροστά στην ανθρώπινη περιπέτεια. Αν είχαμε διδαχτεί στα σχολεία μας Ιστορία με αυτές τις αρετές -τερπνή, περιπετειώδη, συγκλονιστική, γεμάτη όχι μόνο επεισόδια, αλλά και εξηγήσεις των επεισοδίων- θα είχαμε αναπτύξει την κριτική σκέψη που κόβει τους δεσμούς με την αναχρονιστική Ελλάδα, τη χώρα που φοβάται το μέλλον της.

Εθνικό ότι είναι αληθές

κείμενο της Τασουλας Καραϊσκακη, Καθημερινή, 14 Σεπτεμβρίου 2007

Σε πολλά μέρη του κόσμου τα σχολικά βιβλία Ιστορίας γίνονται αφορμή αντιπαραθέσεων, λιβελλογραφημάτων και τηλεδικών. Βρίσκονται οι χώρες αυτές σε φάση εξόδου –με τους αναμενόμενους «κραδασμούς»- από μια ιστοριογραφία που αντλούσε υλικό και τεκμηριώσεις από μη αντικειμενικά έργα του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, ή είναι γιατί και οι νέες ιστορικές αλήθειες μοιάζουν να περικόπτονται από τον πέλεκυ των σκοπιμοτήτων;

[Μετά την Ιστορία της Στ' Δημοτικού, ήρθε η σειρά της Ιστορίας της Γ' Λυκείου. Ένα βιβλίο «προοδευτικό» (προϊόν διαγωνισμού) κι ένα βιβλίο «συντηρητικό» (με απευθείας ανάθεση) περνούν από εθνικοπατριωτικές ακτίνες Χ και ρίπτονται στην πυρά. Τα κίνητρα των αντιδικούντων δεν είναι εκπαιδευτικά αλλά πολιτικά. Πίσω από την κριτική για προχειρότητες, αβλεψίες, διδακτική ακαταλληλότητα (δύσκολη κατανόηση, ιστορική και νοηματική ασυνέχεια και ασυνέπεια) κρύβεται η απέχθεια για την ιδεολογική τους προσέγγιση στην ιστορική γνώση. Ας μη γελιόμαστε. Έχει πάψει ποτέ στη χώρα μας ο ιδεολογικός έλεγχος της σχολικής γνώσης; Υπήρξε ποτέ σχολικό εγχειρίδιο το οποίο να γράφτηκε έξω από ιδεολογικό προσανατολισμό και εθνικές «αναγκαιότητες»; Χωρίς έστω ίχνος προκατάληψης, φανατισμού, πολιτικοκοινωνικής αγκύλωσης, θρησκευτικής επιρροής;]

Ωστόσο η ιστορική παιδεία δεν είναι μόνο υπόθεση του σχολείου. Αλλά και της οικογένειας και ευρύτερα της κοινωνίας. Διότι η ιστορία λειαινεται και εκσυγχρονίζεται, κόβεται και ράβεται ώστε να αποσιωπηθεί ό,τι ενοχλεί, εξωραϊζεται και προσαρμόζεται στις όποιες αντιλήψεις όχι μόνο σε σχολικά εγχειρίδια αλλά και σε οικογενειακές διηγήσεις, εξωσχολικά βιβλία, στον κινηματογράφο (τις χολιγουντιανές υπερπαραγωγές και τις σειρές), την τηλεόραση, το Διαδίκτυο, τη λογοτεχνία. Το σκότος, τα ψεύδη, η μυθολογία, η εξάλειψη μνήμης, οι πλαστογραφίες γύρω από γεγονότα, οι κίβδηλες ηρωοποιήσεις προσώπων είναι παλιά αρρώστια της ιστοριογραφίας. Βρίθει η ελληνική, αλλά και η διεθνής βιβλιογραφία, από έργα που ψυχαγωγούν ή τονώνουν τα εθνικιστικά αισθήματα των αναγνωστών, υπονομεύοντας την αλήθεια. Η ιστορία-προϊόν ενδελεχούς επιστημονικής έρευνας ήταν πάντοτε σε μειονεκτική θέση (ως λιγότερο ελκυστική και περισσότερο «βέβηλη») απέναντι στους μύθους ή τις εξιστορήσεις ανευδοκίων, ανεύθυνων και εξαρτημένων συγγραφέων. Η ιστορική συνείδηση, λοιπόν, κατ' αρχάς των δασκάλων, των γονιών, και στη συνέχεια των παιδιών, διαμορφώνεται και μέσα από την ιστορία που διαχέεται στον

δημόσιο χώρο. Αυτή η καθιερωμένη αντίληψη δεν αποσείεται εύκολα, δεν επιτρέπει άλλες αναγνώσεις, απωθεί ως ιερόσυλη κάθε αποκάλυψη των φενακισμών και της απάτης. Η αλήθεια γύρω από γεγονότα και πρόσωπα δεν εκτιμάται, δεν γοητεύει, ενοχλεί. Η απομυθοποίηση, η κατακρήμνιση των «ειδώλων» εξοργίζει.

Το σχολείο, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δώσουν τη δική τους μάχη, όχι μόνο για τη διαμόρφωση ενός σύγχρονου πλαισίου συγγραφής σχολικών βιβλίων και την έξοδο από την πολιτική του ενός και μοναδικού εγχειριδίου, αλλά κυρίως για να φτιάξουν πολίτες με ανοιχτό μυαλό και κρίση.

«Το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί εθνικό ό,τι είναι αληθές» έλεγε ο Διονύσιος Σολωμός. Για να γίνει αυτό κατορθωτό, πρέπει η κοινωνία να το απαιτήσει. Και θα το απαιτήσει μόνο αν οι πολίτες γίνουν προσεκτικοί και δύσπιστοι απέναντι σε παλιές και νέες βεβαιότητες

επιστήμη ενώπιον του πολέμου

(Διασκευασμένο άρθρο του Θεόδωρου Κρητικού στον ημερήσιο τύπο, καθημερινή (11/03/01))

Τα ερωτήματα που προσδιορίζουν τον κοινωνικό ρόλο της επιστήμης, αντανακλούν ουσιαστικά μια ασάφεια, που συναρτάται άμεσα με τη μη συμμετοχή των πολιτών σε καίρια ζητήματα. Σημειωτέον, ότι έχουμε να κάνουμε με ζητήματα τα οποία διεκδικούν και γενναία ποσά από το δημόσιο χρήμα. Η άγνοια ή, ακόμα χειρότερα, η ημιπληροφόρηση λειτουργούν ως προαιπατούμενο της περιθωριοποίησης των πολιτών, αλλά προκύπτουν και ως επακόλουθο. Έτσι, ο δραματικός τρόπος, με τον οποίο τίθεται το ζήτημα της στρατιωτικής χρήσης της επιστημονικής έρευνας, δεν έχει προκαλέσει έναν διεξοδικό δημόσιο διάλογο που να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των πολιτών.

Η στρατιωτική αξιοποίηση της επιστήμης δεν συνιστά επινόηση των ημερών μας. Η μεταπολεμική, ωστόσο, ραγδαία εξέλιξη του στρατιωτικού ενδιαφέροντος για τα προϊόντα της υψηλής τεχνολογίας χρίζει ιδιαίτερης προσοχής. Η ιστορία της αμερικανικής πολιτικής υποδεικνύει τους τρόπους, με τους οποίους η εξάρτηση της εθνικής ασφάλειας από την επιστήμη έφθασε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να θεωρείται απαραίτητη «η συνεργασία με τα καλύτερα ερευνητικά ταλέντα». Εφόσον εξ ορισμού ο στρατιωτικός σχεδιασμός της εθνικής ασφάλειας προϋποθέτει τον χαρακτηρισμό του απόρρητου, η αξιοποίηση της επιστημονικής έρευνας από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας παρεμβαίνει στους κανόνες και στη διεθνή δεοντολογία που υιοθετούν οι επιστήμονες.

Το βασικότερο χαρακτηριστικό της επιστήμης είναι η δυνατότητα ελέγχου από όλους των αποτελεσμάτων και των μεθόδων που εμπεριέχονται σε μια επιστημονική ανακοίνωση. Είναι όμως ανακοινώσιμο ένα επιστημονικό αποτέλεσμα που αναδείχθηκε στο πλαίσιο ενός προγράμματος εθνικής ασφάλειας; Η αξιοποίηση και η επιλεκτική χρησιμοποίηση της επιστημονικής γνώσης συνιστά τακτική που χαρακτηρίζει όλες τις ιστορικές κοινωνίες. Με δεδομένη την αλματώδη ανάπτυξη των επιστημών και τη συνακόλουθη τεχνολογική τους χρησιμοθηρία, η συναίνεση των πολιτών στη συνεχή αναδιαμόρφωση των σχετικών κανόνων και δεοντολογίας καθίσταται περισσότερο από ποτέ αναγκαία.

Οφείλουμε σε κάθε περίπτωση που επιχειρείται η αξιοποίηση των επιστημονικών ερευνών, να απαιτήσουμε διαφάνεια, δημόσιο διάλογο και διεθνείς δεσμεύσεις. Πόσο μάλλον όταν έχουμε να κάνουμε με τη συνεργασία των υπουργείων Εθνικής Άμυνας και των πανεπιστημιακών ερευνητικών ινστιτούτων. Εφόσον απέχουμε ακόμα πολύ από το αγαθό του αφοπλισμού και της ειρηνικής συνύπαρξης των λαών, τέτοιου είδους ζητήματα οφείλουν να βρίσκονται στο επίκεντρο του δημόσιου ενδιαφέροντος. Γιατί, άραγε, δεν πρέπει να αποφασίζουν οι ίδιοι οι πολίτες για το μέγεθος και την κατανομή των ερευνητικών κονδυλίων του Δημοσίου; Γιατί, άραγε, το δόγμα της εθνικής ασφάλειας αποκλείει τη συμμετοχή των πολιτών από τις αποφάσεις αξιοποίησης της

επιστημονικής γνώσης Γιατί οι πολίτες διαθέτοντας επαρκείς γνώσεις και κριτικό ένστικτο δεν πρέπει να ανέλθουν στο επίπεδο των πολιτισμικών και πολιτικών επιλογών;

Για το κλάμα ενός παιδιού...

Διασκευασμένο άρθρο του Δ. Καστριωτη στον ημερήσιο τύπο

«Προσπαθώ μόνο να βοηθήσω αρρώστους ανθρώπους», είχε πει ο κ. Γουέστ, για την «πρώτη» κλωνοποίηση ανθρώπινου εμβρύου. Τον ισχυρισμό του κατέρριπτε και μόνον ο τίτλος του: δεν ήταν ως γιατρός που μιλούσε, αλλά ως «πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος» μιας εταιρείας γονιδιακών εφαρμογών. Ενδεδυμένος μίαν ιδιότητα, που έχει να κάνει με επενδύσεις και κέρδη, συνομολογούσε έτσι ότι δεν ήταν η συνδρομή προς τον ασθενή που τον δονούσε, στην καρδιά του σιγόκαιγε η επιθυμία των δολαρίων.

Αν, όμως, με μόνη την επαγγελματική του θέση ο κ. Γουέστ διέψευδε την ανιδιοτέλεια που επιχειρούσε να προβάλλει, αναιρούσε άραγε και το αποτέλεσμα της δράσης του; Ακόμη και αν ο ίδιος είχε στον νου μόνο τα κέρδη, έπαυε για τον λόγο αυτό η «εφαρμογή» του να βοηθά αρρώστους - έστω και μόνον αρρώστους με βαλάντιο ικανό να κορέσει τις κερδοσκοπικές προσδοκίες του; Δεν έπαυε. Ακόμη και με σκοπό το κέρδος, η παρασκευή κλώνου για την παραγωγή ενός θεραπευτικού γονιδίου θα εξακολουθούσε να παρέχει σε κάποιον ασθενή μια θεραπεία.

Η εξωσωματική γονιμοποίηση και οι μέθοδοι «υποβοηθούμενης αναπαραγωγής», οι ακρότερες των οποίων δεν αφήνουν από τη φυσική πατρότητα ή μητρότητα παρά μόνον ένα σπέρμα ή ένα ωάριο ή ούτε καν αυτό, δεν θέτουν το ίδιο έντονα ηθικά ζητήματα όπως η κλωνοποίηση, δεν είναι όμως και τόσο μεγάλες οι διαφορές. Απλώς έχουμε ήδη αποδεχθεί πολλές απ' αυτές τις μεθόδους. Τις έχουμε συνηθίσει. Δεν μας ενοχλεί που οι περισσότερες απ' αυτές για το κέρδος επινοήθηκαν. Προσβλέπουμε, παρά ταύτα, στο αποτέλεσμά τους. Δεν είναι καθόλου απίθανο στο μέλλον να συνηθίσουμε και να ρυθμίσουμε με τον ίδιον τρόπο και την κλωνοποίηση.

Είναι γι' αυτό κακή η νομοθετική κατοχύρωση των εξωσωματικών; Το αντίθετο. Ακριβώς γι' αυτό είναι επιβεβλημένη. Οι νόμοι μας δεν μπορούν να αγνοούν την πραγματικότητα, αλλά ούτε και να αφήνουν αργύθμιστες τις πολύπτυχες μεθόδους της «αφύσικης» γονιμοποίησης, εγκαταλείποντας τους εμπλεκόμενους σε νομικά κενά, δυσχέρειες και εκβιασμούς.

Ηθικά και θρησκευτικά διλήμματα: ο άνθρωπος ως Θεός. Βιολογική εκτροπή. Παραδοχή της ανισότητας ευκαιριών ακόμη και στην αναπαραγωγή. Εγωκεντρισμός των δυτικών προνομιούχων την ώρα που χιλιάδες Παιδιά πεθαίνουν από πείνα. Ναι, έτσι είναι. Αλλά τότε αυτά βάρυναν, όποτε κληθήκαμε να κρίνουμε τη δική μας ευημερία και τη δική μας ζωή; Και αν δεν βαρύνουν όταν παλεύουμε να αποκτήσουμε λιμουζίνες, γιατί θα βαρύνουν για να αποκλείσουν σε ένα ζευγάρι με πρόβλημα γονιμότητας το όνειρο ενός παιδιού - έστω με εξωσωματική, έστω με παρένθετη μητέρα;

Προσωπικά, δεν βλέπω γιατί πρέπει κανείς να πολεμάει τόσο τη Φύση για ένα παιδί. Το βλέπουν, όμως, σχεδόν όλοι γύρω μου. Ζούμε την αγωνία και τα όνειρα φίλων και γνωστών μας. Τα όνειρα για μια κούνια στο σπίτι, για την ταραχή από ένα παιδικό κλάμα. Αξίζουν την ικανοποίηση του ονείρου τους.

Η πολιτική γοητεία του αμοραλισμού

Του Χρήστου Γιανναρά

Διαβάζω τον δεύτερο τόμο του εκπληκτικού έργου που συγκρότησε ο ερευνητικός μόχθος και η συγγραφική δεξιότητα του IaKershaw για τον Χίτλερ. Ατέλειωτες οι αφορμές προβληματισμού και συζήτησης, αλλά θέλω να σταθώ στη διαπίστωση με την οποία ξεκινάει ο δεύτερος τόμος του έργου: «Η στήριξη του Χίτλερ ήταν γνήσια και μαζική... Μεγάλα τμήματα του πληθυσμού τον είχαν κάνει είδωλό τους. Το θεμέλιο του αναντίρρησης του

κύρους του Χίτλερ ήταν η τυφλή αφοσίωση που έτρεφαν γι' αυτόν οι μάζες».

Οι λόγοι για τους οποίους ένας λαός ή ένας μόνο άνθρωπος μεταβάλλει σε είδωλο και λατρεύει τυφλά κάποιον μανιακό της εξουσίας, δεν είναι πολιτικοί ούτε ιδεολογικοί. Δεκαετίες μετά τον θάνατο του γητευτή των μαζών και με αποδεδειγμένα τα φρικιαστικά του εγκλήματα, θα υπάρχουν οπαδοί με απεριόριστο σεβασμό και τυφλή αφοσίωση στο «μεγαλείο» του. Η ψυχολογία της μάζας δεν υποτάσσεται στη λογική, δεν επηρεάζεται από τεκμήρια, αποδείξεις, ψηλαφητά πειστήρια. Η μάζα και το άτομο της μάζας, ο μαζάνθρωπος, δεν βλέπει, δεν ακούει, δεν σκέφτεται, δεν κρίνει. Γι' αυτό και ποτέ δεν μετανοεί.

Ο Χίτλερ ήταν τυπική περίπτωση παρανοϊκού ψυχασθενούς, το ίδιο και οι περισσότεροι συνεργάτες του. Όμως δεν είναι γι' αυτό που η Ευρώπη φρικιά στη μνήμη τους. Από ό,τι φαίνεται η Ευρώπη αναθεματίζει τον Χίτλερ μάλλον επειδή έτυχε να αποτύχει στο όραμά του. Αντίθετα, στέκεται με δέος μπροστά στον Σαρόν, γιατί ο Σαρόν πετυχαίνει να πραγματοποιήσει τους δικούς του στόχους. Συνέπραξε η Ευρώπη με τα εγκλήματα πολέμου του Κλίντον στη Σερβία, γιατί ο Κλίντον επίσης πέτυχε εκεί τους σκοπούς του. Την ίδια δικαίωση πρόσφερε η Ευρώπη και στον θλιβερό κύριο Μπους για τη σφαγή χιλιάδων αμάχων. Παριστάνει όμως ότι αντιστέκεται στον φασισμό η Ευρώπη, επειδή με τερτίπια του εκλογικού νόμου αποκλείει, χρόνια τώρα, το κόμμα του Λεπέν από το γαλλικό Κοινοβούλιο.

Ο φασισμός δεν πολεμιέται με άλλον, λίγο «καλύτερον» φασισμό – με φασισμό που συντηρεί κάπως περισσότερα προσχήματα «δημοκρατίας». Η ρήση του δικού μας του Κάλβου: «θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία» δεν είναι μία ακόμα ρητορική πομφόλυγα, αλλά απόσταγμα σοφής πείρας και συνεπούς πολιτικού ρεαλισμού.

Η Ιστορία ούτε διδάσκει ούτε αποδίδει δικαιοσύνη. Ο Έγγελος θα ήθελε να ήταν η Ιστορία του κόσμου Δικαστήριο του κόσμου (Weltgeschichte: Weltgericht), αλλά η φράση απομνημείωσε απλώς τον ευσεβή του πόθο. Η Ιστορία είναι μόνο παραλογισμός φρίκης, όπως έγκαιρα και έγκυρα διέγινωσε ο Θουκυδίδης. «Εως αν φύσις ανθρώπων η αυτή η», η Ιστορία θα παραμένει θέατρο του παραλόγου, στίβος όπου επικρατεί το δίκαιο του ισχυρότερου, η καταξίωση του πιο τυχερού.

Ρεαλιστική αντίσταση σε κάθε απόχρωση φασισμού, παράνοιας ή απάτης, είναι αποκλειστικά και μόνο η άνοδος της κατά κεφαλήν καλλιέργειας. Πολιτική που υπηρετεί τη ζωή και όχι τον βασανισμό και τον θάνατο, είναι μόνο η πολιτική που υποτάσσει την οικονομία στην προτεραιότητα της παιδείας. Τουλάχιστον όταν στον ιστορικό ορίζοντα οι συγκυρίες δεν ευνοούν ομαδικές υστερίες τυφλής αφοσίωσης σε φρενοβλαβείς ή μανιακούς.

Η πλανητική ομοιομορφία της κατανάλωσης

(...) Η παραγωγή, η εμπορευματοποίηση, η κατανάλωση, η πληροφορία και η επικοινωνία επεκτείνονται στο σύνολο του πλανήτη και συνεπάγονται συστηματική ομογενοποίηση των αναγκών, των καταναλωτικών συμπεριφορών, των πολιτιστικών μοντέλων και ακραία τυποποίηση των προϊόντων. Το παράδειγμα της Coca-Cola ή των Μακντόναλντς εικονογραφεί τέλεια το φαινόμενο.

Έτσι οι δραστηριότητες των γιγαντιαίων πολυεθνικών επιχειρήσεων, των πολυμίντια και των διαφημίσεων υπερβαίνουν τα όρια των κρατών, των εθνικών πολιτισμών και των πάσης φύσεως συνόρων και ελέγχουν την παγκόσμια αγορά. Οι μέθοδοι, το ύφος, οι κανόνες, το πνεύμα των επιχειρήσεων επιβάλλονται σ' όλο το εύρος του ελεγχόμενου απ' αυτές δικτύου, κάμπτοντας τις αντιστάσεις των κρατικών φραγμών και αποβάλλοντας ως δυσλειτουργικές τις εθνικές, πολιτισμικές και τοπικές ιδιαιτερότητες ή παραδόσεις. Ο κόσμος αυτού του νέου οικουμενισμού δεν ανέχεται τη διαφορά, την ετερότητα, την πολυφωνία, δεν δέχεται καν την «πολιτιστική εξαίρεση», παρ' όλο που κι αυτή επιβεβαιώνει τον κανόνα. Για να παρακαμφθούν δε οι εξαιρέσεις, δηλαδή οι ιδιαίτερες πολιτισμικές παραδόσεις που στέκονται εμπόδια στην ομογενοποίηση, προβάλλεται ως υπέρτατος νόμος και καθαγιασμένη αρχή η ιδεολογία της ελεύθερης αγοράς και των ελεύθερων ανταλλαγών: το άτομο, ο ελεύθερος καταναλωτής, πρέπει να μπορεί ελεύθερα να διαλέγει τα προϊόντα του, τις αξίες που του ταιριάζουν τον τρόπο ζωής και τις συμπεριφορές που νομίζει ότι είναι οι δικές του και αυτοβούλως διαμορφώνει μέσα σε μια ελεύθερη αγορά. Ο «κυρίαρχος καταναλωτής» εικάζεται βασιλιάς του νέου κοσμοσυστήματος. Ο δούλος δηλαδή του νέου συστήματος παραγωγής, κατανάλωσης και συμβολοποίησης, αυτός ο απόλυτα εξαρτημένος, εξατομικευμένος και μονοδιάστατος άνθρωπος, αυτός που στην πραγματικότητα δεν διαλέγει ούτε την οδοντόβουρτσά του αλλά άλλοι του τη βάζουν στο στόμα, εξυμνείται ως απόλυτος άρχοντας ενός συστήματος του οποίου αυτός ο ίδιος ορίζει τάχα τα όρια και τη δυναμική, με βάση την αρχή της προσφοράς και της ζήτησης, που πρέπει να λειτουργεί ανεμπόδιστα. (δυστυχώς δεν έχω κρατήσει την "ταυτότητα" του κειμένου)

Η προστασία του περιβάλλοντος

κειμένο του Μανόλη Ανδρόνικου (1919-1992)

Η αλόγιστη καταστροφή του φυσικού χώρου, μέσα στον οποίον και από τον οποίον ζούμε, έχει προχωρήσει τα τελευταία χρόνια με ρυθμό επικίνδυνο. Την ίδια στιγμή και παράλληλα μ' αυτήν, συντελείται και η καταστροφή, άμεση η έμμεση, των μνημείων που ο πολιτισμός των αιώνων έχει κληροδοτήσει στον τόπο μας, Εταιρείες και άτομα προσπαθούν με διακηρύξεις και θεωρητικές αναλύσεις να πείσουν - ποιους; - για την ανάγκη και την υποχρέωση που έχουμε να σεβαστούμε και να προφυλάξουμε το «φυσικό περιβάλλον» και τα ιστορικά μας μνημεία. Η πρόθεση είναι αναντίρρητα ορθή και επαινετή, όμως φοβούμαι πως υπάρχει ο κίνδυνος να εξαντληθεί σε σχήματα λόγου, αν δεν αναζητηθούν οι αιτίες του κακού και δεν ανατραπούν από τη ρίζα τους.

Υποπτεύομαι ότι σε πολλές περιπτώσεις οι κρίσεις ξεκινούν από και κατευθύνονται προς θεωρητικές αναζητήσεις αισθητικής μορφής. Πιστεύουν πολλοί πως εκείνο που χρειάζεται είναι η διαφώτιση των ανθρώπων για την αξία του χώρου και του περιβάλλοντος. Κάποτε στο οπλοστάσιο των διαφωτιστών βρίσκει κανείς στατιστικά στοιχεία για τις βιολογικές και άλλες συνέπειες που μπορεί να προκαλέσει η μεταβολή ή η καταστροφή που συντελείται. Όλα αυτά είναι σωστά σκοπεύουν όμως το «τέλος», όχι την αιτία του κακού.

Νομίζω πως η αιτία βρίσκεται στη βάση της κοινωνικής μας δομής: θέλω να πω, η αιτία υπάρχει στην τάση του αλόγιστου και ανεξέλεγκτου ιδιωτικού πλουτισμού, που έχει θέσει μοναδικό σκοπό του την πραγμάτωση του υλικού κέρδους. Είναι πολύ εύκολη η διαπίστωση της αλήθειας αυτής, το φυσικό τοπίο μεταμορφώνεται α) από τις βιομηχανικές μονάδες που χρειάζονται τα φυσικά στοιχεία ως πρώτη ύλη β) από τις βιομηχανικές...μονάδες που χρειάζονται τα φυσικά στοιχεία (θάλασσα, ποταμούς κλπ.), για να απαλλαγούν με τον πιο οικονομικό τρόπο από τα περιττά

υλικά της βιομηχανικής κατεργασίας γ) από τις επιχειρήσεις που οικοδομούν τις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες και δ) από κάθε ιδιώτη που θέλει να αποκομίσει το μέγιστο κέρδος από το χώρο που του ανήκει ως ιδιοκτησία. Εδώ μπορεί και πρέπει να προστεθεί κάτι πολύ σημαντικό. Και στις τέσσερις αυτές κατηγορίες έχουν εισχωρήσει και εισχωρούν ολοένα πιο έντονα «πρόσωπα» νομικά ή φυσικά, που δεν ανήκουν στο εθνικό σύνολο της χώρας μας, γεγονός που επιτείνει την αλλοτρίωση της εθνικής παρουσίας σε πολλαπλάσιο βαθμό.

Αν αυτές οι αντικειμενικές διαπιστώσεις δεν μπορούν να αμφισβητηθούν, τότε προκύπτουν με λογική συνέπεια τα επόμενα συμπεράσματα: 1) Καμιά «αισθητική» ή άλλη αγωγή δεν μπορεί να είναι η αιτία του κακού και καμιά τέτοια αγωγή δεν μπορεί να αποτελέσει βάση για την θεραπεία του. 2) Είναι αδύνατο να επιδιώκεται η «μεγιστοποίηση» (για να χρησιμοποιήσω τον κακό αυτό οικονομικό όρο) του οικονομικού κέρδους μιας «επενδύσεως» και ταυτόχρονα να παρακωλύεται αυτή από παράγοντες που την αντιστρατεύονται. 3) Είναι αδύνατο η απεριόριστη επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος να μην έρχεται σε σύγκρουση με το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου. 4) Είναι αδύνατο στο κράτος, που πρέπει να αποτελεί την πολιτική έκφραση του εθνικού συνόλου, να ελέγξει τις ιδιωτικές αυτές τάσεις για κέρδος, όταν θεσμικά τις κατοχυρώνει και προγραμματικά τις ενισχύει, πιστεύοντας πως έτσι θεμελιώνει και προωθεί την οικονομική ανάπτυξη του τόπου. 5) Είναι αδύνατο να ελεγχθεί και να περιορισθεί το κακό με αποσπασματικά και περιπτωσιακά μέτρα, όταν δεν υπάρχει συνολικό εθνικό πρόγραμμα που να συνθέτει όλα τα δεδομένα, και τα οικονομικά και τα πολιτιστικά, με κριτήριο το συμφέρον του συνόλου και αυτό όχι βραχυπρόθεσμα αλλά με μακροχρόνιες προοπτικές, που να υπερβαίνουν την εφήμερη χρονική διάρκεια μιας γενιάς.

Δεύτερο λοιπόν συμπέρασμα που προκύπτει από τα προηγούμενα συμπεράσματα είναι ότι το «πρόβλημα προστασίας του περιβάλλοντος κλπ. κλπ.» δεν είναι ούτε πρόβλημα αισθητικό, ούτε πρόβλημα αγωγής, ούτε ακόμη πρόβλημα «κάποιου» ελέγχου ή «κάποιου» προγραμματισμού. Είναι στη βάση του πρόβλημα πολιτικό, όπως πολιτικά είναι όλα τα θεμελιακά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει ένα έθνος. Αλλά ακόμα και πρόβλημα «παιδείας» και μόνον αν το χαρακτηρίζει κανείς, πάλι σε τελευταία ανάλυση θα έπρεπε να φτάσει στην ίδια αναγωγή, αφού ακριβώς, αυτό το βασικό θέμα που ονομάζουμε «Παιδεία» είναι, περισσότερο ίσως από κάθε άλλο θέμα, πολιτικό. [...]

Ανάπτυξη και περιβάλλον

Διασκευασμένο κείμενο του Άγγελου Ψιμόπουλου της Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Μαγνησίας

Τις τελευταίες δεκαετίες η τεχνολογική πρόοδος έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις. Συνεχώς καινούργια προϊόντα της βιομηχανίας φιλοδοξούν να καταστήσουν τη ζωή μας άνετη και ευχάριστη και πάνω σ' αυτή την πρόοδο ολόκληρη η ανθρωπότητα στηρίζει την ευτυχία της. Ποιος μπορεί να εναντιωθεί στην ανάπτυξη και ποιος μπορεί να σκεφθεί ότι δεν πρέπει να προοδεύει η επιστήμη και η τεχνολογία; Όμως ήδη από τις αρχές του περασμένου αιώνα έχει αρχίσει να γίνεται ορατός ο κίνδυνος καταστροφής του περιβάλλοντος από την αλόγιστη ανάπτυξη της βιομηχανίας, που είναι ο

εκφραστής της εφαρμοσμένης τεχνολογίας. Ο αέρας, οι θάλασσες ρυπαίνονται ανεπανόρθωτα, ενώ τα δάση αφανίζονται.

Αποτέλεσμα όλων αυτών, αλλά και πολλών άλλων, είναι να καταστρέφεται σταθερά η ζώνη του όζοντος, που προστατεύει όλους τους ζώντες οργανισμούς από την υπεριώδη ακτινοβολία. Η όξινη βροχή που προκαλείται από το θειικό και νιτρικό οξύ, μαζί με τους σκόπιμους εμπρησμούς των δασών, καταστρέφει αργά αλλά σταθερά τα δάση του πλανήτη μας. Η γη διαβρώνεται από

τις βροχές και τελικά περιορίζεται το καλλιεργήσιμο έδαφος. Ο ενάλιος πλούτος χρόνο με το χρόνο αφανίζεται. Η ατμόσφαιρα στις πόλεις καθίσταται αποπνικτική και καθιστά μαρτυρική έως αφόρητη τη ζωή των κατοίκων στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Η ζημία που γίνεται στο περιβάλλον έχει λάβει δραματικές διαστάσεις και διεθνείς συσκέψεις πραγματοποιούνται με στόχο την προστασία του. Τούτο γιατί η οικονομία δεν εξαρτάται μόνον από την πρόοδο της τεχνολογίας, αλλά εξαρτάται πρωτίστως και άμεσα από το περιβάλλον, από όπου αντλεί πρώτες ύλες.

Στην πραγματικότητα το περιβάλλον είναι η προέκταση του σπιτιού μας και μέσα σ' αυτό ζούμε. Είναι άξιο προσοχής ότι ένας άλλος ειδικός κλάδος επιστημόνων το αποκαλεί βίοςφαιρα. Από το περιβάλλον εφοδιαζόμαστε με τρόφιμα και αντλούμε τις πρώτες ύλες για να φτιάξουμε ρούχα, έπιπλα και εργαλεία και, το σπουδαιότερο, από το περιβάλλον παίρνουμε νερό να πιούμε και αέρα για να αναπνεύσουμε. Όπως φροντίζουμε τη συντήρηση, καθαριότητα και εφοδιασμό του σπιτιού μας με διάφορα πράγματα και φυσικά τρόφιμα και νερό, με την ίδια και μάλιστα μεγαλύτερη σχολαστικότητα και προσοχή πρέπει να φροντίζουμε και το περιβάλλον και να το προστατεύουμε

Πρέπει να έχουμε στο νου μας ότι ο αέρας, που σήμερα ρυπαίνεται στην άλλη άκρη της γης, μετά από σύντομο χρονικό διάστημα θα είναι πάνω από την πόλη μας ή το χωριό μας. Το νερό της θάλασσας, που σήμερα βρωμίζεται στα πέρατα των ωκεανών, μετά από λίγες μέρες τα βρίσκεται στο λιμάνι μας και στις ακτές μας. Το σπουδαιότερο, αν η καταστροφή του περιβάλλοντος προκαλέσει πείνα στην άλλη άκρη της γης, σύντομα και εμείς θα υποστούμε τις συνέπειές της.

Το περιβάλλον έχει πανανθρώπινη σημασία και είναι μοναδικός ο ρόλος του στην προστασία και διατήρηση της ζωής πάνω στον πλανήτη μας. Εάν δεν ληφθούν μέτρα προστασίας του, τα οικοσυστήματα θα καταρρεύσουν και θα προκληθεί εν μέρει καταστροφή και της οικονομίας, γεγονός που ισοδυναμεί με οπισθοδρόμηση της ζωής και του πολιτισμού. Είναι λοιπόν ανάγκη όλη η ανθρωπότητα να σκεφτεί σοβαρά και να λάβει πολύ σύντομα αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, για να σωθεί αυτός ίδιος ο άνθρωπος από την καταστροφή. Η φροντίδα αυτή για το περιβάλλον πρέπει να γίνει καθολική συνείδηση όλων μας και όχι μόνο των ιθυνόντων. Η Γη πρέπει να προστατευθεί, γιατί δεν αποτελεί μόνον το παρελθόν, αλλά είναι και το παρόν και το μέλλον μας. «Αυτή τη γη δεν την παραλάβαμε μόνον από τους προγόνους μας, αλλά την έχουμε δανειστεί και από τους απογόνους μας».

Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Το εθνικό ιδανικό εξακολουθεί να ακμάζει στον καιρό μας και θα ήταν έσχατη πλάνη και μωρία νά παραιτηθούμε εμείς, από την εθνική μας παράδοση. Και μάλιστα μία παράδοση πού είναι η αρχαιότερη της Ευρώπης, πού γαλούχησε και ανάθρεψε άλλους λαούς, Λατίνους και Σλάβους, και εξακολουθεί νά ακτινοβολεί με τούς ανεξάντλητους πνευματικούς θησαυρούς της πολύ πέρα από τα σύνορά μας.

Η ίδια ή πολυμέρειά της, ο πολυσύνθετος χαρακτήρας της και ο πλούτος των τάσεών της - είτε φτάνει ως εμάς σαν κλασικός ανθρωπισμός, είτε σαν χριστιανική πηγή έξαρσης και αγάπης, είτε σαν τέχνη, σαν ήθος, σαν λαϊκός πολιτισμός ή σαν ηρωικό, φιλελεύθερο ξέσπασμα τού Εικοσιένα - της δίνουν μιαν αξία μοναδική, ανυπολόγιστη. Από κει θα αντλήσουμε πνευματικές δυνάμεις, για νά υπάρξουμε και για νά προχωρήσουμε, ως λαός ελεύθερος και ψυχικά αυτοδύναμος, όποιοι κι αν είναι οι δρόμοι πού μας επιφυλάσσει ή Ιστορία.

Πολλά πράγματα αλλάζουν γοργά ατή ζωή μας και περισσότερα ίσως θα αλλάξουν στους καιρούς που έρχονται, αλλά ο Ελληνισμός πρέπει μέσα μας νά διατηρηθεί μ' όλο του το σφρίγος

και το φως του, αν δε θέλουμε νά πέσουμε στη διάλυση και την αχρηστία ενός μηδενιστικού κοσμοπολιτισμού, πού ήδη χτυπά την πόρτα μας.

Το νά καλλιεργήσουμε την εθνική μας προσωπικότητα δε σημαίνει πώς επιτρέπεται νά αρνιόμαστε τυφλά ή νά περιφρονούμε τις προσωπικότητες των άλλων ανθρώπινων ομίλων. Όλα τα έθνη είναι σεβαστά και όλα έχουν κάτι αγαθό και ωραίο νά προσφέρουν στον πολιτισμό. Κανένα έθνος, έξάλλου, ούτε μεγάλο ή μέγιστο, δεν μπορεί πια νά υπάρξει κλεισμένο με αυταρέσκεια στον εαυτό του και αποστρέφοντας το πρόσωπο από τον υπόλοιπο κόσμο. Η αλληλεξάρτηση των λαών εντείνεται ολοένα και μαζί αυξάνει κι ή ανάγκη της ειρηνικής συμβίωσης και συνεργασίας τους.

Είναι καιρός νά αρχίσουμε νά συνειδητοποιούμε ότι ή ίδια ή εθνική μας παράδοση με τα δύο μεγάλα προαιώνια ρεύματά της, το ανθρωπιστικό και το χριστιανικό, μας κατευθύνει προς ένα ιδανικό πανανθρώπινης αδελφούνης, αν θέλουμε νά είμαστε συνεπείς με τα διδάγματά της και ειλικρινείς με τον εαυτό μας. Ότι είναι λοιπόν σωβινισμός, μισαλλοδοξία, εθνική προκατάληψη, πρέπει νά βγει οριστικά από την ψυχή των νέων γενεών. - Ας προσπαθήσουμε νά μεταδώσουμε στους νέους το όραμα ενός Ελληνισμού ελευθέρου, φωτεινού και ανθρώπινου, πού λυτρώθηκε από τις ψυχώσεις των περασμένων εποχών και ατενίζει τον κόσμο με αγάπη.

Ο τόπος ωρίμασε αρκετά ώστε μπορούμε πια νά τού πούμε ότι ο φανατισμός - κάθε φανατισμός - δεν είναι αρετή, πού νά υπερηφανεύεται κανείς γι' αυτήν, καθώς νομίζουν ακόμα αρκετοί συμπατριώτες μας. Είναι ψυχική αρρώστια, πού πρέπει νά την ξεπεράσουμε, για νά δώσουμε στην εθνική μας υπόσταση όλη της την αξία και όλο της το βάθος.

Βαριά η φανέλα

(κείμενο του Δημήτρη Καστριώτη από τον ημερήσιο τύπο)

Πριν από μερικά χρόνια, όταν το ελληνικό μπάσκετ, από καιρό επαγγελματικό, είχε αρχίσει να επισημοποιείται ως τέτοιο, διάσημος παίκτης είχε υπογράψει συμβόλαιο με μεγάλη ομάδα. Ανάμεσα στους όρους που αναλάμβανε να τηρεί ήταν, βεβαίως, να φοράει τη στολή της ομάδας. Όχι μόνον επειδή η φανέλα ήταν «βαριά» και τιμημένη, αλλά γιατί πάνω της ήταν προβλημένο το σήμα της εταιρείας αθλητικών ειδών που

παρείχε στην ομάδα τις στολές, καθώς και γενναία «χορηγία» εις χρήμα.

Προσοχή, όμως. Ακολουθώντας τη συνήθη στα αθλητικά εξαίρεση, ο παίκτης μας φρόντισε να συμπεριλάβει στο συμβόλαιό του ρητό όρο ότι τα παπούτσιά του θα ήταν της δικής του επιλογής: και για να είναι αλαφροπάτητος, αλλά και επειδή είχε (άλλο) συμβόλαιο με (άλλη) εταιρεία αθλητικών ειδών. Γι' αυτό, άλλωστε, η εξαίρεση δεν σταματούσε στο ότι ο παίκτης μπορούσε να φοράει όποιας εταιρείας παπούτσια ήθελε μπορούσε και να τα διαφημίζει. Αρκεί, εννοείται, στις διαφημίσεις να φαινόταν μόνον αυτός και όχι και συμπαίκτες του ή άλλα στελέχη της ομάδας, γιατί τότε θα μπορούσε να δημιουργηθεί στο κοινό η πεπλανημένη εντύπωση ότι όλη η ομάδα φορούσε τα συγκεκριμένα παπούτσια (πράγμα ανέντιμο, αφού πλήρωνε... μόνον τον συγκεκριμένο παίκτη).

Η συνέχεια έχει και «τεχνικό» ενδιαφέρον. Προτιθέμενη να διαφημίσει τα παπούτσια της με τον συγκεκριμένο παίκτη, η δεύτερη εταιρεία πήρε μία φωτογραφία από αγώνα, έκοψε όλους τους υπόλοιπους αθλητές, ώστε να είναι ο παίκτης εντάξει με τους όρους που του έθετε η ομάδα του και μετά... κάλυψε με ένα πλαίσιο το σημείο της φανέλας του, όπου φαινόταν το σήμα της ... άλλης εταιρείας, της χορηγού της ομάδας, αν δεν το έκανε αυτό, θα πλήρωνε διαφημιστικές καταχωρίσεις, στις οποίες, εκτός από την ίδια, θα προβαλλόταν και η ανταγωνίστριά της!

Μάλλον προφανής στους στοιχειωδώς ενημερωμένους για τα αθλητικά, η αφορμή, με την οποία η στήλη ανέσυρε την παλιά αυτή ιστορία, δεν είναι άλλη από την υπόθεση της Νίκης Ξάνθου, αυτής της εξαιρετικής (και καλλίπυγης) άλτριας, που δείχνει να ξαναβρίσκει τον δρόμο προς την κορυφή. Όπως είναι γνωστό, η Νίκη πρώτευσε στο πρόσφατο Πανευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Κλειστού Στίβου. Τέτοιες νίκες (και τέτοιες Νίκες), όμως, πληρώνονται... επί τη εμφανίσει. Την ώρα, λοιπόν, που η Νίκη ήταν στο βάθρο για να πάρει το χρυσό μετάλλιο, είχε κατεβάσει λίγο το φερμουάρ του σουέτερ της επίσημης φόρμας της εθνικής ομάδας στίβου για να φανεί το μπλουζάκι που φορούσε από μέσα - και το εκεί σήμα της εταιρείας που επιχορηγεί όχι την ομάδα, αλλά τη Νίκη προσωπικά. Εδώ, όμως, δεν είναι όπως με τον παίκτη του μπάσκετ και τα παπούτσια. Τα συμβόλαια του ΣΕΓΑΣ δεν επέτρεπαν τέτοιες εξαιρέσεις και αποκλίσεις στην αμφίεση των αθλητών. Ο ΣΕΓΑΣ πρέπει, τώρα, να πληρώσει στην εταιρεία ρήτρα-πρόστιμο 30.000 ευρώ (δέκα εκατομμύρια, για να μην ξεχάσουμε από τώρα τη δραχμή μας) και τονίζει ότι θα τα κρατήσει από την αθλήτρια. Μικρό, ίσως, το κακό: η Νίκη, ελπίζει κανείς, θα έχει συνυπολογίσει το κόστος στις συμφωνίες της με τη «δική της» εταιρεία.

Δεν είναι καινούργια αυτά. Έχουμε δει αθλήτριες των παγκοσμίων ρεκόρ να δίνουν συνεντεύξεις Τύπου ανάμεσα σε... μπουκάλια μπύρας ή να κάνουν δηλώσεις φορώντας μαύρα γυαλιά μέσα στα μεσάνυχτα. Δεν είναι ούτε καινοφανές ούτε παράξενο να ανοίγει κανείς τη φανέλα με τη σημαία για να φανεί η φανέλα με τα φράγκα. Αντιθέτως, είναι διδακτικό. Γιατί καταλαβαίνουμε ότι με το χρυσίο -ή και με αυτό- ζυγιάζονται όλα: η εθνική υπερηφάνεια των πριμ, η αισθητική του Καλατράβα που μας χρέωσε γερά, η Πολιτιστική Ολυμπιάδα των «υπεράνω» που ασφαλώς θα πληρωθούν, ο εθελοντισμός εκείνων που αποβλέπουν σε μελλοντικές θέσεις εργασίας. Ας μην αισθάνονται, λοιπόν, άσχημα όσοι ουδόλως ενθουσιάζονται. Όσοι επιμένουν να αποστρέφονται τους λαϊκούς «θριάμβους», να ενοχλούνται από τα παχιά λόγια και τον άκριτο ενθουσιασμό. Πίσω από τη σημαία είναι το χρήμα. Ενθουσιάζονται κυρίως αυτοί που το προσδοκούν. Οι υπόλοιποι δικαιούμαστε να μένουμε ψύχραιμοι - και ουδόλως ενθουσιώδεις

Μια μπάλα που μας περιέχει. (Κείμενο του Π Μπουκάλια από τον ημερήσιο τύπο)

Περιστατικό πρώτο: Ενώ οι κάμερες αποταμίευαν βία από τα γήπεδα της Νίκαιας, του Αμαρουσίου, του Βόλου και του Πύργου, όπου οι πρώτης τάξεως ομάδες έδιναν τον αγώνα τον καλό, στα χαμηλά, εκεί όπου θρυλείται ότι ακμάζει ο ερασιτεχνισμός, στο «τοπικό ντέρμπι» μεταξύ δύο ομάδων της τέταρτης Εθνικής κατηγορίας το γήπεδο της Αττικής έχει μετατραπεί σε κολαστήριο για τον δόλιο το διαιτητή: Τρεις φορές όρμησε καταπάνω του μαινόμενος ο πρόεδρος της γηπεδούχου ομάδας, τρεις φορές τον προπηλάκισε τρεις φορές του είπε εξαγριωμένος: «Ξέρεις ποιος είμαι εγώ, ρε; Θα σε λιώσω». Και τρεις φορές ο κύριος πρόεδρος, διαπρεπής λέει δικηγόρος, θαμών των καναλιών, απ' όπου εξαπολύει τις ασύστολες ηθικολογίες του προς πάντας και για τα πάντα, καμάρωσε που έβλεπε, τους οπαδούς και μπιστικούς του να τον καμαρώνουν. Γιατί όχι; Κινδυνεύει να υποστεί οτιδήποτε; Αφού «ξέρουμε ποιος είναι αυτός», είναι ένας από εκείνους τους λίγους που, έχουν το λύειν και δεσμείν που ξέρουν όλα τα πορτοπαράθυρα του νόμου και που οι διαιτητούληδες αυτού του κόσμου -άνθρωποι πολύ πιο αξιοπρεπείς εν συγκρίσει με πάμπολλους διαπρεπείς- δεν μπορούν να τους θίξουν, κι ας έχουν όλο το δίκιο με το μέρος τους. Άλλωστε οι κάμερες δεν ήταν εκεί, άρα το συμβάν μπορεί να εκληφθεί ως μη γενόμενο, άρα ως μη ενοχλητικόν για το ίματζ του κυρίου διαπρεπούς, δεδομένου ότι η μη δημοσιότητα προστατεύει. Εδώ, σε άλλα επεισόδια, υπήρχαν και δυο και τρεις κάμερες και κατέγραψαν λεπτομερώς την ασχημοσύνη άλλων διαπρεπών, εκείνοι όμως ουδέν έπαθαν. Διότι και η δημοσιότητα προστατεύει τους εκλεκτούς της.

Περιστατικό δεύτερο: Πρωινό σε γήπεδο συνοικιακό, που έχει τσιμέντο αντί για παρκέ πολυτελείας. Παίζουν, κανονικό αγώνα -με διαιτητή και τα λοιπά- τα προεφηβικά του μπάσκετ δύο επίσης συνοικιακών ομάδων: παιδιά δεκατριών, δεκατεσσάρων, δεκαπέντε το πολύ. Έξω από τα σύρματα, οι γονείς καμαρώνουν και, πριν καν ανάψει το παιγνίδι, πριν εκτυλιχθεί μια κάποια αμφισβητούμενη φάση, αρχίζουν και βρίζουν προληπτικώς. Βρίζουν σκαιότατα το διαιτητή, τον αντίπαλο προπονητή, τους αντίπαλους, παίκτες, δηλαδή, τα πιτσιρικά των δεκατριών, των δεκατεσσάρων, δηλαδή τους φίλους των παιδιών τους, δηλαδή τα παιδιά τους. Βρίζουν γιατί δεν αντέχουν την ήττα, την εισπράττουν σαν προσωπική τους ταπείνωση και όχι σαν ένα τριτεύον γεγονός, περαστικό και αναιρέσιμο, που αφορά πρωτίστως (αν όχι αποκλειστικά) τα παιδιά τους και όχι τη δική τους εγωπάθεια. Βρίζουν γιατί κάπου πρέπει να εκτονωθεί η εβδομαδιαία συμπίεση. Κι επειδή, τώρα πια τα «στάδια» της πολιτικής και του συνδικαλισμού είναι (ή παριστάνονται) τιποτένια, οι άνθρωποι μετατοπίζονται στους χώρους όπου η ιεροτελεστία της εκτόνωσης θεωρείται σχεδόν νόμιμη και φυσική, αν δεν επιβάλλεται κιάλας από τους μηχανισμούς που πολλά έχουν να κερδίσουν από αυτήν την εκφυλιστική μετατόπιση της μαζικής οργής ή βίας στα γήπεδα, όπου η εκδήλωσή της είναι αφομοιώσιμη. Βρίζουν λοιπόν γιατί προθερμαίνονται για το απόγευμα που θα πάνε στο μεγάλο γήπεδο, για να δουν τις κανονικές ομάδες και να επιδοθούν εκεί στο κανονικό υβρεολόγιο. Βρίζουν και δηλητηριάζουν τα παιδιά τους. Που γρήγορα ξεχνούν κι αυτά πως ένα παιγνίδι είναι όλο το ζήτημα κι αρχίζουν τις άγριες κόντρες και τις δολιότητες. Και γίνονται κακόπιστα και επιθετικά. Το απόγευμα, ίσως θα πάνε κι αυτά στο κανονικό γήπεδο, ετοιμασμένα ψυχοπνευματικώς για την «κανονική» εκτόνωση. Κι ύστερα, με τέτοια «προπόνηση», και με την τερατωδώς προπαγανδιστική παρουσία των αθλητικών λεγόμενων φύλλων, στεκόμαστε μπροστά στην οθόνη ή στα κρεμασμένα πρωτοσέλιδα που αποτυπώνουν τη γηπεδική βία και υποκρινόμαστε τους αιφνιδιασμένους, τους καταστενοχωρημένους: «Μα είναι δυνατόν;» λέμε. «Εδώ, στον τόπο που υπήρξε κοιτίς και που τώρα θα γίνει και κολυμβήθρα αναβάπτισης και εξαγνισμού;» Φυσικά και είναι δυνατόν. Αφού εμείς, όλοι μας, με την αθλητική μας υπερβολή, με την πανίσχυρη φαντασίωσή μας που μας ομαδοποιεί κάτω από ένα λάβαρο που καμία σχέση δεν έχει με οποιοδήποτε ιδεώδες, έχουμε μετατρέψει τον ίδιο τον κοινωνικό στίβο σε γήπεδο, έχουμε μετατραπεί σε δορυφόρους της μπάλας: της «στρογγυλής θεάς». Και μετριοπαθής τρόπος για να είναι κανείς φίλαθλος, μάλλον δεν υπάρχει. Αλλά κι αν τολμήσει κανείς να πολιτευθεί, μετριοπαθώς στα ποδοσφαιρομπασκετικά, θα εξοβελιστεί τάχιστα από αυτούς που θεωρούσε ομοϊδέατες του, και οι οποίοι δεν ανέχονται μεσοβέζικα πράγματα και σύνθετα αισθήματα. Ή είσαι ή δεν είσαι. Κι αν είσαι, είσαι φανατικά, αλληλοφαγικά, επιθετικά. Αν είσαι, ενδίδεις απροβλημάτιστα στο ρατσισμό όταν αυτός βολεύει τη βωμολοχική του βαναυσότητα, (ο μαύρος ας πούμε είναι «σκυλάραπας» ακόμα κι αν παίζει στη δική σου ομάδα), στο σοβινισμό, στον τοπικισμό, γίνεσαι δηλαδή ένας άλλος από αυτόν που είσαι ή νομίζεις πως είσαι. Όπως μας περιέχει η μικρή οθόνη, παρότι νομίζουμε ότι βρισκόμαστε απέναντί της, έτσι μας περιέχει και η μπάλα, προπαντός η ασπρόμαυρη, παρότι νομίζουμε ότι παίζεται σε απόσταση ασφαλείας από μας. «Μετριοπαθείς» και φανατικοί, φίλαθλοι και οπαδοί (σύμφωνα με έναν διαχωρισμό που δεν φαίνεται και τόσο ισχυρός), «αντικειμενικοί», και υποκειμενικότατοι, γι' αυτήν μιλάμε, γι' αυτήν αλληλοπειραζόμαστε, έστω για πλάκα. Αλλά και με την πλάκα ακόμη, νομιμοποιούμε τον ηγεμονισμό της, και ταυτόχρονα νομιμοποιούμε – και μονιμοποιούμε- μίαν αλλοτρίωση τόσο ισχυρή που μας πείθει να αντιμετωπίζουμε σαν «αγώνα ζωής ή θανάτου» μίαν ασήμαντη συνάντηση που θα επαναληφθεί δεκάδες φορές, ή να μετράμε σαν απόδειξη φυλετικής υπεροχής μια πρωτιά ή μια νίκη που τίποτα δεν μπορεί να αποδείξει ως προς την ποιότητα των γονιδίων μας ή το ύψος του πολιτισμού μας.

«παιδιά είναι...»

(κείμενο του Παντελή Μπουκάλα στον ημερήσιο τύπο)

Το ότι «ο λαός έχει πάντα δίκιο» το ξέρουμε απ' τους πολιτικούς, που, στην ανηφόρα τους ως την κάλπη και με την ελπίδα της ψήφου, δημαγωγούν ασυστόλως. Να όμως που το ίδιο σλόγκαν, ελαφρώς παραφρασμένο, έχει οπαδούς και σε άλλους χώρους, αθλητικούς: «Ο κόσμος είχε πάντα δίκιο. Ό,τι κάνει είναι δικαιολογημένο. Όταν είναι άσχημο το αποτέλεσμα, αντιδρά», απεφάνθη ο προπονητής του

Ηρακλή Άγγελος Αναστασιάδης. Και, δικαιολογώντας ακόμη και την καταστροφή του Καυταντζογλείου από τους ίδιους τους (απροκλήτως και ανενοχλήτως δράσαντες) οπαδούς του «Γηραιού», συμπλήρωσε: «Παιδιά είναι, τρέλα έχουν».

Έχουμε ακούσει βέβαια αναρίθμητους παράγοντες, προπονητές και παίκτες κάθε αθλήματος να δοξολογούν τον «ηρωικό λαό» της ομάδας τους που «είναι ο δωδέκατος παίκτης (ή και δέκατος τρίτος και δέκατος τέταρτος, όταν εισβάλλει στο γήπεδο για να πετύχει με τα βίαια χέρια του ό,τι αδυνατούν να πετύχουν οι παίκτες με τα επιδέξια πόδια τους), αλλά τόσο απερίφραστη υπεράσπιση της χουλιγκανικής αυτοδικίας δεν είχε υπάρξει ως τώρα. Ένας προπονητής, ο κ. Αναστασιάδης, που θέλει τους παίκτες στρατιωτάκια υπάκουα στην απολυταρχική βούλησή του, δεν δυσκολεύεται να νομιμοποιήσει την καταστρεπτική «εκτόνωση» των οπαδών. Κι όχι μόνο να τη νομιμοποιήσει αλλά και να προκαλέσει την επανάληψή της. Εφόσον «άσχημα αποτελέσματα» υπάρχουν πάντοτε, για όλες τις ομάδες, και εφόσον τα παιδιά «είναι παιδιά», όποιο ποδοσφαιρικό λάβαρο κι αν λατρεύουν με φανατισμό θηροκόληπτου, οι «αντιδράσεις» (το ξήλωμα των κερκίδων, το γιουρούσι στον αγωνιστικό χώρο, ο προπηλακισμός διαιτητών) θα συνεχίζονται ώσπου να πάψει ο ήλιος να μας επισκέπτεται από την Ανατολή.

Και γιατί άλλωστε να μη συνεχιστούν; Πρώτον, όπως είδαμε και στις αναμεταδόσεις από τα φημισμένα γήπεδα της Μπαρτσελόνα και της Ρεάλ, «αυτά συμβαίνουν και εις τας Ευρώπας» - οι φωτοβολίδες και οι πέτρες εναντίον αντιπάλων δηλαδή, ο τραμπουκισμός, ό,τι τέλος πάντων γίνεται για να μην ξεχνάμε ότι το ποδόσφαιρο είναι πόλεμος και μάλιστα όχι τόσο συμβολικός όσο θέλουμε να πιστεύουμε. Δεύτερον, κι αν ακόμα συλληφθεί κάποιος ηθικός ή φυσικός αυτουργός, κανένα πρόβλημα. Εάν είναι «επώνυμος» (είτε έχει ήδη επιβραβευτεί από τους ψηφοφόρους, όπως ο κ. Τάσος Μητρόπουλος, δημοτικός σύμβουλος του Πειραιά, είτε σκοπεύει να πολιτευτεί, όπως ο Φιλιππίδης, για να μην αφήσει τη χώρα ορφανή από τη νηφαλιότητά του), θα περιωθει με ένα αστείο πρόστιμο. Κι αν είναι «απλός φίλαθλος», θα τιμωρηθεί με αναστολή και ήρωας της παρέας πια, θα καμαρώνει που πολέμησε για τη φανέλα. Κάπως έτσι, του χρόνου τέτοιο καιρό, θα ξαναακούμε κασέτες με συνομιλίες αγοραπωλησίας, θα ξαναβλέπουμε καταστροφές γηπέδων και θα ορκιζόμαστε πως «αύριο πρωί πρωί αρχίζουμε την εξυγίανση»...

Μητροότητα

«Όλα ξεκινούν από τους λόγους για τους οποίους αποφασίζουμε να κάνουμε ένα παιδί», επισημαίνει η ψυχίατρος Νίκη Μαρκογιάννη. «Πολλές φορές, όταν σκεφτόμαστε ένα παιδί, έχουμε στο μυαλό μας το χαριτωμένο μωρό, το τρυφερό, το εξαρτημένο και το υπάκουο. Δύσκολα θα σκεφτούμε τον έφηβο που «εκφράζεται» με κλοτσιές και μπουνιές στα έπιπλα ή τον τριαντάρη που θα τηλεφωνήσει μία φορά το μήνα στους γονείς του. Γιατί θέλουμε λοιπόν να γίνουμε γονείς; Για να εκπληρώσουμε τον κοινωνικό μας ρόλο, για να

ικανοποιήσουμε τους γονείς μας, για να δώσουμε νόημα στη ζωή μας ή για να ζήσουμε την εμπειρία, τη «δοσοληψία» του να μεγαλώνει ένας άνθρωπος κοντά μας. Θεωρητικά, το τελευταίο είναι και ο μόνος λόγος για τον οποίο θα έπρεπε κανείς να κάνει ένα παιδί. Πριν ξεκινήσουμε, λοιπόν, να κάνουμε ένα παιδί, πρέπει να έχουμε στο νου μας όλο το φάσμα της εξέλιξης αυτού του ανθρώπου, το κέφι να το ακολουθήσουμε σε όλα τα στάδια και τη διάθεση ν' αλλάξουμε κι εμείς ως άνθρωποι. Πρέπει να έχουμε αναρωτηθεί ποια είναι η ζωή που θέλουμε να κάνουμε και πώς αυτή μπορεί να συμβαδίσει με ένα ή περισσότερα παιδιά, πρακτικά και συναισθηματικά. Και, ό,τι κι αν αποφασίσουμε, να θυμόμαστε ότι είναι ακριβώς αυτό: επιλογή κι όχι υποχρέωση, επιθυμία κι όχι θυσία». Σωστοί γονείς σημαίνει ισορροπημένοι γονείς! Δεν στερούμε λοιπόν χρόνο από τα παιδιά μας όταν βγαίνουμε μόνες με το σύντροφό μας ένα βράδυ ούτε εάν πάμε μια τριήμερη εκδρομή, για να «ξαναθυμηθούμε» ότι, εκτός από γονείς, είμαστε και ζευγάρι. Ακόμη, λοιπόν, κι αν αισθανόμαστε τύψεις, δεν πρέπει να στερούμε από τη σχέση μας αυτές τις μικρές «ανάσες» ανανέωσης. Κι όσο για τα πρακτικά, λύσεις υπάρχουν! Μια γιαγιά πρόθυμη να κρατήσει το εγγόνι της για μερικές ώρες, η καλύτερή μας φίλη ή η νονά του παιδιού, ένα βράδυ που το παιδί μας θα φιλοξενηθεί στο σπίτι του συμμαθητή του ή ακόμη και μια μπέιμπι σίτερ που θα του κρατήσει συντροφιά για μερικές ώρες θα μας προσφέρουν αυτό που χρειαζόμαστε, για να διασκεδάσουμε και να συζητήσουμε με το σύντροφό μας. Μερικές ώρες που θα μας κάνουν να νιώσουμε καλύτερα και να φορτίσουμε τις μπαταρίες μας, ώστε να μπορούμε να προσφέρουμε στα παιδιά μας αυτό που τους αξίζει: μια ισορροπημένη και ευτυχισμένη οικογένεια! Η γέννηση του παιδιού φέρνει χαρά αλλά και φόβο μπροστά στους καινούργιους ρόλους και στις απαιτήσεις που δημιουργούνται για τους γονείς. Η σωστή προετοιμασία, τόσο σε ψυχολογικό επίπεδο όσο και σε οργάνωση ζωής, βοηθά στο να ηρεμήσουν οι νέοι γονείς και να δεχτούν το ρόλο της μητρότητας και της πατρότητας πιο χαλαρά και χωρίς προβλήματα μεταξύ τους

(Νίκη Μαρκογιάννη, ψυχίατρος)

Μόνον διά της αγάπης

Διασκευασμένο κείμενο του Νίκου Γ. Ευδάκη από τον ημερήσιο τύπο.

1. Στα νοικοκυριά με παιδιά, το κέντρο του βίου είναι τα παιδιά. Νήπια, πρωτάκια, ατίθασοι μαθητές, τρικυμιώδεις έφηβοι, φευγάτοι φοιτητές...
2. Οι σαράντα-κάτι γονείς, νέοι και ακμαίοι, όταν μιλούν για τα παιδιά που μεγαλώνουν πλάι τους, για τους εφήβους που «συγκατοικούν» σπίτι τους, νιώθουν αμήχανα υπερήλικες... «Όταν ακούω τον γιο μου, αισθάνομαι γριά, σηκώνω τα χέρια...» εξομολογείται η σαραντάχρονη φίλη, επιτυχημένη επαγγελματίας, «περπατημένη» και εξεγερμένη στα νιάτα της, καλλιεργημένη, με δυο λόγια: μοντέρνα.
3. Τι δεν καταλαβαίνει ο μοντέρνος γονιός από το ακόμη πιο μοντέρνο παιδί του; Τι διαφεύγει; Δεν έχω εύκολη απάντηση, αλλά τολμώ να πω ότι το «χάσμα» –όσο υπάρχει– είναι νοητικό και, κυρίως, συναισθηματικό. Όταν λέω νοητικό δεν εννοώ μόνο τη νέα ψηφιακή κουλτούρα, τους υπολογιστές, το Διαδίκτυο. Εννοώ το συνολικό πλέγμα πληροφορίας και ψυχαγωγίας, εντός του οποίου μεγαλώνει το παιδί, εννοώ την τηλεόραση, τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, τα περιοδικά· αυτό το ποτάμι σημάτων –ό,τι αποκαλούμε infotainment– εκπαιδεύει το παιδί υπερβολικά, τόσο πολύ που δεν μπορούν να το ανταγωνιστούν η οικογένεια και το σχολείο.

4. Η οικογένεια έχει πάψει από καιρό να είναι ο βασικός εκπαιδευτής του παιδιού. Οι σημερινοί γονείς τρέχουν από δουλειά σε δουλειά για να καταλήξουν αγχωμένοι στο σπίτι. Τον ρόλο τους ζητούν να τον αναπληρώσει το σχολείο, αλλά κι αυτό δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στις πολλαπλές απαιτήσεις. Δεν μπορεί να αναπληρώσει τη, συχνά λειψή, βασική κοινωνικοποίηση του παιδιού, που κανονικά θα έπρεπε να δώσει το οικογενειακό περιβάλλον. Και δεν μπορεί επίσης να ανταγωνιστεί την ακαταμάχητη καταιγίδα της τηλεόρασης και των ψηφιακών μέσων.

5. Πολλοί από τους σημερινούς γονείς δεν είναι τεχνοαναλφάβητοι – κάθε άλλο. Άρα το χάσμα δεν είναι τεχνικό, γνωστικό. Οι δυσκολίες επικοινωνίας και αλληλοκατανόησης πηγάζουν από τις χρήσεις της τεχνολογίας, και τις προσδοκίες. Για τον γονιό το Διαδίκτυο είναι εργαλείο, και μια θαυμαστή δυνατότητα. Για το παιδί είναι ένα οικείο παράθυρο διαρκώς ανοιχτό, σε έναν κόσμο χωρίς ορατά σύνορα. Για τον γονιό η τηλεόραση είναι ένα αναγκαίο κακό, ένα υπνωτικό για μετά τη δουλειά· είναι επίσης ένας νεωτερισμός που δεν τον έχει χωνέψει κατά βάθος. Για το παιδί είναι η τάξη του κόσμου, είναι το κέρας της Αμαλθείας, ένας αγωγός που εκπαιδεύει και ψυχαγωγεί αδιάκοπα· και κυρίως ένας μηχανισμός που το ενηλικιώνει αιφνίδια, που διαλύει τα παραμύθια και τον Άγιο Βασίλη, που σαρώνει το μαγικό προστατευτικό κλουβί της παιδικής ηλικίας, και βάζει το παιδί σε μια πάμφωτη εξωοικιακή πραγματικότητα.

6. Η πραγματικότητα της τηλεψηφιακής «εκπαίδευσης» εκτοπίζει την παλαιού τύπου μαγεία και στη θέση της βάζει μια νέα· ο ορθάνοιχτος κόσμος της επικοινωνιακότητας δεν φέρνει απαραίτητως περισσότερη ή πιο ουσιαστική επικοινωνία, το αντίθετο: οι τεχνομορφωμένοι γονείς έχουν κι αυτοί προβλήματα κατανόησης των παιδιών τους. Το πέρασμα των παιδιών από την τηλεψηφιακή κουλτούρα, είναι το πέρασμα από τον κόσμο της παιδικότητας στον κόσμο των μεγάλων, είναι η νέου τύπου μνητήρια τελετή, το rite de passage. Και είναι ανεξέλεγκτη.

7. Το μείζον παραμένει η συναισθηματική σχέση. Δηλαδή, η αγάπη... Ο Γκαίτε λέει ότι η πραγματική δύναμη είναι να ξέρεις ότι σε αγαπούν και όχι να ξέρεις ότι κατέχεις δύναμη. Η αγάπη, όταν υπάρχει και τη νιώθεις πάνω σου, σε κάνει να νιώθεις άτρωτος. Αυτό προσφέρει η οικογένεια, αυτή είναι η πρωτογενής παιδεία που δίνει στο παιδί. Τα παιδιά που γεύτηκαν αγάπη πιστεύουν στους ανθρώπους, ό,τι κι αν τύχει. Αυτό είναι που λείπει σήμερα, που φαίνεται να φυραίνει, παρότι όλοι οι γονείς τη δίνουν κι όλα τα παιδιά την αποζητούν. Σκαλώνουμε στη μετάγγιση, στην αμφίδρομη κυκλοφορία αυτής της δύσκολης αγάπης. Ποτέ δεν ήταν εύκολη, μα σήμερα είναι δυσκολότερη. Αλλά μόνο γι' αυτό αξίζει να νοιαζόμαστε· όλα τ' άλλα σβήνουν.

Οι ρόλοι ανδρών - γυναικών δεν άλλαξαν.

Αν και το ισχυρό φύλο διατυμπανίζει τη συμμετοχή του στις υποχρεώσεις του σπιτιού, η πραγματικότητα το διαψεύδει, Της Μαρίας Δεληθαναση. Δημοσίευμα στην Καθημερινή, 21 Νοεμβρίου 2004.

Στην αυγή του 21ου αι., ύστερα από δεκαετίες αγώνων των γυναικών για κοινωνική χειραφέτηση και οικονομική ανεξαρτησία, απόρριψη και στη συνέχεια εξύψωση της μητρότητας, το ερώτημα είναι: Τι έχει πραγματικά αλλάξει στο μοίρασμα των ρόλων μεταξύ άνδρα και γυναίκας μέσα στο σπίτι και στην οικογένεια;

Από ευρεία έρευνα που έγινε σε επτά ευρωπαϊκά κράτη για την εργασία του άνδρα και της γυναίκας μέσα και έξω από το σπίτι (πληρωμένη και μη πληρωμένη εργασία) διαπιστώνεται ότι οι παραδοσιακοί ρόλοι παραμένουν ισχυροί.

Οι άνδρες συνεχίζουν να είναι οι «κουβαλητές» του σπιτιού που αφιερώνουν λίγο χρόνο στην ανατροφή των παιδιών τους και ελάχιστο στο νοικοκυριό. Οι γυναίκες συνεχίζουν να είναι υπεύθυνες για τη διατήρηση και συντήρηση της «εστίας» και των μελών της. Η μοναδική εμφανής διαφοροποίηση συνίσταται στη λεκτική τοποθέτηση των ανδρών: πλέον δηλώνουν ότι εκτιμούν τη συμβολή της γυναίκας στη συντήρηση της οικογένειας, διατυμπανίζουν ότι η συμμετοχή τους στις υποχρεώσεις του σπιτιού είναι «αυτονόητη» από τη στιγμή που η σύντροφός τους εργάζεται. Όμως η πραγματικότητα έρχεται σε αντίφαση με την πρακτική που ακολουθούν. Κι αν σε ορισμένα κράτη του Βορρά το κυρίαρχο μοντέλο σήμερα είναι οι γυναίκες να ημι-απασχολούνται για όσο καιρό το επιλέξουν, όταν τα παιδιά είναι μικρά, στον Νότο οι συνθήκες είναι πολύ σκληρότερες για τις γυναίκες.

Οι «σύγχρονοι» Νότιοι θεωρούν γυναικεία «υπόθεση» τη φροντίδα των νεότερων και των γηραιότερων μελών της οικογένειας, συμβάλλουν ελάχιστα ή καθόλου στις υποχρεώσεις του «σπιτιού» που προκύπτουν από τη συμβίωση και ταυτόχρονα επιδοκιμάζουν την πλήρη απασχόληση της γυναίκας έξω από το σπίτι! Πλέον ένθερμοι υποστηρικτές στην Ευρώπη της γυναικείας εργασίας πέρα από τις υποχρεώσεις της οικογένειας, οι Έλληνες που φαίνεται να έχουν απλώς εκσυγχρονίσει την παλιά νοοτροπία που ήθελε μετά τις κοινές αγροτικές εργασίες τον άνδρα στο καφενείο, τη γυναίκα είλωτα στις υποχρεώσεις του σπιτιού...

Η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει -τόσο στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Νότια Ευρώπη- τις γυναίκες στον λεγόμενο «υποχρεωτικό αλτρονισμό» - ωραιοποιημένη διατύπωση του δυσβάστακτου βάρους που πέφτει στους ώμους τους. Η κατάσταση αυτή συμβάλλει στο φαινόμενο των όλο και χαμηλότερων ποσοστών γεννητικότητας στην Ελλάδα

Η αποθέωση του ντόπινγκ

Διασκευασμένο κείμενο του Ν. Α. Κωνσταντόπουλου (Καθημερινή 9/1/2005)

Το 2004 στον ελληνικό αθλητισμό συνέβη αυτό που, όσοι ασχολούμαστε ιδιαίτερα με το αντικείμενο, φοβούμασταν. Τα κρούσματα χρήσης απαγορευμένων, για τον αθλητισμό, φαρμακευτικών ουσιών, ήταν εντυπωσιακά αυξημένα. Μιλάμε, φυσικά, για τ' αποκαλυφθέντα και όχι για τα πραγματικά. [...]Το

ότι θα ήταν αυξημένα και τα κρούσματα και η χρήση ουσιών από Έλληνες αθλητές, δεν έπρεπε να είναι κάποιος μάντης για να το προβλέψει. Οι αθλητές μας «τα έδωσαν όλα» με στόχο, άλλοι μεν τη συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες (από μόνη της αποτελεί υψίστη τιμή), άλλοι δε τη διάκριση σε αυτούς. Και η διάκριση (δηλαδή η θέση στην οκτάδα) δεν προσφέρει μόνο δόξα αλλά και χρήματα και επαγγελματική εξασφάλιση, ειδικά αν συνοδεύεται από μετάλλιο. Πολλοί, λοιπόν, θα διακινδύνευαν και το ενδεχόμενο να βρεθούν ντοπαρισμένοι και τη βλάβη της υγείας τους, με αντάλλαγμα την εξασφάλισή τους, αλλά και την εγγραφή τους στην ιστορία του ελληνικού αθλητισμού με γράμματα ανεξίτηλα.[...]

[...]θα σας υπενθυμίσουμε μόνο ένα από τα πολλά παλαιότερα κείμενά μας, στα οποία εκφράζεται εναργώς η αντίθεσή μας στη χρήση των απαγορευμένων ουσιών. Γράφαμε, λοιπόν, το 1988, μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Σεούλ, όπου είχε ξεσπάσει η υπόθεση με τον περίφημο Καναδό σπρίντερ, Μπεν Τζόνσον και τους Βούλγαρους αρσιβαρίστες, που οδήγησε στην απόσυρση της ομάδας της χώρας από τους αγώνες:«...Μπορεί να ρωτήσει κάποιος που δεν ξέρει:

Απαγορευμένες ουσίες παίρνουν μόνο όσοι βρίσκονται ντοπαρισμένοι». Η απάντηση έχει δοθεί εδώ και καιρό... Όποιος επιχειρήσει να φθάσει στις ανώτατες βαθμίδες του αθλητισμού «με τον σταυρό στο χέρι», θ' αποτύχει οικτρά. Το θέμα είναι ότι δεν πιάνουν παρά μια ελάχιστη μειοψηφία. Μήπως νομίζετε ότι στη Σεούλ ντοπαρισμένος ήταν μόνο ο Τζόνσον και «καθαρός» ο Καρλ Λιούις (σημείωση σημερινή: είδατε ότι δικαιωθήκαμε και τυπικά, αφού αποκαλύφθηκε ότι ο Λιούις είχε βρεθεί ντοπαρισμένος νωρίτερα, αλλά δεν είχε τιμωρηθεί); Το ποιος θα πιαστεί, εξαρτάται από την τύχη και το λάθος, που, πιθανόν, θα γίνει στη δόση και στον χρόνο λήψης της ουσίας. Με τα παραπάνω, δεν επιχειρούμε, φυσικά, να δικαιολογήσουμε τους ντοπαρισμένους. Προσπαθούμε να εξηγήσουμε τι συμβαίνει. Η χρήση απαγορευμένων ουσιών έχει πολλές πλευρές. Η μία σχετίζεται με την υγεία των αθλητών. Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι τ' αποτελέσματα είναι καταστροφικά. Μια άλλη πλευρά άπτεται της ηθικής. Ποιος μπορεί να διαφωνήσει με την άποψη ότι η χρήση τέτοιων ουσιών αντιβαίνει στους ηθικούς κανόνες του αθλητικού πνεύματος; Αλλά, δυστυχώς, ο «αγνός πατέρας του ωραίου, του μεγάλου και τ' αληθινού», έχει πεθάνει εδώ και χρόνια. Τα συμβόλαια δεν υπογράφονται αν δεν προηγηθεί η μεγάλη νίκη, το σπουδαίο ρεκόρ. Κι αυτά δεν επιτυγχάνονται χωρίς τη βοήθεια φαρμάκων. Επί πλέον, ο κόσμος έχει την απαίτηση να βλέπει τις επιδόσεις να βελτιώνονται. Φαύλος κύκλος, λοιπόν.... Πολλοί, μετά τους αγώνες της Σεούλ, μίλησαν για ανυπαρξία του ελληνικού αθλητισμού, επειδή κερδίσαμε μόνο ένα μετάλλιο, με τον παλαιστή Μπάμπη Χολίδη. Σε όσους υποστήριξαν αυτό, έπρεπε να τεθεί ένα ερώτημα: Θέλετε μετάλλια σαν του Τζόνσον και των άλλων ντοπαρισμένων; Αλλά και προς την Πολιτεία πρέπει να τεθεί ένα παρεμφερές ερώτημα: Τι αθλητισμό θέλει; Καθαρό, χωρίς φάρμακα αλλά και χωρίς μετάλλια; Ή με μετάλλια, πάνω από τα οποία θα πλανάται η σκιά του ντόπινγκ; Κι αν πράγματι επιθυμεί το πρώτο, όπως έχουν διακηρύξει όλοι οι υπουργοί Αθλητισμού, γιατί δεν βγαίνουν να το δηλώσουν δημοσίως και ευθαρσώς: Εμείς θα κάνουμε αγνό, καθαρό αθλητισμό. Γι' αυτό, ολυμπιακά μετάλλια δεν θα κερδίζουμε, εκτός αν περιοδικά εμφανίζεται κάποιος αθλητής του ταλέντου και του αγωνιστικού πάθους του Χολίδη. Αλλά για να γίνει κάτι τέτοιο, πρέπει να μην υπολογισθεί το πολιτικό κόστος...».

Το κακό αρχίζει από νωρίς

Ντόπινγκ και στα παιδιά για μια από τις τρεις πρώτες θέσεις στα πανελλήνια σχολικά πρωταθλήματα
Του Ν. Α. Κωνσταντοπούλου, Καθημερινή, 25-03-06

Όταν φτάνουμε στο σημείο, γονείς να δίνουν στα ανήλικα παιδιά τους απαγορευμένα φάρμακα για να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους ή να καταφεύγουν σε «ντοπαριστές», για τον ίδιο σκοπό, τότε «κάτι σάπιο υπάρχει στο βασίλειο του αθλητισμού» για να παραφράσουμε λίγο τον Σαίξπηρ. Και όχι μόνο του πρωταθλητισμού. Διότι, πλέον, μιλάμε για ντόπινγκ σε παιδιά - ναι, παιδιά είναι αθλητές 16, 17 και 18 ετών, που παίρνουν απαγορευμένες ουσίες για να μπορέσουν να καταλάβουν μία από τις τρεις πρώτες θέσεις, στα πανελλήνια σχολικά πρωταθλήματα και να καρπωθούν τα προνόμια τα οποία καθορίζει ο νόμος, σχετικά με την εισαγωγή τους στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Αφορμή για το σημερινό κείμενό μας πήραμε και από την ανοιχτή επιστολή, που έστειλαν προ ημερών στην υπουργό Παιδείας γονείς κολυμβητών -και την οποία είχαμε δημοσιεύσει τότε- και από την επικείμενη διεξαγωγή των πανελληνίων σχολικών πρωταθλημάτων σε διάφορα αθλήματα. Οι γονείς ζητούσαν τη λήψη μέτρων ώστε να μην έχουμε κρούσματα ντόπινγκ, όπως συνέβη πέρυσι. Πρότειναν: Ενημέρωση των μαθητών που θα μετάσχουν στους αγώνες για τις

επιπτώσεις που έχουν οι απαγορευμένες ουσίες στην υγεία τους. Ανακοίνωση πειθαρχικών μέτρων για τους παραβάτες. Ουσιαστικός έλεγχος ντόπινγκ. Αυστηρός έλεγχος των δικαιολογητικών ασθένειας, που θα φέρουν για τη δικαιολόγηση χρήσης κάποιων απαγορευμένων ουσιών, οι οποίες χρησιμοποιούνται για θεραπεία ασθενειών.

Οι γονείς αυτοί πολύ σωστά έκαναν και ζήτησαν ό,τι ζήτησαν από την υπουργό. Αλλά δεν αρκεί να γίνουν οι έλεγχοι στα σχολικά πρωταθλήματα για να σκοτώσουμε το θηρίο. Διότι δεν είναι ένα απλό θηρίο. Είναι σαν τη Λερναία Ύδρα. Κόβεις ένα κεφάλι και στη θέση του φυτρώνουν δύο. Πρέπει να καυτηριάσεις την πληγή, για να μη βγουν άλλα κεφάλια. Αυτή τη στιγμή, τα εργαστήρια ελέγχου ντόπινγκ έχουν βρει τεστ για ν' ανιχνεύουν πολλές ουσίες, σε άλλα εργαστήρια, όμως, παρασκευάζονται άλλες ουσίες. Για να φτάσουμε στο σημείο ν' ανιχνεύονται αυτές, θα περάσει καιρός και εν τω μεταξύ θα έχουν βρεθεί νέες ουσίες. Και πάει λέγοντας. Χθες, άλλωστε, γράφαμε, ότι οι ειδικοί φοβούνται πως στους Ολυμπιακούς θα εισβάλει το γενετικό ντόπινγκ. Και άντε, μετά να εντοπίσεις τους ντοπαρισμένους...

Σοβαρός έλεγχος

Θα παραδεχτούμε πως ό,τι κι αν γίνει, πάλι κάποιιοι θα ξεφεύγουν. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει πως δικαιολογούνται η αδράνεια και ο εφησυχασμός. Πρέπει να γίνεται σοβαρός έλεγχος ντόπινγκ σε όλες τις διοργανώσεις και όχι μόνο στα πανελλήνια πρωταθλήματα. Κάθε αγώνας που μπορεί να οδηγήσει σε προνόμια είναι «ύποπτος».

Ας πούμε οι ημερίδες ορίων στην κολύμβηση, στις οποίες οι αθλητές επιδιώκουν να πετύχουν το όριο συμμετοχής στο πανελλήνιο πρωτάθλημα, είναι αγώνες στους οποίους πρέπει να γίνεται έλεγχος. Φυσικά, το ίδιο πρέπει να συμβαίνει στα σχολικά πρωταθλήματα, λόγω των προνομίων, που παρέχουν.

Ξέρουμε ότι αυτό που προτείνουμε είναι δαπανηρό. Και πως οι ομοσπονδίες, δεν είναι σε θέση να σηκώσουν το οικονομικό βάρος. Υπάρχει λύση. Να αναλάβει το κράτος τις δαπάνες. Οσες κι αν είναι αυτές. Αν, φυσικά, οι εκπρόσωποι της Πολιτείας εννοούν αυτά, που κατά καιρούς δηλώνουν, ότι δηλαδή επιθυμούν να εξαλείψουν το ντόπινγκ. Αλλωστε, τα δείγματα εδώ και χρόνια στέλνονται στο εργαστήριο του ΟΑΚΑ, όχι στην Κολωνία, στη Μαδρίτη ή αλλού στο εξωτερικό. Ας μειωθούν δε, άλλα έξοδα. Επί παραδείγματι, για διεθνείς διοργανώσεις αμφίβολης σημασίας, για τον ελληνικό αθλητισμό (π.χ. ευρωπαϊκό πρωτάθλημα μπάντμιντον). Αλλά και αυτές που κάτι προσφέρουν στον αθλητισμό μας, πρέπει και μπορούν να τελούνται με λιγότερες δαπάνες.

Θα επαναλάβουμε κάτι που έχουμε γράψει στο παρελθόν. Τρόποι για να μειωθεί (τουλάχιστον αυτό) το ντόπινγκ, υπάρχουν. Το ζητούμενο είναι να υπάρχει και η βούληση γι' αυτό. Υπάρχει; Ίδου πεδίο δόξης λαμπρόν.

Αποξένωση από τον Εαυτό

Η απομόνωση ή η μοναξιά αναφέρεται στα έντονα συναισθήματα κάθε σύγχρονου κατοίκου μεγαλουπόλεων, που μολονότι περιοιχιζεται καθημερινά από χιλιάδες συνανθρώπους του, στο δρόμο, στα καταστήματα, στο γραφείο και το εργοστάσιο, εξακολουθεί να αισθάνεται απομονωμένος και να υποφέρει από τα γνωστά συναισθήματα της μοναξιάς μέσα στο πλήθος.

Τελικά η αλλοτρίωση σαν αποξένωση από τον ίδιο μας τον εαυτό ξεκινά από την απώλεια του θεμελιακού κάποτε αισθήματος άντλησης νοήματος από τη δουλειά μας (η μαζική παραγωγή εξαφανίζει την ατομική εισφορά στο τελικό προϊόν) και ολοκληρώνεται με τη ρηχότητα των διαπροσωπικών μας σχέσεων με οικείους, φίλους ή γνωστούς.

Ένα μόλις βήμα πριν την παθολογική κατάσταση της αλλοτρίωσης το άτομο αρχίζει να δείχνει προβλήματα στη συμπεριφορά του, εμφανίζονται «δυσκολίες» δυσεπίλυτες. Δυσκολία στη

δημιουργία και εδραίωση αυθεντικής φιλίας, διατήρηση ενός επιπέδου επαρκούς ψυχοκοινωνικοοικονομικής αίσθησης «ασφάλειας» και «αυτοπεποίθησης», δυσκολίες στην άντληση ικανοποίησης και «νοημάτων» από τον καθημερινό μας μόχθο.

Μία από τις πιο δραματικές διαστάσεις εκδήλωσης της αλλοτρίωσης του σύγχρονου αστικοβιομηχανικού ανθρώπου, του σύγχρονου Έλληνα, είναι και η δημιουργία της ψυχοκοινωνικής κατάστασης της «απάθειας», δηλαδή της παθητικής αποδοχής της αδυναμίας του ατόμου να επηρεάσει τις διαδικασίες και τις διεργασίες που απολήγουν στα ψυχοκοινωνικά και οικονομικά φαινόμενα που ορίζουν, καθορίζουν και αλλοιώνουν τις δομές και τους θεσμούς του κοινωνικού μας συστήματος.

Η «απάθεια» του σύγχρονου Έλληνα αρχίζει να διαφαίνεται και από καθημερινά κρούσματα κοινωνικοψυχολογικής παθολογίας, όπως π.χ. την περίπτωση όπου κάποιος «μοναχικός» συνταξιούχος συγκάτοικος στην πολυκατοικία μας πεθαίνει και χρειάζεται να «μυρίσει» το πτώμα του για να γίνει αντιληπτό το τραγικό τέλος της μοναξιάς του.

Ή ακόμα στην αύξηση της εγκληματικότητας των νέων μας, στην αύξηση του αριθμού και του ρυθμού των διαζυγίων, στην αύξηση της χρήσης ναρκωτικών για «καταστροφική και εφήμερη φυγή από την πραγματικότητα», στην αύξηση των αυτοκτονιών και τη θεαματική αύξηση περιστατικών ψυχοπαθολογίας.

Η βαθμιαία, αλλά σταθερή μείωση άντλησης ικανοποίησης και νοήματος από τον καθημερινό μας μόχθο, οδηγεί τα άτομα στην προσπάθεια άντλησης χαράς και νοημάτων από δραστηριότητες «τηςσχόλης» που οδηγεί δηλαδή το άτομο, την οικογένεια και την ομάδα στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου.

Η συνειδητοποίηση της αλλοτρίωσης και των μηχανισμών της ίσως είναι το πρώτο βήμα ενάντια στην αποξένωση των ανθρώπων' μια προσπάθεια οικείωσης με τον εαυτό μας και τους άλλους....

Η ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Σήμερα ο άνθρωπος παρουσιάζεται σαν μια μηχανή, που την κουρδίζεις και εκτελεί τα πάντα κατά φυσικό τρόπο, ίσως εξωτερικά άμεμπτο, αλλά εσωτερικά ασυγκίνητο. Ο άνθρωπος δηλαδή σήμερα, κάτω από την επίδραση του βιομηχανικού πνεύματος, κινείται έτσι σαν να υπάρχουν μέσα του ελατήρια ή κουμπιά, που τα πιέζουμε, αλλά δεν έχει ψυχή που διψά γι' αγάπη.

Σήμερα όλα, ή πολλά, έχουν γίνει απλώς τύποι, απλώς στενόχωρες υποχρεώσεις. Η γιορτή π.χ. κατάντησε μια απλή ημερομηνία, αργία, απλό ξεκούρασμα κι όχι συνάντηση ψυχών. Το χάρισμα δώρο, υποχρέωση.

Τα πρωτεία του σημερινού μας πολιτισμού τα έχουν οι μηχανές, που βάζουν τη σφραγίδα τους επάνω στην οργάνωση των κοινωνιών μας. Κάτω απ' αυτήν την περιορέουσα την κοινωνία μας ατμόσφαιρα, φαίνεται πως η ψυχή μας δεν αισθάνεται πια την ανάγκη να σμιξεί ελεύθερα με τις άλλες αδελφές ψυχές. Από πολλές αιτίες έχει, ίσως, χάσει αυτήν την έφεση.

Δεν πρέπει να διαφεύγει ακόμη από το νου μας πως κατά βάθος ευγένεια και καλή συμπεριφορά δε σημαίνει κινήσεις εξωτερικές, μηχανικές, φερσίματα που θέλουν να εξαπατήσουν τους άλλους. Δε σημαίνει "κατά συνθήκην ψέματα", ούτε ηχηρές και γλυκερές εκφράσεις χωρίς περιεχόμενο, που βγαίνουν από υπολογισμό, για προσωπικό και μόνο όφελος, γεμάτες υποκρισία και κιβδηλία. Ούτε η δημαγωγική φρασεολογία είναι ευγένεια και καλή συμπεριφορά απέναντι στους άλλους, ούτε δουλοπρεπής ευλυγισία της σπονδυλικής στήλης εμπρός στα μεγάλα και δυνατά πρόσωπα, και αντίθετα σκληράδα και υπεροψία μπρος στους αδύνατους, αυτούς που δεν έχουν σημασία, δύναμη κι επιρροή.

Αυτού του είδους η συμπεριφορά είναι αντικοινωνική, δε δημιουργεί ατμόσφαιρα αρμονικής συμβίωσης, κι αν υπάρχει τη διαλύει. Η καλή συμπεριφορά, που ευκολύνει το δρόμο του εγώ προς

το εσύ, δείχνεται σε όλα, τόσο στα μικρά όσο και στα μεγάλα. Η κοινωνική συμβίωση, όσο κι αν διέπεται από νόμους, κανόνες και τάξη, είναι δυνατή μόνο όταν κυριαρχεί μεταξύ μας κατά αμοιβαίο τρόπο η εκτίμηση, η ευγένεια, όταν στις αναπόφευκτες συγκρούσεις με τους άλλους δείχνουμε κατανόηση, υπομονή και ανεκτικότητα.

Το φρόνημα στη συναναστροφή με τους ανθρώπους είναι φυσικά πολύ σπουδαιότερο από την απλή "ετικέτα" της συμπεριφοράς μας, γιατί μόνο έτσι μπορεί να μιλήσει καθένας στον άλλον από καρδιά και να επικοινωνεί η μια ψυχή με την άλλη. Η σημερινή συνάντηση, η συντροφιά μας με τους άλλους στην καθημερινή μας συναναστροφή έχει την έννοια και το χαρακτήρα απλώς της στεγνής συγκοινωνίας. Μ' άλλα λόγια, ο καθένας παίζει για τον άλλον ένα ρόλο ορισμένο. Το τι είναι αυτός ο άλλος πέρα από το ρόλο που παίζει, που είναι φορέας του, δεν ενδιαφέρει κανέναν.

Δεν αντικρίζουμε τους συνανθρώπους μας παρά μόνο σαν μέσο, και σχεδόν ποτέ σαν αυτοσκοπό. Στη συνάντησή μας ο καθένας για μας είναι μόνο ο έμπορος,

ο υπάλληλος, ο σερβιτόρος, ο αχθοφόρος κλπ., ο ρόλος, δηλαδή, τον οποίο έχει επαγγελματικά ντυθεί. Γι' αυτό και μας διαφεύγει ολωσδιόλου ο συνάνθρωπος.

Η έννοια *άνθρωπος* μας μένει έτσι σαν κάτι το αφηρημένο.

Ο άνθρωπος του τεχνικού πολιτισμού έγινε για το συνάνθρωπό του απαθής, κατάντησε αδιάφορος, έφτασε ως την παθητικότητα. Κάτω από την επίδραση του βιομηχανικού πνεύματος δεν αναζητεί εντατικά τη στενή γνωριμία, που να προέρχεται από κοινά βιώματα, παρά τη γνωριμία εκείνη που μόλις μπορεί να πει κανένας πως αναγνωρίζει ένα πρόσωπο.

Το βιομηχανικό πνεύμα στις στενές εσωτερικές σχέσεις των ανθρώπων έδωσε μια νέα μορφή και νέο περιεχόμενο, τις άλλαξε. Από στενές εσωτερικές συναντήσεις και φιλίες τις έκανε φιλίες ή κοινότητες συμφερόντων, συνεταιριστικές εμπορικές φιλίες και κάθε παρόμοιο συμβατικότητας (Ιω. Ν. ΞΗΡΟΤΥΡΗΣ)

Ο τουρισμός έρχεται

Ήταν πολύ γραφικότερο τον παλιό καιρό της γεωργικής κοινωνίας μας να περιμένουν οι χωρικοί μας το καλοκαίρι, για να πέσουν στη μάχη του θερισμού, στο γλέντι του τρύγου, στις ανοιχτόκαρδες τράτες και άλλα τέτοια.

Τώρα πια με τις πρώτες ζέστες οι περισσότεροι περιμένουν τον τουρισμό. Θα 'ρθουν οι ξένοι διψώντας να χαρούν αυτά, που εμείς τα έχουμε άφθονα και καθημερινά. Έτσι θα μάθουμε κι εμείς να ευχαριστούμε τον Θεό, γιατί μας έφερε να γεννηθούμε σε μια χώρα λουσμένη στο φως, με κλίμα τόσο φιλικό προς τον άνθρωπο, μέσα στα καθαρά χρώματα του ουρανού και της θάλασσας κι ακόμα με τη γη σπαρμένη με τα λείψανα του μεγάλου πολιτισμού των προγόνων μας που ακμάζει γενικά επί χιλιάδες χρόνια.

Εύκολα βέβαια καταλαβαίνει κανείς ότι οι ξένοι τουρίστες παρατηρούν κι εμάς τους ντόπιους εδώ και δείχνουν ενδιαφέρον για τα έθιμά μας και προπαντός για τα θρησκευτικά μας έθιμα. Όλος ο δυτικός πολιτισμός μέσα στην παρακμή του, τους κάνει νοσταλγικούς ενός παραδοσιακού τύπου ζωής, όπως είναι ο λαϊκός μας πολιτισμός.

Ο δυτικός τρόπος ζωής όμως παρά την παρακμή του έχει μία ρητορική ιδεολογία και προβάλλεται από την εμφανή και έντονη παρουσία των τουριστών μας. Έτσι ένα μεγάλο μέρος του ελληνικού πληθυσμού, πολύ μεγάλο δυστυχώς, δεν αισθάνεται πια την αξία των δικών μας παραδόσεων και παραδίδεται στους ξένους τρόπους και στις ξένες ιδεολογίες, που τον παρασύρουν με συνήγορο τα κατώτερα ένστικτα.

Βέβαια δεν περιμένουμε μόνο τους τουρίστες, για να μας κάνουν αυτή τη ζημιά γιατί έχουμε ολοχρονίς την τηλεόραση και τα άλλα μέσα επικοινωνίας, που μας μπομπαρδίζουν καθημερινά. Με τον τουρισμό όμως βλέπουμε εντονότερα να προβάλλονται τα ελαττώματα του δυτικού κόσμου, γιατί οι περισσότεροι απ' τους τουρίστες μας αφήνουν στις πατρίδες τους το σοβαρότερο εαυτό τους κι έρχονται εδώ και δείχνουν, για να εκτονώσουν, το χειρότερο. Κι εμείς δεν βλέπουμε μέσα στα τουριστικά καλοκαίρια τα θετικά στοιχεία, που έχουν φανερή τη λαχτάρα να γνωρίσουν τη δική μας ζωή.

Σ' αυτήν την προετοιμασία θα μας βοηθήσουν οι άγιοί μας, που αυτόν τον αγώνα έκαναν και δοξάστηκαν. Κι εμείς θα θεωρήσουμε τον τουρισμό ως ένα στάδιο αγωνιστικό της αρετής και της νίκης. (Κωνσταντίνος Γανωτής)

Περί παγκοσμιοποίησης

*** Παγκοσμιοποίηση είναι ο σημερινός καπιταλισμός της ελεύθερης μετακίνησης του κεφαλαίου χωρίς αντίπαλη πρόταση**

Θ. Π. ΛΙΑΝΟΣ

Διαβάζω αυτόν τον καιρό τα διάφορα άρθρα που γράφονται σε περιοδικά και εφημερίδες για την παγκοσμιοποίηση, για τις συνέπειές της, για τα καλά της και τα κακά της, για τους κινδύνους που ενέχει για τις αντιδράσεις που έχει προκαλέσει, βίαιες ή ειρηνικές, κτλ. Ομολογώ ότι έμαθα πολλά πράγματα αλλά δυστυχώς δεν κατάλαβα

τι ακριβώς είναι η παγκοσμιοποίηση ή τι οι διάφοροι συγγραφείς νομίζουν πως είναι η παγκοσμιοποίηση. Άλλοι λένε ότι η παγκοσμιοποίηση είναι καλή, άλλοι ότι είναι κακή και άλλοι ότι είναι και καλή και κακή. Ακόμη, ότι είναι ένα αναγκαίο στάδιο στην ανθρώπινη εξέλιξη! Διάβασα επίσης ότι το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης (τι σημαίνει αυτό;) και οι διαμαρτυρίες πρέπει να απευθύνονται προς τους υπερεθνικούς οργανισμούς όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα.

Όλα αυτά βέβαια έχουν μικρή μόνο σημασία αν προηγουμένως δεν έχει ορισθεί με ακρίβεια τι είναι παγκοσμιοποίηση. Υπάρχουν δύο ορισμοί που συνήθως αναφέρονται. Σύμφωνα με τον έναν, παγκοσμιοποίηση είναι η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των χωρών όλου του κόσμου μέσα από την επιτάχυνση των ανταλλαγών προϊόντων και υπηρεσιών. Ο ορισμός αυτός φυσικά δεν λέει τίποτε. Πάντοτε το διεθνές εμπόριο ακολουθούσε αυξητική τάση και πάντοτε η αλληλεξάρτηση των χωρών αυξανόταν. Γιατί η επιτάχυνση, και σε ποιο μέγεθος, αποτελεί νέο φαινόμενο ή νέο στάδιο της ανθρώπινης εξέλιξης; Ο άλλος ορισμός, που δεν αναφέρεται ρητά, χρησιμοποιεί ως κριτήριο τη μεγάλη τεχνολογική εξέλιξη και τη μείωση των αναγκαίου χρόνου για την επίτευξη των εμπορικών συναλλαγών. Το πρόβλημα εδώ είναι ότι πάντοτε υπήρξε τεχνολογική εξέλιξη και εφαρμογή της και πάντοτε ο χρόνος που ήταν αναγκαίος για μια συναλλαγή μειωνόταν. Και οι δύο αυτοί ορισμοί πάσχουν από ένα σοβαρό μεθοδολογικό πρόβλημα, δηλαδή είναι ταυτολογικοί και δεν εξηγούν το νέο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, αν ένα τέτοιο φαινόμενο υπάρχει.

Αν υπάρχει ένα καινούργιο στοιχείο σε αυτό που ονομάζεται παγκοσμιοποίηση, αυτό είναι η ανεμπόδιστη μετακίνηση του κεφαλαίου μεταξύ χωρών, η οποία κατέστη δυνατή λόγω της αδυναμίας ή απροθυμίας των εθνικών κυβερνήσεων να διατηρήσουν τα εμπόδια που ήταν συνηθισμένα στο παρελθόν. Αυτή η απεριόριστη μετακίνηση κεφαλαίου σε συνδυασμό με τους περιορισμούς στη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού παράγει τα φαινόμενα της παγκοσμιοποίησης, τα οποία βέβαια δεν είναι καθόλου νέα. Τα προβλήματα που αποδίδονται

στην παγκοσμιοποίηση, όπως π.χ. φτώχεια, παιδική εργασία, άνιση διανομή στις υπανάπτυκτες χώρες, αλλά σε σημαντική έκταση και στις ανεπτυγμένες, δεν είναι καθόλου καινούργια. Είναι τα παλαιά γνωστά προβλήματα του καπιταλισμού που έχουν τη ρίζα τους στην εκμετάλλευση της εργασίας από το κεφάλαιο. Για τον λόγο αυτόν νομίζω ότι δεν χρειαζόμαστε κάποιον ορισμό για την παγκοσμιοποίηση, διότι αυτή δεν είναι παρά ο σημερινός καπιταλισμός της ελεύθερης μετακίνησης του κεφαλαίου χωρίς περιορισμούς (όπως παλαιότερα μέσα στα όρια του κράτους) και χωρίς αντίπαλη πρόταση (όπως, πριν από λίγα χρόνια, αυτήν του σοσιαλισμού).

Αν πάρει κανείς τα στοιχεία που παραθέτει ο Λένιν ως χαρακτηριστικά του ιμπεριαλισμού και αντικαταστήσει αυτό που αναφέρει «πλήρη γεωγραφική διαίρεση του κόσμου μεταξύ των καπιταλιστικών δυνάμεων» με μια πρόταση που να περιγράφει την ευκολία με την οποία σήμερα το διεθνές κεφάλαιο μεταφέρεται από χώρα σε χώρα χωρίς σημαντικά εθνικά εμπόδια, τότε έχει μια ικανοποιητική περιγραφή της παγκοσμιοποίησης. Με άλλα λόγια, η παγκοσμιοποίηση δεν είναι τότε καινούργιο φαινόμενο, όπως συχνά λέγεται, ούτε προέκυψε εκ του μηδενός. Είναι απλούστατα η, σε μεγάλο βαθμό, ανεμπόδιστη μεταφορά του διεθνούς κεφαλαίου σε όποια χώρα του Τρίτου, κυρίως, Κόσμου αυτό κρίνει ότι του προσφέρει το μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους και με τη μικρότερη αβεβαιότητα.

Πώς υποδέχτηκαν οι καθηγητές τα κομπιούτερ, Του Απόστολου Λακασά

Οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα όταν η διδασκαλία γίνεται με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών, αλλά οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν πώς να χρησιμοποιήσουν στο μάθημά τους τα μέσα που τους παρέχει η τεχνολογική εξέλιξη. Αυτό αποδεικνύεται από έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, που έγινε σε εκπαιδευτικούς για τη χρήση των κομπιούτερ στο σχολείο, στην οποία όλοι συμφώνησαν ότι οι νέες τεχνολογίες βοηθούν στην εκπαιδευτική διδασκαλία. Όμως, το 86,4% των καθηγητών δήλωσαν ότι δεν έχουν εμπειρία

από τη χρήση νέων τεχνολογιών. Έτσι, ερωτήματα εγείρονται για τον τρόπο χρήσης του νέου τεχνολογικού εξοπλισμού με τον οποίο εφοδιάζονται τα σχολεία και για τον οποίο τόσος λόγος γίνεται από την ηγεσία του υπουργείου Παιδείας. Γιατί μπορεί στην Ελλάδα, η οποία παραμένει τελευταία στη σχετική κατάταξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να έχει μειωθεί η αναλογία μαθητών ανά ηλεκτρονικό υπολογιστή (στην πρωτοβάθμια είναι 29,4 μαθητές ανά υπολογιστή, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση 15,2 μαθητές ανά ηλεκτρονικό υπολογιστή), ωστόσο το ερώτημα είναι πώς θα χρησιμοποιούνται οι υπολογιστές αυτοί μέσα στα σχολεία. Το χάσμα μεταξύ προθέσεων και πραγματικότητας, που παρατηρείται σήμερα στη δημόσια εκπαίδευση, επιβεβαιώνεται και από την ανάγκη να επιμορφωθούν, την οποία εκφράζουν οι εκπαιδευτικοί, που πιστεύουν ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών μετακινεί τη διδασκαλία προς σύγχρονες τάσεις, ότι μέσα από τις νέες τεχνολογίες επιτυγχάνεται η πληροφόρηση (μέσω Ίντερνετ) και ότι οι νέες τεχνολογίες ενισχύουν την παραδοσιακή διδασκαλία. Βέβαια, δεν λείπουν και εκείνοι (10,9%) που εκφράζουν έναν σκεπτικισμό ως προς την αποτελεσματικότητα των νέων μέσων. Ειδικότερα, τέσσερις στους δέκα εκπαιδευτικούς (ποσοστό 38,5%) παραδέχθηκαν ότι όλοι οι μαθητές ωφελούνται από τη χρήση των νέων τεχνολογιών στο σχολείο. Το 34,1% των καθηγητών ανέφεραν ότι ωφελούνται περισσότερο οι καλοί μαθητές με τεχνογνωσία και το 16,3% εκτιμούν ότι οι νέες τεχνολογίες βοηθούν κυρίως τους μέτριους μαθητές. Στην έρευνα που έγινε από τη σύμβουλο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου κ. Κατερίνα Κασιμάτη και τον επίκουρο καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Βασίλη Γιαλαμά, η οποία δημοσιεύεται στην Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων του

Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, επτά στους δέκα εκπαιδευτικούς (ποσοστό 71,6%) πρεσβεύουν ότι οι νέες τεχνολογίες δεν μπορούν και δεν πρέπει να υποκαταστήσουν την παραδοσιακή διδασκαλία, αλλά ο ρόλος τους είναι συμπληρωματικός. Ιδιαίτερης αξίας, τέλος, είναι η παρατήρηση των ερευνητών ότι «είναι σημαντικό να γίνει συνείδηση στους μαθητές ότι η προσέγγιση στη γνώση είναι ένας τρόπος κατανόησης του κόσμου παρά μία σειρά από υπολογισμούς ή μία συνέχεια από τυπικές αποδείξεις. Αυτό μπορούμε να το πετύχουμε -προσθέτουν-, αν “εφοδιάζουμε” τους μαθητές με ικανότητες να κάνουν συνδυασμούς ανάμεσα στις διαφορετικές αναπαραστάσεις των εννοιών που έχουν και να αποκτούν την ευχέρεια να δημιουργούν και να ερμηνεύουν νέες». (Εφημ. Καθημερινή 10 Μαρτίου 2002)

Ο Νέος Δικτυακός Λόγος

Όταν ο Mallarmé είπε αυτή τη φράση, δεν μπορούσε να υποπτευθεί πως, σε λιγότερο από έναν αιώνα, η ποιητική του παρομοίωση θα είχε μεταβληθεί σε συγκεκριμένη πραγματικότητα. Ο κόσμος έχει ήδη καταλήξει σε ένα βιβλίο, ένα βιβλίο απέραντο με δεκάδες εκατομμύρια αναγνώστες. Ένα βιβλίο που περιέχει οτιδήποτε δημιουργήσε και δημιουργεί η ανθρωπότητα: κείμενα, εικόνες, ήχους - αλλά κυρίως, λόγο, γραπτό λόγο. Το μέγιστο ποσοστό του Internet είναι λέξεις. "Ο κόσμος φτιάχτηκε για να καταλήξει σε ένα βιβλίο" - η μεταφορά που έγινε προφητεία.

Όταν ο Sir Karl Popper χώριζε τον κόσμο σε τρία (Κόσμος I: των αντικειμένων στο χώρο, Κόσμος II: ο υποκειμενικός, των σκέψεων και των βιωμάτων, Κόσμος III: των δημιουργημάτων) δεν υποψιαζόταν ότι σε δύο δεκαετίες ο Κόσμος III θα σελάγιζε πάνω από την ανθρωπότητα σαν δεύτερο σύμπαν. Περιέχει όλα αυτά που είχε περιγράψει ο φιλόσοφος: Επιστημονικές θεωρίες και ποιήματα, πίνακες ζωγραφικής και κοντσέρτα, ακόμα και ταπεινά χρηστικά εγχειρίδια, οδηγίες χρήσεως και χάρτες.

Φυσικά, σαν δεύτερο σύμπαν, το Διαδίκτυο περιέχει - όπως και το πρώτο - άφθονα σκουπίδια. Δεν θα κριθεί από αυτά - όπως δεν κρίνεται η ποίηση από τους κακούς στιχουργούς. Ο επαρκής αναγνώστης μαθαίνει να δικτυοδρομεί και να αποφεύγει την φλυαρία, την ρυπαρογραφία, την προπαγάνδα.

Αλλά το πιο ένδοξο πράγμα στο Internet είναι πως όλοι μπορούν να γράψουν σε αυτό το βιβλίο. Αντίθετα με τα μονόδρομα Μαζικά Μέσα (ακόμα και το βιβλίο είναι ένα από αυτά...) που μας μεταμορφώνουν σε δέκτες, στον Παγκόσμιο Ιστό ο καθένας μπορεί να είναι και πομπός. Έχει επέλθει μία νέα άνθιση του Λόγου, φυτρώνουν εκατοντάδες ατομικά έντυπα, εφημερίδες, βιβλία και περιοδικά των κυμάτων. Παλιά κλασικά κείμενα διασταυρώνονται με καινούργια, ανατρεπτικά. Οι κυβερνοποιητές (cyberpoets) είναι οι τροβαδούροι της νέας εποχής. Με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ξανανθίζει η τέχνη της αλληλογραφίας

Οι δικτυωμένοι υπολογιστές είναι η μεγαλύτερη επανάσταση στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού - πολύ πιο σημαντική από την εφεύρεση της τυπογραφίας. Θα αλλάξουν (ήδη αλλάζουν) τον τρόπο που εργαζόμαστε, που επικοινωνούμε, που ζούμε. Ξέρω ότι πολλοί βλέπουν με δυσπιστία, ακόμα και με εχθρότητα αυτές τις αλλαγές. Αλλά ακόμα και αυτοί, δεν θα μπορούσαν να αρνηθούν την παρουσία του Νέου Δικτυακού Λόγου.

N. Δήμου

Το «γονίδιο» του... Αϊνστάιν

Κάθε χρόνο, το τελευταίο δεκαήμερο του Ιανουαρίου, ετοιμάζονται από τους διδάσκοντες εκπαιδευτικούς οι «έλεγχοι» με τους βαθμούς του Α' σχολικού τετραμήνου των 350 χιλιάδων μαθητών των Λυκείων και των ΤΕΕ της χώρας μας.

Η ανομοιογένεια στη σχολική επίδοση των μαθητών είναι ένα γεγονός ολοφάνερο, για το οποίο υπάρχει ομοφωνία από όλους τους παράγοντες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι μαθητές βαθμολογούνται με «άριστα», «πολύ καλά», «καλά» ή «μέτρια» και οι αντίστοιχοι βαθμοί εμφανίζονται και στους «ελέγχους» που παραλαμβάνονται από τους γονείς.

Η τρέχουσα αντίληψη της σχολικής επίδοσης και του βαθμού που την απεικονίζει, είναι χαρακτηριστικό ιδεολογικό στοιχείο των σύγχρονων εκπαιδευτικών συστημάτων, με την έννοια ότι συσκοτίζεται η κοινωνική γένεση του εμπειρικού δεδομένου «επίδοσης» και συνεπώς η ευθύνη του σχολείου στη γένεσή του και προβάλλει στη θέση της η επίδοση ως έκφραση των δυνατοτήτων του μαθητή. Η αφετηρία της επίδοσης τοποθετείται στο εσωτερικό του μαθητή, στην ατομική του «ζώνη ευθύνης». Στα πλαίσια αυτά ο βαθμός του μαθητή θεωρείται ότι απεικονίζει την αξία του. Στο μέτρο που ο καθένας θεωρείται ότι είναι υπεύθυνος για την αξία του, ο μαθητής είναι υπεύθυνος για τον βαθμό του. Σαν να εξαρτιόταν αποκλειστικά από τις δυνατότητές του, δυνατότητες που έρχεται να σταθμίσει ο βαθμός.

Η έρευνα, όμως, πάνω στον εκπαιδευτικό θεσμό έχει διαπιστώσει ότι η σχολική επίδοση είναι συνάρτηση της κοινωνικής προέλευσης των μαθητευομένων. Η παραδοσιακή αντίληψη που ερμήνευε τη σχολική επιτυχία με τις εγγενείς νοητικές ικανότητες και την αποτυχία με την απουσία τους, δέχθηκε συντριπτικά χτυπήματα στο επίπεδο της θεωρίας από δεκάδες αναλύσεις, μελέτες και στατιστικά στοιχεία που απέδειξαν ότι η κοινωνική ανισότητα διευθύνει τη σχολική. Αυτό που λέμε νοημοσύνη φαίνεται να είναι μια «ειδική ευαισθησία» που διαμορφώνει ή δεν διαμορφώνει στο παιδί το περιβάλλον του και με την οποία «ευαισθησία» αυτό «αντιλαμβάνεται» και «αντιδρά» στις εμπειρίες του. Αλλά αυτό είναι ζήτημα μαθησιακής παρέμβασης, είναι αγωγή, που προέρχεται από το κοινωνικό περιβάλλον στο παιδί. Επομένως, η σχολική επιτυχία ή η αποτυχία δεν γίνεται κατανοητή παρά μόνον εάν τη θεωρήσουμε ως ένα φαινόμενο κοινωνικά προσδιορισμένο.

Η ικανότητα που ο πολιτισμός μας ονομάζει ευφυΐα, επηρεάζεται από πάρα πολλούς παράγοντες, που αρχίζουν από τη διατροφή, τη βιολογική και ψυχολογική κατάσταση της μητέρας, του εμβρύου, το κοινωνικό περιβάλλον κ.λπ., δηλαδή με λίγα λόγια την ταξική προέλευση. Είναι καθαρά επιστημονική απάτη να ισχυρίζεται κανείς, ότι μπορεί να απομονώσει όλους αυτούς τους συντελεστές, την επίδραση των περιβαλλοντικών παραγόντων και ν' αποφανθεί σχετικά με την κληρονομικότητα της ευφυΐας.

Παρ' όλα αυτά, όμως, η βασική αντίληψη που είναι ριζωμένη μέσα κι έξω από το σχολείο, σε δασκάλους και εκπαιδευομένους, στην κοινωνία όλη, είναι αυτή που εξηγεί την ανισότητα στη σχολική απόδοση σαν φυσική, καθώς την αποδίδει συγχρόνως στην έλλειψη ή ύπαρξη «φυσικών» χαρισμάτων στους μαθητευομένους. Σύμφωνα μ' αυτό το ιδεολόγημα, ο μαθητευόμενος που συνδέει τη σχολική του ζωή με επιτυχία στα σχολικά αποτελέσματα, είναι αυτός που έχει διαλεχθεί από την πρόνοια ή το μετά βίας λαϊκοποιημένο ομοίωμά της, τη φύση, και είναι «προορισμένος» για τη σχολική επιτυχία. Οι «άλλοι» που δεν τα «καταφέρνουν», προφανώς, σύμφωνα με την ίδια αντίληψη, δεν δέχθηκαν την επίσκεψη του πνεύματος. Σε μια συλλογική έρευνα, απαντώντας σε σχετικό ερωτηματολόγιο, οι δάσκαλοι επικαλέστηκαν κατά 80% ως αίτια εγκατάλειψης του σχολείου πνευματικές και χαρακτηρισολογικές ιδιαιτερότητες των μαθητών, με λίγα λόγια μια «αναγκαία και φυσική επιλογή».

Στο ίδιο μήκος κύματος η κοινή γνώμη αποδέχεται την κοινωνική λειτουργία του σχολείου μέσα σε αυστηρά καθορισμένα όρια. Δηλαδή, ύστερα από αυστηρή επιλογή θα περάσουν στις ανώτερες

βαθμίδες της εκπαίδευσης οι «άριστοι», οι «ευφύεστατοι». Προεκτείνοντας τα παραπάνω, το συμπέρασμα βγαίνει μόνο του αβίαστα: κανένας δεν γεννιέται εργάτης ή άνεργος, επιχειρηματίας ή βιομήχανος - με όλα όσα συνεπάγονται οι θέσεις αυτές, αλλά γίνεται με βάση τις προσωπικές του δυνατότητες.

Παράλληλα, αποτέλεσμα του αδιόρατου τρόπου εγχάραξης της καλλιέργειας που κατακτιέται στον οικογενειακό κύκλο είναι η ενίσχυση της πεποίθησης ότι η επιτυχία του ευνοημένου παιδιού συνδέεται με τη «φυσική» του περιοχή. Το πολιτιστικό κεφάλαιο εμφανίζεται με τα χαρακτηριστικά του έμφυτου και του αποκτημένου, παρόλο που είναι κοινωνικό προϊόν. Του έμφυτου, όπως σημειώνει ο Bourdieu, εφόσον η «φυσική υπεροχή» είναι στο βάθος, ο τρόπος κάτω από τον οποίο εκδηλώνεται το «καλά αποκτημένο» πολιτιστικό κεφάλαιο και του αποκτημένου, εφόσον δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπεξαιρέθηκε με κάποια κληρονομική δολιότητα. (ΤΑ ΝΕΑ , 21-01-2004)

Τα μωρά δεν είναι «άγραφο χαρτί»

Η καινούργια θεωρία του Στίβεν Πίνκερ λέει ότι δεν μπορούν οι γονείς να «γράψουν» ό,τι θέλουν στο μυαλό του παιδιού γιατί είναι προγραμματισμένο από τη γέννησή του να κάνει διάφορα πράγματα. Έτσι η συμβολή του πατέρα και της μητέρας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του τέκνου τους είναι μηδαμινή

ΛΙΖΑ ΒΑΡΒΟΓΛ, Οι θεωρίες του Στίβεν Πίνκερ, καθηγητή Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, ξεσηκώνουν έντονες συζητήσεις στην επιστημονική κοινότητα και στο ευρύ κοινό, μια που τα θέματα που επιλέγει ενδιαφέρουν πολύ κόσμο. Το πρόσφατο βιβλίο του «Ο λευκός πίνακας: η σύγχρονη άρνηση της ανθρώπινης φύσης» («The blank slate: the modern denial of human nature») δεν αποτελεί εξαίρεση στην παράδοση των πολυσυζητημένων μπεστ σέλερ του.

Οικογένεια, γενετική κληρονομικότητα και παιδική προσωπικότητα

Σύμφωνα με τον Πίνκερ, ο ρόλος της οικογένειας στην προσωπικότητα του παιδιού είναι μηδενικός! Δίνει τις εξής αναλογίες: 50% ρόλο έχει η γενετική κληρονομικότητα, 50% το ιδιαίτερο περιβάλλον και 0% το οικογενειακό περιβάλλον! Το ιδιαίτερο περιβάλλον είναι τα τυχαία εκείνα γεγονότα που καθόρισαν την ιδιαίτερη ανάπτυξη του εγκεφάλου του κάθε ατόμου, δηλαδή τα μοναδικά για τον καθέναν περιστατικά που συνέβησαν σε μια δεδομένη στιγμή και επηρέασαν τη συναρμολόγηση των τμημάτων του εγκεφάλου του.

Ικανότητα για μάθηση: έμφυτη ή επίκτητη;

Ο άνθρωπος έχει έμφυτη την ικανότητα μάθησης από το περιβάλλον του, που βασίζεται σε ήδη υπάρχοντα νευρωνικά κυκλώματα, δηλαδή στον τρόπο που ο εγκέφαλός του έχει διαμορφωθεί από πολύ μικρή ηλικία και του επιτρέπει να μαθαίνει. Ικανότητες όπως το να χρησιμοποιεί κανείς τη γλώσσα, να θέτει και να πετυχαίνει στόχους, να χρησιμοποιεί τη λογική για να λύνει ποικίλα προβλήματα, είναι έμφυτες στον άνθρωπο, στον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένος ο εγκέφαλος.

Διαμόρφωση του παιδικού εγκεφάλου: φύση ή οικογένεια;

Οι επιστήμονες της Εξελικτικής Ψυχολογίας, ανάμεσά τους και ο Πίνκερ, καθώς και οι επιστήμονες της Εξελικτικής Βιολογίας, υποστηρίζουν ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος και το ανθρώπινο σώμα διαμορφώθηκαν βιολογικά μέσω της διαδικασίας της φυσικής επιλογής. Ο

εγκέφαλος του μωρού δεν είναι άγραφος πίνακας, αλλά έχει αποτυπωμένη επάνω του τη γενετική ιστορία της ανθρωπότητας, συμπεριλαμβανομένων των χαρακτηριστικών εκείνων που επέτρεψαν στους μακρινούς προγόνους μας να επιβιώσουν. Η διαδικασία της φυσικής επιλογής προίκισε τον ανθρώπινο εγκέφαλο με σειρά τμημάτων όπου βρίσκονται οι έμφυτες ικανότητες και προδιαθέσεις.

Τα ερευνητικά δεδομένα των νευροεπιστημών δείχνουν ότι ο εγκέφαλος αποτελείται από σειρά νευρωνικών κυκλωμάτων τα οποία παράγουν μορφές συμπεριφοράς που βοηθούν την προσαρμογή του ανθρώπου στο περιβάλλον, όπως η κοινωνική μάθηση, η αντίληψη της σημασίας του χαμόγελου και των εκφράσεων του προσώπου του συνομιλητή, η ομιλία, η αναγνώριση προσώπων, η αντίληψη του χώρου και του χρόνου.

Μπορούν οι γονείς να βελτιώσουν τη γλωσσική εξέλιξη των παιδιών τους;

Ο Πίνκερ πιστεύει ότι η γνώση της γλώσσας είναι έμφυτη στον άνθρωπο, δηλαδή ότι από την αρχή της ζωής του το μωρό έχει την ικανότητα για να μάθει να μιλάει και να κατανοεί τη γλώσσα. Αυτό επιτρέπει στο παιδί να παράγει διαρκώς νέες, γραμματικά και συντακτικά σωστές προτάσεις, τις οποίες δεν έχει ακούσει ποτέ. Επειδή η ικανότητα της γλώσσας είναι έμφυτη, ότι και να κάνουν οι γονείς δεν θα την επηρεάσουν, αφού αυτή θα ακολουθήσει την προδιαγεγραμμένη πορεία της. Όσο για το αν η πλούσια λεκτική επικοινωνία με το παιδί, ο εμπλουτισμός της γλωσσικής εμπειρίας του και η ενεργοποίησή του με τα κατάλληλα παιχνίδια είναι σωστές μέθοδοι για να βοηθήσει κανείς ένα παιδί ν' αναπτυχθεί καλύτερα, ο Πίνκερ πιστεύει ότι πρόκειται για «ανοησίες».

Μπορούν οι γονείς να διαμορφώσουν την προσωπικότητα των παιδιών τους;

Με μία λέξη: «Όχι!». Ο δεύτερος μεγάλος τομέας πάνω στα ευρήματα του οποίου ο Πίνκερ στηρίζει τη θεωρία του περιλαμβάνει τη μελέτη της συμπεριφοράς και των χαρακτηριστικών των διδύμων. Περιληπτικά, οι έρευνες αυτές έχουν δείξει ότι οι ομόζυγοι (από το ίδιο ωάριο) δίδυμοι που έχουν μεγαλώσει σε διαφορετική οικογένεια (λόγω υιοθεσίας) παρουσιάζουν πολύ μεγάλο ποσοστό ομοιότητας στις προσωπικότητές τους. Ομόζυγοι δίδυμοι που μεγάλωσαν στην ίδια οικογένεια παρουσιάζουν μεγαλύτερες ομοιότητες από τους ετερόζυγους δίδυμους (από διαφορετικό ωάριο) που έχουν μεγαλώσει στην ίδια οικογένεια. Τέλος, τα βιολογικά αδέρφια που έχουν μεγαλώσει χωριστά παρουσιάζουν πολύ μεγαλύτερες ομοιότητες στην προσωπικότητά τους απ' ό,τι θετά αδέρφια που μεγάλωσαν στην ίδια οικογένεια.

Η άποψη του Πίνκερ είναι ότι η οικογένεια τελικά δεν παίζει κανέναν ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, δηλαδή στο αν θα είναι νευρικό ή ήρεμο, αγχωτικό, δειλό ή τολμηρό, με αυτοπεποίθηση κτλ., αφού αυτό είναι γενετικώς καθορισμένο. Πιστεύει ότι συμβουλές προς τους γονείς για το πώς να επηρεάσουν το παιδί τους, να δραστηριοποιήσουν τον εγκέφαλο του μωρού τους με κατάλληλα παιχνίδια, ενοχοποιούν τους γονείς, ιδιαίτερα όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα στο παιδί τους και η εξέλιξή του δεν είναι η αναμενόμενη.

«Το μήλο κάτω απ' τη μηλιά;»

Όχι μόνον επιστημονικές μελέτες αλλά και η καθημερινή εμπειρία δείχνουν ότι συχνά τα παιδιά υιοθετούν συμπεριφορές των γονιών τους. Ετσι, επιθετικοί και βίαιοι γονείς έχουν επιθετικά και βίαια παιδιά, ή γονείς με καλές λεκτικές ικανότητες έχουν αντίστοιχα γλωσσικά ανεπτυγμένα παιδιά. Μήπως τέτοια παραδείγματα αποδεικνύουν τη δύναμη του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού; Όχι, σύμφωνα με τον Πίνκερ, διότι πρόκειται για συσχέτιση και όχι για αιτιολογική σχέση. Θα μπορούσαν κάλλιστα, για παράδειγμα, οι καλές γλωσσικές ικανότητες να οφείλονται στα γονίδια που πήρε το παιδί από τον γονιό. Ετσι, ίσως τελικά τα ίδια γονίδια που ευθύνονται για τις συμπεριφορές του γονιού ευθύνονται και για παρόμοιες συμπεριφορές του παιδιού, χωρίς να έχει σχέση το περιβάλλον.

Ποιον ρόλο παίζει η οικογένεια

Οι θέσεις του Πίνκερ αναφέρονται στην προσωπικότητα, αλλά όχι στη συμπεριφορά του παιδιού. Έτσι, ένα παιδί που γεννιέται με προσωπικότητα που χαρακτηρίζεται από δειλία και κοινωνική συστολή, δεν σημαίνει ότι είναι «καταδικασμένο». Η προσωπικότητα δεν αλλάζει ριζικά, αλλά με κατάλληλη παρέμβαση γίνεται εκμάθηση νέων στρατηγικών, αλλάζει η συμπεριφορά, και τα «αρνητικά» στοιχεία της προσωπικότητάς του δεν εκδηλώνονται έντονα. Επίσης, η συμπεριφορά των γονιών παίζει τεράστιο ρόλο στην ευτυχία και ισορροπία των παιδιών. Οι επιλογές που κάνουν οι γονείς, όπως τόπος κατοικίας, σχολείο, εξωσχολικές δραστηριότητες, διαμορφώνουν τον κοινωνικό κύκλο. Έτσι, ένα συνεσταλμένο παιδί θα έχει περισσότερες ευκαιρίες κοινωνικοποίησης λόγω των γονεϊκών επιλογών. Οι εξωσχολικές δραστηριότητες, τα σπορ, τα χόμπι, οι τέχνες, η μουσική, εμπλουτίζουν την εμπειρία του παιδιού, άρα και την εξέλιξή του.

Η θεωρία του Πίνκερ αποενοχοποιεί τους γονείς που αισθάνονται υπεύθυνοι για την εξέλιξη του παιδιού τους και έχουν τύψεις ότι δεν έπραξαν σωστά και γι' αυτό το παιδί τους έχει δυσκολίες. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Πίνκερ, το σπουδαιότερο που μπορούν να κάνουν οι γονείς που θα επηρεάσει τα παιδιά τους είναι η ποιότητα της σχέσης που θ' αναπτύξουν μαζί τους. Ο ίδιος χρησιμοποιεί την αναλογία της συμπεριφοράς προς τους φίλους μας: τους φερόμαστε καλά και δημιουργούμε μια όμορφη σχέση μαζί τους, όχι γιατί πιστεύουμε ότι θα τους αλλάξουμε την προσωπικότητα, αλλά γιατί έτσι πρέπει και έτσι επιλέγουμε για την ευχαρίστηση όλων. Με τον ίδιο τρόπο πρέπει και οι γονείς να αντιμετωπίσουν τη σχέση με τα παιδιά τους. Η καλή συμπεριφορά προς τα παιδιά επηρεάζει τη σχέση με τους γονείς, μαθαίνει στο παιδί να αναπτύσσει ζεστές σχέσεις, να λύνει προβλήματα, να αισθάνεται σιγουριά και προστασία, ποιότητες τις οποίες θα ενστερνιστεί και οι οποίες θα αντανakλούν στη μελλοντική συμπεριφορά του.

Η Δρ Λίζα Βάρβογλη είναι ψυχολόγος-ψυχοθεραπεύτρια, ΤΟ ΒΗΜΑ , 23-05-2004

Τα «έξυπνα όπλα» της Γενετικής

Η ολοκλήρωση της χαρτογράφησης του ανθρώπινου γονιδιώματος πέραν της επιστημονικής της σημασίας έχει και μια άλλη διάσταση: την ελευθερία του πνεύματος που δεν πολιορκείται, δεν καταστρέφεται, δεν λεηλατείται. Αυτή είναι και η ελπίδα της ανθρωπότητας

ΣΤ. Ν. ΑΛΑΧΙΩΤΗΣ

Μπορεί οι κκ. Μπους και Μπλερ να πρωταγωνιστούν στον άδικο πόλεμο του Ιράκ αναζητώντας

ανύπαρκτα ίσως όπλα μαζικής καταστροφής, προκαλώντας οι ίδιοι μαζικές καταστροφές ενός λαού και του πολιτισμού του. Μπορεί οι ηγέτες των ίδιων αυτών χωρών (Κλίντον και Μπλερ) με βιασύνη να πρωταγωνίστησαν παλαιότερα στην ανακοίνωση του γιγάντιου επιστημονικού ευρήματος, της ολοκλήρωσης της χαρτογράφησης του γονιδιώματος του

ανθρώπου, αν και ουσιαστικά ολοκληρώθηκε πολύ αργότερα, «σήμερα» δηλαδή. Μπορεί μερικοί να θέλουν έναν ολοκληρωτικό έλεγχο του πλανήτη, πολιτικό, οικονομικό, επιστημονικό, πολιτιστικό. Η σύμπραξη ωστόσο πολλών επιστημόνων, από πολλές χώρες, στο παγκόσμιο πείραμα της χαρτογράφησης του γονιδιώματος του ανθρώπου πέραν της επιστημονικής της σημασίας ενέχει και μια άλλη διάσταση: την ελευθερία του πνεύματος που δεν πολιορκείται, δεν καταστρέφεται, δεν λεηλατείται. Αυτή είναι και η ελπίδα της ανθρωπότητας, το ακατανίκητο

όπλο της, η απάντηση στις «έξυπνες» βόμβες και στις απειλές των κάθε λογής «βαρβάρων». Γι' αυτήν την ελπίδα μιλήσαμε πολλές φορές.

Γιατί πρόκειται για ένα πολύ σοβαρό βήμα προς την κατανόηση της βιολογικής μας αυτογνωσίας· για έναν δρόμο δύσβατο μεν αλλά γεμάτο ευχάριστες εκπλήξεις και απλόχερη αισιοδοξία. Γι' αυτό οι επαΐοντες έχουν πέσει με τα μούτρα στο διάβασμα αυτού του βιβλίου της ζωής, του βιβλίου που έχει μέσα του όλες τις γενετικές πληροφορίες που κατευθύνουν την ανάπτυξή μας από το ζυγωτικό κύτταρο, το πρώτο δηλαδή κύτταρο του κάθε ανθρώπου, ως τα βαθιά γηρατεία και τον θάνατό του. Αυτό το βιβλίο στη νέα του «έκδοση», ακόμη πιο ολοκληρωμένη, εμπεριέχει πλείστες γενετικές πληροφορίες για τις ασθένειές μας, για τη συμπεριφορά μας, για την «ευτυχία» μας ή τη «δυστυχία» μας. Τα πράγματα βέβαια δεν είναι τόσο απλά και μπορεί ένα επιπόλαιο διάβασμα να οδηγήσει σε παρερμηνείες. Ήδη μερικοί μιλούν για το γονίδιο της τεμπελιάς, το γονίδιο της εγκληματικότητας, της ευφυΐας, της προσωπικότητας, του ρατσισμού, της παιδείας κ.ά. Η αλήθεια όμως είναι ότι δεν υπάρχουν τέτοια γονίδια· γιατί το γενετικό σύστημα δεν κατακερματίζεται σε τέτοιου είδους ματαιόδοξες προσδοκίες. Γι' αυτό η νέα πιο ολοκληρωμένη γνώση για το γονιδίωμα του ανθρώπου είναι πολύτιμη. Επειδή θα κατανοηθεί η ολιστική του δομή και λειτουργία και όχι η αποσπασματική του προσέγγιση που ήταν ως τώρα στο στόχαστρο των ερευνητών. Σημασία μεγάλη έχει και η αλληλεπίδραση των γονιδίων, όπως και η αντίδρασή τους με το περιβάλλον. Δεν είναι άσχετα με την περιβαλλοντική επίδραση όλα τα γονίδια του ανθρώπου· το αντίθετο. Και εδώ υπεισέρχεται πέραν της γενετικής και η περιβαλλοντική διάσταση. Για να πάψουμε να μιλούμε περί του χυδαίου γενετικού ντετερμινισμού ή αντίθετα του χυδαίου περιβαλλοντικού ντετερμινισμού· γιατί η αλήθεια δεν είναι ούτε άσπρη ούτε μαύρη· γιατί δεν γεννιόμαστε μόνο, αλλά γινόμαστε κιόλας. Δεν παύουν βέβαια πολλά από τα γονιδιά μας να μας παιδεύουν και να μας αρρωσταίνουν. Χιλιάδες ασθένειες ενέχουν γενετική βάση. Γι' αυτό η ελπίδα είναι να κατανοήσουμε αυτή τη βάση για να εκτοξεύσουμε εναντίον της υγιή γονίδια, μέσα από τη μηχανή της γονιδιακής θεραπείας· ή να κατασκευάσουμε νέα «έξυπνα όπλα», νέας γενιάς φάρμακα, εξατομικευμένα και χωρίς παρενέργειες.

Αυτό το βιβλίο της ζωής αλλάζει λοιπόν τα πάντα. Το αναδυόμενο γονιδιωματικό πεδίο είναι στην ερευνητική πρωτοπορία και ερευνάται εξονυχιστικά. Το ίδιο και το πρωτεωματικό πεδίο· το σύνολο δηλαδή των γονιδίων και των πρωτεϊνών που είναι στο στόχαστρο της νέας ερευνητικής ματιάς η οποία στοχεύει στην απάλυνση του ανθρώπινου πόνου. Και αυτός ο πόνος δεν είναι μόνο σωματικός, είναι και πνευματικός, είναι και ψυχικός. Μοριακή Ψυχιατρική λ.χ. λέγεται ο αναδυόμενος επιστημονικός κλάδος και η διείδυση στα άδυτα του εγκεφάλου φαίνεται δυνατή με το «βαθυσκάφος» της Γενετικής. Μπορεί βέβαια σε 10-20 ή 30 χρόνια να γνωρίζουμε πολλά μυστικά της ζωής και να απαλλαγούμε από τα δεσμά της οποιασ δυστυχίας που «άθελά τους» μερικά γονίδια μας κληρονομούν. Μπορεί ήδη και τώρα να γίνονται τέτοια άλματα. Η πορεία όμως ως το τέλος είναι ακόμη μακριά και πρέπει να εφοδιαστούμε με περίσσια υπομονή. Για να μη χειροκροτούμε χωρίς λόγο κάθε κερδοσκοπικό επιχειρηματία ή ερευνητή που θέλει να μας ξεγελάσει με «ακάλυπτες επιταγές», με φρούδες ελπίδες, με εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Σημασία έχει ότι η ελπίδα μεταποιείται γοργά σε πράξη, αλλάζοντας το τοπίο της διαγνωστικής και θεραπευτικής πρακτικής. Αλλάζει η θεώρησή μας περί ζωής γενικά και ολοκληρώνεται. Και ο άνθρωπος από την κορυφή του εξελικτικού δέντρου της ζωής θαυμάζει τη δύναμή του που του επιτρέπει να ερευνά τα μυστήρια

της ζωής και να προσπαθεί να δώσει απαντήσεις στα υπαρκτά του προβλήματα τα οποία θα τον απασχολούν όλο και περισσότερο όσο περισσότερο τρώει από το «μήλο της γνώσης». Και ο μισός αιώνας από την αποκάλυψη της διπλής έλικας του DNA ως την ολοκλήρωση της χαρτογράφησης του γονιδιώματος του ανθρώπου φαντάζει εκατομμύρια χρόνια ερευνητικής διαδρομής σηματοδοτώντας τους ρυθμούς με τους οποίους η νέα γνώση θα κατακτάται στο άμεσο μέλλον. Αν λοιπόν αυτός δεν είναι ο θρίαμβος του ανθρώπου, τι άλλο μπορεί να είναι; Ο πόλεμος; Η απάντηση είναι αυτονόητη.

Εξαφανίστηκαν όλοι οι μαθητές

ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ υψηλά ποσοστά μαθητικής διαρροής, που σε κάποιες περιπτώσεις υπερβαίνουν το 60%, παρουσιάζονται σε γυμνάσια της Ξάνθης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, τις τρεις πρώτες θέσεις κατέχουν σχολεία της ακριτικής αυτής περιοχής, με πρώτο στη λίστα το Γυμνάσιο Άνω Θερμών, στο οποίο κατά τη σχολική τριετία 1997-98 μέχρι και 1999-2000, «εξαφανίστηκε» το 95% των μαθητών!

Η πρόεδρος της ΕΛΜΕ Ξάνθης, Βασιλική Αγοραστού, αποδίδει το φαινόμενο της διαρροής σ' αυτά τα σχολεία στο γεγονός ότι τα παιδιά που φοιτούν και είναι μουσουλμάνοι πομακικής καταγωγής, συναντούν δυσκολίες κατά τη μετάβασή τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο. Πολλά απ' αυτά τα παιδιά τα παρατάνε δεδομένου ότι και για τις οικογένειές τους δεν σημαίνει τίποτα το να κάνουν σπουδές.

«Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις κατά τις οποίες μουσουλμάνοι μαθητές είναι πολύ καλύτεροι από τους χριστιανούς, αφού ως έλληνες πολίτες επιλέγουν να δουλέψουν στην Ελλάδα, έχοντας ως εφόδιο τις σπουδές τους», λέει η Β. Αγοραστού.

Ωστόσο, ερευνητές του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, πιθανολογούν ότι πολλοί από όσους σταματούν συνεχίζουν τις σπουδές τους σε γυμνάσια της Τουρκίας.

Πολύ υψηλά ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου εμφανίζονται σε τουριστικές περιοχές και νησιά. Σύμφωνα με τους ερευνητές, ειδικότερα στην Κρήτη πολλοί από τους μαθητές εγκαταλείπουν πρόωρα, προκειμένου να ενταχθούν στην πολύ αναπτυγμένη ντόπια αγορά εργασίας. Ανάλογη τάση εκδηλώνεται και σε άλλες αγροτικές περιοχές.

Υψηλά ποσοστά διαρροής ωστόσο παρουσιάζουν και αρκετά σχολεία της Αθήνας. Από το 4ο Γυμνάσιο Π. Φαλήρου «χάθηκε» το 52% των μαθητών, χωρίς όμως να εγκαταλείψει τη φοίτηση. Αυτό οφείλεται στο πρόγραμμα του συγκεκριμένου γυμνασίου, που μέχρι και πέρυσι ήταν μια εβδομάδα πρωί, μια απόγευμα, εναλλάξ.

Στο 2ο Γυμνάσιο της Αθήνας όμως το 31% των μαθητών δεν τελείωσε ποτέ. Η γυμνασάρχης Γ. Γεωργιάτσου εξηγεί ότι το 60% των μαθητών είναι παιδιά οικονομικών μεταναστών. «Υπάρχει μεγάλη διαρροή, γιατί, ενώ εγγράφονται στην Α' Γυμνασίου δεν εμφανίζονται, ή σταματούν αργότερα, γιατί πρέπει να πάνε να δουλέψουν.

Εξίσου υψηλά ποσοστά παρουσιάζουν το 1ο Γυμνάσιο Αγ. Ιωάννη Ρέντη αλλά και το 3ο Αγ. Αναργύρων, με ποσοστά 29% και 28% αντίστοιχα. Και εδώ οι διαρροές οφείλονται στο γεγονός ότι φοιτούν πολλά παιδιά οικονομικών μεταναστών. NANTIA ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, *Ελευθεροτυπία* 11/2/01

Πώς επιτυγχάνεται ο πνευματικός πολιτισμός

Το περιεχόμενο του όρου «πολιτισμός» και τη σημασία της πνευματικής καλλιέργειας εξετάζει ο Θ. Π. Τάσιος, ενώ αναφέρεται και στις διαφορές ανάμεσα στην πολιτισμική διεργασία και στην παράδοση, όπως προκύπτουν από τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν αυτές τις δύο έννοιες.

1. Αν ληφθή υπόψη ότι τουλάχιστον μέχρι την περασμένη δεκαετία, η Encyclopedia Britanica δέν περιελάμβανε το λήμμα culture, δέν είναι άσκοπο να ξαναδιερωτηθούμε κι εμείς για το περιεχόμενο του όρου «πολιτισμός».

Καταρχήν, λοιπόν, φαίνεται ότι ο όρος καλύπτει ένα ευρύτερο σύνολο «γίγνεσθαι / παράδοση», στον υλικότεχνικό και τον πνευματικό τομέα. Στο σημερινό - μας θέμα όμως, για να αντιστοιχισθή το «πολιτισμικό» στο «cultural», θα ασχοληθούμε με τον λεγόμενο πνευματικό πολιτισμό μόνο, και θα προβληματισθούμε γύρω απ' τους ορισμούς του πνευματικού πολιτισμού (της «καλλιέργειας»). Θα αναγνωρίσουμε καταρχάς τη διαφορά ανάμεσα στην πολιτισμική διεργασία και στο συσσωρευμένο αποτέλεσμα - της, την παράδοση. Η έμφαση όμως θα δοθή στην πρώτη, επειδή η πολιτισμική διεργασία είναι πρωτογενής κι επειδή, άλλωστε τα δικά - της χαρακτηριστικά προσδίδονται και στο «σώμα του πολιτισμού» παράδοση.

Επι πλέον, η ανάλυση θα ξεκινήσει απ' τη συνείδηση του Ατόμου του μόνου αξιολόγου χώρου όπου ένα κύκλωμα ελευθερίας και ευθύνης μπορεί να κλείσει. Βεβαίως, τα μή-βιολογικά δεδομένα της Συνείδησης θα είναι κοινωνιογενή, και τούτο θα ληφθή υπόψη όπως πρέπει. Οσο κυκλοτερής όμως κι αν είναι η χημική αντίδραση της «καλλιέργειας», ο στοιχειακός χώρος όπου τελείται δέν μπορεί ν' αμφισβητηθή.

2. Λοιπόν, κάνοντας χρήση της θεωρίας της Αναφορικότητας, θυμίζουμε ότι η υπόσταση είναι κέρμα δίπλευρο. Αυτοσυντηρησία αφενός, και Αυτοεπιβεβαίωση αφετέρου η δεύτερη υπαρξιακή διεργασία όντας αξεχώριστη απ' την πρώτη (δέν υπάρχω, παρα μόνον αν συνειδητοποιώ την υπόστασή μου).

Αυτή, τώρα, η Αυτοεπιβεβαίωση τελείται:

α) Μέσα στην ανθρώπινη σφαίρα με τους τρεις άξονες συντεταγμένων - της (τον γνωστικό, τον ηθικό και τον αισθητικό), δηλαδή μέσω της αναφοράς μου και του συσχετισμού μου προς τον αντικειμενικό κόσμο, προς τα έμβια όντα (προς τον συνάνθρωπο κυρίως) και προς το μέσα χάος μου (τον ζάπλουτο, αποσπασματικό και αναισθητό κόσμο του εγκεφάλου μου)*. «Υπάρχω», σημαίνει ότι, χάρις σ' αυτές τις τρεις συντεταγμένες - μου, είναι εφικτό το υποστασιακό μου στίγμα.

β) Στα όρια της ανθρώπινης «σφαίρας» (εκεί που εξαντλούνται οι τρεις άξονες του γνωστικού, του ηθικού και του αισθητικού), μερικοί άνθρωποι νοιώθουν την παρόρμηση της Υπέρβασης και συμπληρώνουν την επιβεβαίωσή τους με μια στάση θρησκευτική.

3. Θα υποστηρίξω τώρα πως ακριβώς όλες ετούτες οι αυτοεπιβεβαιωτικές της υποστάσεως διεργασίες, συνιστούν τον χώρο της καλλιέργειας του Είναι την κουλτούρα. Με μια τέτοια οντολογική θεμελίωση, οι λεγόμενες πολιτισμικές δραστηριότητες αποδεικνύονται θεμελιώδους υπαρξιακής σημασίας. Κι έτσι διευκολύνεται και η πολιτική τους σημασιολόγηση, κι αποθαρρύνεται η ανεπισημονική υποτίμηση της ζωτικής σπουδαιότητας των πολιτισμικών δρωμένων σε σύγκριση με τα οικονομικά δρώμενα. Τέλος, μέσα στο αξεχώριστο υπαρξιακό «κέρμα» για το οποίο έγινε λόγος, τα πολιτισμικά δρώμενα θα είναι και νοηματικώς εξαρτημένα απ' τα οικονομικά (της Αυτοσυντηρησίας) πέραν των ειδικότερων αλληλεξαρτήσεων και οσμώσεων τις οποίες η φιλοσοφία και η πολιτική επιστήμη αναγνωρίζουν.

Ωστόσο, ο προτεινόμενος συνοπτικότετος ορισμός (κουλτούρα ίσον υπαρξιακή αυτοεπιβεβαίωση) θα έχανε τη δυναμικότητά του αν δέν τον αφήναμε τώρα να βγάλη από μέσα - του τις παράγωγες σημασίες του. Προς τούτο, ας φαντασθούμε το άτομο σε ΟΛΕΣ τις άλλες δραστηριότητές - του, εκτός απο 'κείνες που εξασφαλίζουν την επιβίωσή - του, τις κατ' εξοχήν οικονομικές δραστηριότητές - του δηλαδή, παρ' όλο που η διάκριση δέν μπορεί να είναι ξεκάθαρη (αντιθέτως,

όλες οι αυτοεπιβεβαιωτικές δραστηριότητες επικαθορίζονται απ' τις οικονομικές συνθήκες όχι όμως ως προς τη φύση αυτών των δραστηριοτήτων, αλλά ως προς την μορφή και την έντασή - τους):

* Μαθαίνω μόνος - μου ή μαθητεύω ή διδάσκομαι. Ετούτη η εκπαίδευση (μέρος μιας ευρύτερης Παιδείας, που θα την συναντάμε συχνά και στα επόμενα), με ξανοίγει στον Κόσμο, με συσχετίζει γνωστικά με τα γύρω μου, μου χτίζει σταδιακά και το κοσμοειδωλό μου πέρα απ' την απόκτηση δεξιολογίας που μου χρειάζεται για να επιβιώσω.

* Εργάζομαι για το κέφι - μου, διότι η δουλειά αυτή (κύρια ή δευτερεύουσα) με «γεμίζει», με ελευθερώνει, με «αντικειμενοποιεί» (K. Jung). Πρόκειται για μια διέξοδο δημιουργικότητας (μιας κατεξοχήν αυτοεπιβεβαιωτικής πράξης), χειρωνακτικής ή διανοητικής. Εδώ υπάγεται το μεγαλύτερο μέρος της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογικής καινοτομίας (ανεξάρτητα δέ κι απ' τις ενδεχόμενες οικονομικές αμοιβές που τους αντιστοιχούν).

* Ανάλογη είναι και η περίπτωση του αθλητισμού. Αισθάνομαι την ανάγκη να ασκώ το σώμα μου ή το πνεύμα μου (χωρίς άλλον συγκεκριμένο σκοπό) απλώς για να νοιώθω την ευεξία που προσφέρει αυτή η άσκηση (αλλά και την άμιλλα των συναθλητών, ενδεχομένως). Κι είναι η ευεξία ετούτη μια ιδιότυπη αυτοσυνειδησία.

* Προσπαθώ να αισθητοποιήσω το βασανιστικό μέσα χάος, να το κάνω αντικείμενο των αισθήσεων κι έτσι (ώ, του θαύματος) να «θεασθώ εαυτόν» χάρις σε διεργασίες καλλιτεχνικές: Είτε ενεργές (ως δημιουργός καλλι-τεχνικού έργου), είτε παθητικές (ως θεατής / ακροατής φυσικών ή πεπονημένων μορφικών ερεθισμάτων): χρειάζομαι όμως πολλήν μύηση, δηλαδή παιδείαν και εδώ, για να τα καταφέρω.

Ετούτη μάλιστα η κατηγορία αυτοεπιβεβαίωσης είναι τόσο σημαδιακή ώστε, ενίοτε, στη γλώσσα της καθημερινότητας, σφετερίζεται βάνουσα όλον τον τίτλο της κουλτούρας για τον εαυτό της.

* Βιώνω διαπροσωπικές σχέσεις. Πρόκειται για την πιά ζωντανή (εν τη κυριολεξία) αυτοεπιβεβαίωση όταν μετρίεμαι στα μάτια του Άλλου, όταν μεταλαμβάνω τη χαρά του ή όταν συν-πάσχω. Ετσι ο Άλλος, το «alter ego», οσμώνεται μέσα στο «ego» και το στεριώνει φτάνει βέβαια να είναι μνημένος σ' αυτήν την ηδονή του ηθικού άξονα του Είναι (παιδεία λοιπόν και εδώ). Πλείστα θέματα πολιτικής και περιβαλλοντικής ιδεολογίας υπάγονται σ' αυτήν την καίρια κατηγορία ενεργημάτων, διότι στηρίζονται σε αξιολογικές αποφάνσεις (κοινωνική δικαιοσύνη, αλληλεγγύη, κλπ.). Εξ άλλου, κάθε εκφραστική και επικοινωνιακή δραστηριότητα (κι η ριζικότερη όλων, η γ λ ώ σ σ α) εμπνέεται και δημιουργείται μέσα σ' αυτή την υπαρξιακή γεννήτρια που είναι η κοινωνία ανθρώπων. Τέλος, σ' αυτήν την κατηγορία υπάγεται κι ο έ ρ ω τ α ς μια άλλη εκ βαθέων αυτοεπιβεβαίωση.

* Διασκεδάζω! (Επίτηδες απέφυγα τον όρο «ψυχαγωγία», διότι αυτή ανέτως μπορεί να υπαχθή σε άλλες κατηγορίες). Είναι δε η διασκέδαση μια άλλη παρεξηγημένη αλλά βασικότατα ανθρώπινη δραστηριότητα: Πρόκειται για μια σ ύ μ μ ε ι κ τ η και ποικίλλουσα δράση η οποία ικανοποιεί την περιέργεια (εύκολη μάθηση), διευρύνει τη συντροφική εμπειρία (οριζόντια ηθική δράση), και προσφέρει αισθητική απόλαυση διαφόρων ειδών. Ξαναβρίσκουμε δηλαδή στη διασκέδαση όλες τις κατευθύνσεις επιβεβαίωσης του Είναι (παρα. 2α): μόνο που εδώ πρόκειται για μια ποικιλία οιονεί απρογραμμάτιστη αλλά για τούτο όχι λιγότερο σημαντική για τον πλουτισμό του βίου. Τούτο δέ ανεξάρτητα απ' την βιολογική σημασία της διασκέδασης ως «ξεκούρασης».

* Ρεμβάζω και στοχάζομαι! Ίδου άλλη μια ανθρώπινη στάση, εκτός οικονομικής σφαίρας. Μια στάση μάλιστα η οποία, ως ποσοστό του εν εγρηγόρσει καθημερινού χρόνου, διαρκεί πολύ περισσότερο απ' ό,τι συνήθως συνειδητοποιούμε. Κι είναι ο ρεμβασμός / στοχασμός μια επίσης ενδιαφέρουσα κατάσταση καθεαυτήν, ως προαγωγός έμπνευσης, είτε ως διάστημα προετοιμασίας για ό λ ε ς τις άλλες κατηγορίες Καλλιέργειας που απογράφουμε εδώ.

* Θρησκευόμαι: Πολύ λίγοι άνθρωποι δεν έχουν βρεθή, σε κάποιες περιόδους της ζωής τους, στο κλίμα της Υπέρβασης. Της εναγώνιας εκείνης απόπειρας να ξεπερασθή ο ανθρώπινος αναβαθμός μέσω μιας Πίστης. Για κάμποσους ανθρώπους, η Θρησκεία είναι κατεύθυνση υπαρξιακά αναγκαία όσο καμιά άλλη ίσως.

4. Σ' όλες αυτές τις δράσεις ή στάσεις, ο καθένας - μας ακολουθεί καταρχήν τα ίχνη της συσσωρευμένης εμπειρίας της κοινωνικής του Ομάδας χρησιμοποιεί δηλαδή τα πάτρια έθιμα (για να τα ξεπεράση, ενδεχομένως, όταν και εάν θα γίνη ο συγγραφέας του δικού του βίου). Ετούτη η «παράδοση» είναι συνήθως προϊόν ελεύθερης ανάπτυξης της Ομάδας. Πολύ συχνά όμως επηρεάζεται από εξωτερικές συγκυρίες κι από βία ακόμη Βία εσωτερική (η ανδροκρατία λ.χ. που θρησκευτικοποιεί την εισβάρος των γυναικών αδικία) ή βία εξωτερική (πδ. η βοσνιακή κουλτούρα, μετά τον εξισλαμισμό). Οποια κι αν είναι όμως η ιστορία παραγωγής της πολιτισμικής παράδοσης (ενόσω ακόμη εκφράζει τα μονοπάτια αυτοεπιβεβαίωσης των μελών της Ομάδας σήμερα), η σημασία - της δέν μπορεί να αμεληθή.

Κι αν δέν την εκφράζει; Κι αν το άτομο δέν τολμά να δείξη τη διαφωνία του με το (προφανώς μη-δεσμευτικό) παρελθόν; Πώς θα προστατευθή η σκοπούμενη πρωτογενής (το ξαναθυμίζω) ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου;

Το κακό λοιπόν με την πολιτισμική παράδοση είναι διπλό.

α) Πρώτον οτι πολλοί αναλυτές ξεχνούν προκλητικά πως η παράδοση είναι ένα αδρομερές «άθροισμα» ατομικών εμπειριών, και τείνουν να θεωρούν οτι η παράδοση αυτή «επιβάλλεται» στα άτομα ανα πάσαν στιγμή. Ενώ, αντιθέτως, όπως είδαμε, το Ατομο για να μπορή να υπάρξη, ρίχνεται πρωτογενώς προς την αυτοεπιβεβαίωσή - του, χρησιμοποιώντας το βασικό «λεξιλόγιο» της παράδοσης κι η διαφορά είναι τεράστια. Πρέπει όμως να ομολογηθή οτι

β) και πολλά άτομα ενδύνονται την παράδοση αυτή ως συλλογική «ταυτότητα», η οποία προσφέρεται να προστατέψη τα άτομα απο εξωτερικούς καταναγκασμούς πάσης φύσεως. Ετούτη η ιδιότυπη χρήση της πολιτισμικής παράδοσης ως υποκατάστατου πολιτικής δράσης (φονταμενταλισμοί λ.χ.) είναι μια άλλη περιπλοκή, με τη δική της προβληματική.

Μετά απ' την υπενθύμιση αυτών των δεδομένων, θα προσπαθήσουμε την επόμενη φορά να τα εφαρμόσουμε στο θέμα «Παγκοσμιοποίηση και Πολιτισμός», όπως συζητήθηκε στο συνέδριο των Χανίων για το οποίο είχα γράψει και προ μηνός.

* «ώστε είτε τις είναι τι ονομάζει, τινί είναι ή τινός ή προς τι ρητέον αυτώ είτε γίγνεσθαι· αυτό δέ αφ' αυτού τι ή όν ή γιγνόμενον ου λεκτέον» (Πλάτων, «Θεαίτητος», 160 b,c).

Ο κ. Θεοδόσης Π. Τάσιος είναι ομότιμος καθηγητής του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου. ΤΟ ΒΗΜΑ , 10-09-2000

Ο χορός της εξέλιξης

ΣΤΑΜΑΤΗΣ Ν. ΑΛΑΧΙΩΤΗΣ

Αναμφισβήτητα η ιδιαιτερότητα της εποχής μας είναι πρωτόγνωρη καθώς ο ρυθμός των πολυπαραμετρικών κοινωνικών αλλαγών είναι πρωτοφανής. Αλλαγές παντού, στην οικογένεια, στα πρότυπα συμπεριφοράς, στον τρόπο ζωής, στην επιστήμη, στο περιβάλλον. Μια έντονη ρευστότητα στις αξίες, μια αδιάφυστη σύγχυση στα ιδανικά και στα οράματα της νεολαίας, μια συγκεχυμένη αδυναμία

των μεγάλων να εμπνεύσουν και να καθοδηγήσουν τους νέους.

Και όπως κάθε πρόβλημα της κοινωνίας ανάγεται αξιωματικά στο πιο βασικό επίπεδο, το επίπεδο της παιδείας, το ζητούμενο είναι η κατάλληλη μορφοποίηση του σχολείου και η συνεχής προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος. Για να γίνονται οι νέοι καλύτεροι από τους μεγάλους, «άμμες δε γ' εσόμεθα πολλώ κάρρονες», θα γίνουμε καλύτεροι από σας, όπως έλεγε ο χορός των νέων της αρχαίας Σπάρτης προς τον χορό των μεγάλων, εκπέμποντας ταυτόχρονα ένα διαχρονικό παιδαγωγικό μήνυμα.

Οι «μαγικές» συνταγές

Ωστόσο, παρά τις συνεχείς αξιόλογες προσπάθειες προσαρμογής του σχολείου στη δυναμική των καιρών, φαίνεται ακόμη η ύπαρξη ελλείμματος. Ενός ελλείμματος που βαραίνει τον μαθητή με κατακεραματισμένες και μη χρήσιμες πολλές φορές γνώσεις οι οποίες παρέχονται σε μια αυταρχική εν πολλοίς, γνωσιοκεντρική και δασκαλοκεντρική βάση, χωρίς ουσιαστική βιωματική συμμετοχή του μαθητή αλλά και χωρίς ουσιαστική δυνατότητα αυτενέργειας του μαχόμενου εκπαιδευτικού με βιβλία που μερικά μπορεί να διακρίνονται για το βάρος τους αλλά όχι και για τη βαρύτητά τους.

Το σχολείο αυτό, που άνισα ανταγωνίζεται τον καταϊγισμό της γνώσης και της πληροφορίας, που δεν μπορεί να αντιδράσει προστατεύοντας τους μαθητές από τις ποικίλες εξωσχολικές παραπλανητικές σειρήνες, που δεν μπορεί να διαθέσει ένα ισχυρό σχολικό παιδαγωγικό περιβάλλον προς το οποίο να προσανατολίζονται οι μαθητές και ιδιαίτερα οι μικρότεροι που είναι «δέκτες αυθεντίας», αγωνίζεται ωστόσο με κάθε τρόπο να προσαρμοσθεί και να απαντήσει στις προκλήσεις της εποχής του έντονου ανταγωνισμού, της παγκοσμιοποίησης και της διαπολιτισμικότητας.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, από τη φύση του, πάντα ευαίσθητοποιημένο, προσπαθεί να συμβάλει στην καλύτερη προσέγγιση του θέματος προβληματιζόμενο για το τι πρέπει να γίνει καθώς δεν υπάρχουν μαγικές συνταγές για την παιδεία. Ενα λοιπόν βασικό «πρέπει» είναι η αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Γι' αυτό απαιτούνται προσεκτικοί σχεδιασμοί που θα στοχεύουν στην κοινωνικοποίηση των μαθητών, στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής τους, στη σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινωνία και τη στενή συνεργασία του με τους γονείς. Πρέπει επίσης να επαναπροσανατολιστεί ο ρόλος του σχολείου και από χώρος διδασκαλίας να μετατραπεί σε χώρο ζωής. Πρέπει να σχεδιαστούν κατάλληλα προγράμματα, ευέλικτα και διαθεματικά, που θα ουσιαστικοποιούν περισσότερο τη θεωρητική άποψη περί ανάπτυξης της κριτικής σκέψης, της πρωτοβουλιακής δράσης και της συλλογικής προσπάθειας και ένα τέτοιο πρόγραμμα ήδη δοκιμάζεται σε πέντε δημοτικά σχολεία της Αθήνας, ενώ πρόσφατα ιδρύθηκε Τμήμα Ποιότητας της Εκπαίδευσης στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με σκοπό να τονισθεί η εν λόγω διάσταση της ποιότητας.

Πρέπει επίσης να βρεθεί ελεύθερος χρόνος στους μαθητές για να μην είναι οι σκληρότερα εργαζόμενοι πολίτες, για να αναπτυχθεί ισόρροπα η προσωπικότητά τους, για να υπάρχει καλύτερη επικοινωνία με τον δάσκαλό τους και αυτό ήδη προσεγγίστηκε σε πρώτη φάση με τον εξορθολογισμό της διδακτέας ύλης στην υποχρεωτική εκπαίδευση που θα ισχύσει από την επόμενη σχολική χρονιά. Πρέπει να απαλλαγεί το λύκειο από το σύνδρομο του προθαλάμου του πανεπιστημίου και να γίνει αυτόνομο, για να μην ταυτίζεται το εκπαιδευτικό σύστημα με το εξεταστικό, αλλά να προάγει τη γενική μόρφωση, δημιουργώντας παράλληλα και τις προϋποθέσεις για τη μελλοντική απασχόληση.

Δεν πρέπει ωστόσο να θυσιαστεί η γενική παιδεία και η ουμανιστική της διάσταση στον βωμό της απασχολησιμότητας. Γι' αυτό πρέπει να υπάρξει και εναλλακτική πρόταση, εκτός του

μονοδρόμου των ΤΕΙ και ΑΕΙ, προς τους αποφοίτους των γυμνασίων. Και αυτό μπορεί να γίνει με τη συνεχή αναβάθμιση της μέσης τεχνικής εκπαίδευσης και της κατάρτισης, τροφοδοτώντας με πιο ευέλικτο τρόπο τις ανάγκες της παραγωγής. Για να πάψει η ανεργία να είναι η πιο σκληρή απάντηση της κοινωνίας των μεγάλων προς τους νέους.

Οι αλήθειες και οι μύθοι για την εγκληματικότητα Τι δείχνουν τα στοιχεία για την αύξηση της κοινωνικής βίας και την αντιμετώπισή της από τις διωκτικές αρχές, Δ. ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ως γνωστόν η εξάπλωση της κοινωνικής βίας, μορφή της οποίας αποτελεί και η εγκληματικότητα, δεν εξαρτάται μόνο από την αστυνομική πρακτική αλλά κυρίως από τις κοινωνικές συνθήκες, υποτάσσεται σε ηθικούς κώδικες και πρακτικές και επηρεάζεται από εξωγενείς παράγοντες. Είναι μύθος ότι υπάρχει σήμερα, για παράδειγμα, αύξηση του αριθμού των κλοπών μια εγκληματική πράξη που χαρακτηρίζει κατ' εξοχήν τους αλλοδαπούς αλλά είναι αλήθεια ότι υπάρχει μια μετεξέλιξη της

διαδικασίας τελέσεώς τους. Από αυτή την άποψη η «ευθύνη» δεν πρέπει να αναζητηθεί αποκλειστικά και μόνο στη συμπεριφορά (ορισμένων) αλλοδαπών αλλά και στους όρους που έχουν διαμορφωθεί για την αποδοχή του φαινομένου της (λαθρο)μετανάστευσης. Είναι αλήθεια ότι η «αστυνομική λογική» περί δημιουργίας μιας ανεξέλεγκτης κατάστασης μετά την εφαρμογή στην πράξη των ρυθμίσεων για την «πράσινη κάρτα» έχει βάση. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι κλοπές από 34.408 που ήταν το πρώτο εξάμηνο του 1997, όταν ήταν σε πλήρη εξέλιξη οι επιχειρήσεις «σκούπα» της αστυνομίας, αυξήθηκαν σε 40.619 το δεύτερο εξάμηνο του 1997, όταν άρχισαν να γίνονται γνωστές οι προθέσεις της κυβερνήσεως για την «πράσινη κάρτα», γεγονός που επιβεβαιώνει και την εκτίμηση ότι το ειδικό βάρος των αλλοδαπών σε αυτή τη μορφή εγκληματικότητας είναι υψηλό. Το κυρίαρχο όμως δεν είναι αυτή καθεαυτή η αύξηση των κλοπών που μειώθηκαν εξάλλου συνολικά το 1997 συγκριτικά με το 1996 αλλά η ποιοτική διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων και η συμπεριφορά των διωκτικών αρχών.

* Ποιοτικές αλλαγές

Οι παραδοσιακοί διαρρήκτες, που κοσμούσαν τα αστυνομικά δελτία στο πρόσφατο (ναι σωστά διαβάσατε, στο πρόσφατο) παρελθόν είχαν ένα άλλο άρωμα: ήταν γραφικές φιγούρες, γνωστοί κατά κύριο λόγο στις διωκτικές αρχές που τους ανέμεναν μετά από κάθε κλοπή στους κλεπταποδόχους, που και αυτοί ήταν μετρημένοι στα δάχτυλα του ενός χεριού, κυρίως, στα αστικά κέντρα. Σήμερα, αντιθέτως, οι δράστες, κατά κύριο λόγο Ρουμάνοι, Γιουγκοσλάβοι και Αλβανοί, είναι αδιάστακτοι. Εισβάλλουν στα διαμερίσματα οπλισμένοι και δεν διστάζουν ακόμη και να σκοτώσουν όταν αισθανθούν ότι κινδυνεύουν. Η Αστυνομία, από την άλλη πλευρά, εμφανίζεται ανίκανη όχι μόνο να αποτρέψει αλλά και να εξιχνιάσει αυτές τις μορφές εγκληματικών πράξεων ίσως επειδή έχει καταρρεύσει το παραδοσιακό σύστημα των πληροφοριοδοτών και οι κλεπταποδόχοι έχουν εξαφανιστεί αφού τα προϊόντα των κλοπών εξαγονται στο εξωτερικό. Έτσι, για παράδειγμα, οι κλοπές που εξιχνιάστηκαν με τον τρόπο έστω που εξιχνιάστηκαν κατά τη διάρκεια του 1997 ήταν μόλις το 10%.

* Διασπορά σε όλη την επικράτεια

Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι σήμερα παρατηρείται μια διασπορά των κλοπών ανά την επικράτεια και κυρίως σε παραθεριστικές περιοχές, κάτι που πριν από μία μόλις δεκαετία ήταν αδιανόητο. Έτσι, λοιπόν, μπορεί η Αττική να κρατά τα σκήπτρα, καθώς κατά τη διάρκεια του 1997 καταγράφηκαν 51.478 κλοπές (53.436 είχαν καταγραφεί το 1996), αλλά αυτή η μορφή εγκληματικότητας απλώθηκε και σε ολόκληρη την Ελλάδα. Το 1997 καταγράφηκαν 6.707 κλοπές στη Θεσσαλονίκη, 1.019 στη Θράκη, 2.403 στη Δυτική Ελλάδα, 1.668 στη Θεσσαλία, 809 στα νησιά του Ιονίου, 2.114 στην Κρήτη, 533 στα νησιά του Αιγαίου, 3.121 στην Πελοπόννησο και 2.140 στη Στερεά Ελλάδα. Με άλλα λόγια, οι κλοπές τείνουν να μετεξελιχθούν σε μια σύγχρονη μάστιγα που έχει αγκαλιάσει ολόκληρη την ελληνική κοινωνία. Το ίδιο όμως και σε ακόμη πιο ανησυχητικό βαθμό συμβαίνει και με τις ληστείες που παραμένουν κατ' εξοχήν ελληνικό φαινόμενο εγκληματικής δράσης, αφού οι δράστες είναι κατά κύριο λόγο Έλληνες. Οι ληστείες και κυρίως οι ένοπλες ληστείες, αποτελούν μία από τις βασικές μορφές μετεξέλιξης του εγκλήματος στην Ελλάδα. Και αυτό γιατί σήμερα προϋποθέτουν ένα στοιχειώδες επίπεδο οργάνωσης, τη χρήση σύγχρονων τεχνικών μέσων και τη διασπορά ικανού οπλισμού. Η αύξηση των ληστειών όμως, που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια (μόνο το 1997 αυξήθηκαν περίπου 20% σε σχέση με το 1996), έχει σχέση και με μια σειρά άλλους παράγοντες. Κατ' αρχήν η «αστυνομική λογική» απέδιδε την αύξηση των ληστειών στα πλημμελή μέτρα φρούρησης των φυλακών. Εκτιμούσε ότι οι δράστες ήταν κατά κύριο λόγο δραπέτες των σωφρονιστικών καταστημάτων, κάτι που επιβεβαιωνόταν και από τις (όποιες) εξιχνιάσεις. Αργότερα, στη δεκαετία του 1980, η αύξηση του αριθμού των ένοπλων ληστειών αποδόθηκε στην απροθυμία των τραπεζών να λάβουν μέτρα φρούρησης και στον αυξημένο όγκο των χρημάτων που διακινούνταν καθημερινά με χρηματοπιστωτικές στο κέντρο της Αθήνας.

** Τα νέα «άλλοθι»*

Παρά τα μέτρα ενίσχυσης όμως των συστημάτων ασφαλείας των τραπεζών που ελήφθησαν, οι ληστείες εξακολουθούσαν να αυξάνονται. Τότε, ως διά μαγείας, ευρέθη ένα νέο «άλλοθι» ώστε να δικαιολογηθεί η αδυναμία αντιμετώπισης του φαινομένου που μοιάζει κατά πολύ με το σημερινό «άλλοθι» της «πράσινης κάρτας». Η αιτία για την αύξηση των ληστειών αναζητήθηκε στα μέτρα αποσυμφόρησης των φυλακών και στο καθεστώς χορήγησης αδειών στους κρατούμενους. Το ερώτημα όμως που ανέκυψε ήταν ποιος διευκόλυνε τη δράση των αδειούχων κρατουμένων οι οποίοι δεν διέθεταν ούτε τον χρόνο να οργανώσουν ένοπλες ληστείες αλλά ούτε και να εξεύρουν και τον αναγκαίο οπλισμό. Ωσπου αποκαλύφθηκε ότι οι μόνοι που είχαν συμφέρον από την αύξηση του αριθμού των ληστειών ήταν μόνο οι ιδιωτικές εταιρείες παροχής προστασίας που αποτελούν το «αντίδοτο» της εποχής του εγκλήματος. Ίσως αυτή είναι και η πλέον ανησυχητική εξέλιξη του φαινομένου στον βαθμό βεβαίως που ευσταθούν οι υπόνοιες των αξιωματικών της ΕΛ.ΑΣ. Υπάρχει όμως ακόμη μία αλήθεια γύρω από τις ληστείες, που πηγάζει από τη μελέτη των στατιστικών δεδομένων: έχουν απλωθεί σε ολόκληρη την Ελλάδα. Έτσι, για παράδειγμα, το 1997 καταγράφηκαν 1.276 ληστείες στην Αττική αλλά και 268 στη Θεσσαλονίκη, 119 στην Πελοπόννησο, 49 στη Στερεά Ελλάδα, 43 στην Κρήτη, 62 στην Κεντρική Μακεδονία, 17 στην Ηπειρο, 85 στη Δυτική Ελλάδα και 43 στη Θράκη. Η τάση, λοιπόν, δεν είναι αυξητική μόνο στην Αττική αλλά και στην επαρχία, στην οποία μεταφέρουν τη δράση τους όλο και περισσότεροι σύγχρονοι «νταβέληδες».

** Η υλικοτεχνική υποδομή*

Αν ισχύει το δόγμα ότι η εγκληματικότητα είναι συνάρτηση της συμπεριφοράς των διωκτικών αρχών, τότε αυτό επιβεβαιώνεται πλήρως στην υπόθεση των ληστειών. Ετσι, αν και η ΕΛ.ΑΣ. δεν διαθέτει σώμα ντετέκτιβ κάτι που συμβαίνει σε πολλές ξένες χώρες, εν τούτοις εμφανίζει ένα σχετικά υψηλό ποσοστό εξιχνιάσεων ληστειών. Το ίδιο συμβαίνει και με τις ανθρωποκτονίες και με τους βιασμούς. Κατά τη διάρκεια του 1997 εξιχνιάστηκαν 596 ληστείες, ένας αριθμός αρκετά υψηλός αν ληφθεί υπόψη ότι το σύνολο των ληστειών ήταν 2.044. Την ίδια περίοδο εξιχνιάστηκαν 156 ανθρωποκτονίες, ενώ είχαν καταγραφεί 251 και συνελήφθησαν 104 βιαστές, τη στιγμή που οι βιασμοί ήταν 164. Η εξέλιξη αυτή, εκτός των άλλων, καταδεικνύει, πρώτον, ότι οι εγκληματικές αυτές πράξεις πραγματοποιούνται από έναν στενό, πλήρως ανιχνεύσιμο, κύκλο δραστών και, δεύτερον, ότι έχει αρχίσει να αποδίδει ο εκσυγχρονισμός της υλικότεχνηκής υποδομής της ΕΛΑΣ. Είναι αλήθεια ότι στις ληστείες, αλλά κυρίως στις κλοπές, όπως και στην πορνεία επιδρούν και διαφορετικοί παράμετροι. Ετσι λοιπόν έχει διαπιστωθεί ότι για έναν ικανό αριθμό κλοπών δεν ευθύνονται μόνο οι αλλοδαποί αλλά και οι τοξικομανείς που μέσω αυτών αναζητούν έναν τρόπο εξασφάλισης της δόσης τους. Η εγκληματικότητα, δηλαδή, έχει μεταβληθεί σε ένα κουβάρι με πολύχρωμες και μπερδεμένες κλωστές. Τα ναρκωτικά όμως, που έχουν εξαπλωθεί ευρέως, είναι ίσως η πλέον δυναμική μορφή του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα. Το 1990 είχαν αποκαλυφθεί 2.331 υποθέσεις διακίνησης ναρκωτικών, ενώ το 1997 6.382, δηλαδή σχεδόν τριπλασιάστηκαν. Το 1997 οι υποθέσεις διακίνησης ναρκωτικών αυξήθηκαν δραματικά και σε σχέση με το 1996, οπότε είχαν καταγραφεί 4.695 υποθέσεις. Τα άτομα που κατηγορήθηκαν για εμπορία ναρκωτικών το 1990 ήταν 3.393, ενώ το 1997 ήταν 9.507. Δραματική ήταν η αύξηση και των ποσοτήτων των ναρκωτικών ουσιών που κατασχέθηκαν. Ετσι το 1990 κατασχέθηκαν 51,7 κιλά ηρωίνη και 33,4 κιλά κοκαΐνη, ενώ το 1997 125,9 κιλά ηρωίνη και 16,1 κιλά κοκαΐνη. Οι θάνατοι από ναρκωτικά το 1990 ήταν 66 ενώ το 1997 ήταν 213.

* Το εμπόριο «λευκού θανάτου»

Τι δείχνουν τα στοιχεία; Πρώτον, μια δυναμική αύξηση του φαινομένου, γεγονός που ερμηνεύεται και από τη δυναμική είσοδο στο εμπόριο του «λευκού θανάτου» τόσο των ρωσικής όσο και της αλβανικής μαφίας. Δεύτερον, ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί μόνο ένα παραδοσιακό διαμετακομιστικό κέντρο εμπορίου ναρκωτικών αλλά και μια δυναμική αγορά στην οποία κάθε έτος τζιράρονται περίπου 500 δισ. δραχμές. Τρίτον, η Ελλάδα διαδραματίζει πλέον σοβαρό ρόλο και στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Αρκεί να ληφθεί υπόψη ότι αυτή τη στιγμή διερευνώνται πάνω από 20 περιπτώσεις.

* Οι «νονοί της νύχτας»

Είναι αλήθεια ότι το θέμα των ναρκωτικών δεν είναι μόνο κοινωνικό αλλά έχει άμεση σχέση και με την ποιοτική μετεξέλιξη του εγκλήματος στην Ελλάδα. Τα ναρκωτικά, όπως και οι «νονοί της νύχτας», αποτελούν τις δύο εκφράσεις του οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα μας. Η διάσταση αυτή προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία αν ληφθεί υπόψη ότι ουδείς μεγάλεμπορος ναρκωτικών πλην ελαχίστων ίσως εξαιρέσεων έχει συλληφθεί ως σήμερα. Ούτε βεβαίως έχουν συλληφθεί οι

μεγαλονοοί της νύχτας, οι οποίοι, εκτός των άλλων, διατηρούν ισχυρές διασυνδέσεις στα Σώματα Ασφαλείας. Οι συλληφθέντες για εμπόριο ναρκωτικών είναι κυρίως «βαποράκια» ή, στην καλύτερη περίπτωση, απλοί μεταφορείς μεγάλων, κατά τα άλλα, ποσοτήτων ηρωίνης και κοκαΐνης.

Οι ληστείες και οι εξηγήσεις της ΕΛ.ΑΣ. Από ποιους κινδυνεύουμε πραγματικά

ΑΝ ΥΠΟΘΕΤΟΥΣΑΜΕ την «αστυνομική λογική», τότε αβίαστα θα καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι για την έξαρση της εγκληματικότητας ή, πιο σωστά, της κοινωνικής βίας που παρατηρείται εσχάτως υπεύθυνοι είναι δύο υπουργοί της κυβερνήσεως. Ο πρώτος είναι ο υπουργός Εργασίας κ. Μ. Παπαϊωάννου, ο οποίος αποδεχόμενος την ιδέα του προκατόχου του κ. Ι. Σκουλαρίκη καθιέρωσε την «πράσινη κάρτα» νομιμοποιώντας τους αλλοδαπούς, και ο δεύτερος ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Ευ. Γιαννόπουλος, που καθυστερεί αδικαιολογήτως την εφαρμογή των κυβερνητικών αποφάσεων για τη σύσταση του Σώματος Φρούρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων και τον απεγκλωβισμό της ΕΛ.ΑΣ. από την επίδοση των δικογράφων γεγονότα που θα είχαν ως αποτέλεσμα να απελευθερωθεί ένας ικανός αριθμός αστυνομικών οι οποίοι θα διατίθεντο στην αστυνόμευση. Η «αστυνομική λογική», που κατά μια διαβολική σύμπτωση δεν επικροτείται από την πολιτική ηγεσία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, υποτάσσεται στην αντίληψη ότι «οι εγκληματίες εκμεταλλεύονται απλώς τις ευκαιρίες». Το σκεπτικό αυτό εμπεριέχει ψήγματα αλήθειας αλλά δεν ανταποκρίνεται στην κατάσταση που έχει διαμορφωθεί σήμερα στον τομέα της εγκληματικότητας, έστω και αν αποτελεί το μοναδικό σχεδόν επιχείρημα για την ερμηνεία της απότομης έξαρσης του φαινομένου. Γύρω όμως από αυτό το θέμα έχουν οικοδομηθεί πολλοί μύθοι και ελάχιστες αλήθειες. Πράγματι, είναι αλήθεια ότι το 1997 κατεγράφη μια αύξηση των δεικτών της εγκληματικότητας συγκριτικά με το 1996. Η αύξηση αυτή διατηρείται και τους πρώτους μήνες του 1998, αν και ακόμη δεν υπάρχουν σαφή στατιστικά δεδομένα. Το Βιβλίο Συμβάντων όμως της ΕΛ.ΑΣ. είναι ενδεικτικό της τάσης που παρατηρείται. Ισως αυτό να είναι και μία από τις παραμέτρους που θορύβησαν την ηγεσία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης που αναζητεί τρόπους κάλυψης του εγκληματικού ελλείμματος στην Ελλάδα, αξιοποιώντας παραδοσιακές μεθόδους αποτροπής, όπως είναι οι νυκτερινές περιπολίες και οι έφοδοι σε σπίτια υπόπτων, κυρίως αλλοπαδών. Είναι μύθος όμως ότι οι μορφές της εγκληματικότητας που εμφανίζουν αυξημένους δείκτες το 1997 είναι καθοριστικοί. Και αυτό για δύο λόγους: Ο πρώτος είναι ότι οι δείκτες των εγκληματικών πράξεων που συγκεντρώνουν εσχάτως τους προβολείς της επικαιρότητας, κατά τη διάρκεια του 1997 εμφάνισαν κάμψη. Ο δεύτερος είναι ότι η συμμετοχή των αλλοδαπών στην εγκληματικότητα τα τελευταία χρόνια, αν και αυξήθηκε, εν τούτοις δεν είναι καθοριστική. Θέλετε ορισμένα παραδείγματα; Λοιπόν, κατά τη διάρκεια του 1996 είχαν καταγραφεί 1.595 ληστείες ενώ το 1997 αυξήθηκαν σε 2.044. Κατά τη διάρκεια του 1997 πραγματοποιήθηκαν 75.027 κλοπές, ενώ το 1996 είχαν γίνει 80.516, δηλαδή μειώθηκαν κατά 5.500 περίπου. Αύξηση υπήρξε και στις ανθρωποκτονίες που από 169 που ήταν το 1996 έφθασαν τις 251 το 1997. Το 1997 μειώθηκαν δραστικά οι απάτες που σχετίζονται με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (από 7.487 υποθέσεις που καταγράφηκαν το 1996 μειώθηκαν σε 4.268 υποθέσεις το 1998), γεγονός που αποδίδεται στη νομιμοποίηση του τζόγου ενώ, όπως ήταν επακόλουθο, αυξήθηκαν σημαντικά οι υποθέσεις παραβιάσεων του νόμου περί ναρκωτικών. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι: η αύξηση που παρατηρείται σε ορισμένες εγκληματικές πράξεις δικαιολογεί την ανησυχία; Αναμφιβόλως, ναι. Μόνο που η ανησυχία αυτή θα έπρεπε να έχει ως αφετηρία της το πραγματικό εύρος του «εγκληματικού χάρτη», να αντανakλά την πραγματική διάσταση του φαινομένου της κοινωνικής βίας και να κατευθύνει σε κανάλια υπεύθυνης αντιμετώπισής της. Γιατί ο πραγματικός κίνδυνος για την Ελλάδα δεν προέρχεται από μια σχετική, έστω, αύξηση των

δεικτών της εγκληματικότητας αλλά από την «ποιοτική μετεξέλιξη» του εγκλήματος μια διάσταση που παραμένει συνήθως στην αφάνεια.

Νόμοι που εισήχθησαν κατά του χουλιγκανισμού τα τελευταία χρόνια

Βέλγιο: Ένα πρόσφατο νομοσχέδιο επιτρέπει στους αστυνομικούς τις «προληπτικές συλλήψεις» όσων δεν συμμορφώνονται με τις υποδείξεις τους και επιπλέον καθορίζει ένα σύστημα «γρήγορης εκδίκασης» με το οποίο οι εναγόμενοι μέσα σε έξι ημέρες περνούν από δίκη. **Τσεχία:** Τα μέτρα στο εσωτερικό της χώρας είναι ήδη αυστηρά και αποτελεσματικά. Ως εκ τούτου δεν ελήφθησαν νέα μέτρα για τους φιλάθλους (και πιθανούς ταραξίες) που θα ταξίδευαν στο εξωτερικό. **Δανία:** Όσοι μετέχουν σε επεισόδια δεν ξανααπαίτονται στη χώρα. Απλά πράγματα. **Αγγλία:** Όσοι Αγγλοι έχουν καταδικαστεί για χουλιγκανισμό στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό δεν μπορούν να βγουν από τη χώρα. Ισχύει από το 1999. **Γαλλία:** Από το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα του 1998 επιτράπηκαν διά νόμου οι ομαδικές συλλήψεις οπαδών, αλλά δεν προβλέπονται περιοριστικά μέτρα...

ΝΙΚΟΣ ΠΙΠΕΡΗΣ

Η ανθρωπογεωγραφία της παιδικής εγκληματικότητας

* Τι δείχνουν τα στοιχεία έρευνας για την ταυτότητα των ανηλίκων που συγκροτούν συμμορίες στην Ελλάδα, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΟΛΛΙΑ

Την ταυτότητα των ανηλίκων παραβατών που συμμετέχουν σε «συμμορίες», περνώντας αναπόφευκτα κάποια στιγμή το κατώφλι του Δικαστηρίου Ανηλίκων, αποκαλύπτει έρευνα που διεξήχθη με επικεφαλής τον καθηγητή Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Νέστορα Κουράκη. Τα στοιχεία μιλούν για αντήρωες στην ηλικία των 16 ετών, αγόρια κατά κύριο λόγο, που διαπράττουν

συχνότερα από κάθε άλλο αδίκημα κλοπές και βανδαλισμούς. Κάποιες φορές δεν διστάζουν να κάνουν χρήση ακόμη και σωματικής βίας, να κρατήσουν περιστροφο ή τσεκούρι, μαχαίρι, σιδηρολοστό ή κατσαβίδι. Έλληνες και Αλβανοί στη μεγάλη τους πλειονότητα, οι παραβάτες συνθέτουν ολιγομελείς συμμορίες, οι περισσότερες των οποίων - υπακούοντας στον νόμο της «ομερτά» - αποτελούνται σχεδόν πάντα από άτομα της ίδιας εθνικότητας. Χωρίς μόνιμη διαμονή οι μισοί από αυτούς «χτυπούν» συνήθως έλληνες ιδιώτες και νοικοκυριά, με αποτέλεσμα όταν βρεθούν στο εδώλιο του κατηγορουμένου να αντιμετωπίζουν αναμορφωτικά μέτρα, ενίοτε και τον ποινικό σωφρονισμό. «Δεν μπορούμε ούτε να δαιμονοποιήσουμε ούτε να στιγματίσουμε ομάδες εφήβων τη στιγμή αυτή» τονίζει χαρακτηριστικά ο κ. Κουράκης. Και συμπληρώνει: «Στην προσπάθειά μας να εντοπίσουμε την έκταση "συμμοριών" ανηλίκων στο πλαίσιο του συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης στη χώρα μας, καταλήξαμε ότι μπορούμε να μιλάμε κατά κύριο λόγο για ομάδες οι οποίες ναι μεν μορφοποιούνται και προβαίνουν σε εκδηλώσεις παραβατικότητας - ευκαιριακά ή συστηματικά - χωρίς ωστόσο να λειτουργούν και να αυτοαναγνωρίζονται ως ξεχωριστή οντότητα, οργανωμένη για τον σκοπό αυτόν».

Η Ελλάδα των σκουπιδιών και της παρανομίας

* Η ελληνική Δικαιοσύνη αφήνεται από τους πολιτικούς μας άρχοντες να γελοιοποιείται, αφού οι αποφάσεις της γράφονται στα παλαιότερα των υποδημάτων και των παρανομούντων αλλά και των προσφευγόντων σε αυτήν

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΙΝΟΣ

Η Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 διαπρέπει ήδη παγκοσμίως ως η πόλη των σκουπιδιών, καθώς επί μονίμου βάσεως οι δημοτικοί της άρχοντες και οι κυβερνώντες τη χώρα με έδρα την προ πολλού τέως διαμαντόπετρα στις γης το δαχτυλίδι κατά τον Παλαμά δεν θέλουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Οχι από ανικανότητα, αλλά από τον πανικό που τους προκαλεί το πολιτικό κόστος. Γιατί κατά παγκόσμια νομίζω πρωτοτυπία οι δήθεν αγανακτισμένοι Αθηναίοι από τον σκουπιδότοπο στον οποίο ζουν ουδέποτε τιμωρούν τουλάχιστον με την ψήφο τους τους υπαίτιους αυτής της νοσηρής κατάστασης, αλλά είναι έτοιμοι να κατασπαράξουν πολιτικά και δημοσιογραφικά (που είναι πια πολύ χειρότερο) εκείνον που θα τολμήσει να επιβάλει τη νομιμότητα, πράγμα αδύνατον χωρίς κάποιο κόστος για τους παρανομούντες. Στη χώρα όπου ανθεί η φαιδρά πορτοκαλέα, οσάκις κάποιες μειονότητες με διάφορα (δίκαια ή όχι) αιτήματα καταλύουν την έννομη τάξη, μετατρέπουν τους δρόμους, τις πλατείες, τα δημόσια κτίρια σε στρατόπεδα αναμέτρησης με την κοινωνία προκαλώντας κυκλοφοριακή ασφυξία, εκθέτοντας σε κίνδυνο ζωές, καταστρέφοντας περιουσίες αθών και συνήθως ανήμπορων ανθρώπων, ακολουθεί η εξής ιλαροτραγική διαδικασία: Κάποιος κυβερνητικός λειτουργός ή κάποιος εισαγγελέας προσφεύγει πολύ καθυστερημένα πάντα στο αρμόδιο δικαστήριο για να κρίνει αν η απεργία, η κατάληψη κτλ. είναι νόμιμες. Και ακολουθεί συνήθως η έκδοση δικαστικής απόφασης που κατά κανόνα κρίνει τη συμπεριφορά αυτή παράνομη και καταχρηστική. Και ενώ θα περίμενε κανείς ότι ύστερα από μια τέτοια απόφαση οι διαμαρτυρόμενοι θα υποτάσσονταν στη νομιμότητα, συνεχίζουν παρανομούντες και χλευάζοντας πια και την ελληνική Δικαιοσύνη, η οποία αφήνεται από τους πολιτικούς μας άρχοντες να γελοιοποιείται, αφού οι αποφάσεις της γράφονται στα παλαιότερα των υποδημάτων και των παρανομούντων αλλά και των προσφευγόντων σε αυτήν. Γιατί, ενώ τη δικαστική απόφαση θα έπρεπε έτσι λέει ο νόμος να ακολουθεί η τιμωρία (μέχρι και απόλυση) των αρνούμενων να συμμορφωθούν, κανείς (κυβέρνηση, τοπική αυτοδιοίκηση, δικαστές, αστυνομία) δεν τολμά να την εφαρμόσει. Γιατί πιθανολογούν ότι το εκλογικό σώμα μεταξύ του να υποχρεωθούν οι απεργοί να συμμορφωθούν προς τις υποχρεώσεις τους, έστω και διά της βίας, και να πνιγούν από τα σκουπίδια προτιμά το δεύτερο. Έτσι έχει διδαχθεί επί δεκαετίες από κάποιες δήθεν δημοκρατικές δυνάμεις. Οτι δηλαδή οι παρανομίες αυτές είναι δημοκρατικές κατακτήσεις, ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται για κατάλυση της δημοκρατίας.

Κατάπληκτος διάβασα τις δηλώσεις του προέδρου της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων κ. Κουκουλόπουλου, με τις οποίες καταγγέλλεται ως πολιτικά απαράδεκτη και συνταγματικά έωλη η κυβερνητική μοριοδότηση των συμβασιούχων προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσληψη τους σε μόνιμες θέσεις (σύνηθες αίτημα των απεργούντων συμβασιούχων του Δήμου Αθηναίων στον τομέα καθαριότητας, που μόλις ικανοποιηθεί παύουν να ασχολούνται με την καθαριότητα και προσλαμβάνονται αμέσως άλλοι στη θέση τους, για να επαναληφθεί σε λίγο νέος απεργιακός εκβιασμός και για νέες μονιμοποιήσεις). Μιλούσε ο πρόεδρος της ΚΕΔΚΕ για βιομηχανία απάτης που «έπρεπε να οδηγεί τους δημάρχους στο σκαμνί του κατηγορουμένου» για παράβαση καθήκοντος και για δικαστές οι οποίοι παίρνουν αποφάσεις «διατελούντες σε τρικυμία εν κρανίω». Τέτοιες συγκλονιστικές καταγγελίες θα περίμενε κανείς ότι θα προκαλούσαν θύελλα αντιδράσεων των θιγομένων, αν θεωρούσαν ότι αδικούνται, και ατέλειωτες συζητήσεις στα παράθυρα των τηλεοπτικών σταθμών. Δεν μου έτυχε να δω να ασχολείται κανείς, ούτε καν οι

περί άλλα λαλίστατοι συνταγματολόγοι, που νομίζω ότι οφείλουν να υπερασπισθούν το νέο Σύνταγμα το οποίο μόλις πριν από λίγους μήνες τέθηκε σε ισχύ.

Αλλά τι να περιμένει κανείς σε μια χώρα που ζει παρέα με τα σκουπίδια, που προτιμά τις παράνομες χωματερές και τις πυρκαϊές που προκαλούν παρά να εφαρμόσει τις αυστηρές διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις οποίες η κυβέρνησή μας προκλητικά αγνοεί και παραβιάζει; Έτσι έχει καταλήξει να θεωρείται η Ελλάδα χώρα-σκουπιδότοπος (και ας στηρίζει την οικονομία της κυρίως στον τουρισμό) και πολύ σύντομα θα αντιμετωπίσει τις αυστηρές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, στο οποίο έχουν συσσωρευτεί πλήθος προσφυγές. Γι' αυτές ελπίζω να μου δοθεί η ευκαιρία να σας ενημερώσω εκτενέστερα.

ΤΟ ΒΗΜΑ, 17-03-2002

Ελληνικό έθνος: πόσο μοναδικό;

Δύο κύριες τάσεις επικρατούν διεθνώς στη μελέτη του εθνικισμού Η συζήτηση για το ελληνικό έθνος - σε τι συνίσταται, πόσο παλιό είναι, τι σχέση έχει με τα γειτονικά έθνη κ.λπ. - δεν περιορίζεται μόνο στις συζητήσεις των ειδικών. Αποτελεί ακόμη και σήμερα καυτό ζήτημα το οποίο απασχολεί ένα ευρύ φάσμα του ελληνικού λαού, όπως είδαμε και με το περίφημο Μακεδονικό πριν από δέκα χρόνια. Αλλά

ακόμη και μεταξύ έγκυρων διανοουμένων, δεν λείπουν οι διαξιφισμοί για πράγματα αυτονότητα (βλ. π.χ. άρθρο Νάσου Βαγενά στο *Βήμα της Κυριακής*, 24-8-2003).

Στη μελέτη του εθνικισμού επικρατούν διεθνώς δύο κύριες τάσεις. Η μία (που είναι ως τώρα η επικρατέστερη) πρεσβεύει ότι το έθνος, ως συλλογική ταυτότητα, και η αντίστοιχη ιδεολογία - ο εθνικισμός - είναι προϊόν των δύο τελευταίων αιώνων. Ο εθνικισμός «κατασκευάζει» το έθνος και όχι το αντίθετο. Η δεύτερη σχολή συμφωνεί ως προς το σύγχρονο του έθνους. Διαφωνεί όμως σε ό,τι αφορά τα περιθώρια κατασκευής του. Θεωρεί ότι οι μυθοπλαστικές ικανότητες των ελίτ και των εθνικών ιστορικών περιορίζονται από ορισμένα προϋπάρχοντα εθνοτικά-πολιτισμικά στοιχεία και ιστορικά γεγονότα. Δηλαδή ο εθνικισμός όντως «κατασκευάζει» το έθνος, αλλά τα εθνοτικά σύμβολα προϋπάρχουν (γλώσσα, θρησκεία, κουλτούρα, κοινή ζωή και ιστορία σε μία περιοχή, κ.λπ.), δεν «εφευρίσκονται» εκ του μηδενός. Έτσι πιο εύκολα «πιάνει» ο ελληνικός, γαλλικός, γερμανικός, ιρλανδικός ή σερβικός εθνικός μύθος/εθνική ιστορία και η συλλογική ταυτότητα απ' ό,τι π.χ. η προσπάθεια δημιουργίας μίας νοτιοσλαβικής, βρετανικής, οθωμανικής ή παγκυπριακής εθνικής συνείδησης.

Οι εθνικές ιστορίες προεκτείνουν αναχρονιστικά την ύπαρξη ενός έθνους σε ένα μακρινό και ένδοξο παρελθόν, σε εποχές που η σημερινή έννοια και αίσθηση του έθνους και της εθνικής ταυτότητας ήταν άγνωστη (επικρατούσαν άλλες μορφές συλλογικής ταυτότητας: η εντοπιότητα, η θρησκεία, το θρησκευτικό δόγμα, η νομιμοφροσύνη στον ηγεμόνα ή σε ένα κράτος-πόλη, η κοινωνική τάξη ή το επάγγελμα, κ.λπ.). Αυτή η νοερή φυγή προς τα πίσω είναι εγγενής σε αυτή καθαυτή την έννοια του έθνους «ως της μεγαλύτερης δυνατής ομάδας ανθρώπων που έχει πιστέψει ότι συνδέεται με κοινή καταγωγή» (κατά τον εύστοχο ορισμό του W. Connor).

Η ελληνική εθνική ταυτότητα διαπνέεται, μέχρι και σήμερα, από τη ρομαντική αντίληψη περί του έθνους ως αναλλοίωτου και διαχρονικού. Επικράτησε, από το τελευταίο τρίτο του 19ου αιώνα, η εθνική αφήγηση της αδιάλειπτης συνέχειας του ελληνικού έθνους επί 3.000 χρόνια, το γνωστό σχήμα (κατασκευή) του Κ. Παπαρηγόπουλου. Οποιαδήποτε αμφισβήτηση αυτού του σχήματος θεωρείται από τους περισσότερους συμπατριώτες μας (ακόμη και από τους περισσότερους μορφωμένους) εκ του πονηρού, κατασκευάσμα «των εχθρών της πατρίδας», ιεροσυλία. Δεν γίνεται αντιληπτό ότι όπως όλα τα έθνη έτσι και το δικό τους είναι προϊόν του νεωτερισμού. Στις

περισσότερες μάλιστα περιπτώσεις ανά τον κόσμο αποτελεί προϊόν μόλις του 20ού αιώνα (βλ. π.χ. Κούρδοι, Σλαβομακεδόνες, Βόσνιοι Μουσουλμάνοι). Ακόμη και στις περιπτώσεις πρότυπων εθνικών κρατών όπως η Γαλλία, η εθνική συνείδηση έγινε μαζική μόλις στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα, έπειτα από συνειδητή κρατική πολιτική εθνικής ολοκλήρωσης (αναφέρομαι στο κλασικό έργο του Eugene Weber, *Peasants into Frenchmen*).

Η ελληνική συλλογική ταυτότητα είναι απαράμιλλη σε μύθους κλέους, μία ιδανική, όπως έχει λεχθεί, εθνική ταυτότητα (Αρχαίοι Έλληνες, Μεγαλέξανδρος, Βυζαντινή Αυτοκρατορία...). Ωστόσο, περιέργως, αυτό δεν έχει συμβάλει στο να αισθανόμαστε ψυχολογικά ασφαλείς, αλλά το αντίθετο. Επιπλέον το ιδεολόγημα του λίκνου του πολιτισμού γέννησε, ως μη έδει, την έπαρση και αλαζονεία έναντι των άλλων λαών και ειδικά έναντι των γειτόνων μας.

Ο Αλέξης Ηρακλείδης είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Πάντειου Πανεπιστημίου. ΤΑ ΝΕΑ , 11-09-2003

Ελληνες: Φουγάρα, υπέρβαροι και κορακοζώητοι

ΕΥΡΩΠΡΩΤΙΕΣ: Στο κάπνισμα και την παχυσαρκία ΟΥΡΑΓΟΙ: σε αυτοκτονίες, διαζύγια, εξώγαμα ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ του ΚΩΣΤΑ ΜΟΣΧΟΝΑ

Οι Έλληνες εξακολουθούν να είναι πρώτοι στην Ε.Ε. στο κάπνισμα και στην παχυσαρκία. Πίνουν

σταθερά, αλλά συνεχίζουν να μακροζωούν και να έχουν το χαμηλότερο ποσοστό αυτοκτονιών.

Επίσης έχουν υψηλό αριθμό γιατρών σε σύγκριση με τις άλλες κοινοτικές χώρες, αλλά όχι και επαρκή αριθμό κρεβατιών στα νοσοκομεία.

Παραμένουν πιστοί στις οικογενειακές παραδόσεις, επιδιώκουν ιδιόκτητη κατοικία και οι περισσότεροι καταλήγουν σε διαμέρισμα, έστω ο ένας πάνω στον άλλον. Πρόκειται για διαπιστώσεις -βασισμένες σε στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) που δόθηκαν χθες στη δημοσιότητα.

Στο κάπνισμα κανείς δεν μπορεί να μας πάρει την πρωτιά. Δύο στους τρεις Έλληνες και μία στις τρεις Ελληνίδες καπνίζουν κάθε μέρα το ή τα πακέτα τους. Συνολικά, το 44,9% του πληθυσμού της χώρας είναι καπνιστές.

Εντυπωσιακό είναι το ποσοστό καπνιστών στις νέες γυναίκες 15-24 ετών (43,3%), που πλησιάζει αυτό των ανδρών της ίδιας ηλικίας (46,5%). Το ποσοστό καπνιστών στους άνδρες φθάνει στο 82,9% στην ηλικία 45-54 ετών και στο 53,2% για τις γυναίκες ηλικίας 25-34 ετών. Μετά τα ποσοστά αρχίζουν να μειώνονται...

Στην παχυσαρκία καταλαμβάνουμε την πρώτη θέση στους άνδρες και στις γυναίκες τη δεύτερη, μαζί με τις Βρετανίδες. Προηγούνται οι Πορτογαλίδες... Το 26,7% των ανδρών και το 17,8% των γυναικών είναι παχύσαρκοι στη χώρα μας. Ακολουθούν οι Ισπανοί (24,2%) και τρίτοι οι Δανοί... Στις γυναίκες την πρώτη θέση έχουν οι Πορτογαλίδες (21,2%) και μετά τις Ελληνίδες και τις Βρετανίδες έρχονται οι Φινλανδέζες...

Στο ποτό, οι επιδόσεις μας παραμένουν σταθερές και χρειάζονται μόνο λίγα «ποτήρια» για να φτάσουμε στο επίπεδο των βόρειων εταίρων μας. Κάθε Έλληνας ηλικίας άνω των 15 ετών καταναλώνει 10,5 λίτρα αλκοόλ ετησίως.

Ξεπερνούμε τους Ιταλούς, τους Σουηδούς, τους Φινλανδούς, τους Ολλανδούς και τους Βρετανούς. Οι πιο βαρελόφρονες λαοί της Ε.Ε. είναι οι Γάλλοι και οι Λουξεμβούργιοι, με κατά κεφαλή κατανάλωση πάνω από 15 λίτρα αλκοόλ ετησίως.

Είμαστε, όμως, ένας λαός εύρωστος. Το 96,6% των ανδρών και το 96,6% των γυναικών ηλικίας 25-34 ετών, έχουν καλή υγεία. Οι άνδρες έχουν ελπίδα ζωής 75,5 χρόνια και οι γυναίκες 80,6 χρόνια. Στους άνδρες μάς ξεπερνούν μόνο οι Σουηδοί (77,4 χρόνια) και οι Ιταλοί (76,2). Στις γυναίκες, η διαφορά είναι μικρή μεταξύ των κοινοτικών χωρών.

Εχουμε μόνο 1,5 αυτοκτονίες ανά 100.000 κατοίκους στους άνδρες και 5,5 στις γυναίκες. Είναι τα χαμηλότερα ποσοστά στην Ευρώπη των «15». Οι χώρες με τις περισσότερες αυτοκτονίες είναι το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Φινλανδία.

Από γιατρούς, πάμε καλά. Με 426 γιατρούς ανά 100.000 κατοίκους έχουμε τον τρίτο υψηλότερο αριθμό στην Ε.Ε., μετά τους Ιταλούς και τους Ισπανούς. Μάλιστα, είμαστε πρώτοι σε οδοντίατρος (114 ανά 100.000 κατοίκους). Στα νοσοκομεία, όμως, διαθέτουμε μόνο 499 κρεβάτια ανά 100.000 κατοίκους και βρισκόμαστε στις τελευταίες θέσεις.

Εχουμε όμως πρόβλημα υπογεννητικότητας, με δείκτη γεννητικότητας μόνο 1,30 παιδιά και μόνο η Ισπανία (1,22) και η Ιταλία (1,25) έχουν χαμηλότερους δείκτες. Ο μέσος όρος στην Ε.Ε. είναι 1,53 παιδιά...

Από την άλλη πλευρά, όπου γάμος και χαρά... Με 5,9 γάμους ανά 1.000 κατοίκους, η Ελλάδα έρχεται τρίτη στην Ε.Ε. μετά τη Δανία (6,7) και την Πορτογαλία (6,3). Στα διαζύγια, είμαστε προτελευταίοι με 0,9 ανά 1.000 κατοίκους, μαζί με την Ισπανία. Στην τελευταία θέση βρίσκεται η Ιταλία (0,6). Στο αριθμό εξώγαμων, η Ελλάδα έχει την τελευταία θέση (4% των γεννήσεων). Το μεγαλύτερο ποσοστό έχει η Σουηδία (55% των γεννήσεων).

Ο Έλληνας επιθυμεί πάντα να βάλει κεραμίδι στο κεφάλι του. Έτσι το 74% των νοικοκυριών στη χώρα μας έχουν ιδιόκτητη κατοικία. Πρόκειται για το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό μετά την Ισπανία (82%). Όμως μόνο το 47% ζουν σε μονοκατοικίες. Οι υπόλοιποι μένουν σε διαμερίσματα πολυκατοικιών και σε ποσοστό 42% περισσότερα από ένα άτομα σε ένα δωμάτιο. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 28/05/2002*

Εκκλησία και ταυτότητα

Η συζήτηση των τελευταίων μηνών για την αναγραφή ή μη του θρησκευματος στις αστυνομικές ταυτότητες έλαβε διαστάσεις διαπραγματεύσεως της συλλογικής ελληνικής ταυτότητας και συνείδησης. Οι αστυνομικές ταυτότητες είναι ένα κρατικό έγγραφο που δεν έχει άλλη λειτουργία από την αναγνώριση ενός προσώπου (κάτι που στην επιστημολογία θα λέγαμε αλήθεια διά της

αντιστοιχίας με την πραγματικότητα).

Ωστόσο, ένα θέμα που αφορά αποκλειστικά τη σχέση κράτους και πολιτών εκλήφθηκε από μέρος της ελληνικής κοινωνίας ως απειλή για την ελληνική εθνική ταυτότητα. Ένας ψυχολόγος ή ψυχαναλυτής θα απέδιδε αυτή την υπερβολική αντίδραση και εξωπραγματική υπερευαισθησία στην έντονη ανασφάλεια των Ελλήνων (ή μερίδας των Ελλήνων) ως προς την εθνική τους ταυτότητα. Και πράγματι, πολύ πριν μας προκύψει αυτή η κρίση πολλές αναλύσεις είχαν μιλήσει για ανασφαλή ελληνική εθνική ταυτότητα που αποδίδεται κυρίως στη σύγκριση με τους άφταστους αρχαίους κυρίως προγόνους και στη σύγκριση με την «Ευρώπη», με την οποία οι Έλληνες εννοούν αποκλειστικά τη Δυτική Ευρώπη. Όσον αφορά την υπερευαισθησία της Ελληνικής Εκκλησίας στο θέμα των ταυτοτήτων, θα μπορούσε να αποδοθεί και σε κάτι άλλο, σε

ένα παιχνίδι εξουσίας Εκκλησίας - κράτους, όπου η Εκκλησία φοβάται μήπως χάσει τα κεκτημένα της και την εν πολλοίς αόρατη εξουσία που ασκεί πολύ πέρα από τα καθαρά εκκλησιαστικά - θρησκευτικά πλαίσια στην ελληνική κοινωνία. Τη θέση αυτή έχουν αναπτύξει, με πολλή πειστικότητα, διαπρεπείς συνταγματολόγοι και θεολόγοι.

Η Εκκλησία της Ελλάδος, προκειμένου να διατηρήσει αλλά και, ει δυνατόν, να αυξήσει τον ρόλο της, πέρα από τα ζητήματα της πίστης και της θρησκευτικότητας, επιστρατεύει μία σειρά από επιχειρήματα: (1ον) το πρότυπο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, (2ον) τον ρόλο της Εκκλησίας ως θεματοφύλακα της ελληνικής εθνικής συνείδησης· αποδίδεται δηλαδή στην Εκκλησία εθναρχικός ρόλος, (3ον) την ταύτιση των Ελλήνων και του Ελληνισμού με την Ορθοδοξία, (4ον) την πολιτισμική και πολιτική απειλή της Ορθοδοξίας και της ελληνικής εθνικής ταυτότητας από τη Δύση και άλλα «ξένα κέντρα» που «απειλούν» π.χ. μέσω της εκκοσμίκευσης, δυτικοποίησης, κ.λπ. Θα σταθούμε σήμερα περισσότερο στα δύο πρώτα.

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία αποτελούσε πρότυπο θεοκρατικού κράτους. Ήταν όμως και κάτι περισσότερο. Θεωρούσε ότι ήταν «η Χριστιανική Οικουμένη», το κράτος απάντων των χριστιανών επί της Γης. Οι Βυζαντινοί πίστευαν ότι είχαν εγκαθιδρύσει πάνω στη Γη μία ζωντανή εικόνα της επουράνιας πολιτείας του Θεού. Ο Αυτοκράτορας δεν ήταν ένας οποιοσδήποτε ηγέτης κράτους, αλλά «ο εκπρόσωπος του Θεού πάνω στη Γη». Το Βυζάντιο θεωρείται κλασικό παράδειγμα καισαροπαπισμού, αν και υπήρχε τυπική διάκριση μεταξύ των θεμάτων «του Καίσαρος» και των θεμάτων «του Θεού», δηλαδή επικρατούσε η επιβολή του Καίσαρα (του κράτους) επί της Εκκλησίας, σε αντίθεση με τη Δύση της εποχής, που έκλινε προς τον παποκαισαρισμό, την υπεροχή της Εκκλησίας επί του κράτους. Γι' αυτό άλλωστε ο Αυτοκράτορας (το κράτος) διόριζε ή έπαυε τον Πατριάρχη, προήδρευε και συγκαλούσε τις οικουμενικές συνόδους.

Μόνο μετά το Βυζάντιο απέκτησε η Ορθόδοξη Εκκλησία πραγματική κοσμική εξουσία. Και ερχόμαστε έτσι στο δεύτερο επιχείρημα της Εκκλησίας της Ελλάδος, στον ρόλο της δηλαδή ως θεματοφύλακα του Ελληνισμού, με άλλα λόγια στη διεκδίκηση εθναρχικού ρόλου. Το Οθωμανικό κράτος, που συμπεριέλαβε στους θεσμούς του το Πατριαρχείο, διατήρησε τον Πατριάρχη ως αρχηγό της ορθόδοξης χριστιανικής κοινότητας· του έδωσε εξουσίες «Εθνάρχη» (Μιλλέτ-μπασί) σε όλη την αυτοκρατορία, με εκτεταμένη εξουσία όχι μόνο θρησκευτική, αλλά πολιτική, εκπαιδευτική, οικονομική, δικαστική, κ.λπ.

Και διερωτάται κανείς, είναι άραγε το θεοκρατικό Βυζάντιο ή η Οθωμανική Αυτοκρατορία πρότυπα για τον 21ο αιώνα; Επιπλέον η Εκκλησία της Ελλάδος επικαλείται το Βυζάντιο, αν και μάλλον όχι όπως ήταν, δηλαδή με την υπεροχή και επιβολή του κράτους επί της Εκκλησίας. Μήπως κλίνει πολύ περισσότερο στο πρότυπο του Δυτικού μεσαίωνα, τον παποκαισαρισμό, συνδυάζοντάς τον με την κατάσταση που ίσχυε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, με τον εθναρχικό ρόλο ενός Μιλλέτ-μπασί;

Ο Αλέξης Ηρακλείδης είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. ΤΑ ΝΕΑ, 19/10/2000

Η αγγλοελληνική στη διαφήμιση

* Κάθε μοδάτος κειμενογράφος ρίχνει και καναδυό αγγλικούς όρους ανάμεσα στις αράδες

1. Πριν απο τριάντα περίπου χρόνια, καμαρώναμε (δικαίως) τη ρύθμιση του ενδογλωσσικού-μας προβλήματος. Και δέν πολυδίναμε σημασία σε δύο παρενέργειες: Η μιά ήταν η κάπως φανατική εχθρότητα κατά των

παλαιότερων μορφών της Ελληνικής, κι η άλλη ήταν η ανοχή που δείχναμε προς την (νεόπλουτη) τάση να μεταφράζομε απ' την καθαρεύουσα (παράδειγμα εκείνα τα αμβλώματα: «σε κάθε περίπτωση» - αντί «πάντως», και «στη συνέχεια» - αντί «υστερα»). Ευτυχώς, το εκκρεμές κινήθηκε λίγο καλύτερα απο την εποχή εκείνη, κι έχομε κάμποσο καταπολεμήσει τις βρεφικές μας ασθένειες - εκτός ίσως απ' την αρβανίτικη νυφοβία («το Λάκη και το Γιώργο») και την ακυριολεξία («απλά» όταν θέλουν να πούν «απλώς» ή «άμεσα» όταν εννοούν «αμέσως»)· και κάτι λίγα ακόμα, που σταδιακώς θεραπεύονται. (Παραμένει βέβαια το τεράστιο χάσμα ελληνικής Ορολογίας - αλλ' άς όψονται όσοι επίσημοι του 3ου ΚΠΣ με είχαν φλομώσει στις ψευδείς υποσχέσεις...).

2. Εκείνο όμως που πάει πολύ άσχημα είναι η τεχνητή (γι' άλλη μια φορά) καταπίεση της γλώσσας, απο εξωγλωσσικές ισχυρές δυνάμεις της αρένας της Οικονομίας - γεγονός το οποίο δέν το έχει ακόμα επισημάνει (αρμοδίως) η Αριστερά! Και αναφέρομαι στην αρχοντοχωριάτικη χρήση της Αγγλικής απ' την ελληνική Διαφήμιση, κυρίως. (Αρχοντοχωριάτικη deer για deer). Μια, διαγώνια έστω, καταγραφή του φαινομένου θέτει το πρόβλημα.

* Η συντριπτική πλειονότητα «ελληνικών» περιοδικών και φυλλάδων έχει τίτλους αγγλικούς! Ρίξτε μια ματιά στις μπουγάδες των περιπτέρων, και θα καταλάβετε τί εννοώ.

* Κάθε μοδάτος κειμενογράφος διαφημίσεων ή κυρίων άρθρων («editorials», καλέ), ρίχνει και καναδυό αγγλικούς, τεχνικούς δήθεν, όρους ανάμεσα στις αράδες.

* Ο προφορικός λόγος κάμποσων συμπολιτών-μας (νέων, ιδίως - δέν θα το πιστέψετε), έγινε εμπριμέ αγγλικής: «Ήμουν στο μήτινγκ και βγήκα για μπρέηκ» - κι όλα τούτα ουχί εξ ανάγκης, βέβαια.

Το φαινόμενο δέν είναι νέο. Το είχαμε και την εποχή της μαντάμ-Σουσού, αλλα τότε καγχάζαμε - τώρα το καταπίνομε αγόγγυστα. Τι διάβολο συμβαίνει;

3. Εχω την εντύπωση οτι τα τούρκικα, μέσα σε πεντακόσια χρόνια τουρκοκρατίας (έναντι πενήντα μόνον ετών αγγλοκρατίας) δέν είχαν καταφέρει να διεισδύσουν με την ίδια ταχύτητα στα λαϊκά ιδιώματα. Κι επιτέλους, τότε υπήρχε και μια συντεταγμένη αντίσταση: οι Λόγιοι. Σήμερα οι δικοί-μας λόγιοι είναι κακοφημισμένοι (λίγο απο μόνοι-τους, και πιό πολύ απ' τον ιδεολογικό κονφουζιονισμό του παρόντος). Κι εξ άλλου, τότε η γλώσσα ήταν συνδεδεμένη με την εθνική αυτοσυνειδησία, η οποία θα οδηγούσε στην ποθητή Ελευθερία. Τώρα;

Τώρα, άς αποπειραθούμε μια (εμφανώς ατελή) ανάλυση της αγγλοπλημμύρας: α) Θ' αφήσω απ' έξω σήμερα το πρόβλημα της επιστημονικής Ορολογίας. β) Και θ' αναγνωρίσω οτι για πολλά προϊόντα (ένυλα και άυλα) υπάρχει πράγματι μια ισχυρή προελευσικότητα που θα αιτιολογούσε την ξένη λέξη - παρ' όλο που (καί σ' αυτά) η ελληνική γλώσσα την έκανε σωστά τη δουλιά-της: πολλά «ζυμαρικά»-μας εξαγονται ως pasta στην Ιταλία. γ) Εχω όμως προσωπική εμπειρία (περιορισμένην έστω) οτι πολλές φορές η έμμονη χρήση της αγγλικής στη Διαφήμιση προέρχεται απο απλή τεχνοκρατική τάση ορισμένων αγγλοτραφών διαφημιστών μας, χωρίς να συνοδεύεται απο ανάλογη έρευνα αγοράς κι απο έλεγχο του τελικού αποτελέσματος της αγγλοτιτομανίας. δ) Μια τάση, πάντως, που πιθανόν να μήν είναι εμπορικώς αβάσιμη: Ενδέχεται να έχουν υποπτευθεί (και το εκμεταλλεύονται) ένα διάχυτο πλέγμα κατωτερότητας μερίδας των χρηστών, οι οποίοι αρέσκονται στον αγγλικό γλωσσικό μανδύα των «ανεπτυγμένων» - ως υποκατάστατο της δικιάς-τους ελλείπουσας Ανάπτυξης.

Αν τυχόν η τελευταία ετούτη ερμηνεία του φαινομένου ευσταθεί, ζήτω που καήκαμε: Κατι τέτοιο θα ήταν μια πολύ απαισιόδοξη μέτρηση του χαμηλού βαθμού αυτοεκτίμησής μας - γεγονός που θα ερμήνευε κι άλλες αρνητικές επιδόσεις μας (ικανές να κλονίσουν ακόμη και τους λαλιότερους ποπουλίστες αυτού του τόπου). Κι ελπίζω να μή με επαναφέρουν στην τάξη οι αρχιερείς της γλωσσολογίας «αφήστε τη γλώσσα ελεύθερη» - αυτό ακριβώς κι εγώ θέλω: Να επισημάνω τα εξωγενή δεσμά που επιβάλλονται στο καλοδουλεμένο γλωσσικό-μας σώμα, εξαιτίας:

* Της ραστώνης της Πολιτείας, που χάνει γύρω απ' το χάσμα της Ορολογίας.

* Της τεχνοκρατικής επίθεσης κάμποσων Διαφημιστών (και εκδοτών!).

* Της ιδεολογικής αδράνειας που επιβάλλεται στον λαό απ' την Ημι-Παιδεία (των εμφανώς ανεπαρκών σχολείων μας, καθώς και των αποκοιμιστικών του πολιτικού φρονήματος μαξιμαλισμών).

4. Ευτυχώς, η Αντίσταση (καί εδώ - όχι μόνον στον δήθεν «πανεπιστημιακό» χαβαλέ) έχει αρχίσει: Πολλά καταστήματα (ταβέρνες λ.χ.) ξαναβαφτίζονται με χτυπητά ελληνικά ονόματα. Λίγοι αλλ' αρκετοί Διαφημιστές δέν καταδέχονται πλέον τη φτήνια. Καί, τέλος, υποθέτω βασίμως οτι μια μικτή Δι-υπουργική Επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας και του Υπουργείου Ανάπτυξης προετοιμάζει τη λήψη ευρύτερων μέτρων, όπως, α) Διακωμώδηση του νεοσοσοδισμού (μέσω πληρωμένων επεισοδίων, στην Τηλεόραση παρακαλώ), β) Εφαρμογή της νομοθεσίας περιπινακίδων, γ) Ενθάρρυνση της δημιουργίας Συρμού Γλωσσικής Αντίστασης - δηλαδή της περηφάνιας ενός λαού που δέν γουστάρει γλωσσικές πατερίτσες, όταν διαθέτει γερά ποδάρια γυμνασμένα κάμποσους αιώνες τώρα.

Ο κ. Θεοδόσης Π. Τάσιος είναι ομότιμος καθηγητής του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου.
Το ΒΗΜΑ, 06/05/2007

Το κοινό του λαϊκισμού

Γ. ΒΩΚΟΣ

Δεν είναι εύκολο να ορίσει κανείς τον λαϊκισμό· εκεί που νομίζεις ότι μπορείς να τον εγκλωβίσεις σε μια πρόταση, αυτός γλιστράει, διαφεύγει και βρίσκεται κάπου αλλού, όχι πολύ μακριά, και από 'κει σε περιπαίζει. Από τη σκοπιά αυτή, ο ορισμός του λαϊκισμού θυμίζει κάπως την παρατήρηση του Αυγουστίνου για τον χρόνο: όταν κανείς δεν με ρωτήσει, ξέρω τι είναι ο χρόνος· μόλις όμως κάποιος μου ζητήσει να του το πω, δεν ξέρω τι να απαντήσω. Ίσως λοιπόν, το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε στην περίπτωση του λαϊκισμού είναι να τον κοιτάζουμε να περιφέρεται από χωράφι σε χωράφι, κάτι σαν ζωντανό ελευθέρας βοσκής. Γιατί ο λαϊκισμός - και αυτός είναι ο πρώτος και καθοριστικός κίνδυνος που ενέχεται σε κάθε απόπειρα ορισμού - αφορά πάντα τον άλλον. Αυτός εκεί απέναντι λαϊκίζει, αυτός εκεί πέρα είναι λαϊκιστής. Εμείς εδώ είμαστε αλλού. Δεν ξέρω, για παράδειγμα, κανέναν εκφωνητή του κεντρικού δελτίου ειδήσεων στην τηλεόραση που να μην προβάλλει τον εαυτόν του ως απλό πολίτη. Όλοι οι άλλοι είμαστε απλώς πολίτες. Το προνόμιο όμως του απλού πολίτη το έχει μόνον αυτός. Όπως επίσης, δεν νομίζω ότι υπάρχει προβεβλημένο κομματικό στέλεχος που να μη θεωρεί εαυτόν απλό στρατιώτη στην υπηρεσία του κόμματος, του λαού και της δημοκρατίας. Στην προοπτική αυτή είναι προφανές ότι ο απλούστατος των πολιτών είναι ο εκάστοτε πρωθυπουργός της χώρας. Γενικότερα, φαίνεται ότι δεν υπάρχει περίοπτη θέση στην οποία να μην έχει εγκατασταθεί ένας απλός και, αντιστρόφως, δεν υπάρχει απλός που να μην κατέχει περίοπτη θέση. Ζούμε στην εποχή των απλών περιωπής. Παράξενοι όλοι αυτοί οι απλοί, μια και για να υπάρξουν χρειάζονται όλους τους άλλους, οι οποίοι, σε αντιδιαστολή, είμαστε και οφείλουμε να παραμείνουμε πολύπλοκοι. Στο εσωτερικό αυτού του ιδιόρρυθμου συσχετισμού φαίνεται ότι αναπτύσσεται, σχεδόν από μόνος του, με τρόπο σχεδόν ανεπαίσθητο, ένας ιδιότροπος λαϊκισμός, ο οποίος έχει απλώσει τον ιστό του στο σύνολο του δημόσιου βίου. Από τους «νταβατζήδες που εκβιάζουν» στην «κυβέρνηση που δεν μασάει» ο πολιτικός λόγος - και μάλιστα σε επίσημη εκδοχή - μοιάζει να έχει κοινό παρονομαστή τη νοοτροπία του ανθρώπου που εκρήγνυται στο ηχηρό «ξέρεις ποιος είμαι εγώ, ρε!». Βεβαίως και

το ξέρω. Ολοι τον ξέρουμε: είναι ο δρόμος στην άκρη του οποίου η ευπρέπεια κινδυνεύει επισήμως να καταδικαστεί ως ελιτισμός.

Είναι αλήθεια ότι στην προοπτική αυτή υπήρξαν λαμπροί πρωτοπόροι. Στον νου μου έχω τους «Ηρακλείς της δημοσιογραφίας» που περιβάλλουν τον σοβαροφανή του είδους στο γνωστό δελτίο ειδήσεων που πασχίζει να καταλάβει την πρώτη θέση. Και αυτοί, όπως και οι άλλοι, δεν μασάνε τα λόγια τους: ωρύνονται, βρίζουν, βρίζονται, απειλούν, κρίνουν, κατακρίνουν, δικάζουν και καταδικάζουν και ο ορυμαγδός αυτός, για τον οποίο οι υπεύθυνοι είναι υπερήφανοι, ονομάζεται σχολιασμός της πραγματικότητας. Από τον χορό θα ήταν άδικο να εξαιρέσουμε τις εκπομπές - με την ετυμολογική σημασία της λέξης - λόγου, πόνου και δακρύων όπου οι διασημότητες του είδους θυσιάζουν και θυσιάζονται στα όρια της ανθρώπινης δυστυχίας, ακρωτηριάζοντας με αξιοσημείωτη επαγγελματική ψυχραιμία την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Το κακό είναι πως όλα τα προηγούμενα χρειάζονται κοινό. Και το χειρότερο είναι ότι το κοινό αυτό όχι μόνο υπάρχει αλλά τείνει να γίνει πλειοψηφία. Υπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις, όπως το έδειξαν οι πρόσφατες εκλογές, όπου οι τάσεις αυτές καθιερώθηκαν και συνεπώς επιβραβεύτηκαν από εξαιρετικά υψηλό ποσοστό του εκλογικού σώματος, το οποίο, όπως κάθε άλλο σώμα, έχει και αυτό τα πάθη του. Φαίνεται ότι δεν μπορεί να μείνει ασυγκίνητο μπροστά στην αμετροέπεια, το κακό γούστο, τον αλλοπρόσαλλο λόγο και την επιδεικτική αλαζονεία της μετριότητας. Είναι βέβαιο πως όλοι γνωρίζουν σε ποιον αναφέρομαι. Ακριβώς όμως το γεγονός ότι στην προκειμένη περίπτωση η ανωνυμία από μόνη της αρκεί για να ονομάσει τον ήρωα, δείχνει πόσο επικίνδυνα έχει ριζώσει ο λαϊκισμός και πόσο μας απειλεί όλους στην καθημερινή μας ζωή. Είναι χαρακτηριστικό ότι η πολιτική παράταξη στην οποία ανήκει και την οποία - όπως και να το κάνουμε - εκπροσωπεί ο ήρωας, βρίσκεται σε έκδηλη αμηχανία κάθε φορά που χρειάζεται να αναφερθεί σε αυτόν. Από την απέναντι όχθη όμως, από εκεί που θα περίμενε κανείς τη μαχητική αντιπαράθεση και την απειρόφραστη απόρριψη, υπήρξε ένα είδος ανεξήγητης απουσίας που έμοιαζε πολύ με διακριτική αποδοχή. Πολιτικοί άνδρες που είναι πρόθυμοι να καταδικάσουν τον λαϊκισμό εκεί που τον επινοεί η φαντασία τους, κάθε φορά δηλαδή που τον κρίνουν χρήσιμο, γιατί τους έρχεται εύκολος και βολικός στα λόγια, έδειξαν ένοχη ολιγωρία όταν τον είδαν μπροστά τους, απειλητικό, με σάρκα και οστά. Δεν υπάρχει συνεπώς λόγος να απορρίψει κανείς για τον τελικό θρίαμβο του λαϊκισμού, που επιβραβεύτηκε με τα βεγγαλικά που φώτισαν συμβολικά τον ουρανό της πόλης.

*Ο κ. Γεράσιμος Βώκος είναι καθηγητής φιλοσοφίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
Το ΒΗΜΑ, 22/10/2006*

Οι μεταμφιέσεις του λαϊκισμού Ν. ΒΑΓΕΝΑΣ

Ο λαϊκισμός είναι ένα φαινόμενο με διάφορες μορφές που εμφανίζονται για ποικίλους λόγους σε αρκετές περιοχές του δημόσιου κυρίως βίου, με ιδιαίτερη έξαρση σε ορισμένες χώρες και σε ορισμένες εποχές. Γι' αυτό είναι δύσκολο να δοθεί ένας γενικός ορισμός του, και μάλιστα στις μέρες μας που ο λαϊκισμός εμφανίζεται και μεταμφιεσμένος. Επιμέρους μόνο ορισμοί μπορούν να διατυπωθούν για τις διάφορες εκφάνσεις του. Θα σχολιάσουμε δι' ολίγων τις τρεις μορφές, παραλείποντας τον τηλεοπτικό λαϊκισμό, γιατί αυτός αποτελεί λιγότερο μορφή και περισσότερο έδαφος, πάνω στο οποίο αναπτύσσονται σήμερα, σε σημαντικό βαθμό, ή μετενδύονται, όλες σχεδόν οι μορφές του λαϊκισμού.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ είναι η επίκληση των συμφερόντων ενός λαού προς όφελος του συμφέροντος ενός πολιτικού ή / και ενός κόμματος. Πιστεύεται ότι ο λαϊκισμός στην πολιτική είναι αποτελεσματικός, γιατί χρησιμοποιεί γλώσσα άμεση, εύκολα κατανοητή από το πλήθος. Ωστόσο ο θρίαμβος του πολιτικού - όπως άλλωστε και κάθε άλλου - λαϊκισμού τελείται λιγότερο εκεί όπου ο λαϊκισμός εμφανίζεται με γυμνό πρόσωπο και περισσότερο εκεί όπου κυκλοφορεί με προσωπείο. Η περίπτωση Ψωμιάδη, λ.χ., είναι η πλέον ανεπιτήδευτη έκφραση του πολιτικού λαϊκισμού, η λιγότερο επιζήμια (όσο περισσότερο αποκάλυπτος εμφανίζεται ο λαϊκισμός τόσο περισσότερο γραφικός, δηλαδή ευκολότερα αντιμετωπίσιμος, γίνεται). Ο Ψωμιάδης δεν δείχνει άλλο από αυτό που είναι. Ομως το επιχείρημά του ότι στηρίζεται στην αγάπη του λαού που τον ψηφίζει δεν είναι περισσότερο λαϊκιστικό από τις διακηρύξεις του Γιώργου Παπανδρέου ότι «ο λαός θα καταδικάσει με την ψήφο του την αντιλαϊκή πολιτική της κυβέρνησης». Η ίδια η ανάδειξη του Γιώργου Παπανδρέου στην αρχηγία του ΠαΣοΚ υπήρξε επίτευγμα μεταμφιεσμένου λαϊκισμού τού κατά τα άλλα μη λαϊκιστή Κώστα Σημίτη, αφού έγινε - για να κερδηθούν οι εκλογές - με γνώμονα, στην πραγματικότητα, ένα λαοφίλες οικογενειακό προσόν, τη λαϊκή απήχηση του ονόματος Παπανδρέου, και όχι εμφανείς ή διαφαινόμενες ηγετικές ικανότητες του διά βοής στεφθέντος. Από την άποψη αυτή η για τους ίδιους λόγους ανάδειξη του Κώστα Καραμανλή στην αρχηγία της Νέας Δημοκρατίας αποδείχθηκε λιγότερο ατυχής (για την ακρίβεια, τυχερότερη), αφού ο πρωθυπουργός ως αρχηγός κόμματος είναι λιγότερο θλιβερός από τον αρχηγό του ΠαΣοΚ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ ήταν παλαιότερα η λογοτεχνία της παραλογοτεχνίας, κυρίως του λαϊκού μυθιστορήματος. Στις μέρες μας είναι η - με τη μίμηση και των μεγάλης ακροαματικότητας τηλεοπτικών αφηγήσεων - μεταποίηση της παραλογοτεχνίας στη μορφή του ευπώλητου lifestyle μυθιστορήματος. Λογοτεχνικός λαϊκισμός είναι σήμερα η προμοδότηση του λαοφίλητου μυθιστορήματος εις βάρος των δυσπώλητων λογοτεχνικών ειδών· η συρρίκνωση ή ο αποκλεισμός της κριτικής και της παρουσίασης της ποίησης (και βέβαια των διαφημίσεων των ποιητικών βιβλίων) από τα ένθετα βιβλίου των εφημερίδων με το επιχείρημα ότι η ποίηση είναι λογοτεχνία για τους λίγους· η προβολή από τους βιβλιοπαρουσιαστές ενός μετρίου (ή και κακού) βιβλίου επειδή ο συγγραφέας του είναι γνωστός στο ευρύ κοινό και η αδιαφορία για ένα καλό βιβλίο επειδή ο συγγραφέας του δεν είναι επώνυμος· ο περιορισμός της κριτικής προς αύξησιν της βιβλιοπαρουσίασης και η ανάπτυξη του παρακριτικού επαίνου.

Εκτός από την πολιτικοκοινωνική του σημασία, που τον καθιστά αντικείμενο μελέτης των πολιτικών επιστημών και της κοινωνιολογίας, ο λαϊκισμός, ως ακαλαίσθητη έκφραση μιας (τις περισσότερες φορές ή εκ πρώτης όψεως) ευγενικής επιθυμίας, αποτελεί, σε όλες τις μορφές του, και αντικείμενο της αισθητικής. Επειδή στην ορολογία αυτού του γνωστικού πεδίου η έννοια των λαϊκών εκφράσεων του κακόγουστου καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου του όρου *kitsch*, θα επιχειρήσουμε να διατυπώσουμε, σχηματικότερα βέβαια, έναν γενικό ορισμό του λαϊκισμού. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι λαϊκισμός είναι η εμφάνιση του *kitsch* σε όλες του τις εκφράσεις.

Λαϊκή παιδονομία, Του Παντελη Μπουκαλα

Αν, για λόγους συνεννοήσεως, αποδεχτούμε την έννοια «λαός» -μια έννοια που παραμένει ασαφής αφού αλλάζει όρια και νόημα ανάλογα με τον χρήστη της, γιατί διαφορετικό λαό έχει ο καθένας στο κεφάλι του-, θα πρέπει να συμφωνήσουμε ότι ένα από τα δύο συμβαίνει: ή «ο λαός

έχει μνήμη και κρίση», όπως συνηθίζουν να λένε τα κόμματα (ιδίως όταν οδεύουμε προς τις εκλογές), ή «ο λαός αποπροσανατολίζεται με τούτο και μ' εκείνο», όπως και πάλι τα κόμματα λένε όταν διαπιστώνουν ότι ο λαός παίρνει τις αποστάσεις του από τη δική τους ερμηνεία του κόσμου. Να ισχύουν και τα δύο ταυτόχρονα, να έχει δηλαδή κάποιος ευθυκρισία και διαύγεια πνεύματος και ταυτόχρονα να αφήνεται και να ενδίδει στη διαβουκόλησή του, δεν φαίνεται δυνατό, και δεν χρειάζεται εδώ να θυμηθούμε τα φιλοσοφήματα περί όντος και μη όντος. Να ισχύουν εναλλάξ είναι πιθανότερο, αλλά τότε τίθεται εν αμφιβόλω η κριτική ικανότητα ενός λαού που τον εμφανίζουν να πορεύεται κατά τας επιταγάς του παλαιού εκείνου δόγματος, το οποίο συνοψίζεται με τα αρχικά «ΟΦΑ», δηλαδή Οπου Φυσάει ο Άνεμος. Αλλά τι ακριβώς σημαίνει ο ισχυρισμός του ενός ή του άλλου κομματικού στελέχους (ή και δημοσιογραφικού αστέρα, ή κάποιου αυτοδιορισμένου «πνευματικού ταγού» κτλ. κτλ.) ότι «ο λαός αποπροσανατολίζεται», και μάλιστα από τη μια στιγμή στην άλλη, μόνο και μόνο, επί παραδείγματι, όταν επικρατεί η σκανδαλολογία; Σημαίνει, σε απλούστερα ελληνικά, ότι εμείς, οι οδηγοί, οι επικεφαλής, καταλαβαίνουμε τα πολιτικά και τα κοινωνικά πράγματα καλύτερα από τον λαό, του οποίου την κρίση δεν την εμπιστευόμαστε τελικά, κι ας λέμε το αντίθετο όταν δημαγωγούμε. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά καταλαβαίνουμε καλύτερα τον λαό απ' ό,τι μπορεί να καταλάβει ο ίδιος τον εαυτό του με τις μικρές του πνευματικές δυνάμεις και με τη δεδομένη ιδεολογικοπολιτική του αστάθεια, η οποία βεβαίως τον καταντάει αποπροσανατολισμένο, ένα άθυρμα στην απόλυτη διάθεση των «διαμορφωτών» της γνώμης του και της συνείδησής του. Ο δρόμος από το λαϊκισμό στην απαξιωτική αντιμετώπιση του ίδιου του λαού που λίγο πριν τον δοξολογούσαμε ούτε μακρύς είναι ούτε δύσβατος. Και δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε το γιατί. Ο λαός «είναι σοφός και μνήμων» όταν συμφωνεί μαζί μας, όταν ασπάζεται τα δικά μας συνθήματα και δόγματα. Αν όμως κινείται σε κατεύθυνση διαφορετική από εκείνη που χαράξαμε εμείς, αν απειθαρχεί στα κελεύσματά μας και είτε ακολουθεί άλλο κόμμα είτε αρνείται συλλήβδην την πολιτική έτσι όπως ασκείται σήμερα εν Ελλάδι, τότε τον δικάζουμε με συνοπτικές διαδικασίες και τον καταδικάζουμε σαν «αποπροσανατολισμένο» και «παγιδευμένο». Εναν λαό ανώριμο, ή μάλλον καταδικασμένο να μείνει εσαεί στην ανωριμότητα, έχουν τελικά στο μυαλό τους καθώς και στα ψηφισυλλεκτικά τους σχέδια όσοι τη μια μέρα τον αποθεώνουν και την αμέσως επόμενη τον αποκαθλώνουν. Έναν λαό-παιδί δηλαδή που χρειάζεται οπωσδήποτε τον ποιμένα και παιδονόμο του...

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 15-4-2009

Η εκλογική επιβράβευση, Δ.ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ

Ο λαϊκισμός είναι η αποθέωση της «λαϊκότητας», συχνά εις βάρος των θεσμών: «Οχι θεσμοί, μονάχα λαός» είχε πει ο Ανδρέας Παπανδρέου το 1989. Ο λαός θεοποιείται, η κρίση του θεωρείται αλάνθαστη και η (αποδιδόμενη σ' αυτόν) παντοδυναμία αδιαμφισβήτητη, όταν εκφράζεται στις κάλπες. Αυτό το μύθευμα βρίσκεται ριζωμένο συνειδητά ή ασυνείδητα στις νοοτροπίες και στην πολιτική μας κουλτούρα και εξηγεί εν πολλοίς τον ρόλο που αποδίδεται στις εκλογές και τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται με τον λαϊκισμό. Έχει επικρατήσει η ιδέα ότι ο «υπεύθυνος πολίτης» πρέπει να μετέχει στην πολιτική διαδικασία, η οποία παίρνει στην Ελλάδα τον χαρακτήρα λαϊκής φιέστας. Το κόστος της, όσο μεγάλο και αν είναι, δεν προσμετράται. Ο λαϊκισμός, στην προκειμένη περίπτωση, συνίσταται στο να λείι κανείς «Χαλάλι!». Ο λαϊκισμός όμως έχει συνδεθεί στην κοινή συνείδηση και με «καμώματα» τα οποία ήκιστα συμβιβάζονται με τη σοβαρότητα του λειτουργήματος του πολιτικού. Για να αυξήσει τη δημοτικότητά του ένας πολιτικός αποδύεται σε

προσπάθεια καλλιέργειας της «λαϊκής» του εικόνας με διάφορα τρικ. Συχνά παίρνει αφελείς μορφές μελετημένα ατημέλητης ενδυμασίας. Άλλες φορές εκφράζεται με την παρουσία μιας πολιτικής προσωπικότητας ανάμεσα σε ομάδες αναξιοπαθούντων συμπολιτών μας - πλημμυροπαθείς, σεισμοπαθείς, ασθενείς σε νοσοκομεία, αλλά ενίοτε και καταληψίες δρόμων. (Για κάποιο λόγο, δεν φαίνεται να επισκέπτονται άλλους αναξιοπαθούντες, όπως είναι οι ξένοι μετανάστες - οι οποίοι, βέβαια, δεν ψηφίζουν - στα υποβαθμισμένα εμβιωτήριά τους). Αυτά και πολλά άλλα στη συμπεριφορά ορισμένων πολιτικών αποτελούν δείγματα λαϊκισμού, όταν εμφανής σκοπός τους είναι να δείξουν ότι ταυτίζονται με τον «λαό». Η μυθοπλαστική εικόνα της λαϊκότητας που προβάλλουν γίνεται αποδεκτή λόγω της επικράτησης ενός ιδεολογήματος: του Λαού ως συλλογικής οντότητας, με διακριτά χαρακτηριστικά, συγκεκριμένη και ενιαία συλλογική βούληση την οποία εκφράζει κατ' αποκλειστικότητα ο πολιτικός που αποπνέει «λαϊκότητα». Η πίστη σ' αυτόν τον μύθο είναι διάχυτη και σύμφυτη με την ιδέα ότι η πολιτική αποφασίζει για τα πάντα, ότι ο πολιτικός είναι, κατά συνέπεια, παντοδύναμος και ότι, αν εκφράζει τον «κυρίαρχο λαό» με λόγια, χειρονομίες, αλλά και με μια ορισμένη... αισθητική, σημαίνει ότι ταυτίζεται μαζί του. Επομένως, ο λαός υποτίθεται ότι βρίσκεται στην εξουσία όταν εκπροσωπείται από πολιτικούς αυτού του είδους. Η μυθολογία αυτή αποτελεί συστατικό στοιχείο του λαϊκισμού, ο οποίος όμως εκτρέφεται σε ένα βιότοπο πολιτικού ρεαλισμού. Ο ρεαλισμός αυτός συνίσταται στο ότι σε μια χώρα με ένα τόσο συγκεντρωτικό πολιτικό σύστημα, και τόσο βαθιά ριζωμένο το πελατειακό σύστημα στη σχέση πολιτικού και πολίτη, ο τελευταίος πρέπει όχι μόνο να μετέχει στα κοινά, αλλά και να φαίνεται ότι μετέχει: κυρίως το δεύτερο. Με πιο πρακτικούς όρους, αυτό σημαίνει ότι ο πολίτης είναι εξαρτώμενος από τον πολιτικό (ή το κόμμα), του οποίου όμως πρέπει να είναι «πελάτης» (δηλαδή, ψηφοφόρος και υποστηρικτής) για να μπορέσει να τύχει της εύνοιάς του. Συγχρόνως, εκθειάζεται υποκριτικά η υψηλή συμμετοχή στις εκλογές ως δείγμα εγρήγορσης και συνειδητοποίησης του πολίτη. Ο λαϊκισμός χρησιμεύει εδώ ως ιδεολογικό αντιστήριγμα μιας πλάνης. Έχουμε να κάνουμε όχι μόνο με την ίδια την πλάνη, αλλά με ένα σύστημα που απαιτεί την πίστη σε αυτή την πλάνη για να μπορεί να λειτουργήσει. Τα πράγματα όμως αλλάζουν με τον καιρό. Οι πολίτες δεν διακατέχονται από τις ψευδαισθήσεις του παρελθόντος, έστω και αν ορισμένα λαϊκίστικα καμώματα εξακολουθούν να δείχνουν αντοχή, όπως φάνηκε στις τελευταίες δημοτικές εκλογές. Το πασιδίηλα «ρετρό» στοιχείο όμως σε αυτά τοποθετεί την πέραση που έχουν σε ορισμένους κύκλους σε ένα πλάνο σχεδόν... μεταμοντέρνο. Ο ψηφοφόρος που «παρασύρεται» από τη σημειολογία του λαϊκιστή πολιτικού στην πραγματικότητα αδιαφορεί για τη λαϊκίστικη μορφή του περιτυλίγματος και αποβλέπει στο περιεχόμενο εύνοιας που περιέχει ο πολιτικός λόγος του λαϊκιστή πολιτικού στον οποίο δίνει την ψήφο του. Αλλά το ποσοστό αποχής, τουλάχιστον στην Αθήνα που έφθασε στο 45%, δείχνει ότι πολλοί είναι οι συνειδητοί πολίτες που «δεν μασάνε», κατά την έκφραση που έγινε του συρμού τις μέρες αυτές. Ασφαλώς δεν ανταποκρίνεται στον εθνικό μέσο όρο για τις δημοτικές εκλογές που ήταν περίπου 35%. Και αυτό το ποσοστό είναι υψηλό. Κατά ένα μέρος αυτό οφείλεται στο ότι γίνεται, επιτέλους, αντιληπτό σε πολλούς ότι ένα δικαίωμα όπως είναι η ψήφος δεν μπορεί λογικά να είναι και... υποχρέωση συγχρόνως, διότι δεν αρκεί να είναι κάτι γραμμένο στο Σύνταγμα για να μην περιέχει λογικές αντιφάσεις. Και αντιλαμβάνονται ότι η ψήφος δεν είναι υποχρεωτική, εφόσον δεν υφίσταται κυρώσεις αυτός που δεν ψηφίζει, παρ' όλα τα καθιερωμένα τηλεοπτικά «σποτάκια» που μας βεβαιώνουν για το αντίθετο. Η αποχή αυτή όμως μπορεί να ερμηνευθεί και ως άρνηση εμπιστοσύνης σε ένα σύστημα πελατειακών σχέσεων που εκτρέφει τη διαπλοκή και τη διαφθορά στο όνομα της ανάγκης συμμετοχικότητας του πολίτη στα κοινά, της λαϊκής κυριαρχίας και άλλων ηχηρών παρομοίων. Αν αυτή η ερμηνεία της αποχής αντιστοιχεί στα πράγματα, έστω και εν μέρει, μπορεί να είναι δείγμα σχηματισμού κάποιου βαθμού πολιτικής ωριμότητας.

Ο κ. Δημήτρης Δημητράκος είναι καθηγητής Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
Το ΒΗΜΑ, 22/10/2006

Η μάζα ως λατρευτικό ξόανο

Λαογράφοι, φιλόλογοι, ιστορικοί, κοινωνιολόγοι (τρομάρα τους!) έστρωσαν με ψευδοεπιστημονικά εξαμβλώματα το χαλί πάνω στο οποίο ρητορεύουν οι πολιτικοί κολακεύοντας το αλάθητο ένστικτο του λαού, οι δεσποτάδες παραπέμποντας από άμβωνος στον αγνό, ευσεβή, φιλόχριστο Λαό, οι γραφιάδες επικαλούμενοι το γούστο, την αθωότητα και τη γόνιμη φαντασία του. Κανένας ιστορικός δεν προβληματίστηκε αν ήταν (ή δεν ήταν;) λαός οι δωσίλογοι, οι μαυραγορίτες, οι ταγματασφαλίτες της Κατοχής. Ήταν (ή δεν ήταν;) λαός οι μηδίσαντες Έλληνες και όσους κρεμούσε στα δέντρα ως προσκνημένους στον Ιμπραήμ ο Κολοκοτρώνης.

Πόσο λαός αγνός, ευσεβής και φιλόχριστος είναι ο πιο βωμολόχος, πιο στρεψόδικος, κλεφτοκοτάς; Όσοι απεικονίζονται ως παραζυγιστές, μοιχοί, ψεύτες, κλέφτες, παραβλακιστές στην Κόλαση και στα καζάνια στους νάρθηκες των ναών, λαός δεν είναι; Οι παραχαράκτες, οι νοθευτές, οι ψευδομάρτυρες, οι συκοφάντες, οι φοροφυγάδες, οι βασανιστές, τα καρφιά, οι δολοφόνοι, οι νταβατζήδες, οι μεσάζοντες δεν είναι λαός;

Λαϊκισμός είναι η μετατροπή της μάζας σε λατρευτικό ξόανο και κιτς είναι οι ποικίλες μορφές λατρείας του. Ας διακρίνουμε κάποτε το λαϊκό από τον λαϊκισμό. Λαϊκό είναι ό,τι προέρχεται από τις διάφορες εκφράσεις αισθητικές, γνωστικές, ηθικές κ.τ.λ. μιας αδιαφοροποίητης μάζας ανθρώπων. Λαϊκά είναι και τα χασικλίδικα ρεμπέτικα και οι βωμολοχίες και τα καλιαρντά και η αργκό και τα ξόρκια, οι βρισιές, οι κτηνοβασίες και τα παζάρια και τα ζάρια. Λαϊκισμός είναι η αγιογραφία ενός φαντάσματος. Το δυστύχημα είναι πως όλοι κατά καιρούς συνειδητά ή ασυνείδητα, από πρόθεση ή από συνήθεια, κολακεύουμε ως πολιτικοί, ως δάσκαλοι, ως παπάδες, ως γραφιάδες αυτό το φάντασμα, το στολιζουμε με τα τάματά μας, το αποθεώνουμε και συχνά, όταν δεν ανταποκρίνεται στις προσευχές μας το φτύνουμε.

Και ο γράφων δεν εξαιρείται. ΤΑ ΝΕΑ, 27/10/2006

Η δομή του λαϊκιστικού λόγου, Ν. ΜΟΥΖΕΛΗΣ

Όταν το «προστατευτικό τείχος» της κοινωνίας των πολιτών είναι καχεκτικό, τότε είτε έχουμε την αυταρχική χειραγώγηση των πολιτών από την πολιτική ηγεσία είτε έχουμε τον μετασχηματισμό των πολιτικών ηγεσιών σε παθητικά όργανα λαϊκιστικών κινητοποιήσεων/πιέσεων

Στο προηγούμενο άρθρο μου («Το Βήμα της Κυριακής», 25.4.2004) συνέκρινα το μακεδονικό φιάσκο με το τωρινό κυπριακό αδιέξοδο. Υποστήριξα πως και στις δύο περιπτώσεις οι πολιτικές ηγεσίες της χώρας αντί να προσπαθήσουν να διαφωτίσουν τους πολίτες και να διαμορφώσουν την κοινή γνώμη με γνώμονα το γενικό συμφέρον της χώρας, έγιναν παθητικά φερέφωνα μιας κακά πληροφορημένης κοινής γνώμης που, σε τελική ανάλυση, διαμορφώθηκε από φανατικές, πατριδοκαπηλικές μειοψηφίες. Αυτή η κατάσταση οδήγησε και στις δύο περιπτώσεις σε έναν λαϊκιστικό εγκλωβισμό της χώρας, οδήγησε στην επικράτηση μαξιμαλιστικών/εξωπραγματικών στρατηγικών που αναπόφευκτα οδήγησαν στην απόρριψη μιας «ικανοποιητικής λύσης» (τη λύση της «μεικτής ονομασίας» στο

Μακεδονικό, τη λύση του 5ου Σχεδίου Αναν στο Κυπριακό) με τελικό αποτέλεσμα την επικράτηση χειρότερων για τα εθνικά συμφέροντα λύσεων. Στο σημερινό άρθρο μου θα συμπληρώσω αυτή την επιχειρηματολογία επικεντρώνοντας την προσοχή μου στο θεωρητικό υπόβαθρο του λαϊκιστικού λόγου, στις βασικές δηλαδή έννοιες που στηρίζουν και εν μέρει εξηγούν τις συναισθηματικά φορτισμένες και συγχρόνως παράλογες λαϊκιστικές πρακτικές. Θα προσπαθήσω με άλλα λόγια να αναλύσω τη λαϊκιστική νοοτροπία γενικά, στηριζόμενος όχι μόνο στην ελληνική εμπειρία αλλά και στην τεράστια διεθνή βιβλιογραφία πάνω στον λαϊκισμό. Για λόγους συντομίας θα ασχοληθώ περισσότερο με τη φαινομενολογία / κοινωνική ψυχολογία παρά με την πολιτική οικονομία του λαϊκιστικού φαινομένου (για μια κριτική επισκόπηση της δεύτερης προσέγγισης βλ. το βιβλίο μου: *Η πολιτική στην ημι-περιφέρεια, πρώιμος κοινοβουλευτισμός και ύστερη εκβιομηχάνιση στα Βαλκάνια και τη Λ. Αμερική*, McMillan 1992 και Θεμέλιο).

Ο λαός σαν αμετάβλητη ουσία

Ο λαϊκιστικός λόγος συνήθως βασίζεται σε μια «ουσιοκρατική» αντίληψη των κοινωνικών φαινομένων γενικά και της έννοιας του λαού ειδικά. Αντίθετα με την «κονστρουκτιβιστική» προσέγγιση που βλέπει τα κοινωνικά φαινόμενα σαν συμβολικές κατασκευές, ο λαϊκισμός εννοιολογεί τον λαό σαν μια ουσία, σαν μια διαχρονική οντότητα που παραμένει η ίδια «διά μέσου των αιώνων». Αυτή η οντότητα είναι από τη φύση της καλή και πολιτισμικά ανώτερη. Η βούλησή της, όταν γίνεται σεβαστή, οδηγεί το έθνος στη σωτηρία, στην ευημερία και στην απaráμιλλη δόξα. Με άλλα λόγια ο λαός σαν μια αμετάβλητη και εγγενώς καλή / σοφή ύπαρξη δεν κάνει ποτέ λάθη. Τα λάθη γίνονται όταν οι πολιτικές ηγεσίες, που υποτίθεται πως τον αντιπροσωπεύουν, μετατρέπονται σε «κατεστημένα» που αγνοούν τη γνήσια λαϊκή βούληση είτε επειδή ακολουθούν τα δικά τους στενά, αντιλαϊκά συμφέροντα είτε επειδή υπακούουν στα κελεύσματα των «εξωτερικών εχθρών» του έθνους.

Από αυτή τη σκοπιά η σχέση λαού - πολιτικής ηγεσίας είναι μονοσήμαντη. Αφού η γνήσια λαϊκή βούληση είναι δεδομένη μια για πάντα, το καθήκον των πολιτικών είναι να βρίσκονται «κοντά στον λαό», αν «αφουγκράζονται» αυτό που θέλει, και να διαμορφώνουν πολιτικές που να αντανακλούν όσο πιο πιστά γίνεται τη λαϊκή βούληση. Έτσι η διαλεκτική σχέση λαού - ηγεσίας εξαφανίζεται. Κάθε προσπάθεια διαμεσολάβησης ή αντίστασης στις λαϊκιστικές πιέσεις θεωρείται προδοσία - εξ ου και η προσφιλής έκφραση του αιώνια «προδομένου λαού», τα συμφέροντα του οποίου καταπατούνται όχι μόνο από εξωτερικούς εχθρούς αλλά και από εσωτερικούς, από τα διάφορα πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά κατεστημένα που λειτουργούν εν είδει Δούρειου Ίππου στο εσωτερικό του έθνους.

Οι εθνικές ταυτότητες

Τέλος, παρ' όλο που ο λαός «προδίδεται», παρ' όλες τις συνεχείς επιβουλές και συνωμοσίες εναντίον του, αυτός μακροχρόνια παραμένει αμετάβλητος και αήττητος. Ξαναγεννιέται σαν φοίνικας μέσα από την τέφρα του ακολουθώντας ηρωικά το δύσκολο μονοπάτι της εθνικής αναβίωσης, ανεξαρτησίας και δόξας. Αυτή η συνεχής ανανέωση δια μέσου των αιώνων εξηγείται από το ότι ο συγκεκριμένος λαός (ελληνικός, τουρκικός, γαλλικός κτλ.) έχει έναν πολιτισμό εγγενώς ανώτερο από όλους τους άλλους. Επιπλέον είναι «επιούσιος», είναι από τη μοίρα του προορισμένος, μέσω της πολιτισμικής μοναδικότητας και ανωτερότητάς του, να λάμπει, να φωτίζει και να οδηγεί την οικουμένη σε όλο και ψηλότερα επίπεδα πολιτισμικού μεγαλείου.

Αυτού του είδους ο λαϊκιστικός λόγος, ιδίως σε κοινωνίες ύστερης ανάπτυξης όπως η δική μας, οδηγεί στη δημιουργία αμφίσημων εθνικών ταυτοτήτων. Από τη μια μεριά μεγαλώνουμε με την ιδέα πως εμείς οι Έλληνες είμαστε (και λόγω της αρχαίας κληρονομιάς και λόγω της φύσης μας) η πιο αξιοθαύμαστη «ράτσα» της υφής - σε αντιπαράθεση με τους γείτονές μας που μαθαίνουμε από τα θρανία να τους θεωρούμε βαρβαρότερα, υποδεέστερα όντα. Από την άλλη μεριά όμως έχουμε συγχρόνως συμπλέγματα κατωτερότητας έναντι των πιο «προηγμένων Ευρωπαίων». Οι

δύο αυτές αντιφατικές πλευρές της συλλογικής μας ταυτότητας συνυπάρχουν σε ξέχωρα διαμερίσματα. Δεν σμίγουν και δεν οδηγούν σε μια πιο συγκροτημένη, ισορροπημένη ταυτότητα. Μια ταυτότητα που να συνδυάζει την αγάπη προς την πατρίδα με ουσιαστική αυτογνωσία - δηλαδή σε μια μη σχιζοφρενική, ρεαλιστική γνώση του ποιοι είμαστε, ποια είναι τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία μας και πού θέλουμε να πάμε (για περισσότερα πάνω σε αυτό το θέμα βλ. άρθρο μου, «Το Βήμα της Κυριακής», 16.5.1993).

Ο δημοκρατικός αντίλογος

Σε αντίθεση με τον λαϊκισμό, στη δημοκρατική αντίληψη περί λαού η ανάλυση ξεκινά από μια μη ουσιοκρατική, «κονστρουκτιβιστική» (constructionist) προσέγγιση του κοινωνικού. Ο λαός δεν είναι αιώνια, αμετάβλητη οντότητα. Πρόκειται για μια ιστορικά εξελισσόμενη συμβολική και πρακτική κατασκευή στην οποία συμβάλλουν, κατά περισσότερο ή λιγότερο ενεργό τρόπο, όλα τα μέλη ενός κοινωνικού σχηματισμού. Σε κράτη-έθνη όπου οι δημοκρατικοί θεσμοί λειτουργούν ικανοποιητικά, η «κατασκευαστική» διαδικασία βασίζεται σε μια μονόδρομη, μη διαλεκτική σχέση μεταξύ πολιτών και πολιτικής ηγεσίας. Αυτή η δημοκρατικά αμφίδρομη σχέση στηρίζεται σε μια ισχυρή κοινωνία πολιτών που λειτουργεί σαν ένας διπλά προστατευτικός μηχανισμός μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων. Τα «ενδιάμεσα στρώματα» της κοινωνίας των πολιτών (Μοντεσκιέ) προστατεύουν από τη μια μεριά τους απλούς πολίτες από τις χειραγωγικές πρακτικές τυχόν αντιλαϊκών, αυταρχικών ηγετών, ενώ από την άλλη προστατεύουν τις πολιτικές ελίτ από λαϊκιστικές/οχλοκρατικές πιέσεις που θα τις οδηγούσαν στη χάραξη δημοφιλών αλλά αυτοκαταστροφικών για τη χώρα πολιτικών (Κορνχάουζερ). Όταν το «προστατευτικό τείχος» της κοινωνίας των πολιτών είναι καχεκτικό, τότε είτε έχουμε την αυταρχική χειραγώγηση των πολιτών από την πολιτική ηγεσία (π.χ. στη χώρα μας η χουντική περίοδος) είτε έχουμε τον μετασχηματισμό των πολιτικών ηγεσιών σε παθητικά όργανα λαϊκιστικών κινητοποιήσεων/πιέσεων.

Στη δεύτερη περίπτωση, με άλλα λόγια, οδηγούμαστε από την ουσιαστική λαϊκή κυριαρχία στη λαϊκιστική υστερία/οχλοκρατία (π.χ. τα φανατισμένα από εκκλησιαστικούς κύκλους πλήθη στα συλλαλητήρια εναντίον των «Σκοπιανών» την περασμένη δεκαετία και η παθητική αποδοχή της έκρυθμης κατάστασης από την τότε κυβέρνηση). Οδηγούμαστε επίσης σε αυτό που ο Χάμπερμας αποκαλεί στρεβλή επικοινωνία (distorted communication). Μια στρέβλωση που οφείλεται είτε σε μια «κοινή γνώμη» που κατασκευάζεται από αυταρχικές ελίτ («Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών») είτε σε μια «κοινή γνώμη» που διαμορφώνεται από δογματικές μειοψηφίες θρησκευτικού τύπου (π.χ. χριστοδουλικός λόγος), παλαιοαριστερού τύπου (π.χ. αντιμπεριαλιστικός λόγος της κομμουνιστικής Αριστεράς) ή «μεικτού» αριστεροθρησκευτικού τύπου (π.χ. λόγος Ζουράρι, Κανέλλη). Στην αυταρχική / χουντική περίπτωση, δεν επιτρέπεται να έχουν φωνή δημοκρατικά εκλεγμένες ηγεσίες. Στη δεύτερη, οι δημοκρατικά εκλεγμένες ηγεσίες μπορούν αλλά δεν τολμούν να έχουν φωνή.

Ο κ. Νίκος Μουζέλης είναι ομότιμος καθηγητής Κοινωνιολογίας στη London School of Economics.
ΤΟ ΒΗΜΑ , 16-05-2004

* Από την «ανοιχτή κοινωνία» της ελευθερίας και του ανθρωπισμού στην «κλειστή κοινωνία» των τειχών για τους εκτός και για τους εντός

ΠΑΕΙ μισός και πάνω αιώνας από τότε που ο μεγάλος αυστριακός φιλόσοφος Καρλ Πόππερ περιέγραφε και υμνούσε την «ανοιχτή κοινωνία»: την κοινωνία που «απελευθερώνει τις κριτικές ικανότητες του ανθρώπου», την κοινωνία που αποβλέπει «στην ανθρωπιά και τη λογικότητα, στην ισότητα και την ελευθερία».

Όπως είναι γνωστό, το περιλάλητο βιβλίο του¹ γράφτηκε απ' το 1938 (όπου οι χιτλερικοί μπήκαν στην Αυστρία) ως το 1943, με στόχο να πολεμήσει την «κλειστή κοινωνία», που είναι υποταγμένη στις «μαγικές δυνάμεις, στον δογματισμό, στον ολοκληρωτισμό». Στον Πρόλογο της δεύτερης έκδοσης (1950), ο Πόππερ σημείωνε: «Παρά τη σημερινή παγκόσμια κατάσταση (Ψυχρός πόλεμος) αισθάνομαι το ίδιο αισιόδοξος όπως πάντα». Θα αισθανόταν το ίδιο και σήμερα;

Βέβαια, παγκόσμιοι και ψυχροί πόλεμοι δεν υπάρχουν τώρα, οι ολοκληρωτισμοί κάθε χρώματος έχουν χρεωκοπήσει, η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος είναι όλο και πιο θαυμαστή. Πόσο «ανοιχτή», όμως, είναι η κοινωνία μας; Σε ποια κατάσταση υγείας βρίσκονται οι αρμοί της, τα ειδοποιά στοιχεία της που απαριθμούσε ο Πόππερ (ανθρωπιά, λογικότητα, ισότητα, ελευθερία);

ΤΗΝ πιο απλή και περιεκτική απάντηση τη δίνει μια λέξη: τα τείχη.

Και δε μιλάω μόνο για τα τσιμεντένια τείχη που χτίστηκαν και χτίζονται ανάμεσα σε εμπολέμους - όπως από τους Τούρκους στην Κύπρο εδώ και 28 χρόνια, από το Ισραήλ στην Παλαιστίνη σήμερα. Αλλά για τα αόρατα τείχη που υψώνουν οι δημοκρατικές κοινωνίες στην Αμερική και την Ευρώπη - τα τείχη που επιχειρούν να «κλείσουν έξω» τους, τους ξένους, τους μετανάστες, τους τριτοκοσμικούς, τους παρίες, τους «κακούς», τους «άλλους». Τα τείχη της μισαλλοδοξίας, της ξενοφοβίας, του ρατσισμού, του αποκλεισμού, του «πας μη μεθ' ημών καθ' ημών». Τα τείχη της απανθρωπιάς, του παραλογισμού, της ανισότητας, της ανελευθερίας, για να επιστρέψουμε στους όρους του αυστριακού φιλοσόφου. Η «ανοιχτή κοινωνία» μετατρέπεται μάνι-μάνι σε περιχαρακωμένο στρατόπεδο, όπου οι («πολιορκημένοι») εντός κατατρύχονται από τρόμο για τους εκτός, και οι («πολιορκητές») εκτός από τρόμο για την επιβίωσή τους...

ΔΙΑΒΑΣΤΕ, παρακαλώ, το παρακάτω κείμενο που περικλείνει μερικές «βασικές αρχές» των «τειχών»:

«1) Αποκλείστε όλες τις ξένες επιδράσεις που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την ακαμψία των φυλετικών ταμπού. 2) Αποκλείστε, ιδιαίτερα, όλες τις ιδεολογίες ισότητας, δημοκρατίας και ατομικισμού (ανθρωπισμού). 3) Κρατείστε τη διαφοροποίηση ανάμεσα στη δική σας φυλή και όλες τις άλλες· μην αναμιγνύεσθε με κατώτερους. 4) Εξουσιάστε και υποδουλώστε τους γείτονές σας».

Νομίζετε πως πρόκειται για κάποιο σύγχρονο ακροδεξιό μανιφέστο; Όχι. Ο Πόππερ - που δεν έπαυε να τονίζει πως «ο δυτικός πολιτισμός μας ανάγει τη γέννησή του στους Έλληνες», πως «η ιδέα

της προσωπικής και πολιτικής ελευθερίας βρήκε την πρώτη φιλολογική έκφρασή της στην Ελλάδα» - έβρισκε, στην ίδια εκείνη Ελλάδα, τον αντίποδα της «ανοιχτής κοινωνίας»: την κοσμοθεώρηση και τις αρχές της «κλειστής» πολιτείας της Σπάρτης, αντιπαραθέτοντάς την στην ανοιχτή κοινωνία των Αθηναίων. Και επισήμαινε τις ομοιότητες των σπαρτιατικών αρχών με «τις τάσεις του νεότερου ολοκληρωτισμού»² (Οι Έλληνες εφευρέτες των πάντων!).

Το δραματικό είναι πως το παλιό σπαρτιατικό δόγμα και το χτεσινό ολοκληρωτικό αναβιώνουν στην εποχή μας εξαιτίας (μάλλον, εξ αφορμής) της φοβίας για την τρομοκρατία, που άναψε στις 11.9.2001 και που συδαιλίζεται αδιάκοπα απ' όσους σπεκουλάρουν στην τρομοκρατία του παγκόσμιου κοινού, με το ιερό λάβαρο της αντιτρομοκρατικής εκστρατείας...

ΤΕΙΧΗ, όμως, δεν στήνονται μόνο στα σύνορα και στα τελωνεία των δημοκρατικών κρατών. αλλά και στο εσωτερικό τους, ανάμεσα στους πολίτες και τις εξουσίες. Με το δικαιολογητικό, πάντα, της τρομοκρατικής απειλής και, φυσικά, της εθνικής αυτοσυντήρησης, οι ιθύνοντες βγάζουν απανωτά φιρμάνια, που κάνουν ακόμα πιο απροσπέλαστα στους πολίτες τα κέντρα των κρίσιμων αποφάσεων και ασύγκριτα πιο προσπελάσιμους τους πολίτες στα «εντεταλμένα» όργανα της εξουσίας. Όσο πιο αδιαπέραστα γίνονται τα τείχη των κυβερνήσεων, τόσο πιο διάφανοι και ευάλωτοι γίνονται οι τοίχοι των σπιτιών και της ατομικής ζωής, δράσης και σκέψης των κυβερνώντων. Τα ανθρώπινα δικαιώματα κουτσουρεύονται, η κίνηση των ατόμων και η διακίνηση των ιδεών κατασκοπεύονται, η έκφραση και η κρίση, ακόμα και οι πολιτικές γελοιογραφίες, χαρακτηρίζονται πολύ εύκολα ύποπτες και προδοτικές...

Μ' αυτά και μ' αυτά, ο πολίτης θυμίζει τον αντι-ήρωα μιας θαυμάσιας μιμικής σκηνής του μεγαλύτερου μίμου της εποχής μας, Marcel Marceau: Πάνω στη γυμνή σκηνή, ολομόναχος ο ανθρωπάκος, ο «Μπιπ», ασάλευτος, εναγώνιος. Επειτα, κάνει μερικά δειλά βήματα προς τα δεξιά, αλλά σε λίγο σταματάει: έχει πέσει πάνω σ' έναν αόρατο τοίχο, τον ψαχουλεύει, προσπαθεί να βρει μια διέξοδο. Του κάκου. Υστερα, βηματίζει προς τ' αριστερά: το ίδιο. Το ίδιο και προς τα μπρος, το ίδιο και προς τα πίσω. Παντού, τοίχοι αόρατοι και αδιαπέραστοι - με την έξοχη μιμική του, ο Μαρσώ «ζωγραφίζει» τις διαστάσεις του πνιγηρού κελλιού του... Σε λίγο, ξαναρχίζει, αλλά τώρα τα βήματά του είναι λιγότερα: ο κάθε τοίχος έχει ζυγώσει μερικά εκατοστά, το κελλί έχει στενέψει... Ο έγκλειστος προσπαθεί πάλι και πάλι. Αλλά ο χώρος όλο και μικραίνει, όλο και μεγαλώνει η αγωνία του φυλακισμένου. Ωσπου οι τοίχοι τον συνθλίβουν και τον σκοτώνουν...

Δεν θα ήθελα να θεωρηθεί αυτή η τραγική σκηνή σαν προφητεία αλλά ως προειδοποίηση. Το πρόβλημα και η ευθύνη του καθενός μας είναι να δούμε τα τείχη τι σημαίνουν και πώς θα τα κατεδαφίσουμε...

.....

1. *Η ανοιχτή κοινωνία και οι εχθροί της* (α' έκδ. 1945). Μετάφρ. Ειρ. Παπαδάκη, 2 τόμοι, Δωδώνη, 1980. - 2. Ο.π., Α' τόμ., σελ. 294.

* *Ο εκφυλισμός της δημοκρατίας*

Το παιχνίδι του πλήρους εκφυλισμού της δημοκρατίας σε ένα είδος κατευθυνόμενης και χρηματιζόμενης πασαρέλας δεν έχει βέβαια οριστικά παγιωθεί. Αν κρίνουμε όμως από το τι συμβαίνει στις Ηνωμένες Πολιτείες, και ακόμη πιο χαρακτηριστικά στη γειτονική Ιταλία, οι οιωνοί κάθε άλλο παρά αίσιοι είναι. Και εδώ ακριβώς εντοπίζεται ο μείζων κίνδυνος για τη

δημοκρατία όπως τη γνωρίζαμε. Από τη μια μεριά είναι σαφέστατο ότι η τρέχουσα διαφθορά των δημόσιων ηθών έχει ξεπεράσει κάθε προηγούμενο όριο. Και είναι συνεπώς προφανές ότι τα συγκεκριμένα επεισόδια πρέπει να καταγγέλλονται και να κολάζονται ανελέητα. Από την άλλη μεριά όμως είναι εξίσου σαφές ότι μέσα ακριβώς από τη μετατροπή της διαφθοράς σε πάγκοινο και εν τέλει αδιάφορο θέαμα υπονομεύεται η αξιοπιστία όχι μόνο των ενεχομένων πολιτικών προσώπων αλλά και της ίδιας της ιδέας της δημοκρατίας. Συμπέρασμα πέμπτον και αποκαρδιωτικό μέσα στην αντίφασή του: Όσο και αν είναι αναγκαίες, οι άνευ ετέρου καταγγελίες των παρεκκλίσεων όλων των συζύγων όλων των Καισάρων παίζουν το παιχνίδι εκείνων για τους οποίους η δημοκρατία θα πρέπει να αποδυναμωθεί ακόμη περισσότερο χάριν της άσκησης μιας εξουσίας δίχως όρια και δίχως κανόνες.

Και αυτό είναι ίσως, μακροπροθέσμως, και το πιο επικίνδυνο. Το έστω υπόρρητο σύνθημα ότι «όλοι είναι ίδιοι» ανοίγει τους ασκούς του Αιόλου. Η οποιαδήποτε διαδικασία που οδηγεί στην ισοπέδωση του εν γένει πολιτικού και των πολιτικών που την εκφράζουν, ισοδυναμεί με την παραδοχή ότι η δημοκρατία είναι όχι μόνον ανενεργή αλλά εν τέλει και περιττή. Στο σημείο αυτό ακριβώς ο ρόλος των ΜΜΕ κινδυνεύει να είναι καταλυτικός. Στο μέτρο που η τετάρτη εξουσία δεν μπορεί βέβαια να θεωρείται ως εξ ορισμού πιο «έντιμη» από τις τρεις πρώτες, το «επικοινωνιακό χρήμα» κινδυνεύει να είναι ακόμη πιο ανεξέλεγκτο από το «πολιτικό». Πολλώ μάλλον που η εξουσία των μέσων ασκείται πίσω από το προσωπείο της αναγκαίας κριτικής τους λειτουργίας. Πρόκειται μάλιστα για μια καινοφανή μορφή εξουσίας που αναπαράγεται και διογκώνεται μέσα ακριβώς από την επίφαση της μη εξουσίας. Στο όνομα της αναπαλλοτρίωτης ελευθερίας της έκφρασης, η ίδια η έκφραση εμπλέκεται στα συμφέροντα τα οποία καταγγέλλει. Και έτσι, εμμέσως πλην σαφώς, η ίδια αυτή η έκφραση ισοπεδώνεται, αποπολιτικοποιείται, εργαλειοποιείται και απουσιαστικοποιείται.

Έτσι, ο έλεγχος και η χειραγώγηση της δημοκρατικά σχηματιζόμενης «γνώμης» αποτελούν ένα νέο εξουσιαστικό αντικείμενο που εκφεύγει τελείως από τις δημοκρατικές διαδικασίες που όριζαν τη σφαίρα του πολιτικού. Και ο έλεγχος αυτός μεθοδεύεται μέσα από τους νέους οικουμενικούς κανόνες του επικοινωνιακού τοπίου. Από τη στιγμή που όλοι εμφανίζονται ίδιοι σε έναν κόσμο όπου όλα τα μηνύματα είναι ισοδύναμα και αλληλοακυρώνονται μέσα στην εφήμερη παρουσία τους, η πολιτική θα ακολουθήσει πια μοιραία τους κανόνες του εμπορευματοποιημένου θεάματος. Και έτσι εφεξής, ακόμη και τα «σκάνδαλα» της δημοκρατίας θα αρχίσουν να λειτουργούν με την πρώτη ετυμολογική τους έννοια: ως παγίδες που στήνονται από τους εχθρούς της με στόχο να την εξουδετερώσουν. Αυτό λοιπόν είναι και το τελικό και τραγικό συμπέρασμα: Δεν έχει πια καμία σημασία ότι οι γυναίκες όλων των Καισάρων, ωραίες ή μη, καταλήγει να είναι ίδιες: η καισαρική εξουσία ασκείται πλέον αλλού.

Έχει νόημα να ψηφίζουμε; Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ

Η ύπαρξη εκλογικά μη ενεργών πολιτών δείχνει πόσο σοβαρά λαμβάνεται η ελευθερία στις ώριμες δημοκρατίες

Πολύ συχνά λέγεται ότι κάποια δημοκρατία της Δύσης νοσεί διότι είχε μεγάλο το ποσοστό αποχής στις τελευταίες εκλογές. Η μεγάλη αποχή θεωρείται δείγμα «πολιτικής απάθειας», πράγμα που κρίνεται απειλή για τη δημοκρατία. Ο πολίτης, λέγεται, πρέπει να είναι ενεργός και

αρκούντως πολιτικοποιημένος. Γιατί, όμως, πρέπει να είναι κανείς πολιτικοποιημένος για να είναι ενεργός ως πολίτης σε μια κοινωνία; Δεν έχει θέση στη σύγχρονη δημοκρατία ο πολίτης που διεκδικεί το δικαίωμα στην πολιτική αδιαφορία; Δεν μπορεί κάποιος να είναι καλός στη δουλειά του και να μην πειράζει κανέναν, να αγαπάει τη μητέρα του και τον Μπαχ, να μισεί την αδικία και την απάτη, χωρίς να γνωρίζει ή να ενδιαφέρεται για τις επιλογές που έχουν οι κυβερνώντες ή οι αντίπαλοί τους;

Επιπλέον, όσοι επιμένουν στην ανάγκη της πολιτικοποίησης παραβλέπουν ότι λειτουργεί καλύτερα η δημοκρατία όταν πολιτικοποιούνται λιγότερα και όχι περισσότερα πεδία της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Είναι δείγμα πολιτικής και κοινωνικής ευρωστίας όταν «φορτώνεται» με λιγότερα καθήκοντα η πολιτική εξουσία και όταν ο πολίτης δεν εξαρτάται τόσο πολύ από τις κυβερνητικές αποφάσεις. Αλλωστε, τα πιο σημαντικά επιτεύγματα ενός πολιτισμού ανήκουν σε άτομα που είναι άσχετα με την πολιτική ή έχουν ελάχιστη σχέση μαζί της.

Ας μην ξεχνάμε, τέλος, ότι η πολιτικοποίηση των πάντων είναι απειλή κατά των ελευθεριών, εφόσον το πραγματικό νόημα της πολιτικοποίησης είναι η παραπομπή κάθε πτυχής της ζωής στην αρμοδιότητα της πολιτικής, πράγμα που σημαίνει ότι κάποιος θα αποφασίσουν ερήμην άλλων και οι αποφάσεις αυτές θα είναι αναγκαστικές.

Η πολιτική έχει πάντα και πριν απ' όλα να κάνει με την εξουσία, και εξουσία σημαίνει καταναγκασμός. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η παν-πολιτικοποίηση συνδέεται με τα ολοκληρωτικά καθεστώτα. Ένα από τα πρώτα ιδεολογικά «επιτεύγματα» του χιτλερικού καθεστώτος ήταν η αναπροσαρμογή της ανώτατης εκπαίδευσης προς την «πολιτικώς ορθή», δηλαδή την εθνικοσοσιαλιστική κατεύθυνση, γεγονός που διαθρήνησε ήδη από το 1936 ο αμερικανός κοινωνιολόγος Robert Merton που είχε τότε επισκεφθεί τα πολιτικοποιημένα γερμανικά πανεπιστήμια.

Ας επιστρέψουμε στο θέμα της ψήφου. Τι νόημα έχει να ψηφίζει κανείς; Με όρους ορθολογικής ατομικής στρατηγικής, το κόστος σε χρόνο, κόπο και χρήμα της συμμετοχής κάποιου στην εκλογική διαδικασία είναι πολύ μεγαλύτερο από το προσδοκώμενο όφελος. Το πρόβλημα αυτό συνδέεται με το περίφημο «παράδοξο του ψηφοφόρου» που απασχολεί την πολιτική επιστήμη επί δεκαετίες. Είναι ένα παράδοξο γενικού τύπου συλλογικής δράσης που έχουν μελετήσει επιφανείς οικονομολόγοι και πολιτειολόγοι όπως ο James Buchanan, ο Gordon Tullock και ο Brian Barry μεταξύ άλλων. Το παράδοξο συνίσταται στο εξής: το όφελος που αποκομίζει το άτομο από τη συμβολή του στην ομαδική δράση είναι μικρότερο από το κόστος που υφίσταται, ενώ, από την άλλη πλευρά, η άρνησή του να συμβάλει, ενώ του είναι ατομικά συμφέρουσα, έχει καταστροφικές συνέπειες αν γενικευθεί.

Δεν είναι, όμως, πιθανό για ένα ολόκληρο εκλογικό σώμα να βρεθεί σε κατάσταση όπου η μία, οριακή ψήφος εκείνου που χαράζει την ορθολογική ατομική του στρατηγική να μπορεί να είναι καθοριστική για το αποτέλεσμα. Και αυτό συμβαίνει για τον απλούστατο λόγο ότι αν ποτέ εκδηλωνόταν τάση επικράτησης μιας τέτοιας κατάστασης, οι ορθολογικοί «παίκτες» θα προσάρμοζαν ανάλογα τις ατομικές τους στρατηγικές και θα προσέρχονταν στις κάλπες, διότι τότε θα αποκτούσε βαρύνουσα σημασία η ψήφος τους.

Παρ' όλα αυτά, οι περισσότεροι ψηφοφόροι σε όλες τις δημοκρατίες ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα. Και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στις ανεπτυγμένες δυτικές δημοκρατίες όπου δεν ισχύει το πελατειακό σύστημα και επομένως δεν αισθάνεται αναγκασμένος ο πολίτης να καταστήσει τον εαυτό του αναγνωρίσιμο μέσα από τον πολιτικό του αυτοπροσδιορισμό.

Οι πολίτες ψηφίζουν κατά κανόνα όχι επειδή είναι αναγκασμένοι, ούτε επειδή προσβλέπουν σε άμεσα προσωπικά οφέλη, αλλά επειδή η πολιτική τους κουλτούρα απαιτεί από αυτούς μια ορισμένη συμπεριφορά.

Από την άλλη μεριά, η ύπαρξη εκλογικά μη ενεργών πολιτών δείχνει πόσο σοβαρά λαμβάνεται η ελευθερία και η ατομικότητα του πολίτη στις ώριμες δημοκρατίες, ενώ αντίθετα σε δημοκρατίες που σεμνύνονται για τα υψηλά ποσοστά συμμετοχής στις εκλογές η εκλογική κινητοποίηση των πάντων δείχνει την αγωνία και τον φόβο του καθενός να μη μείνει απ' έξω και να μην μπορεί να νομιμοποιηθεί ως διεκδικητής αιτημάτων. Εκεί, πράγματι, έχει νόημα - και με το παραπάνω - να ψηφίζει κανείς. Αναρωτιέμαι, όμως, αν αυτό είναι το νόημα που πραγματικά θέλουν να δώσουν στη δημοκρατία εκείνοι που προβάλλουν την παν-κινητοποίηση των ψηφοφόρων ως δείγμα ευρωστίας της. Ο κ. Δημήτρης Δημητράκος είναι καθηγητής Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Από τον αυταρχισμό στην εξαθλίωση, Ν. ΜΟΥΖΕΛΗΣ

Μια βασική προϋπόθεση για τη σωστή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι η θεσμοποίηση μιας σταθερής ισορροπίας μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων. Οι δεύτεροι πρέπει να προστατεύονται από τις αυταρχικές, χειραγωγικές τάσεις των πρώτων. Από την άλλη μεριά όμως οι κυβερνώντες πρέπει να έχουν ικανότητα να «προστατεύονται», να μην ενδίδουν στις λαϊκιστικές πιέσεις των κυβερνωμένων. Πρέπει δηλαδή να έχουν τη θέληση και τη δύναμη να βάζουν το μακρόχρονο καλό της χώρας πάνω και από τα στενά, συντεχνιακά συμφέροντα και από τις εφήμερες λαϊκιστικές πιέσεις. Όταν αυτή η λεπτή ισορροπία δεν υπάρχει (και συνήθως δεν υπάρχει όταν τα «ενδιάμεσα στρώματα», όπως θα έλεγε ο Montesquie, μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων είναι καχεκτικά), τότε το πολίτευμα γίνεται είτε αυταρχικό είτε οχλοκρατικό. Στην πρώτη περίπτωση αυτοί που ελέγχουν τα «μέσα κυριαρχίας» αγνοούν παντελώς τη λαϊκή θέληση και καταδυναστεύουν ποικιλοτρόπως τους απλούς πολίτες. Στη δεύτερη περίπτωση οι πολιτικές ελίτ δεν καθοδηγούν αλλά καθοδηγούνται: διαμορφώνουν αυτόματα την πολιτική τους αποκλειστικά στη βάση των πιο πρόσφατων δημοσκοπήσεων ή γίνονται έρμαια λαϊκιστικών κινητοποιήσεων που προωθούν παράλογες, αυτοκαταστροφικές στρατηγικές (π.χ., το ελληνικό εμπόργκο στα Σκόπια). Με άλλα λόγια, η δημοκρατία λειτουργεί σωστά όταν οι αντιπρόσωποι του έθνους, μέσα στα όρια που καθορίζει το Σύνταγμα, και επηρεάζονται αλλά και διαμορφώνουν την κοινή γνώμη και τις αξίες του δημόσιου χώρου. Περνώντας τώρα στον πολιτισμικό χώρο, μια σταθερή ισορροπία μεταξύ αυτών που ελέγχουν τα μέσα «πολιτισμικής παραγωγής» και αυτών που δεν τα ελέγχουν είναι εξίσου αναγκαία προϋπόθεση για τη σωστή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών. Για να πάρουμε ως παράδειγμα τα ΜΜΕ, όταν οι ελέγχοντες αυτά τα μέσα αγνοούν παντελώς τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των τηλεθεατών, τότε έχουμε ένα ελιτιστικό, αυταρχικό πολιτισμικό καθεστώς που χρησιμοποιεί τα μέσα σαν ένα ιδεολογικό, προπαγανδιστικό εργαλείο (π.χ., η σοβιετική τηλεόραση ή το ναζιστικό ραδιόφωνο). Όταν από την άλλη μεριά οι ελέγχοντες τα ΜΜΕ για λόγους οικονομικού ανταγωνισμού στοχεύουν στην κατασκευή νέων καταναλωτικών αναγκών ή/και σε αισθητικά χονδροειδείς, χυδαίους τρόπους προσέγκυσης του ενδιαφέροντος του κοινού - όταν δηλαδή αγνοούν παντελώς τον ουσιαστικά ενημερωτικό ή/και συγχρόνως δημιουργικά ψυχαγωγικό ρόλο των ΜΜΕ -, τότε περνάμε από τον πολιτισμικό αυταρχισμό / ελιτισμό στην πολιτισμική εξαθλίωση. Περνάμε σε μια κατάσταση όπου η λογική του κέρδους και της αγοράς καταστρέφει κάθε δημιουργικότητα, κάθε προσπάθεια εξύψωσης του πολιτισμικού επιπέδου του κοινού. Για να πάρουμε ως παράδειγμα την τηλεόραση, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι στη χώρα μας (αλλά και πιο γενικά) - λόγω της καλπάζουσας νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας που οδηγεί όχι μόνο στην οικονομία αλλά και στην κοινωνία της

αγοράς - βλέπουμε μια καλπάζουσα πολιτισμική οχλοκρατία. Από τον «Μεγάλο Αδελφό» και το «Bar» ως τα reality shows, από τις ειδήσεις που δεν παρέχουν ουσιαστική ενημέρωση ως τον συνεχή διαφημιστικό βομβαρδισμό των τηλεθεατών, η τηλεόραση κατασκευάζει λιγότερο πολίτες και περισσότερο ανεγκέφαλους καταναλωτές. Κατασκευάζει ταυτότητες που οδηγούν σε έναν αδιάφορο για τα κοινά, πλαστικό, αποχαυνωτικό τρόπο ζωής. Και αν σκεφτούμε πως, ιδίως στους νέους, η τηλεόραση τείνει να έχει περισσότερη επιρροή στη διαμόρφωση της προσωπικότητας από όλους τους άλλους φορείς εκκοινωνισμού (σχολείο, εκκλησία κτλ.), τότε αντιλαμβάνεται κανείς τη σοβαρότητα της σημερινής κρίσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Το τζαμί και οι μετανάστες, Θ. Π. ΛΙΑΝΟΣ

* Οι μαύροι ήταν καλοί για όλες τις δουλειές αλλά στα σπίτια των λευκών έμπαιναν από την πίσω πόρτα

Στη χώρα μας ζουν περίπου 800.000 μετανάστες. Για πολλά χρόνια ήταν όλοι παράνομοι. Σήμερα, μετά τα δύο προγράμματα νομιμοποίησης, περίπου οι μισοί έχουν κάνει αίτηση για άδεια παραμονής και εργασίας ενώ οι άλλοι μισοί προτίμησαν να συνεχίσουν να ζουν και να εργάζονται παρανόμως. Ίσως φαίνεται παράξενο, αλλά η παρανομία συμφέρει και τους ξένους εργάτες και τους έλληνες εργοδότες. Αυτό συμβαίνει διότι δεν πληρώνουν φόρους και εισφορές ενώ ταυτόχρονα δεν διώκονται.

Υπάρχει ένα εύλογο ερώτημα: Πώς είναι δυνατόν να υπάρχουν στη χώρα μας για δέκα ολόκληρα χρόνια τόσες χιλιάδες παράνομοι μετανάστες και κανένας να μην ενοχλείται; Η απάντηση είναι απλή: Κράτος, εργοδότες, μεγαλοαστοί και μικροαστοί, τους ήθελαν για εργασία, και μάλιστα για παράνομη εργασία. Οι μετανάστες, νόμιμοι και παράνομοι, είναι το νέο προλεταριάτο της χώρας μας. Δεν έχουν τίποτα παρά μόνο την εργατική τους δύναμη. Ούτε ακίνητη περιουσία, ούτε μετοχές, ούτε αποταμιεύσεις, ούτε γη. Βρίσκονται κυριολεκτικά στο έλεος των ελλήνων εργοδοτών.

Υπολογίζεται ότι περίπου 500.000 μετανάστες είναι μουσουλμάνοι. Βασικό αίτημα αυτών των μεταναστών καθώς και των κυβερνήσεων των χωρών από τις οποίες προέρχονται ήταν η ίδρυση Ισλαμικού Πολιτιστικού Κέντρου στην Αθήνα, στο οποίο θα υπάρχει και χώρος άσκησης των θρησκευτικών και λατρευτικών καθηκόντων των μουσουλμάνων που διαμένουν στη χώρα μας, καθώς και των επισκεπτών. Κάθε εχέφρων άνθρωπος θα νόμιζε ότι το αίτημα αυτό θα γινόταν δεκτό με μεγάλη ευχαρίστηση. Η εικόνα ανθρώπων που προσεύχονται σε ό,τι πιστεύουν, είτε στον Θεό των χριστιανών είτε στον Αλλάχ είτε στον Βούδα είτε στον Βισνού, είναι μια εικόνα που προκαλεί αισθήματα αγάπης, ειρήνης και σεβασμού των συνανθρώπων μας. Εν τούτοις ο Αρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος έχει αντίθετη γνώμη. Σε μια επιστολή του προς τον κ. Παπανδρέου στις 27.8.2003 γράφει ότι «η ύπαρξη Ισλαμικού Κέντρου εμπερικλείει κινδύνους, οίτινες είναι γνωστοί από ανάλογα κέντρα ιδρυθέντα ήδη εις άλλας ευρωπαϊκάς χώρας» («Το Βήμα», 22.7.2004).

Φαίνεται ότι είναι πλέον οριστική η απόφαση για την ίδρυση του Ισλαμικού Πολιτιστικού Κέντρου και για την ανέγερσή του στην Παιανία. Και σε αυτό ο κ. Χριστόδουλος έχει αντίρρηση, διότι δεν μπορεί, όπως λέει, να έρχονται οι ξένοι στην ορθόδοξη πατρίδα μας από το αεροδρόμιο των Σπάτων και να βλέπουν μπροστά τους μουσουλμανικό τέμενος. Οι αντιρρήσεις όμως του κ. Χριστόδουλου είναι κατανοητές. Και εγώ, αν ήμουν στη θέση του, θα ήθελα να περιορίσω την

επέκταση κάθε άλλης θρησκείας και να ενθαρρύνω την ανάπτυξη και επέκταση της Ορθοδοξίας. Παρ' ότι διαφωνώ με τον κ. Χριστόδουλο, κατανοώ τη στάση του. Αυτό που είναι ακατανόητο και απαράδεκτο είναι η στάση των συμπατριωτών μας χριστιανών της περιοχής της Παιανίας. Όπως πληροφορούμεθα, οι κάτοικοι της Παιανίας με επικεφαλής τον δήμαρχο προτίθενται να προβούν σε όποιες ενέργειες είναι απαραίτητες για να αποτραπεί η ανέγερση του ισλαμικού Κέντρου στην περιοχή τους. Ας το σκεφτούμε αυτό λίγο. Ο κάμπος των Μεσογείων σήμερα καλλιεργείται ουσιαστικά από μετανάστες, οι οικοδομές χτίζονται από μετανάστες, οι δρόμοι φτιάχνονται από μετανάστες. Τι μας λένε λοιπόν οι Παιανιώτες; Απλούστατα, ότι τους ανθρώπους αυτούς, δηλαδή τους μετανάστες, τους θέλουμε ως εργάτες, παράνομους και νόμιμους, αλλά δεν τους αναγνωρίζουμε την ανθρώπινη και πνευματική υπόστασή τους. Κάτι παρόμοιο έκαναν και οι δουλοκτήτες στον αμερικανικό Νότο. Οι μαύροι ήταν καλοί για όλες τις δουλειές αλλά στα σπίτια των λευκών έμπαιναν μόνο από την πίσω πόρτα, της κουζίνας. Το ίδιο κάνουμε και εμείς, τηρουμένων των αναλογιών. Καλοί οι μετανάστες, αλλά μόνο για δουλειά, και χωρίς απαιτήσεις!

Ο κ. Θ. Π. Λιανός είναι καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. ΤΟ ΒΗΜΑ, 05-09-2004

Ποιος φοβάται τους μετανάστες, ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΖΕΛΗΣ

Η μαζική εισροή μεταναστών - και λαθρομεταναστών - στην Ελλάδα και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες κατά την τελευταία δεκαετία έχει προκαλέσει πολλές και σύνθετες μεταβολές στο κοινωνικό και ιδεολογικό προφίλ των χωρών υποδοχής. Αντιλήψεις ρατσιστικές, ξενοφοβικές, που συνέβαλαν μεταξύ άλλων και στην εκλογική άνοδο των ακροδεξιών κινήσεων. Πόσο βάση έχουν όμως οι αντιλήψεις αυτές, ποιοι είναι οι μύθοι και ποια η πραγματικότητα; Φταίνε οι μετανάστες για την ανεργία και την εγκληματικότητα; Ποιες είναι οι αντιλήψεις στα καθ' ημάς, στην ελληνική κοινωνία, γύρω από αυτό το φαινόμενο; Ορισμένες από τις απαντήσεις στο αφιέρωμα που ακολουθεί.

Οι μετανάστες και στη χώρα μας και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές κοινωνίες θεωρούνται από πολλούς οι κύριοι υπαίτιοι και της ανερχόμενης εγκληματικότητας και της αυξανόμενης ανεργίας. Παρ' όλο που αυτή η άποψη δεν αναπτύσσεται επίσημα από τα δύο μεγάλα ελληνικά κόμματα, έχει μεγάλη απήχηση στα πλατιά λαϊκά στρώματα - και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, η διασύνδεση μεταναστών - ανεργίας φαίνεται λίγο πολύ αυτονόητη (οι ξένοι παίρνουν τις δουλειές των ντόπιων). Δεύτερον, δεν υπάρχει στον κομματικοκρατισμό και πιο γενικά δημόσιο χώρο σοβαρός προβληματισμός γύρω από τα πραγματικά αίτια της υψηλής ανεργίας και της εγκληματικότητας/κοινωνικής αποδιοργάνωσης στις νεοφιλελεύθερες αγοροκρατικές κοινωνίες της Δύσης.

Ας ξεκινήσουμε από τον μύθο ότι οι μετανάστες αποτελούν την κύρια αιτία ανεργίας στη χώρα μας. Αν πάρουμε υπόψη μας ότι οι μετανάστες αμείβονται πολύ πιο χαμηλά από τους εγχώριους εργάτες και ότι συνήθως εργάζονται σε τομείς που οι Έλληνες αποφεύγουν, είναι προφανές πως η φτηνή εργασία τους ενισχύει τον ανταγωνισμό και τον δυναμισμό μιας σειράς κλάδων που στην προμεταναστευτική περίοδο ατονούσαν. Στην πραγματικότητα η απότομη και μαζική εισροή φτηνού εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα της περασμένης δεκαετίας βοήθησε την οικονομική

ανάπτυξη της χώρας τόσο όσο και η είσοδος των ελλήνων προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή τη δεκαετία του '20. Και στις δύο περιπτώσεις ο συνδυασμός φτηνού εργατικού δυναμικού από τη μια μεριά και αυξημένης ζήτησης για προϊόντα πρώτης ανάγκης από την άλλη οδήγησε στην απογείωση της ελληνικής οικονομίας. Βέβαια δεν υπάρχει αμφιβολία ότι σε έναν μικρό αριθμό συγκεκριμένων κλάδων, όπως ο οικοδομικός, ο ανταγωνισμός μεταξύ μη ειδικευμένων ντόπιων και ξένων εργατών δημιουργεί σοβαρές δυσκολίες στους πρώτους. Αλλά αν κοιτάξουμε την κατάσταση στο σύνολό της, νομίζω ότι η μετανάστευση, μέσω της οικονομικής ανάπτυξης που δημιουργεί - και στον χώρο της προσφοράς και σε αυτόν της ζήτησης -, μειώνει παρά αυξάνει την ανεργία στη χώρα μας. Όσο για την εγκληματικότητα, και εδώ η διασύνδεσή της με τη μετανάστευση είναι εξίσου παραπλανητική. Το πρώτο που πρέπει να τονιστεί εδώ είναι ότι το ποσοστό εγκληματικότητας στον χώρο των μεταναστών είναι χαμηλότερο σε σχέση με αυτό του συνόλου του ελληνικού πληθυσμού. Επιπλέον πρέπει κανείς να λάβει σοβαρά υπόψη του ότι σε όλες τις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες υπάρχει μια θετική συσχέτιση φτώχειας / περιθωριοποίησης και παραβατικότητας / εγκληματικότητας - ανεξάρτητα από το αν αυτοί που ζουν στο περιθώριο είναι μετανάστες ή όχι. Με άλλα λόγια, ακόμη και αν παραδεχτούμε ότι για μερικές κατηγορίες παραβάσεων ο μεταναστευτικός πληθυσμός έχει μεγαλύτερα ποσοστά εγκληματικότητας από τον εγχώριο, αυτό οφείλεται λιγότερο στη συνθήκη της μετανάστευσης και περισσότερο στη μεγαλύτερη περιθωριοποίηση του πρώτου. Έτσι, ακόμη και αν δεν υπήρχαν μετανάστες στη χώρα μας, αν τις περιθωριοποιημένες θέσεις κατείχαν Έλληνες, πάλι θα είχαμε σχετικά υψηλούς δείκτες εγκληματικότητας. Και βέβαια, μια παρόμοια λογική ισχύει στον χώρο της εγκληματικότητας που έχει ως βάση τις παράνομες εμπορικές δραστηριότητες (διακίνηση ναρκωτικών και εκμετάλλευση γυναικών) των διαφόρων «μαφιάζικων» οργανώσεων. Από τη στιγμή που αυτού του είδους οι οργανώσεις παγκοσμιοποιούνται, η διείδυσή τους στον ελληνικό χώρο είναι αναπόφευκτη - ανεξάρτητα από το αν τα τοπικά όργανα είναι μετανάστες ή ντόπιοι.

Τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κύρια αιτία της αυξανόμενης ανεργίας και εγκληματικότητας σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες έχει να κάνει περισσότερο με τον νεοφιλελεύθερο, βάρβαρο καπιταλισμό που χαρακτηρίζει τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και λιγότερο με τη μετανάστευση. Γιατί η αξιολύπητα παθητική προσαρμογή των ηγεσιών στο παγκόσμιο status quo και οι νεοφιλελεύθερες στρατηγικές που όλες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις (κεντροαριστερές και κεντροδεξιές) ακολουθούν σήμερα οδηγούν στην εξής αντινομία: Από τη μια μεριά οι πολιτικές ελίτ μιλούν για κοινωνική συνοχή, για την ενίσχυση του οικογενειακού θεσμού, της κοινότητας, των παραδοσιακών αξιών κτλ.· ενώ από την άλλη, στην προσπάθειά τους να «προσαρμοστούν» στη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, ακολουθούν πολιτικές που πολλαπλασιάζουν τις ανισότητες, επιδεινώνουν τις συνθήκες εργασίας (ανασφάλεια, έλλειψη συνδικαλιστικής υποστήριξης κτλ.) και οδηγούν στην περιθωριοποίηση ενός μεγάλου τμήματος του εργατικού δυναμικού. Και είναι ακριβώς αυτού του είδους οι διαδικασίες που αναπόφευκτα οδηγούν στην ανεργία, στην κοινωνική αποδιοργάνωση / ανομία και στην εγκληματικότητα. Συμπερασματικά η ευρέως διαδεδομένη εντύπωση ότι αν δεν είχαμε μετανάστευση όλα θα πήγαιναν καλά είναι ένας ψυχοκοινωνικός μηχανισμός μετάθεσης ευθυνών προς τα έξω, είναι μια επικίνδυνη ξενοφοβική φαντασίωση που αποπροσανατολίζει, που μας κάνει κατά στρουθοκαμηλικό τρόπο να μη βλέπουμε τα πραγματικά αίτια της σημερινής κοινωνικής κρίσης. Για να το επαναλάβω, τα αίτια αυτά έχουν να κάνουν λιγότερο με τη μετανάστευση και περισσότερο με την αγοροκρατία, δηλαδή με την τάση των πολιτικών ηγεσιών, στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, να ακολουθούν τυφλά τη λογική της αγοράς όχι μόνο στον οικονομικό αλλά και στον κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό χώρο. Στη

μετάβαση αυτή από την οικονομία στην κοινωνία της αγοράς, οι μετανάστες χρησιμοποιούνται σαν αποδιοπομπαίοι τράγοι, σαν εξιλαστήρια θύματα στον βωμό ενός άναρχου καπιταλισμού.

Τα καλά νέα και η άγνοια της πραγματικότητας, ANΤ. ΛΙΑΚΟΣ

* Η συμβολή των μεταναστών στην αύξηση της ζήτησης και στη συνακόλουθη αύξηση των θέσεων εργασίας υποτιμάται συστηματικά. Ολόκληροι κλάδοι συντηρούνται από την εργασία ή την κατανάλωση των μεταναστών

Μαθήματα ελληνικής γλώσσας σε αλλοδαπούς στη Θεσσαλονίκη. Καθώς η μετανάστευση αποτελεί τη νέα μεγάλη πραγματικότητα, η πολιτεία οφείλει να λάβει όλα εκείνα τα μέτρα που θα επιτρέψουν την ομαλή ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Τα δημοσιεύματα για τους μετανάστες ανήκουν σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Σε αυτά που κινδυνολογούν για την παρουσία τους και σε εκείνα που αναφέρονται στις διακρίσεις σε

βάρος τους. Λίγα είναι εκείνα που αναφέρονται στις συνθήκες ζωής τους, και συνήθως για να τις διεκτραγωδήσουν. Το κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών είναι ότι συρρικνώνουν την έννοια του μετανάστη στο επικίνδυνο ή αναξιοπαθές αντικείμενο. Το είδαμε άλλωστε και στις τηλεοπτικές συζητήσεις για την άνοδο της ευρωπαϊκής Ακροδεξιάς. Ο μετανάστης ήταν εκεί, παρών ή απών, ως πρόβλημα, ως «λαθρομετανάστης», «αλλοδαπός». Ανεξάρτητα από την ετυμολογία, είχε ήδη τοποθετηθεί στο εδώλιο. Τι προκύπτει όμως από τις έρευνες για τους μετανάστες ύστερα από δέκα χρόνια μαζικής παρουσίας τους στην Ελλάδα; Πρώτα πρώτα η ανοδική κοινωνική κινητικότητα των μεταναστών, και κυρίως της συντριπτικής πλειονότητάς τους που προέρχεται από την Αλβανία. Τα φαινόμενα είναι διάσπαρτα και εμφανή διά γυμνού οφθαλμού, αλλά δεν τα προσέχουμε. Οι μετανάστες δεν περιμένουν πια στα σταυροδρόμια για μεροκάματο. Τα «στέκια» ή οι «πιάτσες» χειρωνακτικής εργασίας εξαφανίστηκαν. Ούτε οι μετανάστες τα βράδια κάθονται στα σκαλάκια περιμετρικά των πλατειών. Πίνουν πια τον φραπέ ή την μπύρα τους στις καφετέριες στο κέντρο τους. Το ντύσιμό τους βελτιώθηκε αισθητά. Αυτός ο πληθυσμός, νεαρός στη σύνθεσή του, αρχίζει να μη διαφέρει ούτε στους ενδυματολογικούς ούτε στους γλωσσικούς κώδικες από τους γηγενείς. Θα μπορούσε μάλιστα να παρατηρήσει κανείς ότι αν παλαιότερα οι προστριβές μεταναστών και ντόπιων προέρχονταν από τη διαφορά, τώρα προέρχονται από τη διεκδίκηση της ομοιότητας. Παρ' όλα αυτά, τα στερεότυπα επιμένουν. Γι' αυτό ίσως ο υπότιτλος μιας σημαντικής εργασίας με πορίσματα έρευνας για τους μετανάστες έχει τον υπότιτλο «διαδρομές ευημερίας και παραδρομές δημόσιας εικόνας». Πρόκειται για τη μελέτη των Λ. Λαμπριανίδη, Α. Λυμπεράκη, Πλ. Τήνιου και Π. Χατζηπροκοπίου *Αλβανοί μετανάστες στη Θεσσαλονίκη* (Παρατηρητής 2002). Τα πορίσματα στην έρευνα αυτή αιφνιδιάζουν και ανατρέπουν τις γενικές μας ιδέες.

*** Εργασιακή εμπειρία**

Η εικόνα του μετανάστη, που προκύπτει από την έρευνα αυτή, δεν είναι εκείνη του εξαθλιωμένου που ζει στις τρώγλες, του αγράμματος που απασχολείται ασταθώς, του απελπισμένου που παίρνει τη δουλειά των Ελλήνων, του τζαμπατζή των νοσοκομείων, του παραβατικού, αν όχι μαφιόζου, που μπαινοβγαίνει παράνομα από τα σύνορα. Αντίθετα το προφίλ των μεταναστών είναι εκείνο του οικογενειάρχη που έχει τελειώσει τουλάχιστον την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Δεν υπάρχουν αναλφάβητοι ανάμεσα στους μετανάστες και ακόμη το ποσοστό των αποφοίτων

μέσης εκπαίδευσης είναι ελαφρώς ανώτερο από το αντίστοιχο ελληνικό. Η μελέτη διαπιστώνει με τη γλώσσα της στατιστικής «τυπικά εκπαιδευτικά προσόντα ανώτερα από των Ελλήνων». Το γνωρίζουμε άλλωστε και από την ελληνική μετανάστευση στο εξωτερικό ότι μεταναστεύουν τα δυναμικότερα στοιχεία. Το στερεότυπο ότι οι μετανάστες απασχολούνται μόνο σε κακοπληρωμένες χειρωνακτικές δουλειές δεν επιβεβαιώνεται. Σύμφωνα με την έρευνα, το 30% των μεταναστών απέκτησαν εργασιακή εμπειρία στην Ελλάδα επειδή ήλθαν πολύ νέοι. Από τις ανειδίκευτες δουλειές μετακινήθηκαν σε πιο σύνθετες, σταθερές και πιο καλοπληρωμένες θέσεις εργασίας. Το 90% έχει πλέον μόνιμη εργασία, το 9% προσωρινή και εποχική και μόνο το 1% είναι άνεργοι. Ο μέσος αλβανός μετανάστης γνωρίζει ή μαθαίνει μια τέχνη και βελτιώνει συνεχώς τη θέση του στην αγορά εργασίας. Οι αμοιβές των μεταναστών δεν είναι πάντοτε ούτε αισθητά χαμηλότερες από αυτές των ντόπιων. Το 70% αμείβεται χαμηλότερα, αλλά και ένα 12% υψηλότερα λόγω παραγωγικότητας. Το μέσο ετήσιο εισόδημα κυμαίνεται στα 3 εκατ. δρχ., και πιο συγκεκριμένα το 71% έχει εισόδημα μεταξύ 2-5 εκατ. δρχ. και το 9% μεταξύ 5-8 εκατ. δρχ. Αυτό επιτρέπει στο 70% να διατηρεί τραπεζικό λογαριασμό (με συγκριτικά πολύ υψηλά ποσοστά αποταμίευσης). Οι 6 στους 10 είναι ασφαλισμένοι.

* Οι μετακινήσεις πληθυσμών

Η μετανάστευση είναι η νέα μεγάλη πραγματικότητα. Αν τη δούμε ιστορικά θα διαπιστώσουμε ότι αποτελεί ένα σταθερό, παρά ένα έκτακτο χαρακτηριστικό των κοινωνιών. Σταθερά, κατά κύματα. Θα μπορούσαμε μάλιστα, και ίσως πρέπει, να δούμε την ιστορία του πολιτισμού όχι ως ιστορία εδραίων, αλλά μετακινούμενων πληθυσμών. Αλλά για να διαχειριστούν οι κοινωνίες τα μεταναστευτικά φαινόμενα και να αντιστέκονται στους «ηθικούς» πανικούς που τα δαιμονοποιούν πρέπει να γνωρίζουν. Να αναπτύξουν δηλαδή έρευνες, θεσμούς, προγράμματα, εκπαίδευση στη νέα μεταναστευτική πραγματικότητα και στα προβλήματά της. Και αν υπάρχει μια ανησυχητική καθυστέρηση, και ίσως η αδιαφορία της άγνοιας και της αδράνειας, είναι στα ζητήματα αυτά εκπαίδευσης του προσωπικού που θα διαχειριστεί τη μετανάστευση ή που θα διαχειριστεί χίλια δυο άλλα ζητήματα αλλά μέσα στο γενικότερο πλαίσιο που ορίζεται από τη μεταναστευτικότητα. Πόσο μπήκε η πραγματικότητα της μετανάστευσης στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό; Τι σκοπεύουμε να κάνουμε και με ποιες αρχές; Να δυο ερωτήματα για τους αντίστοιχους υπουργούς αλλά και για όσους σχεδιάζουν τις εκπαιδευτικές και πολιτισμικές προτεραιότητες.

Ο κ. Αντώνης Λιάκος είναι καθηγητής της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΤΟ ΒΗΜΑ , 07-07-2002

Πολιτικές ακρότητες και «σωτήρες», ΙΩΑΝΝΑ ΛΑΛΙΩΤΟΥ

* Η μεταναστευτική πολιτική μιας χώρας οφείλει να παρέχει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο που να καθορίζει τους όρους ένταξης των μεταναστών στον εθνικό κορμό

Λαθρομετανάστες συλλαμβάνονται από γάλλους αστυνομικούς σε σιδηροδρομικό σταθμό κοντά στη σήραγγα της Μάγχης. Η ιστορία αποδεικνύει ότι ακόμη και οι πιο αυστηρές μέθοδοι συνοριακού ελέγχου δεν έχουν επιτύχει να εξαλείψουν την παράνομη μετανάστευση

Η έξαρση των ακραίων πολιτικών συμπεριφορών που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το φαινόμενο της μετανάστευσης αποτυπώθηκε με σαφήνεια σε πρόσφατες εκλογικές αναμετρήσεις στη Γαλλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αν και η σύνδεση αυτή είχε καταγραφεί από τους κοινωνικούς επιστήμονες ήδη από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, τα πολιτικά κόμματα του ευρύτερου προοδευτικού χώρου σε γενικές γραμμές υποτίμησαν τη σημαντικότητα του ζητήματος. Αντίθετα, οι πολιτικοί εκφραστές της συντήρησης αναγνώρισαν πολύ έγκαιρα τη δυνατότητα άρθρωσης ενός ισχυρού αντιδραστικού πολιτικού λόγου στηριγμένου στη σύνδεση των μεταναστών με την αύξηση της εγκληματικότητας και την περιορούσα αίσθηση κοινωνικής ανασφάλειας. Είναι μάλιστα σαφές ότι η απουσία σαφούς μεταναστευτικής πολιτικής αλλά και συμπαγούς πολιτικής θέσης από την πλευρά του προοδευτικού χώρου διευκόλυνε τους φορείς του αντιδραστικού πολιτικού λόγου να ηγεμονεύσουν τελικά τον κοινό νου σε ό,τι αφορά τον ρόλο των «ξένων» στη σύγχρονη επαναδιαπραγμάτευση ζητημάτων εθνικής ταυτότητας αλλά και συνοχής του κοινωνικού ιστού.

Η αποτυχία του προοδευτικού χώρου σε αυτόν τον τομέα οφείλεται στην παγίδευση του σχετικού δημοσίου διαλόγου σε όρους όπως καταστολή, έλεγχος και αστυνόμευση. Καθώς αυτοί οι όροι είναι ιδεολογικά κατοχυρωμένοι από αντιδραστικά και συντηρητικά κινήματα, τα τελευταία περίπου 10 χρόνια οι εκφραστές της ξеноφοβίας και του ρατσισμού «έπαιξαν» το πολιτικό «παιχνίδι» της μετανάστευσης στο «γήπεδο» τους. Κανένας φυσικά δεν αμφισβητεί την ανάγκη περιφρούρησης της προσωπικής και της συλλογικής ασφάλειας των πολιτών της Ευρώπης. Η εμπειρία όμως των γαλλικών προεδρικών εκλογών έδειξε ότι ο προοδευτικός χώρος χρειάζεται να αλλάξει στρατηγική τοποθέτηση στο ζήτημα της μετανάστευσης και κατ' επέκταση σε μια σειρά ζητήματα που αφορούν την κοινωνική ασφάλεια και συνοχή.

*** Τι δείχνει η ιστορία**

Ποια όμως είναι αυτά τα δομικά χαρακτηριστικά της ιστορίας των μεταναστεύσεων στην Ευρώπη που ο κοινός νους στη Γαλλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες φαίνεται ότι έχει ξεχάσει;

1. Η μετανάστευση δεν είναι ένα φαινόμενο που απλώς «συμβαίνει» αλλά αντίθετα παράγεται στο πλαίσιο της λειτουργίας του διεθνούς οικονομικού και πολιτικο-στρατιωτικού συστήματος. Τα παραδείγματα που μπορούμε να αναφέρουμε εδώ είναι πολλά. Η μετανάστευση εβραϊκών πληθυσμών από την Ιβηρική χερσόνησο προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία στο τέλος του 15ου αιώνα αποτέλεσε προϊόν του θρησκευτικού συστήματος της πρώιμης νεότερης Ευρώπης. Οι υπερατλαντικές μεταναστεύσεις των ευρωπαϊκών λαών στις αρχές του 19ου αιώνα παρήχθησαν στο πλαίσιο της ατλαντικής οικονομίας της περιόδου. Οι μεταναστεύσεις από τη Νότια Ασία και την Αφρική προς την Ευρώπη στις μεταπολεμικές δεκαετίες παρήχθησαν στο πλαίσιο των αποικιακών και μετα-αποικιακών πολιτικών εξελίξεων. Αν όμως η μετανάστευση αποτελεί προϊόν του εκάστοτε διεθνούς συστήματος, τότε η μεταναστευτική πολιτική δεν αποτελεί παρά τμήμα της οικονομικής, της εξωτερικής και της κοινωνικής πολιτικής τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2. Ως φαινόμενα που παράγονται στο πλαίσιο ευρύτερων πολιτικο-οικονομικών διαδικασιών, οι μεταναστευτικές κινήσεις έχουν συγκεκριμένη περιοδικότητα και χρονικά όρια. Στις περισσότερες περιπτώσεις η αρχή και το τέλος των μεταναστευτικών κυμάτων δεν καθορίζονται από τη θέσπιση απαγορευτικών νομοθεσιών αλλά από την αλλαγή των ευρύτερων διαδικασιών που παράγουν τη μετανάστευση.

3. Ακόμη και στις πιο μαζικές μεταναστεύσεις ένα μικρό μόνο ποσοστό των κατοίκων μιας χώρας τελικά μεταναστεύει. Οι κινδυνολογίες περί μαζικής «εισβολής» μεταναστών - ιδιαίτερα μεταναστών που προέρχονται από γειτονικές χώρες αποστολής - σε περίπτωση απουσίας ελέγχου και περιορισμού δεν επαληθεύονται ιστορικά. Ως τις αρχές του 20ού αιώνα τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη δεν είχαν ούτε τα μέσα αλλά ούτε και την πολιτική βούληση συνοριακού ελέγχου που θα περιορίζε τη διακίνηση μεταναστών. Η στατιστική μελέτη των μετακινήσεων στην ευρωπαϊκή ήπειρο κατά τους δύο τελευταίους αιώνες αποδεικνύει ότι ακόμη και σε περιπτώσεις πλήρους απουσίας πολιτικών περιορισμού της μετανάστευσης η πλειονότητα των κατοίκων της χώρας αποστολής μεταναστών επιλέγει να μη μεταναστεύσει. Συνακόλουθα οι μετανάστες αποτελούν πάντα μειονότητα στη χώρα υποδοχής. Ακόμη και σήμερα το συνολικό ποσοστό μεταναστών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μόλις 5%, ενώ σε καμία χώρα υποδοχής δεν ξεπερνά το 10% του γηγενούς πληθυσμού.

4. Ένα μεγάλο ποσοστό των μεταναστών επιστρέφει στην πατρίδα του. Π.χ., γνωρίζουμε σήμερα ότι περίπου το 60% των ιταλών και ελλήνων μεταναστών στις ΗΠΑ στις αρχές του 20ού αιώνα ακολούθησε τον δρόμο της επιστροφής. Ο επαναπατρισμός αποτελεί εξίσου μαζικό φαινόμενο με τη μετανάστευση. Μελετητές των σύγχρονων μεταναστευτικών ρευμάτων υποστηρίζουν ότι τα φαινόμενα επαναπατρισμού είναι εντονότερα και πιο συστηματικά σήμερα παρά σε παλαιότερες περιόδους. Είναι σαφές ότι ένα μεγάλο ποσοστό των μεταναστών δεν επιθυμεί να εγκατασταθεί μόνιμα στη χώρα υποδοχής. Η εποχική μετανάστευση κάποιων μελών της οικογενείας μπορεί να εξασφαλίζει την επιβίωση των υπολοίπων μελών στη χώρα αποστολής αλλά δεν συνεπάγεται αναγκαστικά την τελική μετεγκατάσταση ολόκληρης της οικογενείας. Γνωρίζουμε σήμερα ότι η νομιμοποίηση των μεταναστών στις περισσότερες περιπτώσεις διευκολύνει την επιστροφή τους στη χώρα προέλευσης αφού εύκολα μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα υποδοχής αν χρειαστεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η γυναικεία μετανάστευση από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Κατά συνέπεια η μεταναστευτική πολιτική της χώρας υποδοχής δεν πρέπει να θεωρεί δεδομένη την επιθυμία των μεταναστών συνολικά να εγκατασταθούν μόνιμα και να «ενσωματωθούν» στον εθνικό κορμό.

5. Ένα σημαντικό ποσοστό των μεταναστών σκοπεύει για ποικίλους λόγους να εγκατασταθεί μόνιμα στη χώρα υποδοχής. Η μετανάστευση εξάλλου αποτελεί μια εσωτερικά διαφοροποιημένη διαδικασία. Το μορφωτικό επίπεδο, η ταξική προέλευση, η οικογενειακή κατάσταση, οι στόχοι και οι επιδιώξεις των ανθρώπων που επιλέγουν να μεταναστεύσουν ποικίλλουν σε βαθμό ανάλογο με την ποικιλία των χωρών προέλευσης των μεταναστών. Από αυτή την άποψη η μεταναστευτική πολιτική μιας χώρας οφείλει να παρέχει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο που να καθορίζει τους όρους ένταξης των μεταναστών στον εθνικό κορμό καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους σε όλα τα διαφορετικά στάδια ένταξής τους στη χώρα υποδοχής. Η επιτυχία της μεταναστευτικής πολιτικής συχνά εξαρτάται από τη δυνατότητα εξάλειψης των «τυφλών σημείων» της διαδικασίας ένταξης, των σημείων δηλαδή όπου το καθεστώς του μετανάστη στη χώρα υποδοχής είναι ασαφές και όπου συνακόλουθα ευδοκιμούν διάφορες μορφές παρανομίας και εκμετάλλευσης.

6. Η παράνομη μετανάστευση είναι φαινόμενο που χαρακτηρίζει όλες τις δυτικές οικονομίες κατά τη μεταπολεμική κυρίως περίοδο. Η ιστορία της παράνομης μετανάστευσης έχει αποδείξει ότι ακόμη και οι πιο αυστηρές μέθοδοι συνοριακού ελέγχου δεν έχουν επιτύχει να εξαλείψουν, ούτε καν να περιορίσουν, τα ποσοστά παράνομης μετανάστευσης. Η αύξηση του ποσοστού κέρδους

των κυκλωμάτων παρανομίας καθώς και του αριθμού των θυμάτων τους είναι συνήθως το κύριο αποτέλεσμα της σκλήρυνσης των συνοριακών ελέγχων και των μέτρων αστυνόμευσης.

Αν η Ιστορία αποτελεί πηγή έμπνευσης για την πολιτική σε περιόδους επιτακτικής ανάγκης για παραγωγή νέων ιδεών, τότε ίσως είναι χρήσιμο να φρεσκάρουμε λίγο τη μνήμη μας όσον αφορά την ιστορία των μεταναστευτικών κινήματων στον ευρωπαϊκό χώρο. Για να «παιχθεί» το επόμενο πολιτικό «παιχνίδι» της μετανάστευσης σε διαφορετικό «γήπεδο» χρειάζεται η συγκρότηση ενός νέου προοδευτικού λόγου περί κοινωνικής ασφάλειας και συνοχής που θα αποστασιοποιηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο από τον εννοιακό άξονα μετανάστευση - εγκληματικότητα - καταστολή. Διαφορετικά με διαιτητή τον Ζαν-Μαρί Λεπέν και τους ομοίους του το πρωτάθλημα μπορεί τελικά να το κερδίσουν η πολιτική ακρότητα και η αντίδραση.

Η κυρία Ιωάννα Λαλιώτου είναι λέκτωρ Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΟ ΒΗΜΑ , 07-07-2002

Ο αλλοδαπός του διπλανού θρανίου , ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΡΟΥΣΤΑΛΛΗ - Δ. ΓΑΛΑΝΗΣ - Ν. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

* Τι λένε οι αλλοδαποί μαθητές για τις σπουδές και τις σχέσεις τους με τους Έλληνες, πώς τους αντιμετωπίζουν οι συμμαθητές και οι καθηγητές τους

Οδοιπορικό στα σχολεία της Αθήνας όπου οι ξένοι αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της σπουδάζουσας νεολαίας

Το σχολείο είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας, λένε. Και επειδή ο χώρος είναι μικρότερος, η σχολική κοινότητα διχάστηκε νωρίτερα από την υπόλοιπη κοινωνία για τους αριστούχους αλλοδαπούς μαθητές. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι λύσεις που δόθηκαν εν όψει της εθνικής επετείου μάλλον απέχουν πολύ από τις αρχές που οι καθηγητές προσπαθούν να εμφυσήσουν στους μαθητές τους. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι αποφάσισαν, για να μη σκανδαλίσουν την κοινωνία, να προμοδοτήσουν τους Έλληνες μαθητές με επιπλέον μόρια προκειμένου να μην υπάρχει στην τάξη κάποιος αλλοδαπός μαθητής με μεγαλύτερο βαθμό. Σε άλλες περιπτώσεις δόθηκαν μάχες μεταξύ καθηγητών και για τους σημαιοφόρους της Α' Γυμνασίου, καθώς μερικοί υποστήριζαν ότι στην κλήρωση δεν έπρεπε να συμμετάσχουν όλοι οι αριστούχοι μαθητές του δημοτικού, αλλά μόνο όσοι ήταν Έλληνες. Η στάση ορισμένων καθηγητών μπορεί να αξιολογηθεί μόνο σε αντιπαράθεση με τους άλλους, αυτούς που τόλμησαν να έρθουν σε ρήξη πρόσωπο με πρόσωπο με τους συναδέλφους τους στα συμβούλια των καθηγητών. Με όσους αρνήθηκαν να μειώσουν, για λόγους που δεν έχουν καμία σχέση με την απόδοσή τους, τον βαθμό των παιδιών από άλλες χώρες. Με όσους αφιερώνουν χρόνο πέραν του σχολικού προγράμματος και κοπιάζουν να μάθουν γράμματα ακόμη και τον τελευταίο μαθητή. Με όσους κάνουν τα στραβά μάτια σε φτωχές περιοχές όπως το Μενίδι, όταν οι μετανάστες μαθητές κλέβουν τα θρανία και τις καρέκλες από το σχολείο γιατί γνωρίζουν ότι αυτά ίσως είναι τα μόνα έπιπλα που υπάρχουν στο σπίτι τους.

«Θα ήθελα να μάθω ρωσικά, για να μπορώ να επικοινωνήσω καλύτερα με τους μαθητές μου. Είναι πανέξυπνα και πολύ καλά παιδιά, η γλώσσα όμως είναι μεγάλο εμπόδιο. Να σκεφτείτε μια φορά ήθελε να εξηγήσει ένας συνάδελφος τη λέξη πουκάμισο και έτυχε εκείνη την ημέρα να μη φορά κανέναν εκτός από μένα. Πήγα στην τάξη, τους το δείξαμε και έτσι μπόρεσαν να συνεχίσουν το μάθημά τους» λέει η κυρία Ειρήνη (δεν επιθυμεί να δημοσιευθεί το επίθετό της), φιλόλογος σε γυμνάσιο του Μενιδίου. «Τα παιδιά που έρχονται από την Αλβανία είναι καταπληκτικοί μαθητές και οι γονείς τους ενδιαφέρονται πολύ για την πρόοδό τους. Έρχονται συνεχώς και ρωτάνε. Οχι μόνο αυτοί, όλοι οι αλλοδαποί γονείς, σε αντίθεση με την πλειονότητα των Ελλήνων. Εγώ κάνω τις εγγραφές στο σχολείο και πολλοί αλβανοί μαθητές που βαφτίστηκαν χριστιανοί έρχονται και με παρακαλούν να τους γράψω με τα ελληνικά τους ονόματα. Θυμώνουν όταν τους ξεχωρίζεις από τους Έλληνες» επισημαίνει η κυρία Κατερίνα Στάμου, τεχνολόγος σε λύκειο του Αμαρουσίου.

Οι ξένοι μαθητές στα ελληνικά σχολεία δεν ζουν μέσα στο κλίμα που είδαμε τις τελευταίες ημέρες στις τηλεοπτικές οθόνες. Σαφώς αντιμετωπίζουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ένας μετανάστης, αλλά ταυτόχρονα περιγράφουν και μια Ελλάδα η οποία, τουλάχιστον μέσα στις σχολικές αίθουσες, τους αγάλιασε με θέρμη και τους στήριξε.

Στο Ανω Καλαμάκι συναντήσαμε την 8χρονη Ράντα από το Ιράκ και τον 6χρονο αδελφό της Ράφι. Η Ράντα γεννήθηκε στο Ιράκ, αλλά ήρθε στην Ελλάδα πριν από τρία χρόνια μαζί με τον αδελφό της. Οι γονείς τους βρίσκονταν ήδη εδώ. Αντίθετα από την Κλέι που τον πρώτο χρόνο στο σχολείο ήταν απομονωμένη, η Ράντα λέει ότι δεν είχε μεγάλο πρόβλημα προσαρμογής. Τα ελληνικά της φάνηκαν εύκολα και έμαθε γρήγορα να μιλάει καλά και χωρίς καθόλου προφορά. Ο αδελφός της πάει φέτος για πρώτη φορά στο νήπιο, μιλάει ελληνικά, αλλά λιγότερο καλά από την ίδια. Η Ράντα είναι ενθουσιασμένη με το σχολείο και τους συμμαθητές της. Σε κάποια στιγμή φέρνει τα σχολικά τετράδια για να μας δείξει περήφανα τις επιδόσεις της. Τόσο στην ορθογραφία όσο και στην αριθμητική ξεχωρίζουν μόνο «άριστα» και «μπράβο» από τη δασκάλα της. «Μου αρέσουν τα μαθηματικά, η πρόσθεση και η αφαίρεση» λέει χαμογελώντας και στη συνέχεια αρχίζει να μας περιγράφει τι έκανε στην ημερήσια εκδρομή του σχολείου. Η μικρή εκτός από πολύ καλή μαθήτριά είναι και πολύ αγαπητή στους συμμαθητές της με τους οποίους δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα. Επισημαίνει όμως ότι «υπάρχουν άλλα παιδιά από την Αλβανία που όλο τσακώνονται. Αλλά τα πειράζουν και οι άλλοι, δεν φταίνε μόνο εκείνοι».

Η Ράντα παράλληλα με το σχολείο κάνει και μαθήματα αγγλικών δύο φορές την εβδομάδα. Και εκεί έχει πολύ καλές επιδόσεις. Οσον αφορά τις επιδόσεις των ξένων μαθητών στα ελληνικά σχολεία κοινή διαπίστωση δασκάλων και καθηγητών είναι ότι μόλις ξεπεράσουν το πρόβλημα της γλώσσας, τα παιδιά αυτά πολύ συχνά τα πάνε καλύτερα από τα ελληνόπουλα.

Οι αξίες στην επιστήμη και στην πολιτική, Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ

* Οι περισσότεροι άνθρωποι συντάσσονται με τις αξίες που αντιπροσωπεύει η ανοιχτή κοινωνία

Δεν στερείται ρεαλισμού η ενασχόληση με τις αξίες στην επιστήμη και στην πολιτική. Οι αξίες είναι συμπυκνωμένες εκφράσεις γενικών αρχών που λειτουργούν ως κανονιστικές αρχές στην κοινωνία. Η αφετηρία τους, όμως, βρίσκεται σε λύσεις που έδωσαν οι άνθρωποι σε συγκεκριμένα

προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι ατομικά ή ομαδικά. Από τη στιγμή που ορισμένες τέτοιες λύσεις αποδειχθούν επιτυχείς, παγιώνονται ως κατασταλαγμένες πρακτικές και στη συνέχεια οι πρακτικές αυτές ανάγονται σε αρχές και σε αξίες. Με την έννοια αυτή οι αξίες έχουν «αντικειμενικό», δηλαδή, μη υποκειμενικό και απρόσωπο χαρακτήρα.

Ασφαλώς οι ηθικοί κανόνες που συνδέονται με αξίες διαφέρουν μεταξύ τους, ανάλογα με τον τόπο και το χρόνο. Υπάρχουν, όμως, αξίες που έχουν καθολική ισχύ. Αν αυτό δεν ίσχυε, δεν θα μπορούσε να υπάρξει επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους. Διότι οι αξίες αυτές είναι βαθιά ριζωμένες στις παραδόσεις και τη γλώσσα μας. Οι τελευταίες έχουν διαμορφωθεί παράλληλα με την αποδοχή ορισμένων αρχών, δηλαδή, αξιών, που είναι απαραίτητες για την επιτυχή προσαρμογή του ανθρώπινου είδους στο περιβάλλον του. Η σημασία, όμως, καθώς και η αποτελεσματικότητα αυτών των αρχών είναι έμμεση και όχι άμεση. Αρμόζουν σε μια αφηρημένη τάξη πραγμάτων και δεν εισάγονται για να εξυπηρετήσουν κάποιο προγραμματισμένο στόχο. Οι περισσότεροι άνθρωποι συντάσσονται με τις αξίες που αντιπροσωπεύει η ανοιχτή κοινωνία. Οι αξίες αυτές υπηρετούν μια αφηρημένη τάξη πραγμάτων που είναι σύστοιχη με την ανάπτυξη της ευημερίας, αλλά και της γνώσης. Αυτό μας φέρνει άμεσα στις αξίες που συνδέονται με την πολιτική και την επιστήμη στις σύγχρονες πλουραλιστικές κοινωνίες. Οι αξίες αυτές διαφέρουν ανάμεσα στα δύο πεδία, αλλά υπάρχει μία που λειτουργεί ως ρυθμιστική αρχή. Και αυτή είναι η αλήθεια. Η αλήθεια υπερτερεί των άλλων αξιών με την έννοια ότι για να ισχύσουν πρέπει να γίνει προηγουμένως αποδεκτή η αλήθεια τους.

Όσο και αν ισχύει ως γενικό πλαίσιο η αξία της αλήθειας στην επιστήμη, η τελευταία χαρακτηρίζεται συχνά ως αξιολογικά ουδέτερη - *wertfrei*, κατά τη γνωστή έκφραση του Max Weber. Η ουδετερότητα της επιστήμης σημαίνει ότι ασχολείται με την ανακάλυψη και την εξήγηση του πραγματικού κόσμου και δεν έχει αρμοδιότητα με το δέον. Θεσπίζει, ωστόσο, ορισμένες αρχές και αναγνωρίζει ορισμένες αξίες, όπως η λογική συνοχή, η εγκυρότητα, η λιτότητα κλπ. Οι αξίες και οι αρχές αυτές της επιστήμης σχετίζονται έμμεσα με τη δυναμική της τελευταίας, αλλά δεν έχουν σχηματισθεί προγραμματικά για να εξυπηρετήσουν αυτόν το σκοπό. Όλες, όμως, υπόκεινται στην κυριαρχία του Λόγου, δηλαδή στην αναγνώριση της αλήθειας ως ρυθμιστικής αρχής. Όταν έρθουμε στο πεδίο της πολιτικής βλέπουμε ότι η σχέση της με τον κόσμο των αξιών είναι πιο σύνθετη. Η πολιτική είναι αναπόσπαστη από τη λήψη αποφάσεων εκεί που υπάρχουν διλήμματα ως προς τις επιλογές που προσφέρονται στη λύση προβλημάτων τα οποία αφορούν κοινωνικά σύνολα. Και επειδή οι αξίες ανάγονται, όπως είδαμε, σε φόρμουλες λύσεων σε προβλήματα, όταν αυτές συγκρούονται μεταξύ τους, δεν μπορεί να σχηματισθεί συναίνεση ως προς οποιαδήποτε επιλογή. Βέβαια και εδώ ισχύει η αρχή της κυριαρχίας του Λόγου, εφόσον η αλήθεια, όταν αναγνωρίζεται ως τέτοια, αναδίδει τη ρυθμιστική της αρμοδιότητα. Αλλά στις πλουραλιστικές κοινωνίες υπάρχει, συνήθως, η δυνατότητα διαφωνίας, ακόμα και έντονης, χωρίς προσφυγή στη βία και καλείται ο πολιτικός να εξασφαλίσει ισορροπίες και να πετύχει συμβιβασμούς ανάμεσα σε αντικρουόμενα συμφέροντα, ακόμα και όταν γίνεται επίκληση σε διαφορετικές και ασυμβίβαστες μεταξύ τους αρχές. Αυτό συμβαίνει από τη στιγμή που αναγνωρίζεται ως αξία η προτίμηση της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών έναντι της βίαιης σύγκρουσης. Η ενσωμάτωση της αρχής αυτής στους θεσμούς και τις παραδόσεις μιας κοινωνίας μειώνει το κόστος επιλογής λύσεων στα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει ή διόρθωσης λαθών: κόστος σε χρήμα, σε κόπο, σε ανθρώπινες ζωές ή σε ποιότητα ζωής. Και αυτό ισχύει κυρίως στο σύγχρονο πολιτισμό. Δεν νομίζω να αμφισβητείται το γεγονός ότι σχηματίζεται βήμα προς βήμα ένας κόσμος οι αξιακές επιλογές του οποίου έχουν αποδειχθεί επιβιωτικά επιτυχεστέρες από εκείνες των παραδοσιακών κοινωνιών ή σύγχρονων ολοκληρωτικών

συστημάτων. Οι αξίες αυτές, τόσο στην επιστήμη όσο και στην πολιτική, τόσο στο διανοητικό όσο και στο πολιτικό πεδίο αναγνωρίζονται ως τέτοιες από τη μεγάλη πλειονότητα της ανθρωπότητας σήμερα που, αντίθετα από άλλες εποχές, οι επικοινωνιακές δυνατότητες των ανθρώπων έχουν παγκοσμιοποιηθεί. Με την έννοια αυτή, οι αξίες αυτές αποτελούν μια οικουμενική πραγματικότητα και μπορούν να λογισθούν ως αντικειμενικές. Αν, όμως, οι αξίες είναι συγχρόνως πολλαπλές και αλληλοσυγκρουόμενες, τότε μόνο με τη συζήτηση και με την αποδοχή ορισμένων κριτηρίων και κανόνων ορθολογικότητας μπορούν να αποτιμηθούν σε αντικειμενική βάση. Αυτό συνεπάγεται την αποδοχή μιας, τουλάχιστον, αξίας και αυτή είναι η αξία της συζήτησης στη θέση της γυμνής βίας, δηλαδή της σύγκρουσης ιδεών στη θέση της σύγκρουσης μεταξύ ανθρώπων. Σε αντίθεση με τη γνωστή ρήση του Μαρξ, θα πρέπει το όπλο της κριτικής να αντικαταστήσει την κριτική των όπλων. Και θα πρέπει αυτό να υπερισχύσει ως αρχή, ως αξία.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΗ

Ο θάνατος του Αμερικανού φυσικού Οπενχάιμερ, του μεγάλου επιστήμονα, που πρωτοστάτησε στην κατασκευή του φοβερότερου όπλου απ' όσα γνώρισε ως τώρα η ιστορία, της ατομικής βόμβας, αλλά και του υψηλόφρονα ανθρώπου, που αισθάνθηκε βαθιά στην ψυχή του τον ηθικό αντίκτυπο αυτής της αποτρόπαιης εφεύρεσης, έφερε και πάλι στο πρώτο επίπεδο του στοχασμού και της ευαισθησίας μας το οξύ πρόβλημα της ευθύνης των σοφών στη διακυβέρνηση της οικουμένης. Δεν είναι μόνο οι κυνικοί

«θεωρητικοί» που πάσχουν από ηθικήν αναλγησία, ούτε οι υψηλής στάθμης και πανύψηλου εισοδήματος «επιστήμονες-τεχνικοί», όσοι προσφέρουν (χωρίς φειδώ και χωρίς αιδώ) τη φαιά ουσία των εγκεφάλων τους στα μυστικά εργαστήρια των επιτελείων, που ισχυρίζονται ότι αυτοί σαν «ερευνητές» ό,τι έχουν να πράξουν είναι «να κάνουν όσο καλύτερα μπορούν τη δουλειά τους» — την ευθύνη για την καλή ή κακή χρήση των επινοήσεων τους έχουν άλλοι: οι πολιτικοί και οι στρατιωτικοί. Ακόμη και άνθρωποι που δεν σχετίζονται, ούτε απευθείας ούτε πλάγια, με τις μηχανές του πολέμου, διστάζουν να αποφανθούν απάνω στο κρίσιμο τούτο θέμα με σαφήνεια. Προτιμούν τις επιφυλάξεις και τους επαμφοτερισμούς: «ναι μεν... αλλά πάλι ...» και όταν πιεσθούν να διατυπώσουν επιτέλους τη γνώμη τους χωρίς διφορούμενα, δογματίζουν μ' ένα γενικό αφορισμό: «η επιστήμη είναι ανεύθυνη» ! Τι σημαίνει όμως το απόφθεγμα τούτο που, επειδή είναι πολύ βολικό, περνάει εύκολα από στόμα σε στόμα; Λέει τίποτα; Και τι ακριβώς λέει; Αξίζει, νομίζω, να επιχειρήσουμε μια σύντομη ανάλυσή του. Από πολλά συνθήματα, που παραχαράττουν την αλήθεια, υποφέρει ο αιώνας μας· ας προσπαθούμε λοιπόν να μη γίνονται περισσότερα, από την απροσεξία και την ακρισία μας.

Παρατήρηση πρώτη: η «επιστήμη» δεν ήταν ανέκαθεν αυτή που είναι σήμερα, όχι ως ποσόν και ποιόν προϊόντων (αυτό δα είναι αυτονόητο), αλλά ως προοπτική και πρόθεση, ως πρόγραμμα και έργο εκείνων που τη διακονούν. Σε άλλους ιστορικούς χρόνους και σε άλλους πολιτισμούς ήταν πολύ διαφορετική από τη δική μας. Βέβαια μιλούμε για «απαρχές» της Αστρονομίας στους αρχαίους Βαβυλώνιους, ή για «θεμελίωση» των παραστατικών Μαθηματικών από τους αρχαίους Αιγυπτίους (για να περιορίσουμε το βλέμμα μας στο χώρο των μεσογειακών πολιτισμών). Εντούτοις η Αστρολογία των πρώτων και η Γεωμετρία των δεύτερων ήσαν διερευνήσεις ή μαθήσεις, που επήγαζαν από μίαν άλλη διάθεση ψυχής και επιδίωκαν έναν άλλο σκοπό — όχι τη διάθεση και το σκοπό των δικών μας αστροφυσικών

και μαθηματικών. Τι προσπαθούσαν να «μάθουν» οι Ιερείς της Βαβυλώνας, όταν από τις υψηλές ταράτσες των ναών τους «μελετούσαν» στο στερέωμα τους σχηματισμούς των αστερών; Το πεπρωμένο των ανθρώπων, τη μοίρα τους, το τι τους έχουν «γράψει» στο ουράνιο κατάστιχό τους οι θεοί... Οι Αιγύπτιοι γεωμέτρεις ήσαν ακόμα πιο πρακτικοί άνθρωποι: σε μια γη, που την πλημμύριζε το ποτάμι σβήνοντας τα πάντα, έπρεπε τα χωράφια να είναι με ακρίβεια μετρημένα, για να τα ξέρει ο μεγαλοϊδιοκτήτης, να τα ξέρει και ο φοροϋπάλληλος του Φαραώ – «γραφείς» λοιπόν ήσαν και αυτοί, που έγραφαν όμως με φιγούρες, όχι με τα γραπτά σύμβολα των άλλων. Οι ιστορικοί που επιμένουν για κάθε πνευματική κατάκτηση ν' αναζητούν την «πανάρχαια» πηγή της, έκαναν και στους πρώτους και στους δεύτερους την τιμή να τους ονομάσουν «προπάτορες» του Νεύτωνα και του Καρτεσιού· καλή βέβαια η προαίρεση, αλλά μεγάλο το λάθος τους: στέκονται στις εξωτερικές ομοιότητες και δεν προσέχουν τις βαθιές εσωτερικές διαφορές των δύο αντιλήψεων ή μορφών διανοητικής δραστηριότητας. Το πνευματικό έργο αποκτά το χαρακτήρα και τη σημασία του όχι από την αφετηρία, τα πρώτα ίχνη στον ιστορικό στίβο, αλλά από την τελική κατεύθυνση, το τέρμα του. Από τους αστρολόγους της Μεσοποταμίας έως τους δικούς μας αστροφυσικούς, και από τους Αιγυπτίους γεωμέτρεις έως τους τοπολόγους του καιρού μας (όταν κοιτάξαμε την κάθε τάξη ως ειδική «προοπτική» και «μέθοδο εργασίας») δεν υπάρχει συνέχεια, αλλά χάσμα βαθύ» όποιος το πηδάει, πρέπει να ξέρει ότι πέφτει στο σφάλμα που η Λογική το λέει «μετάβασις εις άλλο γένος».

Μήπως όμως όχι του Ευφράτη και του Νείλου, αλλά της Ιωνίας και της Αττικής οι σοφοί (από τον Θαλή και τον Πυθαγόρα, έως τον Ζήνωνα και τον Αριστοτέλη) είναι οι ιστορικοί γεννήτορες των επιστημών του καιρού μας. που μας δίδαξαν πώς να κατασκευάζομε διαστημικά οχήματα και να κάνουν οι επιβάτες τους περίπατο στο στερέωμα; Όσοι υποστηρίζουν αυτή τη γενεαλογική σειρά λησμονούν ότι οι «φυσιολόγοι» της Ιωνίας και οι «φιλόσοφοι» που ακτινοβόλησαν από την Αττική, ούτε επιδίωξαν ούτε καταδέχθηκαν να κάνουν τίποτ' άλλο με τον ερευνητικό στοχασμό τους από το «θεωρείν». Η τεχνική εφαρμογή των γνώσεων, η παρέμβαση στις φυσικές διαδικασίες, ή μεταβολή, ή συμπλήρωση ή η διόρθωση του κοσμικού γίνεσθαι ήσαν έργα ξένα προς τις θεωρήσεις τους. Τριών λογίων άνθρωποι (έλεγε ένας πυθαγόρειος για να εξηγήσει το φιλοσοφείν ως μορφή ζωής) πηγαίνουν στους αγώνες της Ολυμπίας: οι αθλητές για να τιμηθούν, οι εμπορευόμενοι για να κερδίσουν και οι φιλοθέαμονες για να χαρούν το πανηγύρι. Με τούτους τους τελευταίους μοιάζουν οι φιλόσοφοι: αγαπούν να «θεώνται» τα συμβαίνοντα στον κόσμο. Η ιδέα αυτή περνάει μέσ' απ' όλη την ελληνική αρχαιότητα αταλάντευτη· το ιδεώδες για τον άνθρωπο, λέει στην έξοδο των κλασικών χρόνων ο Αριστοτέλης, είναι ο «θεωρητικός βίος». Αν σ' αυτόν τον κανόνα ο Σωκράτης φαίνεται ν' αποτελεί την εξαίρεση, είναι γιατί ζητούσε τη φιλοσοφία όχι να αξιοποιήσει τις γνώσεις με κατασκευές, αλλά να γίνει οδηγός του ηθικού βίου, να εξυγιάνει ηθικά την ατομική και τη συλλογική ζωή. Θα ήταν – νομίζετε – δυνατόν να δώσουν οι κλασικοί ελληνικοί χρόνοι ένα τύπο ανθρώπου σαν τον Leonardo Da Vinci; ζωγράφος, ποιητής, φυσιοδίφης, ανατόμος, κατασκευαστής πτητικών μηχανών, υδραυλικών και οχυρωματικών έργων; Μόνο στα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια αρχίζουν να αποτολμώνται οι «εφαρμογές» και να εξαργυρώνονται πρακτικά οι θεωρητικές αναλύσεις. Τότε πρωτοφανερώνονται σοφοί ενός νέου, άγνωστου έως τότε στυλ, σαν τον Αρχιμήδη π.χ., που ανακαλύπτει το δόλο του χρυσικού και καίει με τα κάτοπτρα του τα πλοία των αντιπάλων από μακριά.

Αυτού του νέου ύφους (και ήθους) που επρόκειτο να αλλάξει την τροχιά της ιστορίας του ανθρώπου, τα συνθήματα τα εσάλπισε ο ευρωπαϊκός 17ος αιώνας με το στόμα ενός παράδοξου

ανθρώπου (κράματος μεγαλοφυΐας και ελαττωμάτων): του Francis Bacon, που ευαγγελίστηκε, στη θέση της παλαιάς διαθήκης (του Αριστοτέλη), τη νέα διαθήκη, το *ponum organum* της λογικής και της μεθοδολογίας των επιστημών, διακηρύττοντας το αξίωμα: *Knowledge is power* – η γνώση είναι δύναμη. Όχι θεωρητική χαρά και πνευματική ικανοποίηση, αλλά ισχύς και εξουσία. Απάνω σε τι; Μα στη Φύση, στον υλικό κόσμο (ο Grotius θα πει λίγο αργότερα: και στον κόσμο της κοινωνίας, τον ιστορικό). Να νικήσουμε τη Φύση, να την υποτάξουμε στους σκοπούς μας, αυτό είναι από δω κ' εμπρός το πρόγραμμα της νέας επιστήμης. Και πώς θα το πραγματοποιήσουμε; Ανακαλύπτοντας τα μυστικά της και ακολουθώντας τους δικούς της τρόπους ενέργειας, τους «νόμους» της: *Natura non vincitur nisi parendo*. Θα την υπακούσαμε για να την εξουσιάσουμε. Να την υποχρεώσουμε να δουλεύει για λογαριασμό δικό μας... Με αυτό το πνεύμα και αυτή τη στρατηγική έφτασε η επιστήμη ΜΑΣ στα θαύματα της σημερινής Τεχνικής, που έγιναν πηγή κολοσσιαίας δύναμης (υλικής ευημερίας και πολιτικής ισχύος) σε όσες χώρες είναι σε θέση να την αποκτούν χάρη στο ανθρώπινο κεφάλαιο που διαθέτουν.

Και εδώ ακριβώς τίθεται το πελώριο ζήτημα: «είναι, μπορεί να είναι, δέχεται να είναι η επιστήμη ανεύθυνη για τις συνέπειες των κατορθωμάτων της»;

Παρατήρηση δεύτερη: η ευθύνη είναι σταυρός και προνόμιο μόνο προσωπικών όντων. Σαν αφηρημένη ενέργεια (απασχόληση, πρόγραμμα, μέθοδος) η «επιστήμη» ούτε έχει ούτε δεν έχει ευθύνη. Ευθύνη έχουν, δεν μπορούν παρά να έχουν, θέλοντας και μη έχουν τα πρόσωπα που κάνουν επιστήμη, οι *επιστήμονες*. Ακριβώς γιατί κάνουν (συνειδητά, εμπρόθετα, εκούσια) επιστήμη του νέου τύπου, του «ευρωπαϊκού», που όπως είπαμε δεν αρκείται στην απλή θεώρηση της πορείας των φαινομένων του κόσμου, αλλά αγωνίζεται ν' αποσπάσει τα «μυστικά» αυτής της πορείας και με ειδική παρέμβαση να της αλλάξει την κατεύθυνση και το ρυθμό, για ν' αντλήσει δύναμη. Όποιος ζητάει και παίρνει δύναμη, είτε την κρατάει ο ίδιος, είτε την παραχωρεί σε άλλους (βιομηχάνους, στρατηγούς, πολιτικούς κτλ.) είναι υπεύθυνος για ό,τι πρόκειται να γίνει με αυτή τη δύναμη. Ξέρει, οφείλει να ξέρει ότι θα χρησιμοποιηθεί: μπορεί ακόμα και πρέπει να προεικάζει τους τρόπους και τα αποτελέσματα της χρήσης της. Δεν είναι από «καθαρή αγάπη προς την πρόοδο της έρευνας», από «ένθεο ζήλο για την εύρεση της αλήθειας» που οι μεγάλοι οικονομικοί οργανισμοί, τα επιτελεία και οι κυβερνήσεις ξοδεύουν αμύθητα ποσά για εγκαταστάσεις και εξοπλισμό επιστημονικών εργαστηρίων, για μισθούς προσωπικού, για έπαθλα και διακρίσεις προς όσους προωθούν αποτελεσματικά και πρωτότυπα τις διάφορες εξερευνήσεις. Δύναμη διψούν ν' αποκτήσουν. Όχι, φυσικά, για να τη χαρούν σαν καλλιτέχνες της ζωής, αλλά για να την εκμεταλλευθούν και με αυτήν να επιτύχουν τους σκοπούς των. Ποιοι είναι αυτοί οι σκοποί; Και ποιοι θα ωφεληθούν από την πραγματοποίησή τους; Έχουν ή δεν έχουν την υποχρέωση να τους πληροφορηθούν οι επιστήμονες που συσσωρεύουν τη δύναμη και την προσφέρουν στους χρηματοδότες τους; Στο στυγνό τούτο ερώτημα συμπυκνώνεται ολόκληρο το πρόβλημα. Θα ειπούν:

– Δεν μας ενδιαφέρουν τα παραπέρα. Αν αυτό που εμείς με κόπο μαζέψαμε σπαταληθεί κακώς, η ευθύνη είναι εκείνων που θα το χρησιμοποιήσουν. . . Εμείς ευθυνόμαστε έως εκεί που τελειώνει το έργο το δικό μας.

Λάθος! Ακρη δεν έχει κανενός η ευθύνη, εφόσον έγινε, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, η αιτία ν' αρχίσει να ξετυλίγεται μια σειρά πράξεων. Τον βαρύνει η τελευταία όσο και η πρώτη.

Και το χειρότερο, σε τέτοιες περιπτώσεις: είμαστε υπεύθυνοι όχι μόνο για ό,τι επράξαμε αλλά και για ό,τι κάποτε (προπάντων για ό,τι) παραλείψαμε να πράξουμε. Στα ηθικά όντα, όπως είναι ο άνθρωπος, σωτηρία από την ευθύνη δεν υπάρχει.

2 Μαρτίου 1967. Από την «Πρακτική φιλοσοφία» του Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Αισθητική και επιστήμη, ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

Το συγκινησιακό επίπεδο της επιστημονικής ανακάλυψης φαίνεται να έχει τις ίδιες ψυχολογικές ποιότητες με αυτές του καλλιτέχνη

Από τις πιο διαδεδομένες και έμμονες αντιλήψεις πολλών επιστημόνων, και ιδιαίτερα των φυσικών, είναι ότι η επιστημονική αλήθεια συνδέεται με το κάλλος, την ομορφιά. Η αντίληψη αυτή προέρχεται από αυτήν του Πλάτωνα για την αισθητή πραγματικότητα, η οποία στηρίζεται στην αίσθηση, είναι η παραμορφωμένη αντανάκλαση μιας πιο ουσιαστικής πραγματικότητας, της πραγματικότητας των ιδεών, που η ψυχή γνώρισε κάποτε και διατηρεί τη νοσταλγία της. Η επανασύνδεση

με τον κόσμο των ιδεών προϋποθέτει μιαν άσκηση που από τις αισθητές μορφές υψώνεται στον κόσμο των ψυχών, στην καθαρή γνώση και τέλος στο ωραίο (ανοδική διαλεκτική). Αντίστροφα η ανάμνηση των ιδεών επιτρέπει να φανερωθούν τα ίχνη του ωραίου και της ζωής της Ψυχής μέσα στα αντικείμενα που είναι προσιτά στις αισθήσεις (καθοδική διαλεκτική). Ο Αριστοτέλης δέχεται την πλατωνική ιδέα της αρμονίας και του μέτρου, αλλά την ερμηνεύει κυρίως με την έννοια της τάξης. Το ωραίο γίνεται λοιπόν προσιτό μέσω των νόμων της λογικής και της μεθοδικής ταξινόμησης: «ένα έμψυχο ον ή πράγμα που απαρτίζεται από διάφορα μέρη μπορεί να είναι ωραίο μόνο εφόσον τα μέρη του είναι διατεταγμένα με μια ορισμένη τάξη» (Ποιητική).

Τέλος ο Πλωτίνος μολονότι ακολουθεί πιστά την πλατωνική παράδοση την εμπλουτίζει εισάγοντας την έννοια του αισθητικού μυστικισμού, δηλαδή τη δυνατότητα να φθάσει κανείς μέσω της αισθητικής εμπειρίας στον κόσμο της μυστικής πραγματικότητας και έξω από κάθε λογική διαδικασία. Στο σημείο αυτό και για να συνεννοηθούμε θα έπρεπε να οριοθετήσουμε και δύο άλλες έννοιες που είναι: επιστήμη και φυσική.

Τι ακριβώς ή περίπου εννοούμε όταν μιλάμε για επιστήμη; Η λέξη χρησιμοποιείται ως γενικός όρος για την περιγραφή των διαδικασιών, δηλαδή των διεργασιών σκέψης και των στρατηγικών της έρευνας που εφαρμόζουμε για την πρόοδο της γνώσης. Αλλά επιστήμη σημαίνει επιπλέον το αυθύπαρκτο σύνολο των γνώσεων που είναι καρπός επίπονης και πολύπλοκης προσπάθειας και όχι απλή συσσώρευση πληροφοριών. Η επιστήμη είναι επαγωγικά διατεταγμένη: περιλαμβάνει αρχές, νόμους, αξιώματα και άλλες γενικές προτάσεις, που οι λεπτομερείς περιγραφές τους αναφέρονται ως αξιώματα. Στην επιστήμη ως γνώση αναγνωρίζεται «κάτι» που σταθερά και κατηγορηματικά το γνωρίζουμε, μέσα στο πλαίσιο των θεωριών που ισχύουν, ως αληθές. Τούτο όμως καθόλου δεν σημαίνει ότι κάτι που σήμερα θεωρείται αληθές δεν θα ανατραπεί εφόσον η αντίληψη της επιστήμης και τα δεδομένα της αλλάξουν. Είναι ίσως η πιο χαρακτηριστική διαφορά, η ευκολία με την οποία η επιστήμη αλλάζει τις αλήθειες της, σε σύγκριση με την αδυναμία αλλαγής των δογματικών πλαισίων των θρησκειών. Ο κ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς είναι καθηγητής του Τμήματος Πληροφορικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ΤΟ ΒΗΜΑ, 21-01-2001

Η Τεχνολογία ως Δένδρον της Γνώσεως, Θ. Π. ΤΑΣΙΟΣ

Η Τεχνολογία έδρασε ως λυδία λίθος της ηθικότητας - ως το ισοδύναμον του Δένδρου της Γνώσεως των εβραίων

Μερικοί απαισιόδοξοι θεωρούν ότι την σήμερα ημέρα παράγινε η απομυθοποίηση - τα πήραμε όλα σβάρνα, και χάνομε χαρές λεπταίσθητες. Ασχετο αν πολλοί από μάς συνεχίζουν να παραμυθιάζονται με ακόμα παλαιότερους μύθους, όπως η πρόσφατη κραυγή «η δική μας η βία είναι νόμιμη διότι είναι επαναστατική - η δική σας είναι παράνομη επειδή είναι συντηρητική». (Έτσι λέγανε κι οι 200.000 νεολαίοι του Χίτλερ στις μπυραρίες, πριν απ' το πραξικόπημα...)

Κι όμως, η αποφενάκιση είναι κατά μέσον όρον θετική: Και μιά απ' αυτές είναι κι η ανατροπή της απόψεως πως τάχα «Η Τεχνολογία είναι ένα αυτοδύναμο ντετερμινιστικό σύστημα, ανεξάρτητο πλέον απ' τη βούληση του ανθρώπου». Ετούτη η αφιλοσόφητη και εκδήλως φυγομαχική άποψη, περνάει σιγά-σιγά στο χοντροντούλαπο· κι έτσι καθαρίζεται η ματιά μας κυττώντας την ιστορία της Τεχνολογίας στα περισσότερα ζώα και στον άνθρωπο, ως θεμελιώδους (οιονεί - φυσικής) διεργασίας, η οποία καθώς με τον καιρό διογκώνεται εκθετικά, οξύνει συνεχώς όλο και εντονότερα τους ηθικούς προβληματισμούς - μέχρι σημείου όπου εύκολα συγχέεται το αποτέλεσμα με το αίτιο...

1 Ένα προανάκρουσμα αυτού του κοινωνικού φαινομένου το βρίσκουμε ακόμη και στην Προϊστορία - στις δύο μεγάλες αρχαίες θρησκείες, την ελληνική και την εβραϊκή. Θα υποστηρίξω δηλαδή ότι, όταν χάρις στην (θεόθεν δωρούμενη) Τεχνολογία οι άνθρωποι «ευπορούν» και χτίζουν Πόλεις (πολιτισμού έναρξιν), τότε η Τεχνολογία φέρνει στην επιφάνεια σαφέστερα τα προβλήματα των διαπροσωπικών σχέσεων· και εκ των πραγμάτων συμβάλλει στη συνειδητοποίηση της αξιολογικής ανεπάρκειας του Ανθρώπου - μ' άλλα λόγια παίζει τον ρόλο του Δένδρου της Γνώσεως (του καλού και του κακού).

2 Στην πιο πρόσφατη (και εξόχως ελληνική) έκδοση του μύθου του Προμηθέως (εκείνην του πλατωνικού «Πρωταγόρα» εννοώ), η δημιουργός δυάδα Ζεύς / Προμηθεύς διαπιστώνει ορισμένες αστοχίες της δημιουργίας του Ανθρώπου («άοπλος, ανυπόδυτος, ανένδυτος, άστεγος»!) και σπεύδει να τις διορθώσει προσφέροντας στους ανθρώπους «Έντεχνον Σοφίαν» (Πρωταγόρας, 320 c, d). Ιδού λοιπόν, πρώτον, η θεμελιώδης αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων περί της ιερότητας της Τεχνολογίας. Αμέσως μετά όμως, «ευπορία ανθρώπου του βίου γίνεται» μόνον, «ηδίκουν δ' αλλήλους και διεθφείροντο» δε! Μόλις βρεθήκανε κοντύτερα ο ένας στον άλλον, κι έλλειψαν οι φυσικοί κίνδυνοι, φάνηκε η αδυναμία-τους να διαχειρισθούν εξ ίσου καλά τις διαπροσωπικές τους σχέσεις - κι αλληλοδέρονταν. Και φύγαν απ' την Πόλιν (απ' τον ελληνικό Παράδεισο) και ξανασκορπίσαν έξω στην Φύσιν.

Ακριβώς σ' αυτήν τη φάση, υποστηρίξω ότι η Τεχνολογία έδρασε ως λυδία λίθος της ηθικότητας - ως το ισοδύναμον του Δένδρου της Γνώσεως των εβραίων. Με τη διαφορά όμως ότι ο έλλην θεός θα αναγνωρίσει (έργω) ως δικιά-του την αβλεψία, και θα επιφέρει προσωπικώς τη δεύτερη διόρθωση της Δημιουργίας, στέλνοντας στους ανθρώπους πρόσθετες ικανότητες, «Αιδώ και Δίκην» δηλαδή.

3 Αυτές τις δύο βασικές αντιλήψεις των ανθρώπων περί Τεχνολογίας, νομίζω ότι τις διακρίνομε και στην μυθολογία του ιουδαϊκού λαού. Καί εδώ, σε κάποια φάση, οι νομάδες απόγονοι του Νώε φθάνουν στην πεδιάδα της Σενναάρ κι αποφασίζουν επιτέλους να χτίσουν Πόλιν (Γένεσις ΙΑ', 3.4.) - «πολιτισμού έναρξιν». Και αποδεικνύεται ότι διαθέτουν τόσο υψηλή Τεχνολογία (γνωρίζουν τις σπές πλίνθους, καθώς και την επεξεργασία όλων των μετάλλων), ώστε είναι σε θέση να χτίσουν ακόμη και Πύργον που να φθάνει ως τον ουρανό. Καλώς. Αλλά με ποιόν σκοπό; Τα κανονικά βιβλικά κείμενα δέν είναι σαφή εν προκειμένω. Τα απόκρυφα όμως «Μιντράς» δέν κρύβουν λόγια: Θέλουν να επιτεθούν με βέλη, να σκοτώσουν τους αγγέλους, και να εκθρονίσουν τον θεό! Γι' άλλη μιά φορά, οι δυνατότητες της Τεχνολογίας κατέστησαν έκδηλη την ηθική ανεπάρκεια των ανθρώπων. Και είναι αξιοσημείωτο ότι, καί ετούτη τη φορά, το αποτέλεσμα θα είναι να ξαναδιασκορπισθούν οι άνθρωποι - να ξαναγίνουν νομάδες, μέσω του τεχνάσματος της πολυγλωσσίας (Γένεσις ΙΑ' 9) η οποία τους επιβλήθηκε (ως αναίμακτη αποτροπή των συνεπειών

της ανηθικότητάς τους). Γι' άλλη μια φορά, η Τεχνολογία λειτούργησε ως Δένδρον της Γνώσεως του καλού και του κακού.

Μια Τεχνολογία πάντως η οποία, καί στην περίπτωση του εβραϊκού λαού, αναγνωρίζεται ως οιονεί-φυσική διεργασία, ως δώρον και πάλιν της θεότητας (Εξοδος ΛΑ', 2.6): «Ίδού ανακέκλημαι τον Βεσελεήλ και ενέπλησα αυτόν θείας σοφίας, εν παντί έργω εργάζεσθαι τον χαλκόν, τα λιθουργικά και τα τεκτονικά, κατα πάντα τα έργα».

Μή σπεύσετε να αποφανθείτε περι «αλληλεπιδράσεως» πολιτισμών - παραέγινε της μόδας το φρούτο ετούτο μεταξύ των «ανεπηρέαστων» επιστημόνων τελευταίως. Κι όμως, όταν πρόκειται για τα θεμελιώδη και ουσιώδη του βίου (και μάλιστα μέσα σ' ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα), τι φυσικότερο να παραχθούν τα ίδια προϊόντα (ιδέες ή τεχνήματα) σε δυο διαφορετικούς τόπους και χρόνους! Το αντίθετο θα ήταν ρατσισμός απ' την πίσω πόρτα.

Σημ.: Το κείμενο αυτής της επιφυλλίδας είναι απόσπασμα απ' την ανακοίνωση του συγγραφέα στο Olstadt της Βαυαρίας, στο συνέδριο «Διακίνηση αγαθών, ιδεών και τεχνολογίας στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, κατά την προϊστορία» (19-21 Μαΐου 2006, Σύλλογος Ελληνικής Ιστορίας, Weilheim). Ο κ. Θεοδόσης Π. Τάσιος είναι ομότιμος καθηγητής του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου. Το ΒΗΜΑ, 11/06/2006

Οι Concerned Christians και ο Μεσσίας του Κολοράντο, Ηλθαν για να πεθάνουν στη Μεσόγειο. Αμερικανική αίρεση η οποία οδηγεί πιθανώς τα μέλη της σε ομαδική αυτοκτονία αναζητείται και στην Ελλάδα

ΣΤΟ «ΤΡΙΓΩΝΟ» Ισραήλ, Κύπρου αλλά και Ελλάδας αναζητώνται πλέον 30-40 μέλη της αίρεσης «Concerned Christians» που έχουν εξαφανιστεί από τα τέλη Σεπτεμβρίου από το Ντένβερ του Κολοράντο, σε μια υπόθεση που έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον των αρχών και των ΜΜΕ στις ΗΠΑ αλλά και σε όλη την υφήλιο. Οι πληροφορίες που έχουν συγκεντρώσει οι αρμόδιες υπηρεσίες των ΗΠΑ αναφέρουν ότι το «παραθρησκευτικό» αυτό γκρουπ έχει καταφύγει σε «χριστιανική» χώρα της Μεσογείου, προκειμένου να έχει ελευθερία «δράσης» εν όψει της επαλήθευσης των χρησμών του ηγέτη του για θανάτωσή του στο Ισραήλ, το τέλος του 1999. Συνεπώς, η χώρα μας, η Κύπρος και το Ισραήλ θεωρούνται τα πιθανά «καταφύγια» των αιρετικών. Και αυτή η έρευνα ενισχύεται από το γεγονός ότι η συγκεκριμένη νεοσύστατη οργάνωση των «Ενδιαφερομένων χριστιανών» φαίνεται ότι διατηρεί στην Αθήνα τη μοναδική στην Ευρώπη «αντιπροσωπεία» της. Χωρίς να γνωρίζουν ή να έχουν αντιληφθεί οτιδήποτε οι αρμόδιοι ελληνικοί φορείς...

Το θρίλερ της εξαφάνισης των «αιρετικών του Ντένβερ» φαίνεται ότι έχει «σκηνές» με ελληνικό ενδιαφέρον! Τα ίχνη των 56 πιστών του 43χρονου προφήτη Μόντε Κιμ Μίλερ, οι οποίοι παρακολουθούσαν καθημερινά τη διδασκαλία του στην αγροτική κατοικία του, στα περίχωρα του Ντένβερ, χάνονται στις 20 Σεπτεμβρίου. Οι οπαδοί του Μόντε Κιμ Μίλερ και της αίρεσης «Concerned Christians» αναχώρησαν εσπευσμένα από το Ντένβερ για να αποφύγουν την... καταστροφή της πόλης από την άφιξη του «εκδικητή Χριστού». Θεωρία παρόμοια με αυτή των Ντέιβιντ Κορές και Μάρσαλ Χερφ, αρχηγών άλλων αιρετικών ομάδων που παρέσυραν τους πιστούς τους σε ομαδική αυτοκτονία!

* Η «Δευτέρα Παρουσία»

Ο Μίλερ είχε πείσει τους 60 «ακολουθούς» του, ανάμεσα στους οποίους βρίσκονται άτομα μεγάλων οικονομικών δυνατοτήτων και ολόκληρες οικογένειες με μικρά παιδιά, ότι ο αφανισμός του Ντένβερ θα σημειωθεί στις αρχές Οκτωβρίου. Και, εν όψει της Δευτέρας Παρουσίας στο... Ντένβερ, ακολούθησε η μεγάλη αναχώρησή του... ταξιδιωτικού πλέον γκρουπ.

Οι αρχικές πληροφορίες που συγκέντρωσαν οι αξιωματικοί της αμερικανικής αστυνομίας ανέφεραν ότι τα μέλη του «κλειστού» παραθρησκευτικού γκρουπ είχαν βασικό προορισμό την Ιερουσαλήμ, για να «επαληθεύσουν» την άλλη μεγάλη «προφητεία» του τοπικού Μεσσία. Σύμφωνα με αυτήν, ο Μίλερ, ο οποίος θεωρεί τον εαυτό του έναν από τους σύγχρονους «απεσταλμένους» του Χριστού, θα πεθάνει τον Δεκέμβριο του 1999 στην Ιερουσαλήμ κι ύστερα από τρεις ημέρες θα ακολουθήσει η.. ανάστασή του.

Οι αρχές του Ισραήλ όμως δεν επιβεβαίωσαν τις σχετικές πληροφορίες, αφού καμία άφιξη ατόμου από τη λίστα των «μαθητών του Κιμ» δεν έχει καταγραφεί από τις υπηρεσίες της χώρας.

* *Ελεγχοι στα αεροδρόμια*

Σύμφωνα με τις νεότερες εκτιμήσεις των αστυνομικών, οι «Ενδιαφερόμενοι» ή «Δραστήριοι χριστιανοί», κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της... καταστροφής του Ντένβερ και των μελλοντικών «παθών» του Μίλερ στην Ιερουσαλήμ είχαν προγραμματίσει την παραμονή τους, για μεγάλο χρονικό διάστημα, σε μια τρίτη χώρα. Πιθανολογείται ότι τα μέλη της οργάνωσης ευρίσκονται σε μεσογειακή χώρα της Ευρώπης και συνεπώς χριστιανική προκειμένου να έχουν ελευθερία «θρησκευτικής» δράσης.

Σημειώνεται ότι τα γραφεία της Ιντερπόλ στην Αθήνα δεν έχουν ενημερωθεί για την αναζήτηση των πιστών του Μόντε Κιμ Μίλερ. Αναφέρεται ακόμη ότι, σε περίπτωση άφιξης των ατόμων αυτών στη χώρα μας, είναι εξαιρετικά απίθανη η καταγραφή της εισόδου, αφού προκειμένου για τους αμερικανούς πολίτες σπανίως γίνεται έλεγχος στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές των ελληνικών υπηρεσιών. Κι αυτό γιατί αφ' ενός σπανίως Αμερικανοί «απασχολούν» τις ελληνικές διωκτικές αρχές και αφ' ετέρου για να διευκολύνονται οι αμερικανοί τουρίστες στα αεροδρόμιά μας... Οι εκπρόσωποι της «κεντρικής» οργάνωσης «Concerned Christians» στις ΗΠΑ μόλις εξαφανίστηκαν οι πιστοί του Μίλερ έσπευσαν να αρνηθούν οποιαδήποτε σχέση μαζί τους και να αποκηρύξουν τις δραστηριότητες του «Μεσσία του Ντένβερ». Η «διαπλοκή», οι σχέσεις των ομάδων, αλλά και η απόπειρα δημιουργίας μιας «αντιπροσωπείας» της οργάνωσης αυτής στη χώρα μας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Θυγατρική οργάνωση στην Αθήνα

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ αυτή εμφανίζεται στις ΗΠΑ το 1973, αλλά παρουσιάζει έντονη δραστηριότητα κατά την τελευταία πενταετία. Σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα στις διευθύνσεις τους στο Internet και τις άλλες μαρτυρίες που αναζήτησε «Το Βήμα», πρόκειται για μια νέα οργάνωση η οποία έχει διαφοροποιηθεί από την Εκκλησία των Μορμόνων και έχει σκοπό να εντάξει στους κόλπους της μέλη της τελευταίας. Ουσιαστικά η ύπαρξη των «Concerned Christians» βασίζεται στην αντιπαράθεση με την Εκκλησία του Ιησού Χριστού των Αγίων Τελευταίων Ημερών και την επαναφορά μελών αυτής της Εκκλησίας στον σωστό δρόμο! Σύμφωνα με τα δεδομένα της αυτοπαρουσίασής τους, από το 1973 οργανώνουν ομιλίες από τους «ιεραπόστολους» της αίρεσης για την προσέλκυση νέων μελών.

Μάλιστα, το 1995 δημιουργήθηκε η διεθνής οργάνωση ICC (International Christian Concern), η οποία εμφανίζεται ως προστάτης των διωκόμενων χριστιανών. Σύμφωνα με τις διακηρύξεις της, θεωρεί ως μια από τις βασικές απειλές για τους χριστιανούς τον κομμουνισμό. Η οργάνωση αυτή, με έδρα την Πενσυλβάνια, έχει πρόεδρο τον Στίβεν Σνάιντερ και εξαμελές διοικητικό συμβούλιο.

Στις σελίδες όμως των «Concerned Christians» στον κυβερνοχώρο καταγράφεται η προσπάθεια να συσταθεί μια «θυγατρική» οργάνωση στην Αθήνα. Στο Internet υπάρχουν μόνον οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις μελών της ομάδας για την παροχή σχετικών πληροφοριών. Καμιά πληροφορία για την ταυτότητά τους ή τη διεύθυνσή τους δεν μπορεί να αντληθεί από τον κυβερνοχώρο, αφού η σχετική επικοινωνία γίνεται μέσω πολλών κόμβων του Internet, οπότε τα ίχνη τους «εξαυλώνονται». Η επικοινωνία μας μέσω e-mail για την παροχή πληροφοριών σχετικά με την τύχη των μελών της κλειστής ομάδας του Ντένβερ δεν είχε κανένα αποτέλεσμα. Από την άλλη

πλευρά, οι υπεύθυνοι για την καταγραφή των αιρετικών ομάδων, στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών, δήλωσαν πλήρη άγνοια για την παρουσία αυτής της αντιπροσωπείας της νεοσύστατης αίρεσης. Την έλλειψη κάθε σχετικής γνώσης και ενημέρωσης εξέφρασαν και μέλη του παραρτήματος της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων Εσχάτων Ημερών, που έχει έδρα στην Πολιτεία. Β. Γ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΤΟ ΒΗΜΑ, 25-10-1998

Ελλην Μεσσίας, ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΕΠΕΙΔΗ μπορεί, λόγω αργιών και διακοπών, να μην υπέπεσε στην αντίληψή σας το συνταρακτικό γεγονός, σας πληροφορώ ότι ανήμερα τον Δεκαπενταύγουστο αποκτήσαμε κι άλλον αξιωματούχο, ανώτερο από τον πρόεδρο και τον πρωθυπουργό αποκτήσαμε αρχηγό του ελληνισμού. Και μην αναρωτιέστε τι θα κάνει αυτός, το ζήτημα είναι λυμένο: θα περιμένει με το χρυσό κλειδί στο χέρι για ν' ανοίξει πάλι τις πύλες της Παναγίας Σουμελά όχι του αντιγράφου στο Βέρμιο αλλά της γνήσιας, στην Τραπεζούντα.

Νομίζω ότι, πράγματι, μας έλειπε καιρό τώρα τέτοιος αρχηγός. Ο τελευταίος που θυμάμαι ήταν ο Αγαμέμνων. Τον Μεγαλέξαντρο δεν

τον παραδέχονταν οι Λακεδαιμόνιοι, οι βυζαντινοί αυτοκράτορες ήρχον και σε δεκάδες άλλα φύλα πλην των Ελλήνων, οι πατριάρχες επί Οθωμανών ήταν διακοσμητικοί, τους «βασιλείς των Ελλήνων» που εμφανίστηκαν εν συνεχεία δεν τους ήθελαν οι βενιζελικοί. Ίσως αυτή η έλλειψη αναγνωρισμένου στιβαρού ηγέτη 3.200 χρόνια τώρα να εξηγεί και τα πάνω-κάτω της πορείας του ελληνισμού.

Βεβαίως τέτοιοι τίτλοι δεν απονέμονται κατακτώνται: ο Ναπολέων δεν περίμενε τον πάπα, είχε θέσει μόνος επί της κεφαλής του το αυτοκρατορικό διάδημα. Και εν Ελλάδι ουδείς άλλος θα μπορούσε να αποδώσει τέτοιον τίτλο στον εαυτό του, *Επικεφαλής του Ελληνισμού*, και να υφίσταται την καταπόνηση να αναμένει με το χρυσό κλειδί στο χέρι «να το βάλει εκεί, στην Πόρτα της Παναγίας» πλην του κύρη μας, του Αρχιεπισκόπου Χριστοδούλου (πολλά τα έτη), που πήγε να λειτουργήσει στην εν Βερμιά Σουμελά τον Δεκαπενταύγουστο. Είχε και ο Χρ. Σαρτζετάκης την ευκαιρία, προ δεκαετίας, τότε που τον είχαν κρεμάσει την κουδούνα οι Αγιορείτες, αλλά δεν επωφελήθηκε. Μπορεί όμως και να μην ήταν θέλημα Θεού να τεθεί επικεφαλής του ελληνισμού ο κ. Σαρτζετάκης.

Ως επικεφαλής του ελληνισμού, ο κ. Χριστόδουλος τίμησε τη θέση του και την αποστολή του λέγοντας τα γνωστά και πάγια: *Μολών λαβέ· του έλληνας ο τράχηλος ζυγόν δεν υποφέρει· η ελευθερία κατακτάται με θυσία και αίμα· είμαστε λαός ακατάβλητος· οι ισχυροί της Γης μάς αδικούν· οι μεγάλοι αγνοούν τα δίκαια του Ελληνισμού· δεν φοβόμαστε ούτε τη βάρβαρη Ανατολή ούτε την πολιτισμένη Δύση.* Τα γνωστά και πάγια για τα οποία έπαιρνε «Αριστα Δέκα με Τόνο» όταν τα έγραφε στις εκθέσεις του στο δημοτικό σχολείο προ πενήντα ετών.

Ως αρχηγός του ελληνισμού συνεχάρη τον πρόεδρο της Δημοκρατίας και αυτόν της Νέας Δημοκρατίας διότι κουβάλησαν την εικόνα της Παναγίας· ο πρόεδρος της Δημοκρατίας μάλιστα απέσπασε επιπλέον έπαινο διότι είπε και το *Πάτερ Ημών* μακριά από μας οι αθεόφοβοι ηγέτες που σκορπίζουν λεκέδες δεξιά κι αριστερά. Προσευχή, νηστεία, λιτανεία και πατερημά τις «αναδυόμενες αγορές» αυτά τις σώζουν.

Νομίζω ότι προσφάτως ο κ. Χριστόδουλος είχε παρομοιάσει Ελληνες με Εβραίους, αλλά πλέον είμαστε ανώτεροι τούτων: διότι ο Μωυσής ήταν περίπου σύγχρονος των Ατρείδων, άρα 3.200 χρόνια περιμένουν κι αυτοί τον Μεσσία, αλλά σ' αυτούς ακόμη να έρθει. Νομίζω πως τούτη η

εθνική επιτυχία εξηγεί το χαμόγελο ικανοποίησης, το χαμόγελο ευχαριστημένου ανθρώπου που χαρακτηρίζει τον Αρχιεπίσκοπο και όσοι ισχυρίζονται πως είναι απλώς ευχαριστημένος με τον εαυτό του, το λένε επειδή αγνοούν τις «μεγάλες ιδέες» που, κατά δήλωσίν του πάντα, ως επικεφαλής του ελληνισμού διακονεί.

Το μόνο που με ανησυχεί είναι ότι η Τραπεζούντα πέφτει μακρύτερα από την Τροία, και αναρωτιέμαι αν θα αντέξουν οι κκ. Στεφανόπουλος - Καραμανλής να μεταφέρουν με τα χέρια ως εκεί την εικόνα, τον επιτάφιο, την κολυμβήθρα, τα εξαπτέρυγα και τα λοιπά εκκλησιαστικά σκεύη. ΤΟ ΒΗΜΑ, 23-08-1998

Ο ΕΘΝΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΒΛΑΠΤΕΙ ΑΔΙΑΚΡΙΤΩΣ, του Γ. Μπουγγελέκα

Το σχολείο ήταν ανέκαθεν ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο στα χέρια εκείνων που έκαναν τις κυρίαρχες πολιτικές επιλογές. Ιδιαίτερα τα σχολικά εγχειρίδια, απετέλεσαν το ουσιαστικότερο μέσον διάχυσης των απόψεων, από τις οποίες τα ελληνόπουλα, σύμφωνα με τους κρατούντες, έπρεπε να εμφορούνται Πάντα υπηρέτησαν πιστά τόσο «το ιδεολόγημα της εθνικής συνέχειας και ομοιογένειας» του Ελληνικού έθνους όσο και τη «συνακόλουθη ιεράρχηση των πολιτισμών». (Ασκούνη, 2001, σ. 75). ΕΘΝΟΣ ΑΝΑΛΛΟΙΩΤΟ ΚΑΙ ΑΝΕΠΑΦΟ. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως όταν ο

Κωνσταντίνος Παπαρηγόπουλος το 1853 διατύπωσε με κατηγορηματικό τρόπο τη θεωρία της αδιάσπαστης συνέχειας του Ελληνισμού στο έργο του «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», κυριαρχούσαν-ακόμη και στα σχολικά εγχειρίδια της εποχής-οι αντιλήψεις που θεωρούσαν το «Βυζάντιο ως περίοδο δουλείας για το ελληνικό έθνος» (Κουλούρη, 1988, σ. 36) Η άποψη του Παπαρηγόπουλου ότι το Βυζάντιο δεν ήταν ένα εκφυλισμένο υπόλειμμα του Ανατολικού Ρωμαϊκού Κράτους, αλλά αποτελούσε αναβίωση του Ελληνισμού μέσα σε νέα σχήματα, απεδείχθη ηγεμονική στην επιστημονική κοινότητα και ανθεκτική στο πέρασμα του χρόνου. Ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα αντοχής της θεωρίας της συνέχειας του ελληνικού έθνους αποτελεί η κυριαρχία της μέχρι σήμερα στα σχολικά εγχειρίδια. Περιγράφει την εξέλιξη ενός έθνους και «ενός πολιτισμού που περιλαμβάνει τρία στάδια: την αρχαιότητα, το Βυζάντιο και το παρόν» (Ασκούνη, 1997, σ. 455). «Η ελληνικότητα, με την έννοια της ταυτότητας και της συνείδησης, που είναι εθνική, θρησκευτική, γλωσσική και γενικότερα πολιτισμική, περιγράφεται έμμεσα αναλλοίωτη εφόσον γενικώς υπάρχει και επί αιώνες καταφέρνει και διατηρείται “ως προς όλα της τα στοιχεία” μέχρι την επανάσταση και την ίδρυση του ελληνικού κράτους», σημειώνει το βιβλίο της ιστορίας της Γ' γυμνασίου. (Φραγκουδάκη, 1997, σ.352) Στα βιβλία της σχολικής ιστορίας «η αξία της ομοιογένειας συμπληρώνει την αξία της διατήρησης.» (Φραγκουδάκη, 1997, σ.353). Στα εγχειρίδια υπάρχει πλήρης απουσία αναφορών σε «εθνοτικά, θρησκευτικά, γλωσσικά και πολιτισμικά πληθυσμιακά μίγματα που χαρακτηρίζουν όλες τις αυτοκρατορίες, εξίσου τη βυζαντινή και την οθωμανική.» (Φραγκουδάκη, 1997, σ.353). Όταν η Θεσσαλονίκη, μετά τους βαλκανικούς πολέμους, εντάχθηκε στο ελληνικό κράτος, το εβραϊκό στοιχείο πλειοψηφούσε στη σύνθεση του πληθυσμού της πόλης (Φραγκουδάκη, 1997, σ. 395). Το συμβάν αποκρύπτεται, ενώ επρόκειτο για μια από τις σημαντικότερες «εβραϊκές κοινότητες της νοτιοανατολικής Ευρώπης» (Μαργαρίτης, 2005, σ.13). Η εθνική ανομοιογένεια έπρεπε με κάθε τρόπο να αποσιωπηθεί, γιατί για τα σχολικά εγχειρίδια είναι εμπόδιο στην ειρηνική επιβίωση του κράτους. Ιδεολογικό παράγωγο αυτών των απόψεων υπήρξε η Μεγάλη Ιδέα. Η μνεία της στο βιβλίο της ΣΤ' δημοτικού

«ως ανασύσταση της βυζαντινής αυτοκρατορίας γίνεται χωρίς άλλο σχόλιο καθώς και η αποκλειστικά θετική της παρουσίαση, χωρίς καμία νύξη στις αρνητικές πλευρές της ιδεολογικής της λειτουργίας απέναντι στα λαϊκά στρώματα ή στις τρομερές ήττες του ελληνικού κράτους, στις οποίες (το) οδήγησε» (Φραγκουδάκη, 1997, σ.365). Χριστιανοί και μουσουλμάνοι ξεριζώθηκαν και «η Ελλάδα και η Τουρκία απέκτησαν έτσι ένα πλήθος χαμένων πατρίδων» (Μαργαρίτης, 2005, σ. 12). Παράλληλα, τα σχολικά εγχειρίδια υπέπεσαν σε σημαντικές αντιφάσεις. Έτσι ενώ δηλώνεται «η οικονομική ανάπτυξη» και «η άνθιση της παιδείας», ενώ παρουσιάζεται χάρτης των ελληνικών σχολείων από τον 17ο αιώνα, από την άλλη αφήνεται να εννοηθεί ότι «η οθωμανική αυτοκρατορία εμπόδιζε γενικά την ανάπτυξη της παιδείας» (Φραγκουδάκη, 1997, σ.357), με αποτέλεσμα να υπονοείται η λειτουργία του «κρυφού σχολείου». Η αξία του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού, κατά τα εγχειρίδια, βρίσκεται στη σχέση του με τον αρχαίο, ο οποίος «παρουσιάζεται ως θεμελιώδης αναφορά του εθνικού εαυτού με αξία μοναδική και ανεπανάληπτη, αλλά ταυτόχρονα και ως κοιτίδα του σύγχρονου πολιτισμού στους τομείς της επιστήμης, της τέχνης, των ιδεών.» (Ασκούνη, 1997, σ. 448). Η τέτοια αντιμετώπιση οδηγεί σε μια «σταθερά επαναλαμβανόμενη, σαφή ή λανθάνουσα, κατάταξη των λαών και των πολιτισμών τους σε μια ιεραρχική κλίμακα που αποδίδει στη δυτική Ευρώπη την πρώτη θέση» (Ασκούνη, 2001, σ. 77) και μέσω αυτής της κατάταξης ο ελληνικός πολιτισμός, ως πηγή του ευρωπαϊκού, να βρίσκεται στο πιο ψηλό σκαλί του βάρθρου των πολιτισμών του κόσμου. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΑΣ ΑΦΟΡΟΥΝ. Αυτή η παρουσίαση του Ελληνικού έθνους και του Ελληνικού πολιτισμού δεν είναι άμοιρη επιπτώσεων τόσο στους αλλοεθνείς, όσο και στους Έλληνες μαθητές. Η εικόνα των άλλων εθνών, όπως διαμορφώνεται από τα σχολικά βιβλία «είναι κατοπτρική εικόνα του εθνικού εαυτού» (Φραγκουδάκη, 1997, σ. 395), δηλαδή ο τρόπος που βλέπουμε τον εαυτό μας είναι αποφασιστικής σημασίας για τον τρόπο που βλέπουμε, αξιολογούμε και κρίνουμε τους «άλλους». Αυτή η αντίληψη θεωρεί και τα άλλα έθνη ως “φυσικά” διακριτές και ομοιόμορφες εσωτερικά ομάδες ενώ παράλληλα αρνείται κάθε αλληλεπίδραση, που είναι βασικό χαρακτηριστικό της εξέλιξης. Αγνοεί πως ακόμα και αυτή η «ποικιλομορφία των πολιτισμών[...] δεν οφείλεται τόσο στην απομόνωση των ομάδων όσο στις σχέσεις που τις ενώνουν» (Levi-Strauss, 2003, σ. 37). Το αποτέλεσμα των περιεχομένων των εγχειριδίων και της διδασκαλίας, που τα συνοδεύει στις σχολικές τάξεις, είναι η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός «όσων δεν ταυτίζονται με το “καθαρό” εθνικό πρότυπο, ακριβώς λόγω της “διαφοράς” τους». (Ασκούνη, 2001, σ. 82) «Τα παιδιά των μεταναστών, των μειονοτήτων, των “ξένων” θεωρούνται, πριν απ’ όλα και αναγκαστικά, ομοιόμορφοι φορείς του δικού τους “διαφορετικού” πολιτισμού, τα χαρακτηριστικά του οποίου περιγράφονται από τη σκοπιά και με βάση τις αξίες του κυρίαρχου δικού μας πολιτισμού.» (Ασκούνη, 2001, σ. 88). Έτσι παραβλέπονται οι εσωτερικές-ταξικές, φυλετικές και πολιτισμικές-διαφοροποιήσεις μέσα στα πλαίσια των διαφόρων μειονοτήτων. «Απολυτοποιούνται και παγιώνονται οι εθνικές διαφορές» (Ασκούνη, 2001, σ. 82) και παραγνωρίζεται ο δυναμικός χαρακτήρας της όποιας ταυτότητας-επομένως και της εθνικής-που της δίνει τη δυνατότητα της διαρκούς διαπραγμάτευσης και επανερμηνείας των στοιχείων, που τη συγκροτούν. Διαφοροποιήσεις και επαναδιαπραγματεύσεις που-σε πείσμα των εγχειριδίων-πραγματοποιούνται αενάως μέσα στο- επίσης μεταβαλλόμενο- ιστορικό και κοινωνικό περιβάλλον. Από την άλλη μεριά η εικόνα που εισπράττουν τα ελληνόπουλα για το έθνος τους μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια, διαμορφώνεται από ανακριβείς και αντιφατικές πληροφορίες. Μαθαίνουν ότι οι σχέσεις του ελληνικού έθνους με τους εθνικούς άλλους ήταν πάντα συγκρουσιακές και ότι απ’ αυτούς τίποτα θετικό δεν αξίζει να αντλήσουμε. Το μόνο καθήκον που έχουμε απέναντί τους είναι να αμυνθούμε. Διαμορφώνουν την άποψη ότι οι Έλληνες δεν έχουν-η τουλάχιστον δεν πρέπει να έχουν-κοινωνικές, θρησκευτικές, φυλετικές η ακόμα και ταξικές διαφορές. Συμφωνά με τα εγχειρίδια όποτε συνέβη κάτι τέτοιο το έθνος ζημιώθηκε. Αποτέλεσμα

όλων αυτών είναι να καλλιεργείται στα παιδιά η άποψη ότι είναι εθνική αρετή «η μη εξέλιξη, μη επίδραση, μη αλλαγή». Να μην ασκούνται στην ιστορική κριτική σκέψη. Να εμποδίζονται να συνειδητοποιήσουν ότι η ιστορία είναι διαρκής ανασύνθεση του παρελθόντος. Να αδυνατούν να αντιληφθούν θετικά τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές με τους γειτονικούς κυρίως λαούς. (Φραγκουδάκη, 1997, σ. 400). 3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ. Ο Κλωντ Λέβι Στρώς υποστηρίζει πως η τάση να απορρίπτουμε ότι δεν ταυτίζεται με αυτά που ταυτιζόμαστε, έχει γερά ψυχολογικά θεμέλια. Μας θυμίζει πως «η αρχαιότητα συνέχεε στο ίδιο όνομα, “βάρβαρος”, ότι δε μετείχε στον ελληνικό (και κατόπιν ελληνορωμαϊκό) πολιτισμό». Σημειώνει πως «η ανθρωπότητα» συνηθίζει πολλές φορές να « σταματά στα όρια της φυλής, της γλωσσικής ομάδας, μερικές φορές ακόμα και του χωριού» και καταλήγει με καυστικότητα: «βάρβαρος είναι πρώτα πρώτα ο άνθρωπος που πιστεύει στη βαρβαρότητα» (Levi-Strauss, 2003, σ. 40) *Το άρθρο στηρίχθηκε σε εργασία που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της θεματικής ενότητας «Πολιτισμικές διαφορές και κοινωνικές ανισότητες» του Ε.Α.Π..

** Ο Γιώργος Κ. Μπουγελέκας είναι εκπαιδευτικός.

«Επιστημονικός» εθνικισμός Η αντίδραση στην επίσκεψη του Πάπα και η πιο πρόσφατη συζήτηση γύρω από τους εξοπλισμούς (Eurofighter κ.λπ.) μπορεί να θεωρηθεί ως μία πρακτική πλευρά ή η άκρη του παγόβουνου σε αυτό που θα μπορούσε να αποκληθεί ελληνικός «επιστημονικός εθνικισμός» ή «εθνικισμός της διανόησης». Οι διάφορες εκφάνσεις αυτού του ιδιότυπου εθνικισμού, του ντυμένου με επιστημονικά ρούχα ή... άμφια, έχει ως κοινά χαρακτηριστικά τον έντονο ελληνοκεντρισμό, την ξενοφοβία και μισαλλοδοξία, την πυγμή έναντι της Τουρκίας, την απειλητική στάση και υπεροψία (ακόμη και τον καμουφλαρισμένο επεκτατισμό) έναντι όλων των γειτόνων (πλην της Σερβίας), την αντιπαλότητα έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των ΗΠΑ ή της «Δύσης» και της Ευρώπης γενικότερα. Υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερις σχολές σκέψης επιστημονικού εθνικισμού στη χώρα μας: (1) ο ακραιφνής «επιστημονικός» εθνικισμός, (2) ο θρησκευτικο-πολιτισμικός εθνικισμός της νεοορθοδοξίας, (3) η εθνοκεντρική γεωπολιτική του πολέμου και (4) η εθνική στρατηγική της ισχύος. Εκ πρώτης όψης, η τέταρτη σχολή φαντάζει πιο πειστική και ορθολογική από τις άλλες τρεις (εθνικισμό, νεοορθοδοξία, γεωπολιτική του πολέμου). Γιατί βέβαια είναι διαφορετικό να δηλώνεις πως ζεις σε έναν δύσκολο και άναρχο κόσμο, μία επικίνδυνη γειτονιά και κάνεις ό,τι μπορείς για να επιβιώσεις, από το να λες πως είσαι ό,τι εκλεκτότερο έχει διανοηθεί η φύση ή ο Θεός και κάνεις ό,τι μπορείς για να αμυνθείς έναντι όλων που σε φθονούν και σε ζηλεύουν για την άφθαστη πολιτισμική και διανοητική υπεροχή σου. Ή, πάλι, ότι δεν έχεις άλλη επιλογή από τον πόλεμο (η θέση του φιλοσόφου Π. Κονδύλη) και μάλιστα το μαζικό πλήγμα κατά της Τουρκίας και αυτό το τεκμηριώνεις με όρους γερμανικής γεωπολιτικής του Μεσοπολέμου. Ωστόσο και η σχολή της στρατηγικής της ισχύος είναι και αυτή εθνικιστική και αυτό γιατί, μεταξύ άλλων, έχει υποπέσει σε μία σειρά από ανεπίτρεπτα ολισθήματα για επιστημονικό λόγο.

Πρώτον, βρίσκεται εγκλωβισμένη στην πεπαλαιωμένη στρατηγική της ψυχροπολεμικής εποχής που, σημειωτέον, ούτε τότε αποτελούσε πειστικό γνώμονα θεωρίας και πολιτικής. Συγκεκριμένα, δεν αντιλαμβάνεται την ανασφάλεια και την αντιπαλότητα που δημιουργεί με τις απειλές που προτείνει, τους εχθρικούς άξονες και συμμαχίες ή με τους εξοπλισμούς. Ο αντίπαλος μοιραία θα αντιδράσει ανάλογα, με αποτέλεσμα να γίνει ακόμη πιο επίφοβος ειδικά όταν είναι ήδη ισχυρότερος, όπως η Τουρκία και θα καταλήξουμε έτσι στον φαύλο κύκλο μίας «κούρσας εξοπλισμών». Δεύτερον, θεωρεί ότι το παν για την ασφάλεια είναι η στρατιωτική ισχύς και πως μόνον η στρατιωτική υπεροχή ή ισορροπία εξασφαλίζει την ειρήνη. Τρίτον, είναι όπως και οι

άλλες τρεις σχολές σαφώς εθνοκεντρική (πάντοτε καλοί και δίκαιοι εμείς κάκιστοι και άδικοι όλοι οι άλλοι). Τέταρτον, έχει περιορισμένη γνώση της τουρκικής πλευράς και των τουρκικών θέσεων. Δίνει άλλωστε σημασία μόνο στη στρατιωτική πλευρά της Τουρκίας, στους εξοπλισμούς της, στη διάταξη των δυνάμεών της κ.λπ. και όχι στους φόβους της, στην αίσθηση απειλής που έχει (το γνωστό παρανοϊκό μεν αλλά υπαρκτό σύνδρομο των Σεβρών), στο πρόβλημα εθνικής ταυτότητας που τη συγκλονίζει (Ισλάμ, Κούρδοι, οικονομία κ.λπ.). Σε τελική ανάλυση, δεν υπάρχει τίποτε το πιο πρακτικό για την εξωτερική πολιτική της χώρας μας από την καλή θεωρία. Ισχύει βέβαια και το αντίστροφο· ο «επιστημονικός» εθνικισμός που αναφέραμε, σε όλες τις εκδοχές του, οδηγεί νομοτελειακά σε αποτυχίες και αυτοπαγιδεύσεις για την Ελλάδα.

Ο Αλέξης Ηρακλείδης είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Πάντειου Πανεπιστημίου.

ΤΑ ΝΕΑ , 31/05/2001

ΕΘΝΙΚΙΣΤΕΣ Ή ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ;

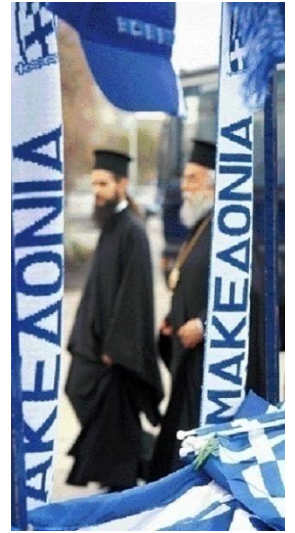
Πατριωτισμός, εθνικισμός, σοβινισμός

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ

Στην αρχή το θέμα ήταν σύνθετο: αφορούσε τον αλυτρωτισμό των εθνικιστών της πΓΔΜ, τις απειλές κατά της Ελλάδας, καθώς και τη χρήση ελληνικών εθνικών συμβόλων. Μετά την ενδιάμεση συμφωνία του 1995 το ζήτημα που διχάζει σήμερα είναι το όνομα. Γιατί όμως αντιδρά η Ελλάδα στον αυτοπροσδιορισμό της πΓΔΜ ως «Δημοκρατίας της Μακεδονίας»; Ποιο εθνικό της συμφέρον βλάπτεται; Κινδυνεύουν η πολιτιστική μας κληρονομιά και τα εθνικά μας σύμβολα να «αλωθούν» από τους γείτονες Σκοπιανούς ή μήπως η πολιτική που ακολουθεί η ελληνική κυβέρνηση στο θέμα της ονομασίας χαϊδεύει το εύκολο πάθος και τον εθνικισμό - μεγάλου μέρους της κοινής γνώμης - αλλά αγνοεί το εθνικό συμφέρον; Τα συλλαλητήρια την περασμένη Τετάρτη - και άλλες παρομοίου περιεχομένου εκδηλώσεις - περιεγράφησαν περισσότερο με όρους «εθνικιστικού παραληρήματος» παρά πατριωτικής έξαρσης. Ποια είναι λοιπόν η εννοιολογική διαφορά μεταξύ πατριωτισμού και εθνικισμού; Είμαστε, εν κατακλείδι, εθνικιστές ή πατριώτες; Στην έξοδό του από το Προεδρικό Μέγαρο, την περασμένη Τρίτη, ο πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ Αλέξης Τσίπρας μίλησε για την ανάγκη ενός «νέου πατριωτισμού» που θα ορίζεται με διαφορετικά κριτήρια, φέρνοντας ως παραδείγματα τη μη συμμετοχή ελλήνων στρατιωτών σε αποστολές σε ξένες χώρες και τη μη εκχώρηση της εκμετάλλευσης εθνικών πόρων σε αυτό που θα ονομάζαμε «ξένα συμφέροντα». Μέσα στη συγκυρία της κρίσης του «μακεδονικού» ζητήματος, ο «νέος πατριωτισμός» φαινόταν να αντιπαρατίθεται, έστω και υπόρρητα, προς έναν «παλαιό πατριωτισμό», εκείνον που θα εξέφραζε το συλλαλητήριο της επόμενης μέρας. Ή μήπως θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για έναν «αριστερό πατριωτισμό» έναντι ενός «δεξιού εθνικισμού»; Γιατί βεβαίως το συλλαλητήριο της Τετάρτης και εκείνα των αρχών της δεκαετίας του '90 περιγράφηκαν περισσότερο με όρους «εθνικιστικού παραληρήματος» παρά πατριωτικής έξαρσης. Ωστόσο ποια είναι η εννοιολογική διαφορά μεταξύ πατριωτισμού και εθνικισμού; Είναι σωστή η διάκριση ανάμεσα σε έναν «καλό» εθνικισμό, που ονομάζεται «πατριωτισμός», και έναν «κακό» εθνικισμό, που έχει πολλές ποικιλίες, με κυρίαρχες εκείνες του

ρατσισμού και του σωβινισμού; Είναι γνωστή η ρήση του Ντε Γκωλ, που φαίνεται να απαντά σε αυτό το ερώτημα: «Πατριωτισμός είναι όταν βάζεις πάνω απ' όλα την αγάπη για τη χώρα σου. Εθνικισμός είναι όταν βάζεις πάνω απ' όλα το μίσος για τις άλλες». Είναι γνωστό επίσης ότι ο όρος «σωβινισμός» σημαίνει τον υπερβολικό, πολεμοχαρή και φανατικό εθνικισμό και προέρχεται από τον γραφικό, ξεχασμένο ήδη στην εποχή του, γάλλο στρατιώτη της εποχής του Ναπολέοντα, τον Nicolas Chauvin. Εν τούτοις σήμερα ο όρος «εθνικισμός» χρησιμοποιείται ως συνώνυμος του όρου «σωβινισμός», κάτι που δεν είναι ακριβές. Ο εθνικισμός είναι μια σύγχρονη ιδεολογία που συνδέεται με τη νεωτερικότητα, δηλαδή με όλους τους ιστορικούς μετασχηματισμούς που συνέβησαν στη Δ. Ευρώπη από τον 16ο ως τον 18ο αι. - προτεσταντισμός, καπιταλισμός, διαφωτισμός, εκβιομηχάνιση. Οι εθνικισμοί μεταξύ 1820 και 1920 άλλαξαν τη μορφή του Παλαιού Κόσμου στο δυτικό ημισφαίριο, επιβάλλοντας μάλιστα τον τρόπο που σήμερα αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο. Σύμφωνα με έναν από τους γνωστότερους μελετητές του εθνικισμού, τον Elie Kedourie, «η θεωρία αυτή υποστηρίζει ότι η ανθρωπότητα εκ φύσεως συγκροτείται από έθνη, πως τα έθνη χαρακτηρίζονται από γνωρίσματα συγκεκριμένα και εμπειρικά διαπιστώσιμα και πως, πέρα από την εθνική αυτοδιάθεση, δεν νομιμοποιείται κανένας άλλος τύπος διακυβέρνησης». Το εντυπωσιακότερο με τον εθνικισμό είναι ότι, σε αντίθεση με άλλες ιδεολογίες, απέκτησε καθολική και παγκόσμια ισχύ, και συνδυάστηκε, λόγω της χαμαιλέοντικης προσαρμοστικότητάς του, με άλλες, αντιφατικές μεταξύ τους ιδεολογίες, όπως ο φασισμός, ο φιλελευθερισμός και ο κομμουνισμός. Το ερώτημα που τίθεται επίσης σχετικά με τον εθνικισμό είναι πώς οι άνθρωποι είναι έτοιμοι να θυσιάσουν τη ζωή τους για μια «φανταστική κοινότητα» όπως το έθνος. Το έθνος εμπνέει πράγματι αγάπη που μπορεί να οδηγήσει στην αυτοθυσία. Και μάλιστα η θυσία αυτή αποκτά ακόμη μεγαλύτερη ηθική βαρύτητα αν συνυπολογίσουμε το γεγονός ότι η πατρίδα δεν είναι ζήτημα ατομικής επιλογής. Στο λεξιλόγιο του εθνικισμού το «ανήκειν» σε ένα έθνος αποτελεί «φυσική» ιδιότητα και τα μέλη του έθνους συνδέονται μεταξύ τους με ένα είδος συγγενικού δεσμού, νιώθουν μεταξύ τους αδέρφια, χωρίς να χρειαστεί να συναντήσει ποτέ ο ένας τον άλλον. Μέσα από μια υπερταξική αλληλεγγύη, που παραβλέπει τις ανισότητες και την εκμετάλλευση που υπάρχουν σε όλες τις κοινωνίες, τα μέλη του έθνους αυτοπροσδιορίζονται ως μια μεγάλη οικογένεια. Γι' αυτόν τον λόγο άλλωστε, παρά την πολιτισμική και πολιτική συγκρότηση των εθνών, η έμφαση, τουλάχιστον σε ρητορικό και φανταστικό επίπεδο, τοποθετείται στους «δεσμούς αίματος».

Θεωρούμε ότι η αγάπη προς το έθνος, την πατρίδα, συνιστά τον πατριωτισμό. Η προφανής αυτή ερμηνεία μάς κάνει εν τούτοις να ξεχνάμε ότι ο σύγχρονος πατριωτισμός συνδέεται πρωτίστως με το νεωτερικό, συγκεντρωτικό κράτος και ότι η πρωτότυπη ιδέα του γεννήθηκε κατά την ιστορική στιγμή της μετατροπής των υπηκόων σε πολίτες, στη μετάβαση από το απολυταρχικό Παλιό Καθεστώς στη νεωτερική δημοκρατική πολιτεία. Θα μπορούσαμε βεβαίως να αποδεχθούμε ότι ο πατριωτισμός, ως αγάπη για την πατρίδα και ζήλος για την υπεράσπισή της, αποτελεί διαχρονικό και οικουμενικό συναίσθημα. Το περιεχόμενό του ωστόσο και το ποιος θεωρείται πατριώτης σε κάθε ιστορική περίοδο διαφοροποιούνται. Ο ελληνο-ρωμαϊκός πατριωτισμός της «πατρίδος» και της «patria» ήταν η πίστη στην πόλη και όχι στο έθνος. Ο γιακωβινικός, λαϊκός πατριωτισμός, που δημιουργήθηκε στη Γαλλική Επανάσταση, είχε πολιτική και όχι πολιτισμική βάση. Στη συνέχεια ο εκδημοκρατισμός της πολιτικής ενίσχυσε, και συχνά δημιούργησε, τον κρατικό πατριωτισμό. Στο νέο σύστημα των εθνών-κρατών που οικοδομούνται τον 19ο και 20ό αιώνα, οι κυβερνήσεις ζητούν από τους πολίτες τους ενεργό πατριωτισμό, ο οποίος εξασφαλίζεται ακριβώς μέσω της

προσήλωσης στο έθνος. Η αφοσίωση στο έθνος μεταφράζεται συνεπώς σε νομιμοφροσύνη προς το κράτος. Τα κράτη άλλωστε έχουν κάθε συμφέρον να επιτύχουν την κοινωνική συνοχή, ενισχύοντας τα συναισθήματα και τα σύμβολα της εθνικής κοινότητας και ενδυναμώνοντας τον κρατικό πατριωτισμό.

Σήμερα εξάλλου όλο και συχνότερα τα όρια του πατριωτισμού προσδιορίζονται από τα κρατικά σύνορα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πατρίδα έχει εδαφικότητα. Αυτό όμως που αξίζει να επισημανθεί είναι ότι η ιστορικότητα προσαρμόζεται στην κρατική εδαφικότητα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταξύ των επιχειρημάτων στη σύγχρονη «μακεδονική διαμάχη» συγκαταλέγονται και εκείνα που προσδιορίζουν αν τα κέντρα της αρχαίας Μακεδονίας βρίσκονταν εκτός ή εντός των σημερινών ελληνικών συνόρων. Η ίδια επιχειρηματολογία ωστόσο αναφέρεται σε πολιτισμική συνέχεια, η οποία προφανώς δεν ταυτίζεται με κρατικά σύνορα. Οι ποικίλες αντιφάσεις που παρατηρούνται στη σημερινή συγκυρία οφείλονται, μεταξύ άλλων, και στο γεγονός ότι η διευρυμένη αντίληψη του έθνους που είχε παραδοσιακά ο ελληνικός εθνικισμός (διασπορά, ομογένεια, αλύτρωτες περιοχές) συγκρούεται με τον πραγματιστικό κρατικό πατριωτισμό του σύγχρονου ελληνικού έθνους-κράτους. *Η κυρία Χριστίνα Κουλούρη είναι καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.*

Το ΒΗΜΑ, 09/03/2008

Εθνικισμός και Εθνικός Μύθος, του Συγγραφέα Δημήτρη Λιθοξόου

Κεντρικό πυρήνα της εθνικιστικής ιδεολογίας αποτελεί η ιδέα της ύπαρξης μίας αθάνατης κοινότητας: του έθνους.

Για τον εθνικισμό, το έθνος δεν είναι μόνο η σημερινή υπαρκτή και οργανωμένη κοινότητα γλώσσας, κουλτούρας, πολιτισμού και οικονομικής ζωής, η κρατικά συγκροτημένη ή η επιθυμούσα τη χωριστή κρατική συγκρότηση. Για τον εθνικισμό το έθνος ταξιδεύει μέσα στο χρόνο. Υπάρχει ένας “ιστορικός χώρος” εντός του οποίου πραγματοποιείται αυτό το ταξίδι και του οποίου τα όρια θεωρούνται ελαστικά και διευρυνόμενα.

Το έθνος λογίζεται σαν ένας ζωντανός οργανισμός. Η ζωή των επιμέρους φθαρτών κυττάρων – μελών του δεν έχει σημασία. Τα ίχνη των εθνών χάνονται στο παρελθόν και κατά προτίμηση (εκτός εάν αυτό δεν είναι δυνατόν) στη βαθιά αρχαιότητα. Ανεξάρτητα από τρόπους παραγωγής και διανομής του πλούτου, μορφές διακυβέρνησης και εναλλαγής πολιτισμών, η ουσία του έθνους, η “ψυχή του” παραμένει αναλλοίωτη.

Πάνω σε αυτή την ιδέα δομείται ο εθνικός μύθος. Τα υλικά του εθνικού μύθου βρίσκονται ή αναζητούνται στην ιστορία. Το οικοδόμημα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο στέρεο. Οι αυθαίρετες ή και παράλογες ερμηνείες των γεγονότων, είναι βεβαίως προτιμότερες από τη χάλκευση των στοιχείων, καθώς παρουσιάζουν μεγαλύτερη αντοχή στις ιδεολογικές επιθέσεις των αντίπαλων εθνικισμών.

Οι ψηφίδες αυτού του μυθικού ψηφιδωτού συναρμολογούνται μέσα στο διάβα του χρόνου από τους εθνικιστές διανοούμενους. Ανάμεσά τους υπάρχουν οι μεγάλοι δημιουργοί, οι εμπνευσμένοι αφηγητές, οι πρωτομάστορες.

Κάθε έθνος έχει τους δικούς του Παπαρηγόπουλους. Κοντά τους βρίσκονται οι επιδέξιοι τεχνίτες οι καλύτεροι των ειδικών, οι γλωσσολόγοι, λαογράφοι, ανθρωπολόγοι, αρχαιολόγοι, ιστορικοί: ο Χατζιδάκης, ο Πολίτης, ο Κουγέας, ο Ανδριώτης, ο Κυριακίδης, ο Κούμαρης, ο Ζακυθηνός, ο Τριανταφυλλίδης...

Κι ακολουθούν οι φανατικοί και συνήθως ημιμαθείς ερασιτέχνες “λόγιοι πατριώτες”, οι γραφικές φιγούρες του πνευματικού επαρχιωτισμού: στρατιές δασκάλων, παπάδων, δικηγόρων, αξιωματικών, πολιτευτών και δημοσιογράφων.

Κάθε έθνος έχει τους δικούς του κρατικούς λειτουργούς, τους επαγγελματίες αναπαραγωγούς και συντηρητές του εθνικού μύθου. Αυτούς που τρέφουν και τρέφονται από τον εθνικισμό. Τους Παπαθεμελήδες, Μάρτηδες, Μέρτζους, Καργάκους, Βακαλόπουλους, Χριστόδουλους.

Η ιστορία που γράφεται με αυτό τον τρόπο είναι ένας μεγάλος μύθος. Περιγράφει τα κατορθώματα των προγόνων και τις νίκες τους επί των εχθρών. Η ύπαρξη των εχθρικών κρατών, τα οποία περικυκλώνουν και επιβουλεύονται το “δικό μας” έθνος, είναι το κεντρικό στοιχείο του μύθου.

Η εθνική ιστορία αποτελεί τη διδακτέα ύλη του εκπαιδευτικού συστήματος και το σύνολο σχεδόν της ιστορικής βιβλιογραφίας. Με αυτή διαπαιδαγωγούνται οι νεώτερες γενεές και συμφιλιώνονται με τους γεννήτορες. Η αρχαϊκή λατρεία των προγόνων μετασχηματίζεται στις μοντέρνες κοινωνίες σε εθνική ιστορία, σε εθνικό δηλαδή μύθο, που συγκινεί, γοητεύει, διδάσκει και παροτρύνει. Το βάρος της εθνικής κληρονομιάς θέτει έτσι τη σύγχρονη κοινότητα μπροστά σε νέα καθήκοντα. Αυτή, όπως και κάθε μέλος της, αποδεχόμενη την εθνική ιστορία, οφείλει πλέον ένα χρέος προς τους νεκρούς. Είναι θέμα τιμής να σταθείς αντάξιος αυτής της κληρονομιάς και να οδεύσεις προς τη θυσία.

Η εθνική συνείδηση αποτελεί καθαρά ζήτημα ιδεολογίας. Για την απόδειξη του ισχυρισμού, ας αναλογιστούμε πως η μεγάλη πλειοψηφία των υπηκόων του ελληνικού κράτους, που από τον ένα ή και από τους δύο γονείς δεν είναι παλιοελλαδίτες ή προσφυγικής καταγωγής Ρωμιοί, σε όλους τους πιθανούς συνδυασμούς που αυτό μπορεί να συμβεί (: γάμοι με Αρβανίτες, Μακεδόνες, Βλάχους, Καραμανλήδες, Αρμένιους, ή σπανιότερα με Τσιγγάνους ή Εβραίους), μετά από την υποχρεωτική εννιάχρονη σχολική εκπαίδευση, αισθάνονται περήφανοι που είναι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων.

Ο εθνικισμός αποτελεί μια καθολική ιδεολογία που προσφέρει μία συλλογική ταυτότητα. Σαν ιδεολογία, μέσα στην ιστορία της ανθρωπότητας, είναι πρόσφατη και πρωτοεμφανίζεται στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Αποτελεί την ιδεολογία της αστικής τάξης μετά την πτώση των αυτοκρατοριών, την ιδεολογία των σύγχρονων αστικών κρατών.

Η λόγια επεξεργασία και η ανάδειξη μέσω των μηχανισμών του κράτους μιας διαλέκτου ή ενός ιδιώματος, σε επίσημη γλώσσα, υπήρξε αναγκαία τόσο για την αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς όσο και για την πολιτική ενοποίηση.

Οι κοινωνικές ανισότητες θεωρούνται λάθη, παρεκτροπές ή προσωρινές παρενθέσεις. Τα μέλη της κοινότητας παρέρχονται, αλλά το πνεύμα της συλλογικότητας παραμένει. Η θυσίες αποκτούν νόημα προκειμένου το έθνος να εκσυγχρονιστεί και να ανταγωνιστεί από καλύτερη θέση τα άλλα έθνη. Η πολιτική διχόνοια θεωρείται εθνικό μειονέκτημα, που οδηγεί συνήθως σε καταστροφές. Το έθνος ενωμένο μπορεί να μεγαλοουργήσει.

Η ελληνική ιστορία ταυτίζεται με τον ελληνικό εθνικό μύθο. Οι σημερινοί έλληνες υπήκοοι θεωρούνται απόγονοι των πολιτών των αρχαίων ελληνικών πόλεων. Ο νεκροθάφτης του Ελληνισμού, το ορθόδοξο Βυζάντιο, εμφανίζεται ως ο συνεχιστής του αρχαίου ελληνικού πνεύματος και το νεοελληνικό κράτος σαν κληρονόμος της περιουσίας των νεκρών.

Αν κάτι δεν έχει σχέση με την επίσημη ελληνική ιστορία, είναι τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά το παρελθόν σε αυτό το γεωγραφικό χώρο.

Το ίδιο βέβαια που συμβαίνει στην Ελλάδα, για να μιλήσουμε για τους γείτονες, παρατηρείται αναμφίβολα σε όλες τις βαλκανικές χώρες. Το ίδιο ακριβώς πλαίσιο, η ίδια ιδεολογία: το ταξίδι στο παρελθόν, η διεκδίκηση του ιστορικού χώρου, η κατασκευή τίτλων ιδιοκτησίας, η διαμάχη για

την κληρονομιά των νεκρών. Παρόμοιοι εθνικοί μύθοι περιγράφονται στα σχολικά εγχειρίδια των γειτόνων. Μεγάλες ιδέες, αλυτρωτικές κραυγές, κρατικές προπαγάνδες.

Το πρόσωπο του εθνικισμού σε τελευταία ανάλυση είναι το ίδιο παντού. Και αυτό φαίνεται καθαρά όταν κοιτάζουμε τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τον αντίπαλο μέσα στο γήπεδο του. Τις σχέσεις δηλαδή του κυρίαρχου κρατικού εθνικισμού με τις εθνικές μειονότητες που βρίσκονται εντός των συνόρων.

Η ενσωμάτωση του ατόμου στην κοινωνία δεν είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης του, αλλά μια βίαιη διαδικασία που ξεκινάει με τη γέννηση του. Οι προσωπικές επιλογές είναι σε μεγάλο βαθμό προκαθορισμένες κι ανεξάρτητες από τη θέληση του. Οι όροι της υλικής ζωής θέτουν το πλαίσιο.

Η εθνική συνείδηση, παρά τις ρητορικές διακηρύξεις, δεν είναι εντέλει ζήτημα αυτοκαθορισμού, αλλά ένας αναπόφευκτος ετεροκαθορισμός σε σχέση με μια κοινωνία που ξέρει να περιθωριοποιεί.

Τα σημερινά κρατικά σύνορα στη χερσόνησο του Αίμου είναι προϊόν δύο βαλκανικών και δύο παγκοσμίων πολέμων. Οι επιθυμίες των γηγενών πληθυσμών δεν λήφθηκαν υπόψη. Κανένα δημοψήφισμα δεν πραγματοποιήθηκε σχετικά με τις επιλογές των αλλοφώνων. Τα εκάστοτε ισχυρότερα κράτη έπαιρναν κάποιες επαρχίες από τους ηττημένους γείτονες, που καραδοκούσαν για τη ρεβάνς.

Οι μειονότητες εδώ και δεκαετίες αποτελούν το μήλο της Έριδος μεταξύ των εθνικισμών. Η πρόταση των βαλκανικών κρατών προς τις μειονότητες ήταν παντού η ίδια: καθεστώς στρατιωτικής κατοχής μέχρι την ολοκληρωτική ενσωμάτωση ή αναγκαστική προσφυγιά. Η υπεράσπιση των μειονοτικών δικαιωμάτων θεωρήθηκε εθνική προδοσία.

Ο εθνικισμός χαρακτηρίζεται από το ψέμα και την υποκρισία. Έχει δύο πρόσωπα και διατηρεί ζωντανό το φαρισαϊκό πνεύμα. Η συστηματική κριτική στον εθνικισμό και η φθορά της ψυχής του, δηλαδή του εθνικού μύθου, δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε η κατάθεση της πρότασης για την υπέρβαση των συνόρων και τη δημιουργία μιας ενιαίας πολυπολιτισμικής Ευρώπης, να μη φαντάζει σαν ουτοπία.

Φονταμενταλισμός ο Μεγάλος Εχθρός

Ο μεγάλος εχθρός της διεθνούς ειρήνης και της ασφάλειας όπως φάνηκε με το φορικό χτύπημα στη Νέα Υόρκη δεν είναι όπως πολλοί πιστεύουν η τρομοκρατία, ούτε βέβαια το Ισλάμ. Είναι όλα τα είδη του φονταμενταλισμού που τρέφουν το μίσος και την απύθμενη εχθρότητα για τον Άλλο. Αν όμως επικρατήσει η άποψη περί τρομοκρατίας ή περί Ισλάμ, τότε η ζημία διεθνώς θα είναι ανυπολόγιστη και, το κυριότερο, δεν θα είναι πειστική διανοητικά και ηθικά. Η τρομοκρατία ως η χρήση βίας έναντι και αθώων με στόχο την αύξηση του κόστους στον αντίπαλο και τον εκφοβισμό για πολιτικούς στόχους, όσο και αποκρουστική να είναι που βέβαια είναι, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να θεωρείται η μόνη στρατηγική για ένα λαό *in extremis* που επιζητεί ελευθερία και αυτοδιάθεση. Το γνωστό ότι ο τρομοκράτης για τους μεν, είναι ο αγωνιστής της ελευθερίας για τους δε, π.χ. Παλαιστίνιους, Κούρδους στο Ιράκ και στην Τουρκία, Αρμενίους στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, IRA στη Β. Ιρλανδία. Ακόμη και ο μετριοπαθής και συντηρητικός Κωνσταντίνος Καραμανλής έτσι απέκρουσε τους Βρετανούς (το 1957) όταν χαρακτήρισαν την ΕΟΚΑ τρομοκρατική οργάνωση, λόγω των φόνων αμάχων (Βρετανών, Τουρκοκυπρίων αλλά και αριστερών Ελληνοκυπρίων) που είχε διαπράξει. Όσο για το Ισλάμ, ούτε

φύσει βίαιο είναι ούτε φονταμενταλιστικό. Απλούστατα όπως όλες οι θρησκείες (Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός, Ινδουισμός) έχει μικρές πλην δυναμικές μειοψηφίες που πρεσβεύουν δόγματα φονταμενταλιστικά και βρίσκουν έδαφος λόγω της απουσίας του κράτους δικαίου και κράτους πρόνοιας σε ορισμένες μουσουλμανικές χώρες. Επίσης δεν είναι όλοι οι φονταμενταλισμοί βίαιοι. Η τοποθέτηση του Ισλάμ συλλήβδην ως του νέου Εχθρού της Δύσης κινείται στο πλαίσιο του ιδεολογήματος της σύγκρουσης πολιτισμών του S. Huntington. Το σχήμα Huntington δεν ευσταθεί. Δεν υπάρχουν αγεφύρωτα «ρήγματα» και διαφορές μεταξύ «πολιτισμών», και ποιων «πολιτισμών»; Το Ισλάμ και μόνο έχει πολλαπλές αλληλοσυγκρουόμενες εκδοχές, ακόμη και το φονταμενταλιστικό. Επίσης δεν υπάρχουν πιο βίαιες ή περισσότερες συγκρούσεις μεταξύ ομάδων που ανήκουν σε διαφορετικούς πολιτισμικο-θρησκευτικούς κόσμους. Το εγχείρημα Huntington κινείται με μανιχαϊστικούς όρους: εμείς (η Δύση υπό τις ΗΠΑ) και «όλοι οι άλλοι». Για να είμαστε ακριβείς, προτείνει τη στρατηγική της απομόνωσης, όχι της σύγκρουσης. Πλην όμως όταν θεωρείς τον άλλον κατώτερο, είναι ευκολότερο να του επιτεθείς. Η θέση Huntington υποστηρίζεται στην Ελλάδα ενθουσιωδώς από τη νεοορθοδοξία, με τη διαφορά ότι ο «καλός» και πιο πολιτισμένος δεν είναι η Δύση, όπως σαφώς εννοεί ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας, αλλά «εμείς», ο «ορθόδοξος πολιτισμός» υπό την πρωτοκαθεδρία των Ελλήνων. Όπως είπε πρόσφατα ο Χριστόδουλος, στα Βαλκάνια και στη Μ. Ανατολή «θεωρούν την πατρίδα μας λίκνο της Ορθοδοξίας και του Χριστιανισμού. Αυτό το μήνυμα μεταφέρω όπου μπορώ». Καταλήγοντας, η ρίζα πράξεων όπως η ειδεχθής ενέργεια που έλαβε χώρα στις 11 Σεπτεμβρίου στο Μανχάταν βρίσκεται στις ιδεολογίες του μίσους και στη λογική τους, κατά πρώτο λόγο στους φονταμενταλισμούς, κατά δεύτερο στους σοβινισμούς. Και οι δύο δεν λείπουν από πολλές χώρες και σίγουρα όχι από την Ελλάδα, ακόμη και σε επίπεδο διανοουμένων (βλέπε π.χ. τα περί «θείας δίκης» για τους χιλιάδες αθώους νεκρούς στη Νέα Υόρκη!), αν και νομίζω ότι αυτό το λυπηρό φαινόμενο βρίσκεται σε υποχώρηση στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

Ο Αλέξης Ηρακλείδης είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου. ΤΑ ΝΕΑ , 20/09/2001

«Υπάρχει ανάγκη ενδυνάμωσης των ποινών!»

Ο Τζον Στιούαρτ Μιλ είναι ίσως ο σημαντικότερος εκπρόσωπος της ωφελιμιστικής (utilitarian) σκέψης. Από τους φιλελεύθερους του 19ου αιώνα είναι αυτός που άσκησε την ευρύτερη επιρροή στον πολιτικό στοχασμό. Υπό την επίδραση των ιδεών της συζύγου του, της Χάριετ Τέιλορ, ο Τζον Στιούαρτ Μιλ ανέπτυξε μια ήπια μορφή ωφελιμισμού η οποία έβλεπε με συμπάθεια θέματα όπως τα δικαιώματα των γυναικών, τα εργατικά συνδικάτα, η αναλογική κοινοβουλευτική εκπροσώπηση κ.ά. Το φιλελεύθερο πνεύμα του εν τούτοις δεν έφθασε ως το ζήτημα της θανατικής ποινής. Στον λόγο που εκφώνησε ενώπιον του βρετανικού κοινοβουλίου, στις 21 Απριλίου 1868, τοποθετείται κατά του σχεδίου νόμου που προέβλεπε την κατάργηση της ποινής του θανάτου. Το κύριο επιχειρήματό του είναι σε γενικές γραμμές αυτό που ακούγεται και σήμερα από τους υπέρμαχους της θανατικής ποινής, δηλαδή η λειτουργία της στο επίπεδο της «φαντασίας», ως αποτρεπτικού παράγοντα, όχι για τους σεσημασμένους αλλά για τους εν δυνάμει εγκληματίες.

" Θα ήταν μεγάλη ικανοποίηση για εμένα αν μπορούσα να υποστηρίξω αυτή την πρόταση. Με λυπεί πάντοτε να βρίσκομαι σε ένα δημόσιο ζήτημα αντίθετος προς εκείνους που αποκαλούνται - μερικές φορές κατά τρόπο τιμητικό και μερικές φορές κατά τρόπο τέτοιο που επιδιώκει τον

σαρκασμό - φιλάνθρωποι. Από όλους τους ανθρώπους που λαμβάνουν μέρος στις δημόσιες υποθέσεις είναι εκείνοι για τους οποίους γενικά νιώθω τον μεγαλύτερο σεβασμό· επειδή το κύριο γνώρισμά τους είναι ότι αφιερώνουν τον χρόνο τους, τον μόχθο τους και πολλά από τα χρήματά τους σε ζητήματα καθαρά δημόσια, με λιγότερη ανάμειξη, είτε προσωπικής είτε ταξικής ιδιοτέλειας, από κάθε άλλη κατηγορία πολιτικών. Σε όλα σχεδόν τα καίρια ζητήματα σχεδόν κανένας πολιτικός δεν θα βρεθεί τόσο ακλόνητα και σχεδόν ομοιόμορφα με την πλευρά του δικαίου· και σπάνια σφάλλουν και, όταν συμβαίνει, το πράττουν με την υπερβολική χρήση κάποιας δίκαιης και πολύ υψηλής αρχής.

Στο ίδιο το θέμα που τώρα μας απασχολεί όλοι γνωρίζουμε τι εξαιρετο έργο έχουν προσφέρει. Μέσα από τις προσπάθειές τους είναι που το ποινικό μας δίκαιο - το οποίο εξ όσων ενθυμούμαι απαγχόνιζε ανθρώπους για κλοπή από κατοικία 40 σελινιών, δίκαιο επί τη βάση του οποίου ορδές

ανθρώπων υπάρξεων μπορούν να βρεθούν κρεμασμένοι μπροστά στο Newgate από εκείνους που ανεβαίνουν ή κατεβαίνουν τον λόφο Ludgate - έχει τόσο πολύ χαλαρώσει την πιο αποτροπιαστική και πιο ασύνετη θηριωδία του που ο ειδικός φόνος είναι τώρα πρακτικά το μόνο έγκλημα που τιμωρείται με θάνατο από τα νόμιμα δικαστήριά μας. Και όμως ακόμη και τώρα εμείς συζητούμε το κατά πόσον η εσχάτη των ποινών θα πρέπει να διατηρηθεί σε αυτή τη μοναδική περίπτωση. Αυτό το τεράστιο όφελος, όχι μόνο προς την ανθρωπότητα αλλά και προς τους σκοπούς της

ποινικής δικαιοσύνης, το χρωστάμε στους φιλάνθρωπους. Και αν κάνουν λάθος, όπως δεν μπορώ παρά να πιστέψω ότι κάνουν στην παρούσα στιγμή, αυτό αφορά μόνο το ότι δεν διακρίνουν τη σωστή στιγμή και το σωστό μέρος να σταματήσουν έναν δρόμο μέχρι τούδε τόσο εξαιρετικά επικερδή.

Κύριε, υπάρχει ένα σημείο στο οποίο φαντάζομαι ότι αυτός ο δρόμος πρέπει να τελειώσει: όταν έχει φθάσει σε όλους εδώ, με αδιαμφισβήτητα πειστήρια, το μεγαλύτερο έγκλημα που έχει γνωρίσει ο νόμος· και όταν οι ακόλουθες περιστάσεις δεν αναγνωρίζουν κανένα ελαφρυντικό της ενοχής, καμία ελπίδα ότι ο ένοχος μπορεί ακόμη και να μην είναι ανάξιος να ζει εντός του ανθρωπίνου γένους, τίποτε που να καθιστά πιθανόν ότι το έγκλημα υπήρξε μια εξαίρεση του γενικότερου χαρακτήρα του παρά επακόλουθό του, τότε ομολογώ ότι μου φαίνεται πως το να στερήσουμε από τον εγκληματία τη ζωή, της οποίας ο ίδιος έχει αποδειχθεί ανάξιος - να τον εξολοθρεύσουμε επισήμως από την αδελφότητα του ανθρωπίνου γένους και από τον κατάλογο των ζωντανών -, είναι ο πιο αρμόζων, όπως είναι βέβαια και ο πιο εντυπωσιακός τρόπος με τον οποίο μπορεί η κοινωνία να προσαρτήσεται σε ένα τόσο μεγάλο έγκλημα τις ποινικές συνέπειες τις οποίες για την ασφάλεια της ζωής είναι απαραίτητο να του προσαρτήσεται. Συνηγορώ υπέρ αυτής της ποινής όταν περιορίζεται σε φρικιαστικές υποθέσεις, στην ίδια τη βάση που της επιτίθενται συνήθως - σε αυτήν του ανθρωπίνου γένους προς τον εγκληματία· ως πέραν σύγκρισης του λιγότερο σκληρού τρόπου με τον οποίο είναι δυνατόν επαρκώς να αποτρέψουμε το έγκλημα.

Αν μέσα στον τρόπο που μας προκαλεί η επιβολή του θανάτου πασχίσουμε να επινοήσουμε κάποια τιμωρία για τον ζωντανό εγκληματία η οποία θα ενεργήσει στο ανθρωπινό μυαλό με μια ανασχετική ισχύ καθόλου συγκρίσιμη με αυτήν του θανάτου, οδηγούμαστε σε μια επιβολή ποινής πράγματι λιγότερο αυστηρής φαινομενικά και επομένως λιγότερο αποτελεσματικής αλλά μακράν σκληρότερης στην πραγματικότητα. Ελάχιστοι, πιστεύω, θα διακινδύνευαν να προτείνουν ως τιμωρία για τον ειδικό φόνο λιγότερο από ισόβια φυλάκιση με σκληρή εργασία· αυτή είναι η μοίρα στην οποία θα πρέπει ένας δολοφόνος να παραδοθεί από το έλεος το οποίο διστάζει να τον θανατώσει. Έχει όμως ληφθεί επαρκώς υπόψη τι είδους έλεος είναι αυτό και τι είδους ζωή του αφήνει; Αν πράγματι η τιμωρία δεν επιβληθεί πραγματικά - αν καταντήσεται η υποκρισία στην οποία πριν από μερικά χρόνια ανάλογες τιμωρίες γρήγορα μετατράπηκαν -, τότε

πραγματι η υιοθέτησή της θα ήταν σχεδόν ισοδύναμη προς την εγκατάλειψη της προσπάθειας να κατασταλεί ο φόνος απολύτως. Αν όμως είναι αληθινά αυτό που διακηρύσσει ότι είναι και αν συνειδητοποιηθεί σε όλη της τη δριμύτητα από τη λαϊκή φαντασία, όπως πολύ πιθανόν δεν θα είχε συνειδητοποιηθεί, όπως όμως πρέπει να συνειδητοποιηθεί αν πρόκειται να είναι αποτελεσματική, θα είναι τόσο τρομερή που όταν η ανάμνηση του εγκλήματος δεν θα είναι πλέον τόσο πρόσφατη θα υπάρχει σχεδόν ανυπέρβλητη δυσκολία στην εκτέλεσή της.

Ποια σύγκριση μπορεί πραγματικά να υπάρξει, από άποψη αυστηρότητας, ανάμεσα στην παράδοση ενός ανθρώπου στον σύντομο πόνο ενός γρήγορου θανάτου και στον εγκλεισμό του σε έναν τάφο για ζωντανούς προκειμένου εκεί να παρατείνει αυτό που θα αποδειχθεί μια μακρά ζωή στα σκληρότερα και πιο μονότονα βάσανα, χωρίς καμιά από τις ανακουφίσεις ή τις επιβραβεύσεις τους - αποκλεισμένος από όλους τους ευχάριστους ήχους και τα θεάματα και αποκομμένος από κάθε απολύτως ελπίδα, πέρα από μια ελάχιστη ανακούφιση του σωματικού περιορισμού ή μια μικρή βελτίωση της διατροφής; Και όμως, ακόμη και τόσο πολλά όπως αυτό, επειδή δεν υπάρχει ούτε μια στιγμή στην οποία τα βάσανα είναι τρομακτικής έντασης και, πάνω απ' όλα, επειδή δεν εμπεριέχει το στοιχείο, τόσο εντυπωσιακό στη φαντασία, του αγνώστου, θεωρούνται καθολικά μια ηπιότερη τιμωρία από τον θάνατο - ισχύει σε όλους τους κώδικες ως μετριασμός της θανατικής ποινής και γίνεται με ευγνωμοσύνη αποδεκτή ως τέτοια.

Γιατί είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων των τιμωριών οι οποίες βασίζονται στη διάρκεια για την αποτελεσματικότητά τους - όλα, επομένως, τα οποία δεν είναι υλικά ή χρηματικά - ότι είναι πιο αυστηρές από ό,τι φαίνονται· ενώ, αντιθέτως, είναι ένα από τα ισχυρότερα προσόντα που μπορεί να έχει μια τιμωρία, ότι θα πρέπει να φαντάζει περισσότερο αυστηρή από όσο είναι· γιατί η πρακτική της ισχύς εξαρτάται μακράν λιγότερο από το τι είναι παρά από το τι δείχνει. Δεν υπάρχει, θα έπρεπε να σκεφθώ, καμιά ανθρώπινη επιβολή ποινής που δίνει μια εντύπωση στη φαντασία τόσο εξ ολοκλήρου δυσανάλογη προς την πραγματική της αυστηρότητα όσο η τιμωρία του θανάτου. Η ποινή πρέπει να είναι ήπια πράγματι, το οποίο δεν προσθέτει κάτι περισσότερο στο σύνολο της ανθρώπινης δυστυχίας από αυτό που προστίθεται αναγκαία ή άμεσα από την εκτέλεση ενός εγκληματία. Όπως ο ίδιος ο εντιμότατος φίλος μου, βουλευτής του Νορθάμπτον κ. Γκίλπιν έχει παρατηρήσει, το περισσότερο που οι ανθρώπινοι νόμοι μπορούν να κάνουν σε οποιοδήποτε στο ζήτημα του θανάτου είναι να τον επισπεύσουν· ο άνθρωπος θα πέθαινε εν πάση περιπτώσει· όχι τόσο πολύ αργότερα και κατά μέσον όρο, φοβούμαι, με μια σημαντικά μεγαλύτερη ποσότητα σωματικού πόνου.

Από την κοινωνία ζητείται λοιπόν να απογυμνωθεί από ένα εργαλείο τιμωρίας το οποίο, στις σοβαρές υποθέσεις στις οποίες και μόνο είναι κατάλληλο, πραγματοποιεί τους σκοπούς του με μικρότερο κόστος ανθρώπινου πόνου από κάθε άλλο· το οποίο, ενώ εμπνέει περισσότερο τρόμο, είναι λιγότερο σκληρό στην πραγματικότητα από κάθε τιμωρία με την οποία θα σκεπτόμασταν να το υποκαταστήσουμε. Ο εντιμότατος φίλος μου λέγει ότι δεν εμπνέει τον τρόμο και ότι η εμπειρία έχει αποδείξει πως είναι μια αποτυχία. Η επίδραση όμως μιας τιμωρίας δεν πρέπει να υπολογίζεται από τον αντίκτυπό της σε σκληραγωγημένους εγκληματίες. Εκείνοι των οποίων ο συνηθισμένος τρόπος ζωής τους κάνει πάντα, ούτως ειπείν, να φλερτάρουν με την κρεμάλα πραγματικά συνηθίζουν να νοιάζονται λιγότερο γι' αυτήν· όπως, για να συγκρίνουμε τα καλά πράγματα με τα άσχημα, ένας «παλιός» στρατιώτης δεν επηρεάζεται πολύ από την πιθανότητα να πεθάνει στη μάχη. Έχω τη δυνατότητα να παραδεχθώ όλα όσα συχνά λέγονται σχετικά με την αδιαφορία των επαγγελματιών εγκληματιών απέναντι στην αγχόνη. Αν και από αυτή την αδιαφορία το ένα τρίτο είναι πιθανότατα παλικάρισμός και άλλο ένα τρίτο σιγουριά ότι θα έχουν την τύχη να διαφύγουν, είναι αρκετά πιθανό ότι το υπόλοιπο ένα τρίτο είναι αληθινό.

Η δραστηριότητα όμως μιας τιμωρίας η οποία ενεργεί πρωτίστως διά μέσου της φαντασίας πρέπει κυρίως να υπολογιστεί από την εντύπωση που δίνει σε εκείνους που είναι ακόμη αθώοι· από τον

τρόμο με τον οποίο περιβάλλει τις πρώτες παρακινήσεις της ενοχής· από τη συγκρατημένη επίδραση που ασκεί στην έναρξη της σκέψης, η οποία, αν ικανοποιηθεί, θα γίνει πειρασμός· από τον έλεγχο που ασκεί στην ισοπεδωμένη κλίση προς το κράτος - που ποτέ δεν αποκτάται ξαφνικά - στο οποίο το έγκλημα δεν προκαλεί πλέον τον αποτροπιασμό και η τιμωρία δεν τρομάζει πια. Όσο γι' αυτό που αποκαλείται αποτυχία της θανατικής ποινής, ποιος είναι ικανός να το κρίνει αυτό; Γνωρίζουμε εν μέρει ποιοι είναι αυτοί τους οποίους δεν έχει αποτρέψει· ποιος είναι όμως αυτός που γνωρίζει ποιον έχει αποτρέψει ή πόσες ανθρώπινες υπάρξεις έχει σώσει που θα μεγάλωναν για να γίνουν δολοφόνοι αν αυτός ο τρομακτικός συνειρμός δεν είχε συνδεθεί με την ιδέα του φόνου από τότε που ήταν βρέφη; Ας μην ξεχνάμε ότι η πιο επιβλητική πραγματικότητα χάνει την ισχύ της στη φαντασία αν παρουσιαστεί πολύ φθηνή.

Όταν μια τιμωρία ταιριαστή μόνο για τα πιο φρικαλέα εγκλήματα κατασπαταλάται σε μικρά αδικήματα ώσπου το ανθρώπινο αίσθημα να το αρνηθεί με φρίκη, τότε πράγματι παύει να εκφοβίζει επειδή παύει να γίνεται πιστευτή. Η αποτυχία της θανατικής ποινής σε υποθέσεις κλοπής εύκολα εξηγείται· ο κλέφτης δεν πίστεψε ότι θα μπορούσε να του επιβληθεί. Είχε διδαχθεί μέσα από την εμπειρία ότι οι ένορκοι θα επιορκούσαν από το να τον κρίνουν ένοχο· ότι οι δικαστές θα εδράττοντο πάσης δικαιολογίας προκειμένου να μην τον καταδικάσουν σε θάνατο ή προκειμένου να προτείνουν (να αντιμετωπιστεί με) οίκτο· και ότι αν ούτε οι δικαστές ούτε και οι ένορκοι έδειχναν οίκτο, υπήρχαν ακόμη ελπίδες από μια αρχή ανώτερη και των δύο. Όταν τα πράγματα είχαν φθάσει σε αυτό το σημείο, ήταν πια καιρός να εγκαταλείψουμε τη μάταιη προσπάθεια. Όταν είναι αδύνατον να επιβληθεί μια ποινή ή όταν η επιβολή της γίνεται δημόσιο σκάνδαλο, η μάταιη απειλή δεν μπορεί να εξαφανισθεί πολύ σύντομα από τον κώδικα των νόμων. Και στην περίπτωση του πλήθους αδικημάτων που στο παρελθόν τιμωρούνταν με θάνατο, χαίρομαι με όλη μου την καρδιά που κατέστη ανεφάρμοστη η εκτέλεση του νόμου.

Αν η ίδια κατάσταση δημοσίου αισθήματος αρχίσει να εκδηλώνεται και στην περίπτωση του φόνου· αν έρθει η στιγμή που οι ένορκοι θα αρνούνται να κρίνουν έναν δολοφόνο ένοχο· όταν οι δικαστές δεν θα τον καταδικάζουν σε θάνατο ή όταν δεν ζητούν οίκτο· τότε, πράγματι, μπορεί να γίνει απαραίτητο να συμβεί σε αυτή την περίπτωση, ότι έχει συμβεί σε εκείνες: η κατάργηση της ποινής. Αυτή η ώρα μπορεί να έρθει - ο εντιμότερος φίλος μου πιστεύει ότι έχει σχεδόν φθάσει. Δεν γνωρίζω σχεδόν καθόλου το αν θρηνηλόγησε γι' αυτό ή αν καυχήθηκε γι' αυτό· αυτός και οι φίλοι του όμως δικαιούνται την καυχησιολογία· επειδή αν έρθει θα είναι δικό τους έργο και θα έχουν κατακτήσει αυτό που δεν μπορώ παρά να αποκαλέσω θανάσιμη νίκη επειδή θα την έχουν επιτύχει προκαλώντας, ας με συγχωρήσουν γι' αυτό που θα πω, μια αποχαύνωση, μια μαλθακότητα, στο γενικό πνεύμα της χώρας.

Γιατί τι άλλο από μαλθακότητα είναι το να σοκάρεται κάποιος περισσότερο από το να αφαιρείται η ζωή ενός ανθρώπου παρά από το να αποστερείται όλων αυτών που κάνουν τη ζωή επιθυμητή ή πολύτιμη; Είναι ο θάνατος, λοιπόν, το μεγαλύτερο από όλα τα επίγεια βάσανα; [...] Είναι, πράγματι, τόσο τρομερό πράγμα να πεθαίνεις; Δεν έχει υπάρξει από τους γηραιότερους ένα καιρίο τμήμα της ανδρικής εκπαίδευσης προκειμένου να μας κάνουν να αψηφούμε τον θάνατο - που μας δίδαξαν να μην τον τοποθετούμε με κανέναν τρόπο ψηλά στη λίστα με τα κακά, αν είναι κιόλας κακό· σε κάθε περίπτωση (να τον αντιμετωπίζουμε) ως αναπόφευκτο και να διατηρούμε, όπως ήταν, τις ζωές μας στα χέρια μας, έτοιμες να μας δοθούν ή να διακυβευθούν ανά πάσα στιγμή για έναν επαρκώς άξιο αντικειμενικό σκοπό; Είμαι σίγουρος ότι οι εντιμότεροι φίλοι μου επίσης τα γνωρίζουν όλα αυτά και έχουν περίπου όλα αυτά τα αισθήματα, όπως κάθε άλλος από τους υπολοίπους εξ ημών· πιθανώς περισσότερα. Δεν μπορώ όμως να σκεφθώ ότι αυτό είναι πιθανόν να είναι η συνέπεια των διδασκαλιών τους στον κοινό νο. Δεν μπορώ να σκεφθώ ότι η καλλιέργεια μιας ειδικής συνείδησης σε αυτό το σημείο, πάνω και υπεράνω αυτού που προκύπτει από τη γενική καλλιέργεια των ηθικών αισθημάτων, είναι μονίμως σύμφωνη με τον

προσδιορισμό στο ίδιο μας το μυαλό της πραγματικότητας του θανάτου όχι πια περισσότερο από τον βαθμό σχετικής σημαντικότητας η οποία του ανήκει ανάμεσα σε άλλα συμβάντα της ανθρώπινης φύσης μας.

Οι άνδρες του παρελθόντος ελάχιστα ενδιαφέρονταν για τον θάνατο, έδιναν όμως τις ίδιες τους τις ζωές ή αφαιρούσαν τις ζωές άλλων με όμοια αψηφισιά. Ο κίνδυνός μας είναι του αντίθετου είδους και από φόβο μη σοκαριστούμε τόσο πολύ από τον θάνατο, γενικά και θεωρητικά, ενδιαφερόμαστε τόσο πολύ γι' αυτόν σε ατομικές περιπτώσεις, τόσο άλλων ανθρώπων όσο και δικές μας, οι οποίες απαιτούν να διακυβευθεί. Και δεν δραματοποιώ τα πράγματα επειδή έχει αποδειχθεί από την εμπειρία άλλων χωρών ότι ο τρόμος του δημίου με κανέναν τρόπο δεν συνεπάγεται απαραίτητα τον τρόπο του δολοφόνου. Το προπύργιο, όπως όλοι γνωρίζουμε, των πληρωμένων δολοφονιών τον 18ο αιώνα ήταν η Ιταλία. Και όμως λέγεται ότι σε κάποιους από τους ιταλικούς πληθυσμούς η διά νόμου επιβολή της ποινής του θανάτου ήταν προσβλητική και αποτροπιαστική στον ύψιστο βαθμό για το λαϊκό αίσθημα. Περισσότερα έχουν ειπωθεί για το παραβίαστο της ανθρώπινης ζωής και τον παραλογισμό να υποθέτει κάποιος ότι μπορούμε να διδάξουμε τον σεβασμό απέναντι στη ζωή καταστρέφοντάς την εμείς οι ίδιοι.

Εκπλήσσομαι όμως από τη χρήση του επιχειρήματος αυτού επειδή είναι ένα (επιχείρημα) το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ενάντια σε οποιαδήποτε τιμωρία. Δεν είναι μόνο η ανθρώπινη ζωή, όχι η ανθρώπινη ζωή ως τέτοια, που οφείλει να είναι ιερή για εμάς, αλλά και τα ανθρώπινα αισθήματα. Η ανθρώπινη αντοχή των βασάνων είναι αυτή που θα έπρεπε να γίνεται σεβαστή, όχι απλώς η αντοχή της ύπαρξης. Και μπορούμε να φανταστούμε κάποιον που να ρωτά πώς μπορούμε να διδάξουμε τους ανθρώπους να μην επιβάλλουν βάσανα όταν εμείς οι ίδιοι τα επιβάλλουμε; Σε αυτό όμως οφείλω να απαντήσω - όλοι μας θα απαντούσαμε - ότι το να αποτρέπεις μέσα από τον πόνο από το να επιβάλλεις τον πόνο δεν είναι μόνο δυνατό αλλά ο ίδιος ο σκοπός της ποινικής δικαιοσύνης. Δείχνει η επιβολή προστίμου σε έναν εγκληματία έλλειψη σεβασμού προς την ιδιοκτησία ή ο εγκλεισμός του προς την ατομική ελευθερία; Ακριβώς όσο παράλογο είναι να νομίζει κάποιος ότι το να αφαιρέσει τη ζωή ενός ανθρώπου που έχει αφαιρέσει τη ζωή ενός άλλου γίνεται προκειμένου να επιδείξει έλλειψη σεβασμού προς την ανθρώπινη ζωή. Εμείς, αντιθέτως, δείχνουμε εντόνως τον σεβασμό μας γι' αυτήν με την υιοθέτηση του κανόνα ότι αυτός που παραβιάζει αυτό το δικαίωμα του άλλου το χάνει ο ίδιος και ότι ενώ κανένα άλλο έγκλημα που μπορεί να διαπράξει δεν του αποστερεί το δικαίωμά του να ζει αυτό θα το κάνει.

Υπάρχει ένα επιχείρημα κατά της θανατικής ποινής, ακόμη και σε ακραίες περιπτώσεις, το οποίο δεν μπορώ να αρνηθώ ότι έχει βαρύτητα - στο οποίο ο εντιμότατος φίλος μου δικαίως έδωσε μεγάλη έμφαση και το οποίο δεν μπορεί ποτέ πλήρως να απορριφθεί. Είναι αυτό: ότι αν από ένα σφάλμα της δικαιοσύνης ένας αθώος άνθρωπος καταδικαστεί σε θάνατο, το λάθος δεν θα μπορέσει ποτέ να διορθωθεί· κάθε αποζημίωση, κάθε επανόρθωση για το άδικο είναι αδύνατη. Αυτό θα ήταν πράγματι μια σοβαρή ένσταση, αν αυτά τα ελεεινά λάθη - ανάμεσα στα πιο τραγικά σε ολόκληρο τον κύκλο των ανθρώπινων υποθέσεων - δεν μπορούσαν να εμφανίζονται εξαιρετικά σπάνια. Το επιχείρημα είναι ακατανίκητο όπου η μέθοδος της ποινικής διαδικασίας είναι επικίνδυνη για τον αθώο ή όπου δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στα δικαστήρια της Δικαιοσύνης. Και αυτός πιθανόν είναι ο λόγος που ξεκίνησε νωρίτερα (όπως πιστεύω ότι ξεκίνησε) η αντίρρηση σε μια ανεπανόρθωτη τιμωρία και είναι πιο έντονη και ευρύτερα διαδεδομένη σε κάποια τμήματα της ευρωπαϊκής ηπείρου από ό,τι είναι εδώ.

Υπάρχουν στην ήπειρο μεγάλες και φωτισμένες χώρες στις οποίες η ποινική διαδικασία δεν είναι ευνοϊκή προς την αθώτητα, δεν προσφέρει τη δυνατότητα για την ίδια ασφάλεια έναντι λανθασμένης καταδίκης, όπως κάνει σε εμάς· χώρες όπου τα δικαστήρια της Δικαιοσύνης φαίνεται πως νομίζουν ότι αποτυγχάνουν στο καθήκον τους όταν δεν κρίνουν κάποιον ένοχο· και στην πραγματικά αξιέπαινη επιθυμία τους να καταδιώξουν την ενοχή εκεί όπου βρίσκει

καταφύγιο, εκθέτουν τον εαυτό τους σε έναν σοβαρό κίνδυνο να καταδικάσουν τον αθώο. Αν η δική μας διαδικασία και τα δικαστήρια της Δικαιοσύνης αφήναν πεδίο ανοιχτό για παρόμοια ανησυχία, θα ήμουν ο πρώτος που θα συμμετείχα στην απόσυρση της ισχύος να επιβάλλεται ανεπανόρθωτη τιμωρία από τέτοια δικαστήρια. Ολοι όμως γνωρίζουμε ότι τα ελαττώματα της διαδικασίας μας είναι τα ακριβώς αντίθετα. Ακόμη και οι κανόνες των μαρτυρικών καταθέσεων παραείναι ευνοϊκοί για τον κρατούμενο· και οι ένορκοι και οι δικαστές εφαρμόζουν το ρητό «*Είναι καλύτερα δέκα ένοχοι να το σκάσουν παρά ένας αθώος άνθρωπος να χρειαστεί να υποφέρει*», όχι μόνο κατά γράμμα, αλλά και πέραν αυτού. Οι δικαστές επιθυμούν πολύ ζωηρά να καταδείξουν, και οι ένορκοι να επιτρέψουν, την πιο ελάχιστη πιθανότητα περί αθωότητας του κρατουμένου.

Καμία ανθρώπινη κρίση δεν είναι αλάνθαστη· τέτοιες λυπηρές υποθέσεις, όπως παρέθεσε ο εντιμότατος φίλος μου, μερικές φορές θα προκύψουν· σε μια τόσο σοβαρή υπόθεση όμως όπως αυτή του φόνου, ο κατηγορούμενος στο σύστημά μας διαθέτει πάντα το πλεονέκτημα του παραμικρού ίχνους αμφιβολίας. Και αυτό ενέχει έναν άλλον παράγοντα πολύ συναφή με το ζήτημα. Το ίδιο το γεγονός ότι η τιμωρία με θάνατο είναι πιο συνταρακτική από κάθε άλλη στη φαντασία απαραίτητα καθιστά τα δικαστήρια της Δικαιοσύνης περισσότερο σχολαστικά στο να απαιτούν το πληρέστερο τεκμήριο ενοχής. Ακόμη και εκείνο που είναι η μεγαλύτερη ένσταση στη θανατική ποινή, η αδυναμία επανόρθωσης ενός σφάλματος άπαξ και διαπραχθεί, πρέπει να καταστήσει και όντως καθιστά τους ενόρκους και τους δικαστές περισσότερο προσεκτικούς στη διαμόρφωση της άποψής τους και περισσότερο πρόθυμους στην εξονυχιστική έρευνα των αποδεικτικών στοιχείων.

Αν η υποκατάσταση του θανάτου με καταναγκαστικά έργα σε υποθέσεις φόνου προκαλούσε οιαδήποτε διακήρυξη σε αυτή την ευσυνείδητη σχολαστικότητα, θα υπήρχε ένα μεγάλο κακό για να αντισταθμίζει το αληθινό αλλά ελπίζω σπάνιο πλεονέκτημα του να υπάρχει η δυνατότητα επανόρθωσης σε ένα καταδικασμένο άτομο το οποίο αργότερα ανακαλύφθηκε πως είναι αθώο. Προκειμένου η δυνατότητα επανόρθωσης να παραμείνει ανοικτή όπου και αν η πιθανότητα αυτού του λυπηρού απροόπτου είναι περισσότερο από απειροελάχιστη, είναι αρκετά ορθό ότι ο δικαστής θα πρέπει να προτείνει στο Στέμμα μια μετατροπή της ποινής, όχι μονάχα όταν η απόδειξη ενοχής είναι ανοικτή στην ελάχιστη υποψία αλλά όποτε κάτι παραμένει ανεξήγητο και μυστηριώδες στην υπόθεση, εγείροντας μια επιθυμία για περισσότερο φως ή καθιστώντας πιθανό ότι περαιτέρω πληροφορίες μπορεί να αποκτηθούν σε κάποια μελλοντική χρονική στιγμή. Θα πρότεινα επίσης ότι όποτε η ποινή μετατρέπεται οι βάσεις της μετατροπής θα πρέπει, σε κάποια αυθεντική μορφή, να γνωστοποιηθούν στο κοινό. Τόσα αναγνωρίζω πρόθυμα στον εντιμότατο φίλο μου· στο ζήτημα όμως της ολοκληρωτικής κατάργησης τείνω να ελπίζω ότι το αίσθημα της χώρας δεν είναι με το μέρος του και ότι ο περιορισμός της θανατικής ποινής στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο περυσινό νομοσχέδιο θα θεωρηθεί γενικώς επαρκής.

Η μανία που υπήρχε λίγο καιρό πριν για την περικοπή όλων των τιμωριών μας δείχνει να έχει φθάσει στα όριά της και όχι πριν από την κατάλληλη στιγμή. Κινδυνεύαμε να απομείνουμε χωρίς καμία τελεσφόρο τιμωρία, πέραν των μικρών αδικημάτων. Αυτό που υπήρξε στο παρελθόν η δεύτερη κυριότερη τιμωρία μας - η εξορία καταδίκου σε αποικία - προτού καταργηθεί είχε σχεδόν καταντήσει ανταμοιβή. Τα καταναγκαστικά έργα, το υποκατάστατο αυτής, είχαν γίνει, στις τάξεις που ως επί το πλείστον το υφίσταντο, σχεδόν ονομαστικά. Φτιάξαμε τις φυλακές μας τόσο άνετες και είχε γίνει τόσο εύκολο να βγει κάποιος γρήγορα από αυτές. Για το μαστίγωμα - μια πιο αποδοκιμαστέα τιμωρία σε κοινές υποθέσεις αλλά ιδιαίτερα ταιριαστή για εγκλήματα βιαιότητας, ειδικά για εγκλήματα εις βάρος γυναικών - δεν πρόκειται να ακούσουμε, εκτός, για να είμαστε σίγουροι, από την περίπτωση των στραγγαλιστών, για το ιδιαίτερο όφελος των οποίων το επαναφέραμε βιαστικά, αμέσως μετά τον στραγγαλισμό ενός μέλους του κοινοβουλίου. Με αυτή την εξαίρεση, αδικήματα, ακόμη και απαίσιου είδους, κατά του ατόμου, εντιμότατε φίλε μου και

σοφέ βουλευτή της Οξφόρδης (κ. Νιτ), που έχουν παρατηρηθεί σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο αντιμετωπίζονταν αλλά ακόμη αντιμετωπίζονται με ποινές τόσο γελοία ανεπαρκείς που σχεδόν αποτελούν ενθάρρυνση προς το έγκλημα.

Πιστεύω, κύριε, ότι στην περίπτωση των περισσότερων αδικημάτων, εκτός εκείνων κατά της περιουσίας, υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη ενδυνάμωσης των ποινών μας παρά αποδυνάμωσής τους· και ότι οι αυστηρότερες ποινές, με μια κατανομή τους στα διαφορετικά είδη αδικημάτων τα οποία θα πρέπει να την εγκρίνουν καλύτερα από ό,τι επί του παρόντος στις ηθικές απόψεις της κοινότητας, είναι το είδος μεταρρύθμισης το οποίο τώρα χρειάζεται το ποινικό μας σύστημα. Θα ψηφίσω επομένως κατά της τροποποίησης."

ΤΟ ΒΗΜΑ , 08-12-2002

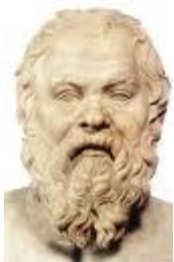
Ραντεβού με τον θάνατο, Λυπάμαι για ό,τι έκανα... Ελπίζω ο Χριστός να με συγχωρέσει... Τρέμω ολόκληρος...

TANIA ΜΠΟΖΑΝΙΝΟΥ, Το θέμα της κατάργησης της θανατικής ποινής έρχεται ξανά στην επικαιρότητα στις ΗΠΑ λίγες ημέρες προτού εκτελεσθεί μια γυναίκα στο Τέξας. Μάρτυρες εκτελέσεων και μελλοθάνατοι μιλούν για τη βαρβαρότητα της εσχάτης των ποινών

Η Κάρλα Φέι Τάκερ γνωρίζει κάτι που ελάχιστοι γνωρίζουν: την ακριβή ημερομηνία του θανάτου της. Και αυτό γιατί η 38χρονη Τάκερ βρίσκεται στις γυναικείες φυλακές του Τέξας περιμένοντας να εκτελεσθεί την ερχόμενη Τρίτη, 3 Φεβρουαρίου. Το 1983 η μελλοθάνατη και ο φίλος της Ντάνιελ Γκάρετ μπήκαν στο σπίτι του Τζέρι Λιν Ντιν, 27 ετών, και της Ντέμπορα Θόρντον, 32 ετών, για να κλέψουν ανταλλακτικά μοτοσυκλέτας. Ο Γκάρετ χτύπησε τον Ντιν με ένα σφυρί και κατόπιν η Τάκερ με ένα τσεκούρι γιατί την ενοχλούσαν οι κραυγές πόνου που έβγαζε από το στόμα του. Όταν ανακάλυψαν τη Θόρντον κρυμμένη κάτω από μια κουβέρτα, η Τάκερ έστρεψε το τσεκούρι εναντίον της ώσπου την αποτελείωσε και αυτήν.

Στη φυλακή η Τάκερ ανακάλυψε τον Θεό και σήμερα είναι μια φανατική χριστιανή. Οι δικηγόροι της, παραδεχόμενοι πάντα την ενοχή της, ζητούν χάρη από τον κυβερνήτη του Τέξας γιατί η μελλοθάνατη είναι πια «άλλος άνθρωπος». Πράγματι η όψη της δεν φέρει κανένα από τα στερεότυπα των παρανοϊκών αδίστακτων δολοφόνων: μοιάζει μάλλον σαν μια ήρεμη, αν και λίγο ταλαιπωρημένη, γυναίκα, από αυτές που συναντά κανείς κατά χιλιάδες στους αμερικανικούς δρόμους.

Η υπόθεση της Τάκερ, η οποία θα είναι η πρώτη γυναίκα που θα εκτελεσθεί στο Τέξας από το 1863, έχει ξεσηκώσει πολλές αντιδράσεις από τους πολέμιους της θανατικής ποινής ανάμεσά τους και ο αδελφός ενός από τα θύματα. Το θέμα της κατάργησης της εσχάτης των ποινών άνοιξε ξανά στις 38 αμερικανικές πολιτείες που την εφαρμόζουν. Την περυσινή χρονιά 74 άτομα εκτελέστηκαν στις ΗΠΑ, όλοι τους άνδρες. Οι περισσότεροι από αυτούς στάλθηκαν στον άλλο κόσμο με θανατηφόρο ένεση, ενώ έξι με ηλεκτροπληξία αν και υπάρχουν πολιτείες που πραγματοποιούν ακόμη εκτελέσεις με τις λιγότερο δημοφιλείς μεθόδους του θαλάμου αερίων, του εκτελεστικού αποσπάσματος και της κρεμάλας.

Οι πτέρυγες των μελλοθανάτων στις αμερικανικές φυλακές είναι ένας αισθητά ανδροκρατούμενος χώρος. Από τις 19.000 εκτελέσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στις ΗΠΑ από το 1608 ως σήμερα, μόνο οι 514 αφορούσαν γυναίκες. Η τελευταία γυναίκα στην οποία

εφαρμόστηκε η έσχατη ποινή ήταν η Βίλμα Μπάρφιλντ το 1984· η αμέσως προηγούμενη ήταν το 1962. Ενώ γυναίκες είναι το 13% των συλληφθέντων για φόνο, μόνο το 2% των θανατικών ποινών που επιβάλλουν τα αμερικανικά δικαστήρια απευθύνεται σε αυτές. Όσο το σύστημα προχωρεί προς την εκτέλεση, το ποσοστό μειώνεται: ενώ η μία στους 70 ένοικους στις πτέρυγες μελλοθανάτων είναι γυναίκα (1,5%), μόνο η μία στις 432 εκτελέσεις αφορά το φύλο της (0,2%).

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν περίπου 3.300 μελλοθάνατοι στις ΗΠΑ. Δεν χρειάζεται να εξετάσει κανείς κάθε περίπτωση χωριστά για να βγάλει το συμπέρασμα ότι όλοι τους είναι φτωχοί και είχαν εμπιστευθεί την υπεράσπισή τους στον δικηγόρο που τους όρισε το κράτος και όχι σε κάποιον αστέρα μεγάλου δικηγορικού γραφείου. Ο Κλίντον Ντάφι, πρώην διευθυντής φυλακών και μάρτυρας 90 εκτελέσεων, αποκάλεσε κάποτε τη θανατική ποινή «*προνόμιο των φτωχών*».

Η εξομολόγηση ενός εκτελεστή

Ο Ντόναλντ Καμπάνα, επίσης πρώην διευθυντής φυλακών που παραιτήθηκε για να γράψει το βιβλίο «*Θάνατος τα μεσάνυχτα: Η εξομολόγηση ενός εκτελεστή*», υποστηρίζει ότι οι πιθανότητες να εκτελεσθείς εξαρτώνται όχι μόνο από τη γεωγραφική θέση και τους ενόρκους, αλλά και από τη ράτσα, την κοινωνική τάξη και το επίπεδο μόρφωσης. Αυτό είναι ένα από τα επιχειρήματα όσων ζητούν να καταργηθεί η θανατική ποινή.

Τα υπόλοιπα επιχειρήματα αφορούν στατιστικές ο αριθμός των εγκλημάτων δεν παρουσιάζει μείωση στους τόπους όπου ισχύει η έσχατη ποινή και ηθικούς προβληματισμούς το κράτος πρέπει να δίνει το καλό παράδειγμα και όχι να ακολουθεί την τακτική «οφθαλμόν αντί οφθαλμού» η οποία «θα μας αφήσει όλους τυφλούς». Ο γάλλος συγγραφέας Αλμπέρ Καμύ έγραψε ότι «*η ανωτάτη των ποινών είναι ο πιο προμελετημένος φόνος και δεν συγκρίνεται με καμία εγκληματική πράξη, όσο προμελετημένη και αν είναι αυτή. Γιατί, αν θέλαμε να τηρήσουμε τις αναλογίες, η θανατική ποινή θα έπρεπε να χρησιμοποιείται για να τιμωρήσουμε τους εγκληματίες που είχαν προειδοποιήσει το θύμα τους για την ημερομηνία του θανάτου του ώστε να γνωρίζει ότι από εκείνη τη στιγμή και μετά βρίσκεται στο έλεος του δολοφόνου του. Τέτοιο τέρας όμως δεν συναντάται στον κόσμο*».

Ο συγγραφέας Νόρμαν Μέιλερ και ο παρουσιαστής της τηλεόρασης Φιλ Ντόναχιου έχουν προτείνει ειρωνικά οι εκτελέσεις να γίνονται δημοσίως ή να μεταδίδονται από την τηλεόραση έτσι ώστε αυτοί που ζητούν τη θανατική ποινή ενός εγκληματία (επηρεάζοντας συχνά την απόφαση των ενόρκων) να αντιμετωπίζουν καταπρόσωπο το αίτημά τους. «*Ενώ ήμουν μάλλον υπέρ της θανατικής ποινής, όταν παρακολούθησα μια εκτέλεση έγινα κατά*» λέει ο δημοσιογράφος Νίκος Γερακάρης, ο οποίος ήταν μάρτυρας στην εκτέλεση του Βασίλη Λυμπέρη, του τελευταίου ανθρώπου που εκτελέστηκε στην Ελλάδα, στις 22 Αυγούστου 1972.

Ο 27χρονος ηλεκτρολόγος Λυμπέρης ήταν ο άνθρωπος που έβαλε φωτιά στο σπίτι του καίγοντας ζωντανούς τη γυναίκα του, την πεθερά του και τα δύο παιδιά του. Η κοινή γνώμη είχε σοκαρισθεί πολύ γιατί η εκτέλεση πραγματοποιήθηκε με συνοπτικές διαδικασίες βοήθους και της δικτατορίας λίγους μόνο μήνες μετά το έγκλημα. «*Ήταν 3.00 το πρωί όταν πήγαμε στις φυλακές της Αλικαρνασσού. Ο παπάς εξομολόγησε τον Λυμπέρη και ένας γιατρός τον εξέτασε, γιατί πρέπει να είσαι καλά στην υγεία σου για να σε εκτελέσουν. Μετά ξεκινήσαμε για το στρατιωτικό πεδίο βολής όπου φθάσαμε δέκα λεπτά πριν από την καθορισμένη ώρα, τα οποία μας φάνηκαν αιώνες*» θυμάται ο Γερακάρης, εξηγώντας ότι, σύμφωνα με τον νόμο, ο μελλοθάνατος πρέπει πρώτα να δει την πρώτη αχτίδα του ηλίου να ανατέλλει και μετά να πεθάνει.

«*Το στρατιωτικό εκτελεστικό απόσπασμα αποτελούνταν από 20χρονα παιδιά που υπηρετούσαν τη θητεία τους. Οι μισοί είχαν σφαίρες στο όπλο τους, οι άλλοι μισοί όχι. Κανένας δεν μιλούσε. Ρώτησαν τον Λυμπέρη ποια ήταν η τελευταία επιθυμία του, αυτός δεν είχε καμία. Στάθηκε όρθιος, δεν λύγισε. Ολα έγιναν αστραπιαία*» λέει ο Γερακάρης. Αυτό που τον συγκλόνισε περισσότερο ήταν το ότι ο επικεφαλής του αποσπάσματος, ένας έφεδρος ανθυπολοχαγός, ο οποίος σύμφωνα με τον

νόμο έπρεπε κατόπιν να δώσει τη χαριστική βολή στον Λυμπέρη με μια σφαίρα στο κεφάλι, δεν μπόρεσε να το κάνει.

«Έδωσε εντολή στον μόνιμο λοχία να δώσει αυτός τη χαριστική βολή με το περιστρόφο του. Αλλά και αυτός δεν μπόρεσε. Τελικά πήρε ένα αυτόματο όπλο, γύρισε το πρόσωπό του από την άλλη μεριά και του ξέφυγαν τρεις - τέσσερις σφαίρες αντί για μία» συνεχίζει ο Γερακάρης. «Το πτώμα του Λυμπέρη μεταφέρθηκε αμέσως στο νεκροταφείο, όπου εκεί περίμενε η μητέρα του η οποία έβγαλε μια σπαρακτική κραυγή. Τότε κατάλαβα ότι ένας πρόσθετος λόγος εναντίον της θανατικής ποινής είναι το ψυχικό πλήγμα που υφίστανται οι συγγενείς των μελλοθανάτων».

Σε 95 χώρες ισχύει ακόμη

Η Ελλάδα κατήργησε επισήμως τη θανατική ποινή το 1993. Για την ιστορία, ο πρώτος που γλίτωσε το εκτελεστικό απόσπασμα και η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια ήταν ο Νίκος Κοεμτζής. Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, 99 χώρες έχουν καταργήσει με νόμο ή στην πράξη τη θανατική ποινή, ενώ σε 95 ισχύει ακόμη. Η Ελλάδα ήταν από τις τελευταίες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που κατήργησαν την έσχατη ποινή, ακολουθούμενη από την Ιταλία το 1994 (τελευταία εκτέλεση το 1947), την Ισπανία το 1995 (1975) και το Βέλγιο το 1996 (1950).

Παρ' ότι πρόσφατα στην Ελλάδα ακούστηκαν ορισμένες φωνές υπέρ της επαναφοράς της για εμπόρους ναρκωτικών, κάτι τέτοιο θα ήταν μάλλον ανήκουστο για τα ευρωπαϊκά, αν όχι και για τα διεθνή, δεδομένα. «Τελευταίως δύο χώρες κατά μέσον όρο καταργούν τη θανατική ποινή ετησίως» αναφέρει η Διεθνής Αμνηστία. «Μόνο τρεις την επανέφεραν. Από αυτές η μία το Νεπάλ την κατήργησε ξανά, ενώ στις άλλες δύο Παπούα Νέα Γουινέα και Φιλιππίνες ισχύει αλλά δεν έχουν πραγματοποιηθεί εκτελέσεις».

Η Ιαπωνία εφαρμόζει ένα περίεργο σύστημα το οποίο, εκ πρώτης όψεως, μπορεί να φανεί βάρβαρο: δεν ειδοποιείται ούτε ο μελλοθάνατος ούτε η οικογένειά του για την ημερομηνία και ώρα της εκτέλεσης. Απλώς μια ημέρα ανοίγει η πόρτα του κελιού και ο αδαής πρωταγωνιστής του δράματος οδηγείται στην τελευταία του κατοικία. Η πρακτική αυτή έχει κάτι το ανθρωπιστικό μέσα στη σκληρότητά της: κρατώντας κάποιον στην άγνοια για την ημέρα του θανάτου του, η Ιαπωνία διαφυλάσσει παραδόξως την ανθρωπινή υπόστασή του.

Τα κράτη που εφαρμόζουν τη θανατική ποινή προσπαθούν να κάνουν «λιγότερο οδυνηρές» τις τελευταίες στιγμές των εκτελουμένων. Η λαιμητόμος, λ.χ., ήταν η «καλύτερη» εναλλακτική πρόταση της τότε νεοσυσταθείσης Γαλλικής Δημοκρατίας για να αντικαταστήσει τον τροχό και τη φωτιά (παρεμπιπτόντως καταργήθηκε το 1981 γιατί «εκφράζει μια ολοκληρωτική σχέση ανάμεσα στον πολίτη και στο κράτος»). Η ηλεκτρική καρέκλα εισήχθη στα τέλη του περασμένου αιώνα στο αμερικανικό σωφρονιστικό σύστημα ως «ηπιότερος» τρόπος εκτέλεσης από την κρεμάλα. Ωστόσο οι κυνικότεροι και πιο ενημερωμένοι ιστορικά υπενθυμίζουν ότι ο πραγματικός λόγος της εν λόγω αλλαγής ήταν δολιότερος.

Το 1881, όταν οι περισσότεροι εκτελούμενοι των ΗΠΑ ταλαιπωρούνταν από αργό και βάρβαρο θάνατο λόγω της ανικανότητας του δημίου τους στον χειρισμό της κρεμάλας, ο οδοντίατρος Αλμπερτ Σάουθουικ είδε έναν ηλικιωμένο μέθυσσο να ακουμπά κατά λάθος τους ακροδέκτες μιας γεννήτριας στο Μπάφαλο. Εντυπωσιασμένος από το πόσο γρήγορα και φαινομενικά ανώδυνα πέθανε ο άνδρας, ο Σάουθουικ περιέγραψε το περιστατικό σε γνωστό του γερουσιαστή.

Εξι χρόνια αργότερα, εν μέσω προβληματισμού για την αλλαγή της εκτελεστικής μεθόδου, οι τιμές του χαλκού εκτοξεύθηκαν στα ύψη. Το ηλεκτρικό ρεύμα τύπου DC, που προωθούσε ο εφευρέτης του ηλεκτρισμού Τόμας Εντισον και απαιτούσε χοντρά χάλκινα σύρματα, έγινε ξαφνικά πιο ασύμφορο συγκριτικά με το ανταγωνιστικό AC που είχε αναπτύξει ο Τζορτζ

Γουέστινγκχαουζ. Για να επιβληθεί στην αγορά ηλεκτρικού ρεύματος, ο Εντισον προσπάθησε να αποδείξει ότι το AC δεν ήταν ασφαλές.

Προσέλαβε επιστήμονες να διασχίσουν τη χώρα κάνοντας δημόσιες επιδείξεις ηλεκτροπληξίας σκύλων, γάτων και αλόγων: με 1.000 βολτ DC ένα σκυλί ταλαιπωρείται αλλά επιζεί, με 330 βολτ AC πεθαίνει. Την 1η Ιανουαρίου 1889 τέθηκε σε εφαρμογή ο πρώτος νόμος για εκτέλεση με ηλεκτροπληξία και δύο μήνες αργότερα παραγγέλθηκαν οι πρώτες γεννήτριες για τις ηλεκτρικές καρέκλες από τον Γουέστινγκχαουζ. Την άνοιξη της ίδιας χρονιάς ο Τζόζεφ Τσάπλο ήταν ο πρώτος άνδρας που καταδικάστηκε να καθίσει στην ηλεκτρική καρέκλα επειδή είχε δηλητηριάσει τις αγελάδες ενός γείτονά του. Τελικά η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια και έτσι ο πρώτος που εκτελέστηκε με ηλεκτροπληξία ήταν ο δολοφόνος Γουίλιαμ Κέμλερ, στις 6 Αυγούστου 1890 στη Νέα Υόρκη.

«Καλύτερα να τον είχαν σκοτώσει με τσεκούρι» ήταν το σχόλιο του Γουέστινγκχαουζ, το οποίο επισκιάστηκε από σχόλια του τύπου «από σήμερα ζούμε σε έναν ανώτερο πολιτισμό» των παρευρισκομένων. Ως το 1910, 20 αμερικανικές πολιτείες είχαν υιοθετήσει την ηλεκτρική καρέκλα. Εκτοτε πάμπολλα περιστατικά έχουν αποδείξει την αγριότητα της μεθόδου. Στις 25 του περασμένου Μαρτίου, λ.χ., με την πρώτη ηλεκτρική εκκένωση γαλάζιες και πορτοκαλί φλόγες ύψους 30 εκατοστών άρχισαν να πετάγονται από το κεφάλι του Πέντρο Μεντίνα, ενώ ο εκτελεστικός θάλαμος μύρισε καμένη σάρκα.

Ο «ανώδυνος» τρόπος εκτέλεσης

Η θανατηφόρος ένεση υιοθετήθηκε το 1928 ως πιο «ανώδυνος» τρόπος εκτέλεσης, σαν μια συνηθισμένη ιατρική διαδικασία: λίγες ώρες πριν από το μεγάλο ραντεβού, προσφέρεται στον μελλοθάνατο μια ηρεμιστική ένεση την οποία σπανίως αρνείται· στον θάλαμο της εκτέλεσης, του χορηγείται πρώτα μία δόση sodium pentothal που προκαλεί απώλεια των αισθήσεων, κατόπιν μία pancuronium bromide που σταματά την αναπνοή και, τέλος, μία potassium chloride που ακινητοποιεί την καρδιά. Ωστόσο σκληρές αγωνίες έχουν καταγραφεί και με αυτή τη μέθοδο. Σωληνάκια και βελόνες έχουν φύγει από τη θέση τους, ενώ, αν πρόκειται για ηρωινομανείς μελλοθανάτους, έχει περάσει πολύς και αγωνιώδης χρόνος ώσπου να βρεθεί φλέβα. Ο Αμερικανικός Ιατρικός Σύλλογος θεωρεί ανήθικο τα μέλη του να συμμετέχουν σε τέτοιου είδους διαδικασίες, έτσι τον ρόλο του νοσοκόμου αναλαμβάνει συχνά ένας ελλιπώς εκπαιδευμένος υπάλληλος των φυλακών.

Πιο σκληρή όμως από οποιαδήποτε απεγνωσμένη προσπάθεια εύρεσης φλέβας ήταν η άρνηση ικανοποίησης της τελευταίας επιθυμίας τού Λάρι Γουέιν Γουάιτ, ο οποίος εκτελέστηκε με θανατηφόρο ένεση στις 22 του περασμένου Μαΐου. Αφού έφαγε το παραδοσιακά λουκούλλιο γεύμα των μελλοθανάτων τηγανητές γαρίδες, μπριζόλα, φιλέτο ψαριού, πατάτες τηγανητές, δύο αβγά και κόκα κόλα τον οδήγησαν στον θάλαμο της εκτέλεσης όπου εκδήλωσε την επιθυμία να καπνίσει ένα τελευταίο τσιγάρο. Η απάντηση των αρχών της φυλακής ήταν αρνητική γιατί στον χώρο απαγορεύεται το κάπνισμα και δεν γίνεται καμία απολύτως εξαίρεση.

Οι εκτελεσθέντες όμως έχουν συχνά το «προνόμιο» να μένουν αθάνατες οι τελευταίες φράσεις τους. Αυτές κυμαίνονται από ειρωνικές «Εύχομαι σε όλους μια καλή ζωή», Τζερόμ Μπάτλερ, 21 Απριλίου 1990 ως απολογητικές «Λυπάμαι για ό,τι έκανα. Μου αξίζει αυτό. Ελπίζω ο Χριστός να με συγχωρήσει. Τρέμω ολόκληρος», Τζέφρι Μπάρνι, 16 Απριλίου 1986 και ανατριχιαστικές «Ακόμη επιμένω ότι είμαι αθώος. Αυτό μονάχα έχω να πω», Τζόνι Αντερσον, 17 Μαΐου 1990. Τουλάχιστον 16 αθώοι έχουν εκτελεσθεί από το 1976 ως σήμερα.

«Όσο προσεκτικά και αν είναι τα δικαστήρια, υφίσταται η πιθανότητα ψευδορκίας, ειλικρινούς αλλά λανθασμένης μαρτυρίας ή ανθρώπινου λάθους. Δεν υπάρχει τρόπος να μάθουμε πόσοι αθώοι έχουν εκτελεσθεί, αλλά μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι υπήρξαν μερικοί» είπε δικαστής του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ.

«Κυριαρχεί η αίσθηση ότι στην πτέρυγα των μελλοθανάτων βρίσκονται ζώα που θα έπρεπε να είχαν κλειστεί σε κλουβί και εκτελεστεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Αλλά οι περισσότεροι είναι κανονικοί άνθρωποι. Υπάρχουν βεβαίως και ορισμένοι που θα έκαναν τον Χάνιμπαλ Λέκτερ να φαντάζει καλός» λέει ο μελλοθάνατος Ντιν Κάρτερ, ο οποίος κρατείται στις φυλακές του Σαν Κουέντιν και έχει στήσει «σελίδα» στο Internet για να δώσει στον κόσμο μια όψη της ποινής του θανάτου από την πλευρά του καταδικασμένου. «Υπάρχουν άνθρωποι εδώ μέσα που αυτοκτονούν, άλλοι που χάνουν σιγά σιγά τα λογικά τους... Όταν ακούω πολιτικούς να υπόσχονται σκληρότερο σωφρονιστικό σύστημα, κουνάω το κεφάλι μου κατάπληκτος».

Γιατί η θανατική ποινή είναι γενικώς ένα αδιέξοδο: αν εκτελούνται όσοι βρίσκονται στη φυλακή για φόνο (100.000 μόνο στις ΗΠΑ), τα κράτη θα μετατραπούν σε εφιαλτικές κολάσεις τού «οφθαλμόν αντί οφθαλμού»· αν πάλι εκτελούνται μόνο ορισμένοι δολοφόνοι, ποιος μπορεί να εγγυηθεί την ορθότητα της επιλογής; ΤΟ ΒΗΜΑ, 01-02-1998

Περί της θανατικής ποινής, Θ. Π. ΛΙΑΝΟΣ

Εξήντα ένα μέλη του εθνικού μας Κοινοβουλίου κατέθεσαν πρόταση επαναφοράς της θανατικής ποινής. Παράλληλα άρχισε και η επιχειρηματολογία για τα υπέρ και τα κατά της επαναφοράς της θανατικής ποινής. Πριν από δύο χρόνια περίπου, στις 4 Φεβρουαρίου 1996, είχα γράψει στο «Βήμα» ένα άρθρο όπου υποστήριζα, έστω και με κάποιες επιφυλάξεις, την επαναφορά της θανατικής ποινής. Σήμερα πολλοί άνθρωποι έχουν την ίδια άποψη και μάλιστα χωρίς επιφυλάξεις, όπως φαίνεται.

Εν όψει των συζητήσεων που θα ακολουθήσουν είναι σκόπιμο να κάνουμε μια ανακεφαλαίωση των επιχειρημάτων στον βαθμό που αυτό είναι εφικτό στον περιορισμένο χώρο αυτού του άρθρου. Τα κύρια επιχειρήματα υπέρ της επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι τα εξής:

Πρώτον, η επιβολή και εκτέλεση της θανατικής ποινής θα έχει αποτρεπτικές συνέπειες. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα σταματήσουν οι δολοφονίες, αλλά είναι αναμενόμενο ότι θα μειωθούν. Υποστηρίζεται ότι οι δολοφονίες αστυνομικών στις ΗΠΑ είναι ελάχιστες διότι είναι βέβαιο ότι ο δολοφόνος αστυνομικού στις ΗΠΑ, σίγουρα και σύντομα, θα βράζει στα καζάνια της κόλασης, είτε καταδικαστεί από δικαστήριο είτε όχι. Επίσης σε πρόσφατο άρθρο του στα «Νέα» (21.11.1997) ο καθ. Α. Λοβέρδος αναφέρει ότι στη Γαλλία, στο διάστημα 1970-1980, προ της κατάργησης της θανατικής ποινής έγιναν πέντε δολοφονίες ανηλίκων, ενώ μετά την κατάργηση, στο διάστημα 1984-1993, οι δολοφονίες ανηλίκων αυξήθηκαν σε 84, δηλ. αυξήθηκαν κατά δεκαεφτά φορές!

Δεύτερον, έχει αποδειχθεί ότι δολοφόνοι που δεν εκτελέστηκαν μετά την καταδίκη τους, επανέλαβαν το έγκλημα μέσα στη φυλακή ή έξω. Είναι γνωστή περίπτωση του Τζακ Αμποτ, συγγραφέα του έργου *In the Belly of the Beast* και δολοφόνου δύο ανθρώπων, του δεύτερου δύο εβδομάδες μετά την έξοδό του από τη φυλακή όπου είχε εγκλεισθεί για τον πρώτο φόνο.

Τρίτον, η ποινή δεν επιβάλλεται μόνο για να αποτρέψει την επανάληψη της πράξης, αλλά ταυτόχρονα για να αποδοθεί δικαιοσύνη και να αποκατασταθεί η ισορροπία στην ψυχή όσων υπέφεραν από το έγκλημα. Σε πολλές περιπτώσεις μόνο η θανατική ποινή μπορεί να αποδώσει δικαιοσύνη. Οποιος ενδιαφέρεται για μια αριστουργηματική διατύπωση αυτού του επιχειρήματος, ας φροντίσει να δει την ταινία του Μπέργκμαν «Η Πηγή των Παρθένων» όπου ο πατέρας εκτελεί τους δύο βιαστές και δολοφόνους της νεαρής κόρης του.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν δύο σοβαρά επιχειρήματα για την κατάργηση της θανατικής ποινής, γενικά, και συνεπώς τη μη επαναφορά της στην πατρίδα μας.

Το πρώτο επιχείρημα είναι ότι υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο δικαστικής πλάνης και συνεπώς η δυνατότητα επιβολής θανατικής ποινής αποτελεί έναν επικίνδυνο μηχανισμό νόμιμης εκτέλεσης αθώων. Το επιχείρημα αυτό είναι πράγματι ισχυρό. Υπάρχουν όμως αντεπιχειρήματα, όπως, π.χ.,

ότι σε πολλές περιπτώσεις ο δολοφόνος ομολογεί ή ότι υπάρχουν αδιάσειστα και επιστημονικά αδιάψευστα στοιχεία ή ακόμη ότι μπορεί να απαιτείται η παρέλευση εύλογου χρόνου μεταξύ καταδίκης και εκτέλεσης.

Το δεύτερο επιχείρημα υπέρ της μη επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι ότι η θεσμοθέτηση του θανάτου αποτελεί αδιανόητη, για την εποχή μας, προσβολή του πολιτισμού. Είναι φυσικό και αναμενόμενο οι άνθρωποι να πεθαίνουν λόγω γήρατος, λόγω ασθενειών ή εξαιτίας ατυχημάτων, αλλά είναι παράλογο για μια κοινωνία, ως συλλογική οντότητα, θα θεσμοθετεί τον θάνατο. Μια απάντηση στο επιχείρημα αυτό είναι ότι η κοινωνία οφείλει να προστατεύει τα μέλη της ακόμη και όταν αυτό απαιτεί τον θάνατο ορισμένων και κυρίως όταν οι εγκληματίες, ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί, είναι σε πλήρη γνώση του τι κάνουν, σχεδιάζουν και εκτελούν εν ψυχρώ τις εγκληματικές πράξεις τους σε βάρος ανύποπτων, αδύναμων, ανήλικων και απροστάτευτων ατόμων.

Ο κάθε πολίτης μπορεί μόνος του να σταθμίσει τα παραπάνω αλλά και πρόσθετα επιχειρήματα και να πάρει θέση στο ζήτημα της επαναφοράς ή μη της θανατικής ποινής. Θα ήθελα όμως κάποιος από εκείνους που υποστηρίζουν τη μη επαναφορά να εξηγήσει με λεπτομέρεια γιατί η κοινωνία μας πρέπει να σέβεται τη ζωή στυγερών φονιάδων όταν οι ίδιοι δολοφονούν εν ψυχρώ αθώα, αδύναμα και ανυποψίαστα μέλη της. Ο κ. Θ. Π. Λιανός είναι καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΤΟ ΒΗΜΑ , 30-11-1997

Πανάκεια ή εφιάλτης η θανατική ποινή; ΗΛΙΑΣ Ν. ΗΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η αυξανόμενη εγκληματικότητα στους κόλπους της δικής μας κοινωνίας αλλά και των άλλων «πολιτισμένων» κοινωνιών έφερε πάλι στο προσκήνιο το ζήτημα της επαναφοράς της θανατικής ποινής, μετά την πρόταση σημαντικής μερίδας βουλευτών.

Τα επιχειρήματα πολλά, από τους υποστηρικτές και της μιας και της άλλης άποψης. Πειστικά και τα μεν και τα δε, δεν μπορούν με την πρώτη ματιά να δημιουργήσουν σε κανέναν την αίσθηση ότι τα υπέρ υπερέχουν από εκείνα που είναι κατά της θανατικής ποινής.

Ανεξάρτητα από το ποια άποψη θα ασπαστεί ο καθένας μας στη δική του συνείδηση, το πρόβλημα που υπάρχει πίσω από το ζωντανό αμφισβητούμενο αυτό θέμα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με εκείνο της πρόληψης και της καταστολής.

Με άλλα λόγια η κοινωνία μας τι θα πρέπει άραγε να προκρίνει; Μηχανισμούς που θα προλαμβάνουν το έγκλημα και κατ' επέκταση και το στυγερό έγκλημα προτού το κακό φθάσει στη ρίζα ή μηχανισμούς που θα οδηγούν στην καταστολή, στην τιμωρία και στον κολασμό των ενόχων, οπότε τότε θα μπορεί κανείς να μιλήσει ακόμη και για το ακραίο όριο της ποινής: τη θανατική.

Φυσικά η πρώτη επιλογή προϋποθέτει κοινωνίες με μεγάλο πολιτιστικό, πολιτισμικό και ιδεολογικό επίπεδο με άριστα λειτουργούντες μηχανισμούς πρόληψης (π.χ. κοινωνικές υπηρεσίες, κέντρα εύρεσης εργασίας, κοινωνικούς λειτουργούς όχι μόνο κατ' όνομα, ψυχιάτρους κλπ.). Που δυστυχώς δεν μπορεί να υπερηφανευτεί ότι διαθέτει η δική μας κοινωνία!

Ετσι μοιραία οδηγούμεθα στη δεύτερη επιλογή κακά τα ψέματα, δηλαδή στους μηχανισμούς της καταστολής. Που επιδιώκουν να σωφρονίσουν μα συνάμα να «εξοντώσουν» τον εγκληματία. Αυτόν που στον συγκεκριμένο τόπο και χρόνο έρχεται σε αντίθεση με τα κοινωνικά αγαθά που προστατεύει και ποινικοποιεί η συγκεκριμένη κοινωνία μέσω της έννομης τάξης της.

Στο πλαίσιο λοιπόν αυτό είναι πολύ αμφίβολο αν η κοινωνία που δεν είναι ικανή να παράγει εκείνους τους κατάλληλους μηχανισμούς πρόληψης του εγκλήματος νομιμοποιείται να φθάνει στο έσχατο μέσο της ποινικής καταστολής: στη θανατική καταδίκη.

Αφαιρώντας με «ατελή» μηχανισμό καταστολής το υπέρτατο αγαθό: την ανθρώπινη ζωή! Γιατί και ο «άγιος» και ο «δολοφόνος» έχουν δικαίωμα εξίσου στη ζωή, αλλιώς παζαρεύουμε την αξία της ζωής! (Βλ. Κ. Παπαϊωάννου, *Ας τελειώνουμε με τη θανατική ποινή*, «Το Βήμα», σελ. Α20, 7.12.97).

Δεν μπορεί η κοινωνία μας να βρει διέξοδο για νομιμοποίηση της θανατικής ποινής μέσα από κανάλια αόριστων εννοιών του τύπου «στυγερός εγκληματίας» (βλ. επιχειρήματα υπέρ θανατικής ποινής σε Θ. Π. Λιανού - Εξηγήσεις και παρεξηγήσεις για τη θανατική ποινή, «Το Βήμα», σελ. Α15, 14.12.97).

Γιατί αν το κάνει αυτό, τότε πέφτει στην παγίδα ενός κόσμου εκδίκησης, που μας έχουν φτιάξει δυστυχώς (!) τα αδηφάγα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) ιδιαίτερα τα τηλεοπτικά καθώς και τα επονομαζόμενα reality shows, αμφίβολης προσφοράς και συνταγματικότητας! (...)

Γιατί το δικαίωμα για τη ζωή δεν μπορεί να το αφαιρέσει η κοινωνία μας ούτε από τον «στυγερό εγκληματία». Αλλιώς θα ερχόταν σε αντίθεση με το Σύνταγμα (Άρθρο 2 παρ. 1 Σ): «Η αξία της ανθρώπινης ζωής είναι πρωταρχική υποχρέωση του κράτους», θα ερχόταν σε αντίθεση με τον σκοπό της ποινής, που είναι ο σωφρονισμός και όχι η εκδίκηση. Και τέλος σε αντίθεση με τη διαρκή μεταφυσική αγωνία, που υπάρχει σε όλες τις θανατικές καταδίκες.

Αυτή της «δικαστικής πλάνης» και δυστυχώς έχουν ως τώρα υπάρξει πολλές περιπτώσεις όπου θανατώθηκαν αθώοι. Τότε όμως πια η επανόρθωση του λάθους είναι παντελώς αδύνατη!

Ας φροντίσει η κοινωνία και οι μηχανισμοί της τα ισόβια να είναι πραγματικά ισόβια! Μπορεί να βρεθούν οι μηχανισμοί, έτσι ώστε να μη χαλαρώνουν με την πάροδο του χρόνου, για να γίνονται τα τούνελ εξόδου των στυγερών εγκληματιών ύστερα από μερικά χρόνια φυλακή, στην αυτοκτονούσα κοινωνία μας. (...)

Ο κ. Ηλίας Ν. Ηλιακόπουλος είναι Δικηγόρος, Διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου του Φράιμπουργκ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 25-01-1998

Ο θάνατος και η κόρη, Είκοσι τρεις από τις 32 Πολιτείες που εφαρμόζουν τη θανατική ποινή επιτρέπουν την εκτέλεση ανήλικων εγκληματιών, SARA RIMER - RAYMOND BONNER

Η καταδίκη εφήβων σε θάνατο αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα των συμπεριφορών σχετικά με την εσχάτη των ποινών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αν και οι 23 από τις 32 Πολιτείες που εφαρμόζουν τη θανατική ποινή επιτρέπουν την εκτέλεση ανήλικων εγκληματιών, λίγες από αυτές έχουν πραγματοποιήσει

τέτοιες εκτελέσεις.

Υπάρχουν όμως 80 ανήλικοι εγκληματίες σε όλη τη χώρα που έχουν καταδικαστεί σε θάνατο πρόκειται για εκείνους που ήταν 18 ετών όταν τέλεσαν το αδίκημα. Αποτελούν βέβαια ένα μικρό ποσοστό στο σύνολο των θανατοποινιτών. Και φέτος αναμένεται να εκτελεστούν περισσότεροι από κάθε άλλη φορά από την εποχή που επανήλθε η θανατική ποινή, το 1976. Οι μισοί από τους καταδικασθέντες ανήλικους βρίσκονται στο Τέξας και στην Αλαμπάμα και τέσσερις εκτελέστηκαν φέτος. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο αριθμό εκτελεσθέντων από το 1954, όταν εκτελέστηκαν έξι έφηβοι στις Πολιτείες της Φλόριδας και της Γεωργίας.

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Γεωργίας αποφάσισε πρόσφατα να αναστείλει επ' αόριστον την εκτέλεση του Αλεξάντερ Γουίλιαμς, 32 ετών σήμερα, ενός διανοητικά άρρωστου κρατουμένου ο

οποίος επρόκειτο να οδηγηθεί στην ηλεκτρική καρέκλα για έναν φόνο που διέπραξε σε ηλικία 17 ετών. Θα περάσουν μήνες προτού ληφθεί οριστική απόφαση για την τύχη του.

Στον Γουίλιαμ χορηγήθηκε αναστολή, επειδή στην Πολιτεία της Γεωργίας οι εκτελέσεις σε ηλεκτρική καρέκλα έχουν προσβληθεί δικαστικώς με το επιχείρημα ότι αποτελούν μια απάνθρωπη και ασυνήθιστη τιμωρία. Σε αυτή την Πολιτεία έχει να γίνει εκτέλεση από το 1998.

Στη Νότια Καρολίνα, όπου τέσσερις νεαροί είναι καταδικασμένοι σε θάνατο, ο εισαγγελέας Γουέιν Μπέιλι εξέφρασε μια αρκετά δημοφιλή στους υποστηρικτές της θανατικής ποινής άποψη για όσους διέπραξαν σοβαρά εγκλήματα όταν ήταν μικρότεροι από 18 ετών. «Αν διαπράξεις ένα έγκλημα» είπε ο κ. Μπέιλι «οι ένορκοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τη θανατική ποινή».

Αλλά ακόμη και αρκετοί εισαγγελείς που τάσσονται υπέρ της θανατικής ποινής, όπως επίσης και εθνικές οργανώσεις που είναι ουδέτερες στο θέμα αυτό, εκφράζουν ανησυχία για την καταδίκη σε θάνατο εκείνων που, με βάση τους περισσότερους νόμους, ήταν ακόμη παιδιά όταν διέπραξαν το έγκλημα για το οποίο κατηγορούνται.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι μια από τις επτά χώρες στον κόσμο που επιτρέπουν τέτοιες εκτελέσεις, σύμφωνα με το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών. Σε αρκετές διεθνείς συμβάσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπάρχουν διατάξεις που απαγορεύουν αυτή την πρακτική, συμπεριλαμβανομένης και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Παιδιών, την οποία δεν έχουν επικυρώσει μόνον οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Σομαλία.

Το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών τάχθηκε υπέρ της συνταγματικότητας της θανατικής ποινής για όσους είναι 16 ή 17 ετών με απόφαση του 1989, η οποία εγκρίθηκε με μία ψήφο διαφορά. Οι γνώμες των νομικών δίστανται όμως για το κατά πόσον η απόφαση αυτή συνιστά απαγόρευση της εκτέλεσης των ατόμων αυτών. Από την εποχή που επανήλθε η θανατική ποινή δεν έχει εκτελεστεί κανένας με ηλικία μικρότερη των 16 ετών όταν διέπραττε το αδίκημα για το οποίο κατηγορείται. Εκτελέστηκε μόνο ένας που ήταν 16 ετών.

Ο Αλεξάντερ Γουίλιαμς είναι από πολλές απόψεις ένας τυπικός ανήλικος εγκληματίας: κατάγεται από τον Νότο, είναι μαύρος, φτωχός και άνδρας και το θύμα του ήταν μια λευκή γυναίκα. Ήταν 17 ετών το 1986 όταν απήγαγε τη 16χρονη Αλέτα Μπαντς από ένα εμπορικό κέντρο, στη συνέχεια τη βίασε και την πυροβόλησε θανάσιμα.

Η μητέρα της Αλέτα, η Κάρολαϊν Μπαντς, δήλωσε σε πρόσφατη συνέντευξή της για τον δολοφόνο της κόρης της: «Δεν με νοιάζει πόσο ετών ήταν. Ήταν αρκετά μεγάλος για να γνωρίζει καλύτερα. Θα μπορούσα να πατήσω τον διακόπτη και να μην έχω καμία τύψη. Την πυροβόλησε τρεις φορές στο μέτωπο. Της έβγαλε το μάτι έξω. Την πυροβόλησε στην καρδιά».

Ο Ντάνιελ Κρεγκ, εισαγγελέας της Ογκούστα, δήλωσε ότι αντιτάχθηκε στη χορήγηση χάρης στον κ. Γουίλιαμς επειδή οι ένορκοι έκριναν ότι η κατάλληλη απάντηση μιας πολιτισμένης κοινωνίας είναι η θανατική ποινή. Με βάση τους νόμους της Γεωργίας, στον Γουίλιαμς, που ήταν 17 ετών όταν διέπραξε τον φόνο, αποδόθηκαν κατηγορίες σαν να ήταν ενήλικος, αλλά ο εισαγγελέας ήταν εκείνος που αποφάσισε να ζητήσει την εσχάτη των ποινών.

Ο Γουίλιαμς χαρακτηρίζεται στα έγγραφα της φυλακής διανοητικά άρρωστος. Αναφέρουν ότι πάσχει από σχιζοφρενική διαταραχή, εξαιτίας της οποίας λατρεύει σαν θεό την ηθοποιό Σιγκούρνι Γουίβερ και ντύνεται στο κελί του με τα ρούχα του Λόουν Ρέιντσερ. Όταν ήταν έφηβος είχε κατηγορηθεί για διάφορα αδικήματα σε μια περίπτωση είχε απειλήσει με μαχαίρι έναν 13χρονο συμμαθητή του.

Η αδελφή του Γουίλιαμς, Αλεξάντρια Κλέμονς, και ο ετεροθαλής αδελφός του Ρόντνεϊ Μπλερ έχουν δώσει ένορκες καταθέσεις στις οποίες περιγράφουν την κακομεταχείριση που υφίσταντο

από τη μητέρα τους όταν ήταν παιδιά. «Μια φορά τον χτυπούσε στα πόδια με ένα κατσαβίδι και ένα σφυρί» είπε η κυρία Κλέμωνς.

Στη δίκη ο δικηγόρος του κ. Γουίλιαμς Ο. Λ. Κόλινς, ο οποίος στο μεταξύ έχει πεθάνει, δεν παρουσίασε κανένα στοιχείο για την παιδική ηλικία του πελάτη του. Πέντε ένορκοι βεβαίωσαν με καταθέσεις τους τον Σεπτέμβριο ότι αν γνώριζαν όσα είχε περάσει ο κ. Γουίλιαμς στην παιδική του ηλικία, καθώς και την ψυχική του ασθένεια, δεν θα τον καταδίκασαν σε θάνατο. Γι' αυτόν τον λόγο ζήτησαν να του δοθεί χάρη.

Οι ειδικοί που έχουν μελετήσει το πρόβλημα των νεαρών θανατοποινιτών υποστηρίζουν ότι οι περισσότεροι μεγάλωσαν σε διαλυμένες οικογένειες και σε ένα περιβάλλον με ναρκωτικά, αλκοόλ, βία και ψυχοσθένειες. Άλλοι λένε επίσης ότι δεν επιβεβαιώνεται από επιστημονικά στοιχεία η στερεότυπη εικόνα των έφηβων δολοφόνων ως αρπακτικών που δεν μπορούν να βρουν λύτρωση.

«Ακόμη και εκείνοι που είναι κυνικοί σχετικά με την αποκατάσταση των ενηλίκων παραδέχονται ότι οι έφηβοι είναι διαφορετικοί» δήλωσε ο Κρεγκ Χάνεϊ, καθηγητής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στη Σάντα Κρουζ. «Η ανθρώπινη φύση εξελίσσεται. Πολύ αργότερα στη ζωή κάποιου είσαι πρόθυμος να σηκώσεις τα χέρια και να πεις ότι δεν μπορείς να κάνεις πια τίποτα».

Πώς χάθηκε μία ακόμη μάχη υπέρ των φτωχών λαών, ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΙΝΟΣ

Σήμερα θα προσπαθήσω να αποκρυπτογραφήσω ένα βαρυσήμαντο γεγονός που αγνοήθηκε από την τηλεοπτική δέθεν ενημέρωσή μας και παρουσιάστηκε στον Τύπο με δυσνόητη τεχνοκρατική γλώσσα ή με πολιτικής σκοπιμότητας παραλείψεις. Το πολύ σημαντικό αυτό γεγονός για το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας, και ιδιαίτερα των φτωχότερων λαών, είναι η σχεδόν πλήρης αποτυχία της πρόσφατης διάσκεψης του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) στο Κανκούν του Μεξικού. Τι σημαίνει αυτό; Το προσδιόρισε με σαφήνεια ο οικονομολόγος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου κ. Κένεθ Ρογκόφ: «Η πρόσφατη αποτυχία των εμπορικών διαβουλεύσεων στο Κανκούν αποτελεί μια τραγωδία καθώς χωρίς περισσότερο εμπόριο η παγκόσμια ανάπτυξη θα επιβραδυνθεί σημαντικά και η φτώχεια σε παγκόσμιο επίπεδο θα αυξηθεί». Μα θα μου παρατηρήσετε ίσως ότι, αφού απέτυχε να λάβει αποφάσεις ο ΠΟΕ, αυτό σημαίνει ότι πέτυχε η προσπάθεια των εχθρών της παγκοσμιοποίησης, οι οποίοι είχαν πολιορκήσει τους διασκεπτομένους προσπαθώντας να ματαιώσουν οποιεσδήποτε αποφάσεις τους επειδή, αν συμφωνούσαν σε αυτές, το αποτέλεσμα θα ήταν - κατά τους διαμαρτυρομένους - περισσότερη ανισότητα υπέρ των πλουσίων και περισσότερη δυστυχία για τους φτωχούς. που με κατάλληλη παγκόσμια πλύση εγκεφάλου έχει σφηνωθεί και στο μυαλό εκείνων που ειλικρινά επιθυμούν και αγωνίζονται για έναν καλύτερο κόσμο. Γιατί, πολύ απλουστευτικά, αντίθετα απ' ό,τι πιστεύεται, στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου αγωνίζονται οι φτωχές χώρες του Τρίτου Κόσμου να επιτύχουν το άνοιγμα της παγκόσμιας αγοράς ώστε να μπορέσουν να εξάγουν ελεύθερα τα φθηνότερα γεωργικά κυρίως αλλά και βιομηχανικά προϊόντα τους στους πλούσιους λαούς του Βορρά (κυρίως Βόρεια Αμερική και Ευρωπαϊκή Ένωση). Τι ζητούσαν οι φτωχοί; Μα να περιορισθούν δραστικά ή και να καταργηθούν οι επιδοτήσεις χάρη στις οποίες εισπράττουν υψηλά εισοδήματα οι αγρότες των πλουσίων χωρών ενώ πωλούν στη διεθνή αγορά σε τιμές κάτω του κόστους. Ζητούν επίσης να καταργηθούν τα προστατευτικά τείχη που ισχύουν στην παροχή υπηρεσιών αλλά και βιομηχανικών προϊόντων. Μια τέτοια εξέλιξη θα διευκόλυνε την ανάπτυξη των εξαγωγών των φτωχών χωρών αλλά εις βάρος των προστατευομένων αντιστοίχων

προϊόντων των πλούσιων χωρών, ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνεται και η Ελλάδα, όσο και αν αυτό ακούγεται απίστευτο. Έτσι θα επιτυγχανόταν μια δικαιότερη ανακατανομή του παγκοσμίου εισοδήματος υπέρ των φτωχότερων λαών (144 εκατ. άνθρωποι παγκοσμίως θα έπαυαν να είναι φτωχοί) αλλά με αναπόφευκτη αντίστοιχη μείωση των εισοδημάτων των αγροτών των πλουσιότερων χωρών.

Φυσικά κάτι τέτοιο δεν το θέλουν ούτε οι πλουσιότεροι αγρότες της Αμερικής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ούτε και οι δικοί μας, πράγμα απόλυτα κατανοητό) αλλά ούτε και οι κυβερνήσεις των χωρών τους, φοβούμενες εύλογα το πολιτικό κόστος. Ο διάσημος γάλλος ακτιβιστής Μποβέ και οι σύντροφοί του, που σπάνε βιτρίνες και κεφάλια, αυτή τη δυσμενή για τους πλούσιους αγρότες εξέλιξη προσπαθούν να αποτρέψουν. Αλλά επειδή, αν ήταν ειλικρινείς, θα έχαναν τον φωτοστέφανο του φιλόανθρωπου αγωνιστή υπέρ των αδυνάτων και θα αποκαλυπτόταν ότι η κατά της παγκοσμιοποίησης εκστρατεία τους έχει ιδιοτελή κίνητρα, πείθουν τις αφελείς, ανενημέρωτες και καλόπιστες μάζες ενός συνονθυλεύματος ακροδεξιών, ακροαριστερών, οικολόγων, ειλικρινών όντως φιλανθρώπων, ανέργων, ορφανών του υπαρκτού σοσιαλισμού και γενικά περιθωριακών να κατεβαίνουν όλοι μαζί στους δρόμους και ενίοτε να βιαιοπραγούν υπέρ των φτωχών, ενώ στην πραγματικότητα και άθελά τους καταλήγουν να αποδεικνύονται υπερασπιστές του άδικου σημερινού καθεστώτος που λειτουργεί υπέρ των προνομίων των πλούσιων. Αυτή την αντιπαγκοσμιοποιητική αντίδραση, που τείνει να διαμορφωθεί σε ένα υποτυπώδες κίνημα με κοινό χαρακτηριστικό μια δικαιολογημένη ή όχι δυσφορία, εμπλουτίζουν με τις τυφλές βιαιοπραγίες τους και τύποι όπως οι χούλιγκαν των γηπέδων, που αναζητούν αφορμές για να σπάνε και να καίνε, ανεξάρτητα από το αν κερδίζει ή χάνει η ομάδα τους, ως εκτόνωση της ασφυξίας που τους προκαλεί ο περίπλοκος, ανταγωνιστικός, απαιτητικός σε γνώσεις και εργατικότητα, άπληστος, ανικανοποίητος ως αυτοκαταστροφικός τρόπος ζωής στον οποίο ανεπαισθήτως μας εγκλώβισαν ή αυτοεγκλωβιστήκαμε.

Πολυτέλεια και ψευδαισθηση ευημερίας

Σήμερα που ζούμε πιο εύκολα και με περισσότερη πολυτέλεια, γιατί κατοικούμε σε σπίτια με γυαλισμένα μάρμαρα και λουτροκαμπινέδες, νομίζουμε ότι ευημερούμε. Αλλά οι λύσεις πολλών αναγκών μας δημιουργούν πολλά νέα προβλήματα και δυσκολεύουν τη ζωή μας. Έχουμε αυτοκίνητα, ηλεκτρικά ψυγεία, μίξερ, αποχυματές, ηλεκτρικούς φούρνους, ηλεκτρικές σκούπες, κινητά κ.λπ., τα οποία εκ πρώτης όψεως μας βοηθούν. Αλλά μόλις χαλάσουν μένουμε ακίνητοι και πανικόβλητοι γιατί μας βγάζουν από την εύκολη ροή μας και πρέπει αμέσως να πάμε για επισκευή, σαν να επρόκειτο για εμάς. Όταν μας κοπεί το ηλεκτρικό ρεύμα δεν μπορούμε να θερμανθούμε, να φωτιστούμε, να μαγειρέψουμε. Είμαστε εξαρτημένοι από τη μηχανική πολυτέλεια. Θυμάμαι, πριν από πενήντα χρόνια, όταν μας χάλαγαν οι καρέκλες ήμασταν σίγουροι ότι θα περνούσε ο πλανόδιος καρεκλάς. Και δεν είχαμε άγχος, γιατί πράγματι ακούγαμε να διαλαλεί στον δρόμο «Ο καρεκλάς» και καθόταν χάμω στην αυλή μας και τις διόρθωνε ευσυνειδήτητα, τραγουδώντας. Και κοιτούσαμε κιάλας. Περνούσε ο παπλωματάς με το τόξο και ξανάδινε ζωή στα στρώματα, ξαίνοντας το βαμβάκι. Πέρναγε ο ακονιστής για τα μαχαίρια. Περνούσε ο τζαμάς για τα σπασμένα τζάμια. Πέρναγαν ο ψαράς, ο γιαουρτάς. Πέρναγε ο μανάβης. Πέρναγαν όλοι οι βοηθοί της ζωής και ακόμη ηχούν στη μνήμη οι αγαπημένες τραγουδιστικές φωνές τους. Έτσι η ζωή περνούσε απλά, έχοντας όμως την πολυτέλεια της κοινωνικής επαφής με τους ανθρώπους του δρόμου, που μας δημιουργούσαν την πολυτέλεια

φέρνοντάς μας τα αγαθά μπροστά στο σπίτι μας. Και οι καλοί αυτοί άνθρωποι περνούσαν και διαλαλούσαν παντού... Σήμερα η αφθονία μάς οδηγεί στα σούπερ μάρκετ, όπου αγοράζεις ένα σωρό πράγματα, αφού εκστασιαστείς από το πλήθος των πακέτων, τα οποία δεν σου είναι καθόλου αναγκαία. Επιπλέον χωρίς να έρθεις σε άμεση επαφή με το αγαθό, αφού τα περισσότερα είναι κλεισμένα σε νάιλον. Και τα φορτώνεις όλα αυτά. Μετά τα μεταφορτώνεις στο αυτοκίνητο και μετά στο ασανσέρ και μετά στην κατάψυξη για τις δύσκολες μέρες. Αλλά βασικά τρεφόμαστε με κατεψυγμένα και κρύα, αυτή είναι η πολυτέλεια της σημερινής ζωής. *Αλέκος Φασιανός, ΤΑ ΝΕΑ, 05-03-2004*

Πολιτισμός και βαρβαρότητα, Ν. ΜΟΥΖΕΛΗΣ

Το ιστορικό γίνεσθαι, ιδίως αν το δει κανείς μέσα από μια μακρόπνοη οπτική, δημιουργεί συχνά παράδοξα αποτελέσματα. Αυτό που οι γάλλοι ιστορικοί αποκαλούν *la ruse de l'histoire* (η πονηριά της ιστορίας) μας φέρνει αδιάκοπα αντιμέτωπους με καταστάσεις και εξελίξεις που μας ξαφνιάζουν επειδή φέρνουν τα πάνω κάτω, μετατρέποντας τους εχθρούς σε φίλους, τους καλούς σε κακούς, τους πολιτισμένους σε βάρβαρους, τα θύματα σε θύτες. Αυτή η απρόσμενη, ανατρεπτική και συγχρόνως πονηρή/ειρωνική όψη της ιστορίας μάς δείχνει πόσο λανθασμένη είναι η ουσιοκρατική και συγχρόνως γραμμική αντίληψη περί λαών και εθνικοτήτων: η αντίληψη ότι ένας συγκεκριμένος λαός είναι εγγενώς καλός ή κακός, ηθικός ή ανήθικος, ηρωικός ή ποταπός. (Αυτή την ουσιοκρατική αντίληψη τη βλέπουμε στον τόπο μας στον τυφλό αντιαμερικανισμό της άκρας Αριστεράς καθώς και στον φανατικό αντισημιτισμό και ρατσισμό της άκρας Δεξιάς.) Το παράδοξο, το ειρωνικό/πονηρό της ιστορίας φαίνεται ξεκάθαρα αν επικεντρώσουμε την προσοχή μας στους πρωταγωνιστές της σημερινής κρίσης: τους Αμερικανούς, τους Γερμανούς και τους Εβραίους. Κοιτώντας τις ιστορικές εξελίξεις από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως σήμερα βλέπουμε και στις τρεις περιπτώσεις μια ριζική αντιστροφή ρόλων, βλέπουμε τους «καλούς» να γίνονται «κακοί» και τανάπαλιν.

Η έκρηξη των πληροφοριών

Από το 1999 ως το 2002, η παγκόσμια παραγωγή πληροφοριών αυξήθηκε κατά 50%: το υπολόγισε η Σχολή Διαχείρισης Πληροφοριών και Συστημάτων του Πανεπιστημίου Μπέρκλεϋ. Τι είναι το εξαμπάιτ; Ένα δισεκατομμύριο γιγαμπάιτ. Και τι είναι το γιγαμπάιτ; Μονάδα μέτρησης της μνήμης: μπορούμε ενδεικτικά να πούμε ότι ο σκληρός δίσκος των περισσότερων καινούργιων ηλεκτρονικών υπολογιστών έχει μέγεθος 40 με 100 γιγαμπάιτ. Ε, λοιπόν, σύμφωνα με την έκθεση του Μπέρκλεϋ, η ποσότητα καινούργιων πληροφοριών που αποθήκευσε πέρυσι το ανθρώπινο είδος σε χαρτί, φιλμ, οπτικά ή μαγνητικά μέσα, ανέρχεται σε πέντε εξαμπάιτ. Ο αριθμός αυτός ισοδυναμεί περίπου με το σύνολο των λέξεων που έχουν αρθρώσει οι άνθρωποι από τότε που εμφανίστηκαν στη Γη. Όσο για την ποσότητα των πληροφοριών που μεταδόθηκαν ηλεκτρονικά μέσω του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης και του Internet, αυτές φτάνουν τα 18 εξαμπάιτ, δηλαδή πάνω από τρεις φορές το σύνολο των λέξεων που έχει αρθρώσει το ανθρώπινο είδος μέχρι σήμερα. Τι σημαίνουν άραγε αυτοί οι αριθμοί; Ότι μιλάμε περισσότερο μεταξύ μας απ' ό,τι οι παππούδες μας; Αυτό είναι βέβαιο: δεν ξέρουμε όμως αν η επικοινωνία μας είναι ουσιαστικότερη. Ότι είμαστε πιο ενημερωμένοι από τους παππούδες μας; Και γι' αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία. Μήπως όμως αυτή η τεράστια ροή πληροφοριών δημιουργεί τελικά σύγχυση και δεν μας αφήνει να διαχωρίσουμε το βαρύνον από το δευτερεύον, το σωστό από το λάθος, το γνήσιο από την απομίμηση; Απ' όλα αυτά τα μεγαμπάιτ πληροφοριών που κυκλοφορούν αυτές τις ημέρες στη Βρετανία και στον υπόλοιπο κόσμο για τις περιπέτειες του Καρόλου, ποιος θα ξεχωρίσει εκείνα

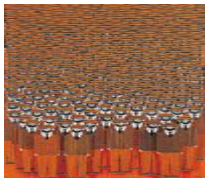
που πρέπει να μείνουν στην ιστορία; Για τον Αμερικανό δημοσιογράφο Βέρλιν Κλίνκενμποργκ, πάλι, το πρόβλημα είναι άλλο. Η ιδέα που έχουμε για την πληροφορία, γράφει στη *Νιου Γιork Τάιμς*, δεν σημαίνει τίποτα για τα υπόλοιπα πλάσματα της φύσης. Το να θεωρούμε πληροφορία μονάχα ό,τι καταγράφεται αφήνει έξω ένα ευρύτατο φάσμα πραγμάτων. Ο ακριβής τρόπος με τον οποίο πέφτουν τα φύλλα έξω από το παράθυρό μου χαρακτηρίζεται από τους αναλυτές του Μπέρκλεϋ «πληροφορία» μόνο αν απαθανάτισω τη σκηνή με τη φωτογραφική μου μηχανή. Κι όμως, τα φύλλα πέφτουν ανεξάρτητα αν θα τα φωτογράφισω ή όχι. Αν θέλαμε να μάθουμε πόσες πληροφορίες περιλαμβάνει πραγματικά η γη, θα έπρεπε να προσδώσουμε ψηφιακή μορφή σε όλο το DNA της φύσης και στη συνέχεια να υπολογίσουμε τα μπάιτ που περιέχονται σ' αυτό. Αλλά η προσέγγιση αυτή είναι στατική: αντιλαμβάνεται κάθε πλάσμα της φύσης ως μουσειακό είδος που θα μπορούσε να κλειστεί σ' ένα συρτάρι και να μετρηθεί. Και αποκλείει την πιθανότητα η ίδια η κίνηση και η αλληλεπίδραση μεταξύ των όντων να συνιστούν κι αυτά πληροφορίες.

Αν οι συνομιλίες μέσω κινητών τηλεφώνων αποτελούν πληροφορίες, γιατί να μη συμβαίνει το ίδιο με τα τραγούδια των πουλιών και τους θορύβους των εντόμων; ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΗΤΣΟΣ, ΤΑ ΝΕΑ, 14-11-2003

Ο νέος κομφορμισμός

Θανάσης Γιαλκέτσης, [εφ. Ελευθεροτυπία, 11/3/2007](#)

Το ακόλουθο άρθρο του ιταλού φιλοσόφου Ουμπέρτο Γκαλιμπέρτι δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «La Repubblica»

Σε κανένα δεν δόθηκε η δυνατότητα να επιλέξει την εποχή στην οποία θα ζήσει ούτε και η δυνατότητα να ζήσει έξω από την εποχή στην οποία γεννήθηκε. Δεν υπάρχει άνθρωπος που να μην είναι τέκνο του καιρού του και επομένως που να μην είναι κατά κάποιον τρόπο «ομογενοποιημένος». Σε σχέση με τις εποχές που προηγήθηκαν η εποχή μας είναι η πρώτη που ζητάει την ομογενοποίηση όλων των ανθρώπων ως προϋπόθεση της ύπαρξής τους. Οι λόγοι αυτής της ομογενοποίησης πρέπει να αναζητηθούν σε εκείνη τη συνθήκη σύμφωνα με την οποία, στην εποχή της τεχνικής και της παγκόσμιας οικονομίας, το να «εργάζεται» κανείς σημαίνει να «συνεργάζεται» στο εσωτερικό ενός μηχανισμού, όπου οι ενέργειες του καθένα έχουν ήδη προκαταβολικά περιγραφεί και προδιαγραφεί από το οργανόγραμμα για την καλή λειτουργία αυτού του μηχανισμού.

1. Η ομογενοποιημένη συνείδηση. Μια δράση είναι ομογενοποιημένη όταν συμμορφώνεται προς έναν κανόνα που την προδιαγράφει, επομένως όταν δεν είναι δράση αλλά συμμόρφωση. Και συμμόρφωση είναι όλες οι ενέργειες που πραγματοποιούνται σε ένα μηχανισμό, στο εσωτερικό του οποίου η αυτενέργεια παύει εκεί όπου αρχίζει αυτό που πρέπει να γίνεται σε τέλειο συντονισμό με τις άλλες συνιστώσες του μηχανισμού. Οι σκοποί που θέτει ο μηχανισμός δεν περιλαμβάνονται στις αρμοδιότητες του μεμονωμένου ατόμου και μερικές φορές, δεδομένης της υψηλής τεχνικής τελειοποίησης, υπερβαίνουν τις ειδικές του γνώσεις. Αυτό συνεπάγεται το ότι η «συνείδηση» του ατόμου υποβαθμίζεται στην «ευσυνειδησία» που δείχνει κατά την εκτέλεση της εργασίας του. Με αυτή την υποβάθμιση γεννιέται η «κομφορμιστική συνείδηση» από την οποία ζητιέται μόνο μια καλή συνεργασία, ανεξάρτητα από τους σκοπούς που υπηρετεί ο μηχανισμός.

2. Ο υγιής ρεαλισμός. Γι' αυτό ήδη από μικροί έχουμε ακούσει να λένε ότι η επιτυχία επιδιώκεται πιο εύκολα αν προσαρμοζόμαστε στις απαιτήσεις των άλλων (απαρνούμενοι προφανώς τη δική μας αυτοπραγμάτωση) και έτσι ενεργούσαμε όταν μιμούμασταν τα χαρακτηριστικά και τις συμπεριφορές όλων των ομάδων στις οποίες ανήκαμε. Από την ομάδα των παιδιών με τα οποία παίζαμε ως τους συμμαθητές μας και τους συναδέλφους μας στην εργασία, διδαχθήκαμε ότι αυτό που ανταμείβεται είναι η πιο αυστηρή ομοιομορφία, αφού η ικανότητα προσαρμογής στην οργάνωση εμφανιζόταν ως η μοναδική προϋπόθεση για να ασκήσουμε μια ορισμένη επίδραση πάνω σε αυτήν. Στην παραμικρή μας αντίρρηση υπήρχε πάντοτε κάποιος που μας θύμιζε ότι αυτή η στάση αποκαλείται «υγιής ρεαλισμός», ενώ μέσα μας εκδηλωνόταν η υποψία ότι αυτή η έκφραση δεν αναφερόταν τόσο σε μια πιστή αναπαράσταση του πραγματικού αλλά σε εκείνη την εξωπραγματική θέση που είναι η ανεπιφύλακτη αποδοχή του υπάρχοντος. Η αξία του οποίου έγκειται απλώς στο ότι είναι έτσι όπως αυτό είναι, χωρίς την παραμικρή μέριμνα για την ηθική του ποιότητα.

3. Η ασυνειδησία της ομογενοποιημένης συνείδησης. Προκειμένου η προσαρμογή να μην γίνεται αντιληπτή ως καταναγκασμός, είναι αναγκαίο ο κόσμος στον οποίο ζούμε να μη θεωρείται ως ένας από τους «δυνατούς» κόσμους αλλά ως ο «μοναδικός» κόσμος, έξω από τον οποίο δεν μας προσφέρονται καλύτερες δυνατότητες ύπαρξης. Αν ο κόσμος των αγαθών που παράγουμε και καταναλώνουμε κατορθώσει να συγκροτηθεί ως συνεκτικός κόσμος χωρίς κενά, χωρίς εναλλακτικές λύσεις, οι υποχρεώσεις που μας επιβάλλονται από αυτό τον κόσμο και η υπακοή που μας ζητείται δεν θα γίνονται πλέον αντιληπτές ως τέτοιες αλλά ως «φυσική συνθήκη» της ύπαρξης. Αλλά όταν ένας κόσμος κατορθώνει να περνιέται ως ο μοναδικός κόσμος, η ομογενοποίηση των ατόμων φτάνει σε επίπεδα τελειότητας τέτοια, που τα απολυταρχικά ή δικτατορικά καθεστώτα των προηγούμενων εποχών δεν είχαν καν φανταστεί ότι θα μπορούσαν να υλοποιήσουν.

4. Ο κομφορμισμός ως συνθήκη ύπαρξης. Δεν αντιλαμβανόμαστε με πόσες αλυσίδες μας έχει δέσει η εποχή της τεχνικής και της παγκόσμιας οικονομίας. Αν στον 19ο αιώνα ο Μαρξ μπορούσε να λείει ότι η πλειονότητα της ανθρωπότητας «δεν έχει τίποτα να χάσει εκτός από τις αλυσίδες της», σήμερα θα μπορούσαμε να πούμε ότι χωρίς αυτές τις αλυσίδες δεν θα έβρισκε τρόπο να επιβιώσει. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο όταν οι αλυσίδες σπάνε (απεργία στα μέσα μεταφοράς, διακοπή στην παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, καθυστέρηση στον ανεφοδιασμό με τρόφιμα), όλοι ζητούν αμέσως την επανασυγκόλληση. Αυτή η απαίτηση είναι ο δείκτης όχι μόνον του βαθμού εξάρτησης κάθε ατόμου από τον κόσμο της τεχνικής και της παγκόσμιας οικονομίας αλλά και του βαθμού αυθόρμητης συνεργασίας, επομένως ομογενοποίησης και κομφορμισμού.

5. Τα μέσα επικοινωνίας ως μέσα ομογενοποίησης. Η κομφορμιστική κοινωνία, παρά την πελώρια ποσότητα φωνών που διαδίδονται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας -ή μάλλον ακριβώς εξαιτίας αυτής της ποσότητας- μιλάει στο σύνολό της μόνο με τον εαυτό της. Οποιος μιλάει και όποιος ακούει δεν έχει πίσω του μια διαφορετική εμπειρία του κόσμου, επειδή ο κόσμος που προσφέρουν σε όλους τα ΜΜΕ είναι όλο και περισσότερο ταυτόσημος, έτσι όπως όλο και περισσότερο ταυτόσημα είναι και τα λόγια που έχουμε στη διάθεσή μας για να τον περιγράψουμε. Το αποτέλεσμα είναι ένα είδος ταυτολογικής επικοινωνίας, όπου όποιος ακούει καταλήγει να ακούει τα ίδια πράγματα που αυτός ο ίδιος θα μπορούσε να πει και όποιος μιλάει λείει τα ίδια πράγματα που θα μπορούσε να ακούσει από οποιονδήποτε (...).

Ο θρίαμβος του συγχρόνου κομφορμισμού

Η επικοινωνιακή διαχείριση από τα ΜΜΕ, και κυρίως από την τηλεόραση, των εξελίξεων σε σχέση με τη 17 Νοέμβρη, με την ισοπεδωτική και παραπειστική της τακτική, αναπέμπει ως παραμορφωτικός καθρέπτης προς την κοινωνία τη γελοιογραφική εικόνα εγγενών χαρακτηριστικών της. Ο κομπορμισμός είναι ένα απ^ο αυτά τα χαρακτηριστικά. Η ευκολία με την οποία επιβλήθηκε ο κομπορμισμός του τηλεοπτικού λόγου και η δυσχέρεια με την οποία αρθρώνεται ο αντίπαλος επεξεργασμένος πολιτικός λόγος ανέδειξε για άλλη μια φορά πόσο αντιφατική και εύθραυστη είναι η δημοκρατία, όταν λιμνάζει στον εφησυχασμό των πολιτών της. Σε περιόδους επικοινωνιακής έξαρσης των Μέσων γίνονται πιο ευδιάκριτα ορισμένα χαρακτηριστικά τους. Η εμπορευματοποίηση της επικαιρότητας είναι ένα απ^ο αυτά. Τα Μέσα τρέφονται από την επικαιρότητα και καμιά φορά την κατασκευάζουν. Πριν από λίγο καιρό υποστήκαμε μια περίοδο τεχνητής έξαρσης με τα δύο τηλεοπτικά παιχνίδια Big Brother και Bar, που κυριάρχησαν στα προγράμματα όχι μόνο του Antenna και του Mega, αλλά όλων των ιδιωτικών καναλιών. Η επιτυχία αυτών των παιχνιδιών οφείλεται σε δοκιμασμένες συνταγές εμπορικότητας. Η εμπορική εκπομπή λειτουργεί σα μυγοπαγίδα πάνω από την πίτα της διαφήμισης. Γιαυτό και το τηλεοπτικό marketing στηρίζεται στην ανταπόκριση του κοινού, στην κουλτούρα και το γούστο του. Εκείνο, λοιπόν, που ενοχλεί και οδηγεί σε μελαγχολικές σκέψεις είναι ότι η ποιότητα αυτών των τηλεοπτικών παιχνιδιών και της τηλεοπτικής παρουσίας των παιχτών τους είχε το κοινό της, ένα νεανικό και πολυπληθές κοινό μάλιστα.

Η εμπορική επιτυχία των παιχνιδιών είχε επιπλέον μια πολύ σημαντική επίπτωση στον τηλεοπτικό λόγο. Παρ^ο όλη την ισοπεδωτική γλωσσική διαπραγμάτευση, την ανάμιξη του σημαντικού με το ελαφρύ και επουσιώδες, που χαρακτήριζε ήδη πολλά αν όχι τα περισσότερα τηλεοπτικά προγράμματα, υπήρχαν ωστόσο ευδιάκριτες ακόμη διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στις σοβαρές εκπομπές και τις ψυχαγωγικές, ανάμεσα στην ενημέρωση και την ψυχαγωγία, σε τελευταία ανάλυση ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό. Μ^ο αυτά τα παιχνίδια όχι μόνο αλώθηκε ο περισσότερος τηλεοπτικός χρόνος, αλλά η πλημμυρίδα της εμπορικότητας παρέσυρε όλα τα όρια, όταν οι εξελίξεις στο σπίτι του Μεγάλου Αδελφού και στο Μπαρ κατέκλυσαν τα δελτία ειδήσεων και τα τηλεοπτικά παράθυρα γέμισαν με τους διαβόητους ήρωές τους και τους πρόθυμους σχολιαστές τους. Τα πλέον ευτελή προϊόντα της εμπορευματοποίησης των Μέσων κυριάρχησαν στα πιο σημαντικά κοινωνικά και πολιτικά γεγονότα, οι αναθυμιάσεις των τεχνητών καταστάσεων έπνιξαν στην αχλή τους γεγονότα, όπως η εισβολή των Ισραηλινών στο Λίβανο, όπως το ασφαλιστικό και τόσα άλλα. Αυτή η μετατόπιση νομιμοποιήθηκε και επεκτάθηκε πολύ γρήγορα. Την ίδια περίοδο παρακολουθήσαμε την κ. Χειλουδάκη να διαφημίζει σε διάφορες εκπομπές, αλλά και στις ειδήσεις τις χάρες της και τη σκανδαλοθηρική αυτοβιογραφία της, να διαπληκτίζεται με άλλες κυρίες και κυρίους, να δημιουργεί ένα κοινό οπαδών και αντιπάλων, με όρους κοινωνικής και πολιτικής αντιπαράθεσης.

Ο εθισμένος τηλεθεατής έχει αναμίξει πλέον τα πεδία, τίποτε δεν τον ξενίζει, τίποτε δεν τον ενοχλεί και προπαντός αναγνωρίζει τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του μέσα από το φίλτρο των νομιμοποιημένων φαντασιώσεών του για χρήμα, σεξ, εξουσία και δημοσιότητα. Πρόκειται για μια λυτρωτική επαναστατική προοπτική, όπως π.χ. το αντισυμβατικό κίνημα σεξουαλικής και κοινωνικής απελευθέρωσης στη δεκαετία του 60; Κάθε άλλο. Όλα όσα ο μέσος άνθρωπος απωθούσε στα ανομολόγητα ως μη αποδεκτά από τη δημόσια ηθική και το κοινό γούστο αναδεικνύονται πλέον και νομιμοποιούνται ως ομαδικά χαρακτηριστικά, ως κοινωνικά αυταπόδεικτα. Δε θέλει να αλλάξει τον κόσμο, θέλει να επωφεληθεί από τους κοινωνικούς όρους που τον διέπουν, δεν κάνει αντιεξουσιαστική επανάσταση, θέλει να διεισδύσει στους εξουσιαστές.

Γιατί δεν κρίνει και δε διαφωνεί, βρίσκει τον εαυτό του στο νομιμοποιημένο ωφελιμισμό της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει. Και αυτό είναι μια μορφή απερίφραστου και ωμού κομπορμιισμού. Με την επικοινωνιακή έξαρση για την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη, ένα σημαντικό από πολλές απόψεις γεγονός για τη σύγχρονη πολιτική συγκυρία στη χώρα μας, εξέπνευσαν θεματικά τα δύο παιχνίδια και οι επεκτάσεις τους, αλλά παρέμεινε το ύφος και το ήθος του τηλεοπτικού λόγου που διαμόρφωσαν. Μετά από τη γενναία δόση τηλεοπτικών παιχνιδιών, η κυριαρχία της 17 Νοέμβρη σε κάθε άλλο σημαντικό γεγονός, που συμβαίνει στη χώρα και στον κόσμο ολόκληρο, φαντάζει περισσότερο από φυσική και δικαιολογημένη. Στο κάτω κάτω η τρομοκρατία είναι πράγματι μια σοβαρή υπόθεση, που δε θα έπρεπε ασφαλώς να υπερτιμηθεί αλλά ούτε και να υποτιμηθεί. Ο τηλεοπτικός ωστόσο χειρισμός της έγινε με τους όρους των τηλεοπτικών παιχνιδιών. Η εμπορεύσιμη σεναριολογία και η μικροαστική σκανδαλοθηρία έπαιξαν κατά κόρον με τη μετα-τηλεοπτική γραμματική του reality show. Η ανταγωνιστική προσπάθεια των καναλιών να μετατρέψουν κάθε πληροφορία σε είδηση, μετατράπηκε σε ένα παιχνίδι κανονιστικής προσαρμογής του γεγονότος στη συνταγματική ανάπτυξη του δοκιμασμένου και νομιμοποιημένου στην κοινή γνώμη τρίπτυχου σεξ, εξουσία και δημοσιότητα, εμπλουτισμένου πλέον με μια δεξιόστροφη τρομολαγνεία άνευ προηγουμένου, που ανέσυρε από το λήθαργο παλιά αυταπόδεικτα άλλων κοινωνικών και πολιτικών συγκυριών. Αυτό οδήγησε στην ταύτιση του φαινομενικού με την πραγματικότητα, του γεγονότος με τη δράση, του πράγματος με τη λειτουργία του, της αλήθειας με την κατεστημένη ως τέτοια, σε όλα όσα δηλαδή περιέγραψε ο Μαρκούζε στο Μονοδιάστατο Άνθρωπο ως κομπορμιισμό του λόγου. Η ανάπτυξη αυτού του γλωσσικού κομπορμιισμού βασίστηκε πλέον στην εκφοβιστική μαγεία του αυταπόδεικτου, που σε πολιτικά ζητήματα, όπως αυτό της τρομοκρατίας, καταστέλλει τη δημοκρατική ενάργεια και ενέργεια των πολιτών. Πόσο ισχυρά π.χ. μπορεί να είναι τα πολιτικά και νομικά επιχειρήματα για τη δημοκρατική λειτουργία των κατασταλτικών μηχανισμών του κράτους και της δικαστικής εξουσίας, όταν προσημειώνονται ως επιχειρήματα για τα «δικαιώματα των τρομοκρατών», έκφραση που φαίνεται να αντιφάσκει με το υποτιθέμενο αυτονόητο, ότι οι τρομοκράτες δεν έχουν δικαιώματα; «Εδώ μιλάμε για τα δικαιώματα των τρομοκρατών», σχολίαζαν στερεότυπα οι τηλεπαρουσιαστές, συμπληρώνοντας με την περίφημη επίκληση συγγενούς θύματος: « Τα θύματα της τρομοκρατίας δεν είχαν δικαιώματα;» Η φράση αυτή δεν υπερασπίζεται την καθολική ισχύ βασικών δημοκρατικών δικαιωμάτων, αλλά τα επιμερίζει υπονομευοντάς τα. Διότι αφήνει να εννοηθεί ότι θα πρέπει να αρνούμαστε στους θύτες τα δικαιώματα που εκείνοι αρνήθηκαν στα θύματά τους. Μέσα σ' αυτό το υποτιθέμενο αυταπόδεικτο χάνεται η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στην τρομοκρατία και τη δημοκρατία, ανάμεσα στην τρομοκρατική αυτοδικία και όλο το φάσμα των δημοκρατικών δικαιωμάτων, που καθιέρωσαν οι ώριμες δημοκρατίες, όπως το δικαίωμα όλων των πολιτών στην ισονομία, την ελευθερία, την αξιοπρέπεια του ατόμου. Αυτή η φράση με το ειδικό συναισθηματικό της βάρος στρέφεται ευθέως κατά της δημοκρατίας και των δημοκρατικών θεσμών, όταν απευθύνεται σε όσους δικηγόρους ανέλαβαν τη δικαστική υπεράσπιση των τρομοκρατών και σε όλους όσους ενδιαφέρονται να τηρηθούν οι όροι για μια δίκαιη δίκη των κατηγορουμένων. Ο κομπορμιισμός του λόγου βασίζεται στην ταυτολογική γοητεία που ασκεί η έκφραση-κλισέ εξουδετερώνοντας όλους τους ενδιαμέσους όρους που θα έπρεπε να αναπτύξει η πολιτική σκέψη. Η έκφραση κλισέ απαγορεύει την πολιτική εννοιολόγηση της τρομοκρατίας ως κοινωνικού φαινομένου, απαγορεύει συγχρόνως τη νηφάλια σκεπτόμενη επιλογή εκείνων των μέσων που μπορούν να την αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά, ισχυροποιώντας συγχρόνως τους δημοκρατικούς θεσμούς. Δεν είναι τυχαίο ότι όσοι συνομιλητές των παραθύρων στις τηλεοπτικές ειδήσεις τόλμησαν να εκφράσουν τέτοιες απόψεις κακοποιήθηκαν ανοίκεια από τους περισσότερους τηλεπαρουσιαστές, ούτε ότι οι σχετικές ανακοινώσεις των δικηγορικών συλλόγων

και η απόφαση των υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν ήρθαν στο φως της τηλεπαρουσίασης.

Η αμεσότητα και η συναισθηματική φόρτιση εκφράσεων, όπως αυτές που παρέθεσα παραπάνω, και δεν είναι τυχαίο ότι έκαναν το γύρο όλων σχεδόν των καναλιών, απευθύνονται στην αντανάκλαστική απέχθεια του δημοκρατικού φρονήματος προς την τρομοκρατία, αλλά όχι μόνο. Επιβάλλουν επίσης μια νομιμοφροσύνη, που θυμίζει άλλες εποχές, τη νομιμοφροσύνη του ολοκληρωτισμού. Εάν αναγνωρίζεις συνταγματικά δικαιώματα στους τρομοκράτες ως πολίτες, επισύρεις αυτομάτως την πολιτική καχυποψία της συμπάθειας προς την τρομοκρατία. Μέσα σε αυτό το κλίμα επαναπροσδιορίζεται η νομιμοφροσύνη, η σφαίρα του ιδιωτικού πολιορκείται από το υποτιθέμενο εθνικό χρέος, αναβιώνουν τα εμφυλιωτικά φαντάσματα της λογοκρισίας των ιδεών και του καταδότη.

Οι αντιδράσεις ευτυχώς δεν έλειψαν, και όχι μόνο από τους άμεσα ή έμμεσα θιγόμενους. Από πολλές μεριές και με πολλούς τρόπους αναπτύχθηκε ο σοβαρός πολιτικός αντίλογος, ότι η δημοκρατία δεν κινδυνεύει μόνο από την τρομοκρατία, αλλά και από τους τρόπους αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και των τρομοκρατών. Γιατί αν τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των ελλήνων πολιτών πρέπει να περισταλούν στην περίπτωση των τρομοκρατών, εάν δηλαδή πράγματι οι μισοί και πλέον Έλληνες σήμερα (σύμφωνα με έρευνα πύλης στο διαδίκτυο), βομβαρδισμένοι από τα ΜΜΕ, αίρουν το αδιαπραγμάτευτο από οποιαδήποτε εξουσία των δημοκρατικών δικαιωμάτων και πιστεύουν ότι τα νόμιμα δικαιώματα πρέπει να παραχωρούνται επιλεκτικά από τις αρχές σε μερίδες πολιτών μόνο, τότε ☹ φοβούμαι η δημοκρατία μας φλερτάρει επικίνδυνα με την αστυνομική αυθαιρεσία και την αυτοδικία. Η βαρβαρότητα του δημόσιου λιθοβολισμού και του λιντσαρίσματος, σε ηθικό τουλάχιστον επίπεδο, η βαρβαρότητα του πολιτικού κανιβαλισμού, δεν είναι τόσο ξένες στην πολιτική μας κουλτούρα, όπως αυτή εμφανίζεται και διαμορφώνεται από ορισμένα Μέσα. Η δημοκρατία πράγματι ταλαιπωρείται στις μέρες μας, όχι άμεσα από την τρομοκρατία, αλλά από τον κομφορμισμό της επικοινωνιακής διαχείρισής της.

Θα λέγαμε ότι ο κομφορμισμός διαπράττει στοιχειώδη λογικά σφάλματα, αλλά εκείνο που πραγματικά διακυβεύεται είναι η πολιτική και η ιστορική μνήμη της κοινωνίας.

Ανταποκρινόμενος σε μια συλλογική συνείδηση, που απεμπολεί κάθε διαφορά, αντιλαμβάνεται την ιδεολογική συγγένεια ως ιδεολογική ταυτότητα, κάθε ένοπλη μορφή πάλης στην ιστορία των λαών ως τρομοκρατία, τις τρομοκρατικές πρακτικές μιας ακρο-αριστερής τάσης ως καθολικό ενέργημα της αριστεράς ενγένη. Συνδέει υπόρρητα τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 17 Νοέμβρη ενάντια στη δημοκρατία με τον αντιδικτατορικό αγώνα κατά των συνταγματαρχών, επειδή πιθανολογείται η ιστορική καταγωγή της ιδρυτικής ομάδας από την ιδεολογική και αντιστασιακή δραστηριότητα που ανέπτυξε η αριστερά κατά την επταετία. Η αριστερά και τα αντιδικτατορικά κινήματα αποψιλώνονται από την ποικιλία των τάσεων, από την ιδιαίτερη φυσιογνωμία καθεμιάς απ' αυτές και από την ιστορία τους και σκιάζονται συλλήβδην με την υποψία των τρομοκρατικών ενεργειών.

Δε θα πρέπει όμως να τα βάζουμε μόνο με την τηλεόραση και γενικά με τα Μέσα, επειδή ασφαλώς υπήρξαν αρκετές τιμητικές εξαιρέσεις, αλλά και επειδή προπάντων ο κομφορμισμός δεν είναι αποκλειστικό δημιούργημα των Μέσων. Τα Μέσα δεν επινοούν μορφές σκέψης και έκφρασης, μεγιστοποιούν απλώς τις νοσηρές τάσεις που υπάρχουν ήδη στην κοινωνία, ό,τι πουλάει και ό,τι αγοράζεται από το καταναλωτικό κοινό. Αυτό ακριβώς πρέπει να μας ανησυχεί βαθύτατα. Γιατί δεν πρόκειται δυστυχώς για μια περιπτωσιακή ανάπτυξη μορφών κομφορμισμού και της γλωσσικής τους έκφρασης. Τα κρούσματα είναι καθημερινά και σε όλους τους χώρους, αφορούν όλα τα σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και αντιστρατεύονται την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών ακόμη και στον εξ ορισμού φυσικό τους χώρο, δηλαδή στο χώρο της επιστήμης.

Καθώς ο κομφορμισμός επιβάλλει τη συμμόρφωση σε βολικούς μύθους που συγκροτούν το συλλογικό φαντασιακό, και απαγορεύει την ανάπτυξη της γνώσης, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αντιστρατεύεται την επιστήμη. Μερικές μόνο απ' αυτές γίνονται γνωστές, όπως το ανώνυμο λιβελογράφημα, που κυκλοφόρησε το 1998 στο πανεπιστήμιο της Αθήνας για τους ιστορικούς Κιτρομηλίδη, Κουλουμπή και Λιάκο, με την κατηγορία της αντιπαράθεσης στο έργο του Παπαρηγόπουλου και της υπονόμευσης της εθνικής συνείδησης, και τα πρόσφατα δημοσιεύματα για το σχολικό εγχειρίδιο της Ιστορίας, που αποφενάκισε την ΕΟΚΑ Β'. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις τα πορίσματα της ιστορικής έρευνας που αμφισβήτησαν εγκατεστημένους μύθους θεωρήθηκαν αυτόχρημα ύποπτα αντεθνικής προπαγάνδας.

Εάν όμως αυτά τα κρούσματα καταλογίζονται σε ένα δεξιόστροφο κομφορμισμό, πού θα καταλογίζαμε παρόμοια κρούσματα σε αριστερά έντυπα, όπως η Αυγή, που εκπροσωπεί εδώ και δεκαετίες την αντισταλινική αριστερά; Ας πάρουμε για παράδειγμα, που δεν είναι δυστυχώς το μόνο σύμπτωμα, ένα σχετικά πρόσφατο δημοσίευμα στην Αυγή, με τον κομψότατο τίτλο «Το αυγό και οι κλώσσες» (!). Το άρθρο καταγγέλλει, την ιστορική διαπίστωση ότι ο Μεταξάς, συνεργαζόμενος στενά με τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη, υλοποίησε τα γλωσσικά και εκσυγχρονιστικά αιτήματα του δημοτικισμού, σε μεγαλύτερο μάλιστα βαθμό από ό,τι ο Βενιζέλος. Το θεωρητικό ενδιαφέρον αυτής της διαπίστωσης εντοπίζεται στη διάλυση ενός ακόμη μύθου της νεοελληνικής ιστορίας, στο ότι δηλαδή αποφενάκίζει τη μυθολογία του δημοτικισμού και ότι ανατρέπεται ερμηνευτικά σχήματα που εμπόδιζαν τόσο την ιστορική έρευνα όσο και την ιστορική ερμηνεία του φαινομένου (βλ. τη σχετική ανάλυση της Δ. Ρηγοπούλου σ' αυτό το τεύχος). Ο αρθρογράφος της Αυγής φαίνεται να εμμένει στις παλιές ερμηνευτικές φόρμες, αλλά όχι μόνο. Ξεκινάει με μια εισαγωγή για την αυτονόητη αντίθεση της αριστεράς στον αναδυόμενο νεοφασισμό (στο Λεπέν αναφέρεται ειδικότερα), και χωρίς καμιά επιχειρηματολογία, με αυθαίρετους χαρακτηρισμούς, που καταφεύγουν ακόμη και στο ψεύδος (αποδίδει π.χ. σε ένα από τα κείμενα που καταγγέλλει τον ανύπαρκτο χαρακτηρισμό της δημοτικιστικής εκπαιδευτικής πολιτικής του Μεταξά, ως «δημοκρατικής» επίσης), καταλογίζει ούτε λίγο ούτε πολύ στα ιστορικά πορίσματα για το δημοτικισμό του Μεταξά την υπόθαλψη φιλοχουντικών αισθημάτων στη σύγχρονη Ελλάδα.

Η στρατηγική του γλωσσικού κομφορμισμού είναι αρκετά πανομοιότυπη και αναγνωρίσιμη. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι ότι όχι μόνο δεν ασχολείται αναλυτικά με τις αντίθετες απόψεις, αλλά τις κρατάει επιμελώς στο σκοτάδι, αποδίδοντάς τους διαστρεβλωτικά και ανέντιμα κάποιες επιμέρους και συχνά παραποιημένες ή επινοημένες εκφράσεις, για να τις κατακεραυνώσει. Αναπτύσσει όμως μια εκτεταμένη ρητορική για το αδιαμφισβήτητο των αξιών που υπερασπίζεται, είτε πρόκειται για την περιφρούρηση της παράδοσης, είτε για το έθνος, είτε για τη δημοκρατία. Αυτή η χονδροειδής συνήθως ρητορική αποσκοπεί επίσης να διασφαλίσει το αδιαμφισβήτητο κύρος του υποκειμένου που την απαγγέλλει. Η καταγγελία της οποιας διαφωνίας είναι εύκολη υπόθεση αποκεί και πέρα, γιατί βασίζεται στην υπόροητη λογική ότι όποιος διαφωνεί με τον αυτόκλητο κήρυκα των αξιών, αντιστρατεύεται συγχρόνως τις ίδιες τις αξίες. Δε χρειάζεται καμιά επιχειρηματολογία, δε χρειάζεται την εντιμότητα της αναλυτικής αναφοράς σε ό,τι πράγματι υποστηρίζει η αντίθετη ή απλώς διαφορετική και συνήθως πολύ πιο επεξεργασμένη άποψη. Η στρατηγική του γλωσσικού κομφορμισμού είναι πάντα ισοπεδωτική, διαστρεβλωτική, συκοφαντική και σκοταδιστική.

Η πολιτική κουλτούρα της εποχής δεν έχει δυστυχώς ακόμη αναπτύξει ικανοποιητικά τις απαραίτητες ευαισθησίες και την κριτική οξύνοια, ώστε να εντοπίζει, να αποκαλύπτει και να καταγγέλλει κάθε μορφή κομφορμισμού, όπου και όπως αυτός εμφανίζεται. Το γεγονός ότι, παρ' όλη την εξορισμού αντίθεσή της σε οποιαδήποτε μορφή κομφορμισμού, η αριστερά δεν απαλλάσσεται πλήρως τέτοιων συμπτωμάτων, μας δείχνει ότι το φαινόμενο του κομφορμισμού

δεν μπορεί να κατανοηθεί ικανοποιητικά με το ερμηνευτικό σχήμα της ιδεολογικής αντιπαράθεσης της αριστεράς προς τη δεξιά. Επειδή ο διογκούμενος κομφορμισμός στις μέρες μας είναι ένα σοβαρό έλλειμμα της δημοκρατίας μας, με βαριές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς, η καταπολέμησή του δεν είναι από τις πιο εύκολες και απλές υποθέσεις, είναι όμως και αναγκαία και επείγουσα.

ΕΛΓΙΝΕΙΑ ΜΑΡΜΑΡΑ

Κύριε Πρόεδρε, Αξιότιμα Μέλη, Κυρίες και Κύριοι

Καταρχήν επιτρέψτε μου να ευχαριστήσω την OXFORD UNION που έφερε το θέμα αυτό για συζήτηση και ευχαριστώ που με προσκαλέσατε. Νομίζω ότι θα ήταν καλό αυτό το βράδυ ν' ακουστεί μια ελληνική φωνή. Μια φωνή έστω με τη φτωχή μου προφορά. Την ακούω και μορφάζω. Θυμάμαι εκείνο που είπε κάποτε ο Brendan Behan για κάποιο εκφωνητή "Μιλάει σαν να 'χει τα Ελγίνεια Μάρμαρα στο στόμα του." Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης το μεγάλο αριθμό Βρετανών πολιτών που συνηγόρησαν υπέρ των θέσεων της κυβέρνησης με τα αξιότιμα μέλη και των δύο σωμάτων του κοινοβουλίου που εκδήλωσαν ενδιαφέρον και συμπάθεια για το αίτημα της επιστροφής των μαρμάρων. Και βεβαίως εκφράζω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου στη Βρετανική Επιτροπή για την Επιστροφή των Μαρμάρων του Παρθενώνα, για τις προσπάθειες της να αποκαλύψει την αλήθεια στο Βρετανικό λαό.

Υπάρχουν τα Μάρμαρα του Παρθενώνα . Δεν υπάρχουν Ελγίνεια Μάρμαρα. 'Όπως

Υπάρχει ο Δαβίδ του Michael Angelo

Υπάρχει η Αφροδίτη του Da Vinci

Υπάρχει ο Ερμής του Πραξιτέλη

Υπάρχουν οι Ψαράδες στη θάλασσα του Turner

Υπάρχει η Capella Sixtina

Δεν υπάρχουν Ελγίνεια Μάρμαρα.

Ξέρετε , λένε ότι εμείς οι Έλληνες είμαστε ένας θερμόαιμος λαός. Να σας πω κάτι, είναι αλήθεια. Και είναι γνωστό πως δεν αποτελώ εξαίρεση. Γνωρίζοντας τι σημαίνουν τα γλυπτά αυτά για τον ελληνικό λαό δεν είναι εύκολο να μιλήσω ψύχραιμα για το πως πάρθηκαν τα Μάρμαρα από την Ελλάδα, αλλά θα προσπαθήσω. Το υπόσχομαι.

Ενας από τους διακεκριμένους καθηγητές σας με συμβούλεψε να εξιστορήσω το πως πάρθηκαν τα μάρμαρα από την Αθήνα και έφθασαν στις Βρετανικές ακτές . Ισχυρίστηκα ότι αυτό είναι αρκετά γνωστό, αλλά μου είπε ακόμη και αν υπάρχει και ένα άτομο σ' αυτό το ακροατήριο στο οποίο τα γεγονότα αυτά είναι ασαφή, το ιστορικό πρέπει να ειπωθεί. Έτσι θ' αρχίσω όσο μπορώ σύντομα.

Βρισκόμαστε στα τέλη του 19ου αιώνα. Ο Ναπολέων σκέφτεται να αποπειραθεί να εισβάλει στην Αγγλία. Αποφασίζει να μην το πράξει. Αντί αυτού εισβάλει στην Αιγυπτο αποσπώντας την από την τουρκική κυριαρχία, γεγονός που δυσαρεστεί πολύ τους Τούρκους. Διακόπτουν τις διπλωματικές σχέσεις με τη Γαλλία και κυρήσσουν πόλεμο. Η Βρετανία βρίσκει ότι αυτή είναι μια πρώτης τάξεως στιγμή να διορίσει πρεσβευτή στην Τουρκία.

Τα καθήκοντα αναλαμβάνει ο Λόρδος Elgin. Μόλις έχει παντρευτεί την όμορφη Mary Nisbett και τελειώνει το ωραίο εξοχικό του. Ο αρχιτέκτονας του του μιλάει για τα θαύματα της ελληνικής αρχιτεκτονικής και γλυπτικής και του λέει πως θα ήταν μια θαυμάσια ιδέα να κάνει αντίγραφα από τα πραγματικά έργα στην Αθήνα. "Θαυμάσιο πράγματι" λέει ο Elgin. Αρχίζει να συγκροτεί μια ομάδα ανθρώπων που θα μπορούσαν να κάνουν αρχιτεκτονικά σχέδια με επικεφαλής έναν ικανό ζωγράφο που δεν ήταν άλλος από τον ιταλό Giovanni Lusieri.

Δεν μπορώ να αντισταθώ στον πειρασμό να μη σας πω ένα ανέκδοτο. Ο Elgin είχε προηγουμένως πλησιάσει τον Turner. Ναι τον Turner. Ο νεαρός ζωγράφος ενδιαφέρθηκε και ο Elgin θέτει τους παρακάτω όρους. Το κάθε σχέδιο και σκίτσο που θα έκανε ο Turner θα περιερχόταν στην κυριαρχία του και στον ελεύθερο χρόνο θα έκανε μαθήματα σχεδίου στη Λαίδη Elgin. " Okay " λέει ο Turner, "αλλά τότε θα ήθελα 400 λίρες το χρόνο". "Όχι" λέει ο Elgin, "Είναι πολλά, πάρα πολλά". Έτσι έγιναν τα πράγματα χωρίς τον Turner. Τέλος του ανέκδοτου.

Εφημέριος της ομάδας του Elgin ήταν ο Αιδεσιμώτατος Philip Hunt. Δεν θα μιλήσω με πολύ σεβασμό γι' αυτόν. Αν είχα να εξαιρέσω του Λόρδο Elgin ο αρχιαπατεώνας στην υπόθεση όπως τη βλέπω ήταν ο Αιδεσιμώτατος Hunt, αλλά γι' αυτόν θα μιλήσω αργότερα. Οι Elgins γίνονται δεκτοί στην Κων/πολη με μεγαλοπρέπεια. Ανταλλάσσονται πλούσια δώρα. Οι άνεμοι του πολέμου είναι ευνοϊκοί για τους Βρετανούς και ο Σουλτάνος είναι ικανοποιημένος. Ας στραφούμε τώρα στην Ελλάδα. Την Ελλάδα εκείνη που για 400 τόσα χρόνια βρίσκεται κάτω από τον Οθωμανικό ζυγό.

Η ομάδα των καλλιτεχνών του Elgin φθάνει στην Αθήνα. Οι Τούρκοι έχουν ορίσει δύο κυβερνήσεις, μια πολιτική και μια στρατιωτική. Πολλά έχουν ειπωθεί και συνεχίζονται να λέγονται για το πόσο λίγο ενδιαφέρον εκδήλωναν οι Τούρκοι για τους θησαυρούς της Ακρόπολης. Εν τούτοις, χρειάστηκαν 6 μήνες για να επιτραπεί η είσοδος στην ομάδα του Elgin. Αλλά τα κατάφεραν με 5 λίρες , στο χέρι του στρατιωτικού κυβερνήτη, για κάθε επίσκεψη. Αυτό εγκαινίασε μια διαδικασία δωροδοκίας και διαφθοράς των αξιωματικών που δεν θα σταματούσε μέχρι να συσκευαστούν και να φορτωθούν τα μάρμαρα για την Αγγλία.

Όμως όταν στήθηκαν οι σκαλωσιές και τα αντίγραφα ήταν έτοιμα να γίνουν, ξαφνικά έφθασαν φήμες για προετοιμασία στρατιωτικής δράσης των Γάλλων. Ο Τούρκος κυβερνήτης διέταξε την ομάδα του Elgin να κατέβει απο την Ακρόπολη. Με 5 λίρες την επίσκεψη ή όχι, η πρόσβαση στην Ακρόπολη ήταν απαγορευμένη. Μόνο ένας τρόπος υπήρχε για να τους επιτραπεί η είσοδος ξανά. Να χρησιμοποιήσει ο Elgin την επιρροή του πάνω στο Σουλτάνο στην Κων/πολη, ν' αποσπάσει ένα

έγγραφο το λεγόμενο φιρμάνι που θα διέταζε τις αρχές των Αθηνών να επιτρέψουν τη συνέχιση των εργασιών.

Ο Αιδεσιμώτατος Hunt πηγαίνει στην Κων/πολη να συναντήσει τον Λόρδο Elgin. Ζητά στο έγγραφο να αναφέρεται ότι οι καλλιτέχνες -- παρακαλώ προσέξτε το αυτό -- είναι αποκλειστικά στην υπηρεσία του Βρετανού Πρεσβευτή . Ο Elgin επισκέπτεται το Σουλτάνο και αποσπά το φιρμάνι. Το κείμενο του εγγράφου είναι μάλλον ύπουλα συντεταγμένο. Επιτρέψτε μου να σας διαβάσω τις εντολές που δόθηκαν από το Σουλτάνο και που αφορούν τη συζήτηση μας. Παραθέτω.

" Οι καλλιτέχνες να μη συναντήσουν αντίδραση στο να περπατήσουν, να επιθεωρήσουν, να μελετήσουν τις μορφές και τα κτίρια που επιθυμούν να σχεδιάσουν ή να αντιγράψουν , ή στο να τοποθετήσουν σκαλωσιές γύρω από τον αρχαίο ναό, ή στο να αντιγράψουν σε ασβεστόλιθο ή σε γύψο τα αναφερόμενα κοσμήματα και μορφές ή στο να σκάψουν, αν το βρίσκουν αναγκαίο, σε αναζήτηση επιγραφών ανάμεσα στα απορρίματα. Ούτε να παρεμποδιστούν απο το να πάρουν οποιαδήποτε κομμάτια από πέτρες με επιγραφές ή με μορφές ". (Η μετάφραση του Hunt που παρουσιάστηκε αργότερα στην Εξεταστική Επιτροπή λέει -- Qualche pezzi di pietra --μερικά κομμάτια από πέτρα).

Οι εντολές αυτές δόθηκαν στους Κυβερνήτες και το σημείο αυτό τονίζεται στο φιρμάνι, "χάριν των λαμπρών σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες" και παραθέτω ξανά:

"Ιδιαίτερα αφού δεν βλάπτουν τα αναφερόμενα κτίρια επιθεωρώντας τα, μελετώντας τα και σχεδιάζοντάς τα".
Πριν καλά καλά φθάσει το φιρμάνι στην Αθήνα, γίνεται μιά φοβερή επίθεση πάνω σ'ένα οικοδόμημα που μέχρι σήμερα θεωρείται από πολλούς, η ευγενέστερη και ωραιότερη από τις ανθρώπινες δημιουργίες.

Οταν έγινε η έφοδος στην πύλη των Καρυατίδων ο πυρετός ανέβηκε τόσο που ο Αιδεσιμώτατος Hunt έριξε την ιδέα να μετακινηθεί όλο το κτίριο αν από τη Βρετανική πολεμική μηχανή μπορούσε να αποσταλεί ένας άνθρωπος γι' αυτό. Ο Elgin ανατρίχιασε με την ιδέα και ζήτησε να σταλεί ένα καράβι. Το αίτημα δεν θεωρήθηκε εξωφρενικό, αλλά εκείνη τη στιγμή, δεν υπήρχε διαθέσιμο καράβι. (Φαντάζεστε τι θα γινόταν αν υπήρχε).

Για να αφηγηθώ όλη την τερατωδία χρειάζεται αρκετός χρόνος και αρκετή ψυχραιμία. Οι λέξεις "ληλασία", "ερήμωση", "αχαλίνωτη καταστροφή", "αξιοθρήνητη συντηρηβή και συμφορά" δεν είναι δικές μου για να χαρακτηριστεί το γεγονός. Είπώθηκαν από τους σύγχρονους του Elgin. Ο Horace Smith αναφέρεται στον Elgin σαν τον "ληστή των μαρμάρων ". Ο Lord Byron τον αποκάλεσε πλιατσικολόγο. Ο Thomas Hardy χαρακτήρισε αργότερα τα μάρμαρα σαν "αιχμάλωτους σ'εξορία".

Η κυβέρνησή μου έχει ζητήσει την επιστροφή των μαρμάρων του Παρθενώνα. Μας το αρνήθηκαν. Ας σημειωθεί ότι δεν θα εγκαταλείψουμε ποτέ το αίτημα αυτό. Επιτρέψτε μου να απαντήσω τα μόνιμα επιχειρήματα ενάντια στην επιστροφή και να ασχοληθώ με αυτά ένα προς ένα.

Τα μάρμαρα πάρθηκαν με νόμιμη διαδικασία. Ρωτώ αν η δωροδοκία και εξαχρείωση των αξιωματικών δεν αντιτίθενται στη "νόμιμη διαδικασία ". Οταν ορίστηκε η Εξεταστική Επιτροπή,

μελετώντας την πρόταση να αγοραστούν τα μάρμαρα, ο Elgin υπέβαλε ένα αναλυτικό πίνακα των δαπανών για τη απόκτησή τους. Παραθέτω απόσπασμα του: "Τα εμπόδια, οι διακοπές και οι αποθαρρύνσεις που δημιουργήθηκαν από τις ιδιοτροπίες και τις προκαταλήψεις των Τούρκων" υποβάλει κονδύλι 21.902 λιρών για δώρα στις αρχές των Αθηνών. Είναι νόμιμο ποσό. Και βεβαίως θα πρέπει να ρωτήσουμε. Είναι νόμιμο να διαπραγματεύεται με τους Τούρκους για το πιο πολύτιμο από τα ελληνικά υπάρχοντα όταν η Ελλάδα βρίσκεται κάτω από τουρκικό ζυγό;

Παραμένει ένα δεύτερο επιχείρημα παρά το ότι έχει έκτοτε αμφισβητηθεί από πολλούς Βρετανούς περιηγητές στην Ελλάδα την εποχή αυτή.

"Οι αδαείς και δεισιδαίμονες Έλληνες ήταν αδιάφοροι για την τέχνη και τα μνημεία τους".

Αυτό βέβαια υπονοεί ότι ήταν τυφλοί, ασυνείδητοι και άκαρδοι. Ποιοί; Οι Έλληνες που πολύ μετά του Περικλή δημιούργησαν τα θαύματα της Βυζαντινής Τέχνης. Οι Έλληνες που, ακόμα και κάτω από την Οθωμανική κατοχή, δημιούργησαν σχολές τέχνης και χειροτεχνίας. Οι Έλληνες που παρά 400 χρόνια τουρκικής κατοχής, διατήρησαν με πείσμα τη γλώσσα και τη θρησκεία τους. Οι ίδιοι Έλληνες που κατά τον αγώνα για την ανεξαρτησία τους έστειλαν στους Τούρκους στρατιώτες βόλια να χρησιμοποιηθούν εναντίον τους. Ναι, εναντίον τους. Οι Τούρκοι στρατιώτες κλεισμένοι στην Ακρόπολη έμειναν από πολεμοφόδια και άρχισαν να καταστρέφουν τις κολώνες για να αφαιρέσουν το μολύβι να κάνουν με αυτό βόλια. Οι Έλληνες τους έστειλαν πολεμοφόδια με το μήνυμα, "Να τα βόλια, μην αγγίξετε τις κολώνες".

Μόλις έγινε ανεξάρτητη η Ελλάδα, ένα από τα πρώτα νομοθετικά διατάγματα που πέρασαν από την ελληνική κυβέρνηση ήταν εκείνο για την προστασία και συντήρηση των εθνικών μνημείων. Είναι αυτό αδιαφορία; Θεωρούμε αυτή την κατηγορία τερατώδη. Θα έχετε σίγουρα ακούσει, αλλά επιτρέψτε μου, να επαναλάβω τι είπε ένας γέρος καρδιοπαθής Έλληνας στον J.C. Hobbhouse. "Παίρνετε τους θησαυρούς μας. Σας παρακαλώ να τους φυλάξετε καλά. Μια μέρα θα τους ζητήσουμε πίσω". Μπορούμε να πιστέψουμε ότι ο άνθρωπος αυτός μιλούσε για λογαριασμό του;

Τώρα τελευταία έχει προταθεί μια καινούργια θεωρία. Ωραίο και αυτό. Ο κύριος Gavin Stamp που θα έχω την τιμή να τον συναντήσω απόψε, έχει την άποψη ότι οι σύγχρονοι Έλληνες δεν είναι απόγονοι του Περικλή. Μας πήραν τα μάρμαρα. Ποιός θα διεκδικήσει τα λείψανα των προγόνων μας;

Ως Υπουργός Πολιτισμού προσκαλώ τον κύριο Stamp να έρθει στην Αθήνα. Θα του οργανώσω εκπομπή σε ώρα μεγάλης ακροαματικότητας στην τηλεόραση για να μιλήσει στους Έλληνες δημοσιογράφους και τον ελληνικό λαό για την ταυτότητά τους.

Επιχείρημα 3ο. Αν τα μάρμαρα επιστραφούν, αυτό θα αποτελέσει ένα προηγούμενο που μπορεί να οδηγήσει στην εκκένωση των μουσείων. Συγχωρέστε με, αλλά αυτό είναι κοινή κολακεία. Ποιός πρόκειται να ζητήσει και ποιός πρόκειται να επιτρέψει το άδειασμα των μουσείων;

Επιτρέψτε μου να δηλώσω, για άλλη μια φορά, ότι πιστεύουμε πως οπουδήποτε και αν βρίσκονται τα μουσεία, αποτελούν ζωτική κοινωνική και πολιτιστική ανάγκη και πρέπει να προστατεύονται. Εχω επανειλημμένα δηλώσει ότι ζητούμε ένα αναπόσπαστο μέρος κτιρίου που ακρωτηριάστηκε. Σε όλο τον κόσμο το ίδιο το όνομα της πατρίδας μας είναι άμεσα συνδεδεμένο με τον Παρθενώνα.

Ζητούμε απλώς κάτι μοναδικό, κάτι απaráμιλλο, κάτι ιδιαίτερο της ταυτότητάς μας. Αγαπητοί φίλοι, αν υπήρχε ο παραμικρός κίνδυνος για τα μουσεία, τότε γιατί το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων πρότεινε μια "ανοιχτόμυαλη στάση" στα μέλη του.

Επιχείρημα 4ο. Αυτή είναι η πρόσφατη σοδειά. Μόλυνση. Μόλυνση πάνω από την Ακρόπολη. Τι σας λέει αυτό; Όταν το Λονδίνο αντιμετώπιζε το σοβαρό πρόβλημα μόλυνσης, υπήρξαν κραυγές πανικού για τα μάρμαρα; Βεβαίως όχι. Για τον απλούστατο λόγο ότι τα μάρμαρα ήταν στεγασμένα στο Βρετανικό Μουσείο. Εμείς δεν προφασιζόμαστε ότι τα γλυπτά θα επανατοποθετηθούν. Νομίζουμε ότι αυτό δεν γίνεται, αλλά η κυβέρνησή μου έχει διατυπώσει ότι την ημέρα που θα επιστραφούν τα μάρμαρα στην Αθήνα θα υπάρχει έτοιμο να τα δεχθεί ένα όμορφο μουσείο με τα πιο προηγμένα συστήματα ασφάλειας και συντήρησης, δίπλα στην Ακρόπολη.

Μπορώ να προσθέσω ότι είμαστε περήφανοι για τις συνεχιζόμενες εργασίες στην Ακρόπολη. Η δουλειά αυτή παρουσιάστηκε σ' ένα συμβούλιο κορυφαίων αρχαιολόγων απ' όλο τον κόσμο που προσκλήθηκαν στην Αθήνα ειδικά. Ο έπαινος ήταν ομόφωνος και ενθουσιαστικός. Από τότε έχει παρουσιαστεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις. Με χαρά την υποδέχθηκε και το Βρετανικό Μουσείο. Οι Financial Times αναφέρθηκαν στην ποιότητα της εργασίας αυτής και την παραδειγματική ικανότητα των ελλήνων συντηρητών. Ζήτησα να υπάρχουν αντίγραφα στη διάθεση όσων από σας ενδιαφέρονται.

Το μόνιμο επιχείρημα των Βρετανών είναι ότι μετακινώντας τα μάρμαρα, τα έσωζαν από τη βαρβαρότητα των Τούρκων. Το να αρνηθώ το βανδαλισμό των Τούρκων θα μ' έβαζε σε δύσκολή θέση, αλλά γεγονός είναι ότι οι Τούρκοι δεν έδωσαν άδεια στον να μετακινηθούν γλυπτά από τα μνημεία και τους τοίχους της Ακρόπολης και ότι με την ευλογία του Αιδεσιμώτατου Hunt μετακινήθηκαν κατά βάρβαρο τρόπο. Παραθέτω ένα από τα γράμματα του Lusieri προς τον Elgin:

" Έχω την ευχαρίστηση να σας ανακοινώσω την απόκτηση της 6ης μετωπής, εκείνης με τον κένταυρο που απαγάγει τη γυναίκα. Με το έργο αυτό είχαμε πολλά προβλήματα από κάθε άποψη, και αναγκάστηκα να γίνω λίγο βάρβαρος". Σε άλλο γράμμα ελπίζει ότι, "οι βάρβαρισμοί που είμουνα υποχρεωμένος να διαπράξω ελπίζω να ξεχαστούν".

Ο Edward Dodwell έγραψε:

"Εννοιωσα την απερίγραπτη ταπείνωση να είμαι παρών όταν ο Παρθενώνας απογυμνώνονταν από τα λαμπρότερα γλυπτά του. Είδα ορισμένες μετώπες της ακραίας νότιας πλευράς του ναού να σέρνονται κάτω. Ήταν σφηνωμένες ανάμεσα στις τριγλύφους με μια εσοχή και προκειμένου να τις σηκώνουν, ήταν απαραίτητο να ρίξουν στο έδαφος το θαυμάσιο γείσο με το οποίο καλύπτονταν. Η νοτιοανατολική πλευρά του αετώματος μοιράστηκε την ίδια τύχη".

Δεν μπορούμε παρά να καταραστούμε το βάρβαρο πνεύμα που τους παρότρυνε να θρυμματίσουν και να ακρωτηριάσουν, να λεηλατήσουν και να ανατρέψουν τα λαμπρά έργα που είχε αναθέσει ο Περικλής και που είχε εκτελέσει η απaráμιλλη μεγαλοφυΐα του Ικτίνου και του Φειδία.

Ενας άλλος μάρτυρας ο Robert Smirke γράφει:

"Ταράχθηκα ιδιαίτερα όταν είδα την καταστροφή που γινόταν με το γκρέμισμα των αναγλύφων της ζωφόρου. Κάθε πέτρα καθώς έπεφτε έσειε το έδαφος με το ασήκωτο βάρος της και ο βαθύς

υπόκωφος ήχος που έκανε έμοιζε σαν αγωνιώδες βογγητό του πληγωμένου πνεύματος του ναού. Αυτά σχετικά με τον βαρβαρότητα".

Το 1816 ορίζεται η Εξεταστική Επιτροπή για να μελετήσει την πρόταση του Elgin. Τα μάρμαρα είχαν ήδη εκτεθεί σε διάφορους χώρους και αποθήκες. Ο Elgin αντιμετώπιζε δυσκολίες στο να πουλήσει τα μάρμαρα στην Κυβέρνηση. Η Επιτροπή είχε να αποφασίσει:

Με ποιά διαδικασία αποκτήθηκε η συλλογή. Κάτω από ποιές προϋποθέσεις εκχωρήθηκε η δικαιοδοσία. Ποιά ήταν η αξία των μαρμάρων σαν έργα τέχνης. Τι ποσό θάπρεπε να διατεθεί για την πιθανή αγορά τους.

Αν διαβάσετε την έκθεση, θα δείτε ότι το βάρος πέφτει στο πόσο καλά ήταν τα μάρμαρα και τι θάπρεπε να πληρώσουν για την απόκτησή τους. Αλλά προκειμένου να υποδειχθεί η αγορά τους έπρεπε να βρεθεί μια κομπίνα. Οτι δηλαδή οι διαδικασίες της συναλλαγής ήταν σωστές και ότι τα μάρμαρα πάρθηκαν από τον Elgin τον ιδιώτη και όχι κάτω από την επιρροή του ως Βρετανού Πρεσβευτή.

Διαβάζω από την έκθεση της Εξεταστικής Επιτροπής .

"Ο Κόμης Aberdeen σε απάντηση στο ερώτημα κατά πόσο το κύρος και η επιρροή μιάς δημόσιας θέσης ήταν κατά τη γνώμη του αναγκαία για να πραγματοποιηθεί η μετακίνηση αυτών των μαρμάρων απάντησε ότι δεν νομίζει πως ένας ιδιώτης θα μπορούσε να έχει καταφέρει ότι κατάφερε ο Elgin." (Ο Κόμης Aberdeen συλλέκτης ο ίδιος, ήταν στην Ελλάδα την εποχή αυτή και σε θέση να γνωρίζει τα πράγματα.)

Διαβάζω από την έκθεση:

"Ο Doctor Hunt, καλά πληρωφορημένος πάνω σ' αυτό το θέμα, όταν ερωτήθηκε, έδωσε την παρακάτω απάντηση. 'Ένας βρετανός πολίτης, μη πρεσβευτής, δεν θα μπορούσε να αποσπάσει ένα τέτοιο φιρμάνι με τόσο εκτεταμένες δικαιοδοσίες από την τουρκική κυβέρνηση.' "

Διαβάζω από την έκθεση:

"Οι επιτυχίες του βρετανικού στρατού στην Αίγυπτο και η αναμενόμενη απόδοση της επαρχίας αυτής στην Πύλη, είχε σαν αποτέλεσμα μιά πολύ θετική μεταστροφή προς το έθνος μας στις συνειδήσεις όλου του κόσμου."

Κι ακόμα ακούστε αυτό το πόρισμα της Εξεταστικής Επιτροπής:

"Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Λόρδος Elgin έβλεπε τον εαυτό του σ' ένα ρόλο τελείως διαφορετικό από εκείνο της επίσημης θέσης του. Αλλά το κατά πόσο η κυβέρνηση από την οποία απέσπασε την άδεια τον έβλεπε ή όχι έτσι, είναι ερώτημα που μπορεί ν' απαντηθεί μόνο με εικασίες μή έχοντας συγκεκριμένη μαρτυρία". (Αν αυτό δεν είναι διαφορούμενος λόγος τότε τί είναι;)

Απουσία συγκεκριμένης μαρτυρίας; Παραθέτω απόσπασμα εγγράφου του Λόρδου Elgin προς την Επιτροπή:

"Είχα να διαπραγματευθώ με τις μεγαλύτερες προσωπικότητες του κράτους".

Μπορούσε πράγματι η Επιτροπή να πιστεύει ότι ένας απλός πολίτης μπορούσε να φτάσει στο να διαπραγματεύεται με τις μεγαλύτερες προσωπικότητες του τουρκικού κράτους; Ο Λόρδος Elgin μιλάει στην Επιτροπή για την ευγνωμοσύνη που αισθάνθηκε επειδή του παραχωρήθηκε πλοίο της Αυτού Μεγαλειότητος για τη μεταφορά των κιβωτίων με τα μάρμαρα. Μπορούσε ένας απλός πολίτης να έχει στη διάθεσή του ένα βασιλείο οπλιταγωγό;

Ερώτηση της Επιτροπής προς τον Αιδεσιμώτατο Hunt:

"Φαντάζεστε ότι το φιρμάνι έδωσε την άδεια να μετακινηθούν μορφές και τμήματα γλυπτών από τους ναούς ή θα πρέπει νάταν θέμα ιδιωτικής διαπραγμάτευσης με τις τοπικές αρχές";

Ο Hunt απαντά:

" Αυτή ήταν η ερμηνεία που υποχρεώθηκε να δώσει ο κυβερνήτης των Αθηνών."

Πείσθηκε από ποιόν; Απο έναν ιδιώτη; Απουσία συγκεκριμένης μαρτυρίας; Απο έναν ιδιώτη ή από έναν Πρεσβευτή; Λοιπόν ας δούμε το ίδιο το φιρμάνι. Η άδεια δόθηκε στον Λόρδο Elgin. Παραθέτω: "Χάριν της φιλίας ανάμεσα στην Υψηλή και Αιώνια Οθωμανική Αυλή και εκείνη της Αγγλίας".

Κύριε Πρόεδρε, Αξιότιμα Μέλη, Κυρίες και Κύριοι. Με όλο το σεβασμό νομίζω ότι η απόφαση της Επιτροπής ότι ο Λόρδος Elgin έδρασε σαν ιδιώτης είναι είτε πολύ αφελής είτε αμφίβολης πίστης.

Ομως αυτό έγινε πριν 170 χρόνια.. Αυτή είναι μια διαφορετική Αγγλία. Διαφορετικές είναι οι αντιλήψεις για τις έννοιες Αυτοκρατορία και κατάκτηση. Επικρατεί διαφορετική ηθική. Θαταν ενδιαφέρον να ξέραμε ποιό θα ήταν το πόρισμα μιάς Εξεταστικής Επιτροπής σήμερα αν λαβαίναμε υπόψη τη μαρτυρία εκείνων που κλήθηκαν να καταθέσουν ενώπιον της και τις κρίσεις εκείνων που δεν κλήθηκαν. Θα έβαζα ένα μικρό στοίχημα, ακόμα και μεγάλο, ότι το πόρισμα θα ήταν διαφορετικό.

Εχω πάρει πολύ χρόνο και ξέρω πως η συζήτηση είναι αυτή που θα αγγίξει τις συνειδήσεις. Ελπίζω η συζήτηση να προκαλέσει μερικές ερωτήσεις. Θέτω μερικές από αυτές.

Τα μάρμαρα πάρθηκαν κακώς; Και αν κακώς πάρθηκαν, είναι σωστό να κρατούνται; Ακόμα, αν είναι σωστό το ότι πάρθηκαν, είναι λάθος να επιστραφούν; Τι βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στο επιχείρημα ότι αν δεν τα είχε πάρει ο Elgin , άλλος Άγγλος ή Γάλλος θα τα είχε πάρει; Πειράζει που το 95% του ελληνικού λαού μπορεί ποτέ να μη δει τα λαμπρότερα έργα της ελληνικής δημιουργίας; Είναι δυνατόν μια ελεύθερη Ελλάδα να είχε επιτρέψει τη μετακίνηση των μαρμάρων;

Η Αγγλία και η Ελλάδα είναι φίλες χώρες. Αγγλικό αίμα έτρεξε στα ελληνικά χώματα στη διάρκεια του πολέμου κατά του φασισμού. Και οι Έλληνες έδωσαν τη ζωή τους για να προστατεύσουν του Άγγλους πιλότους. Διαβάστε το Churchill, μιλάει για το πόσο σημαντικός ήταν ο ελληνικός ρόλος στην αποφασιστική νίκη στην έρημο κατά του Ρόμελ.

Το περασμένο καλοκαίρι έγινε ένα αφιέρωμα στον Σαίξπηρ στο Αμφιθέατρο που βρίσκεται στους πρόποδες της Ακρόπολης. Το Covent Garden έπεξε το Μάκβεθ του Βέρντι. Το Εθνικό σας θέατρο ήρθε με τον Κοριολανο. Ήταν αξέχαστες βραδύες. Όχι μόνο για την υψηλή ποιότητα των

παραστάσεων αλλά επίσης για την εκπληκτική επικοινωνία ανάμεσα στους βρετανούς καλλιτέχνες και το ελληνικό κοινό. Ο Ian McKellen ας με συγχωρέσει αν μιλήσω για τα δάκρυα του από συγκίνηση καθώς και για εκείνα των συναδέλφων του καλλιτεχνών καθώς το ελληνικό κοινό επευφημούσε. Τα δάκρυα αυτά είχαν να κάνουν με την επαφή ανάμεσα στους λαούς, με φιλία, με τον Σαίξπηρ που παρουσιάζονταν σ' αυτό τον ιερό χώρο. Ήταν θαυμάσια, αξέχαστα. Στο όνομα αυτής της φιλίας σας λέμε, έγινε μια αδικία που μπορεί τώρα ν' αποκατασταθεί.

Πρέπει να καταλάβετε τι σημαίνουν για μας τα μάρμαρα του Παρθενώνα. Είναι η υπερηφάνεια μας, είναι οι θυσίες μας. Είναι το ευγενέστερο σύμβολο τελειότητας. Είναι φόρος τιμής στη δημοκρατική φιλοσοφία. Είναι οι φιλοδοξίες μας και το ίδιο τ' όνομα μας. Είναι η ουσία της ελληνικότητας.

Είμαστε έτοιμοι να πούμε ότι θεωρούμε όλη την πράξη του Elgin σαν άσχετη προς το παρόν. Λέμε στην Βρετανική Κυβέρνηση: Κρατήσατε αυτά τα γλυπτά για δύο σχεδόν αιώνες. Τα φροντίσατε όσο καλύτερα μπορούσατε, γεγονός για το οποίο και σας ευχαριστούμε. Όμως τώρα στο όνομα της δικαιοσύνης και της ηθικής παρακαλώ δώστε τα πίσω. Ειλικρινά πιστεύω ότι μια τέτοια χειρονομία εκ μέρους Μεγάλης Βρετανιάς θα τιμούσε πάντα τ' όνομά της.

Ευχαριστώ.

Μελίνα Μερκούρη

«ΤΑ ΕΛΓΙΝΕΙΑ ΜΑΡΜΑΡΑ»

«Σπουδαίον περιοδικόν της Αγγλίας, «Ο 19ος Αιών», δημοσίευσε την 1ην Μαρτίου άρθρον γραφόμενον «Ο Αστεϊσμός περί των Ελγινείων μαρμάρων». Οι φιλόμουσοι και φιλάρχαιοι αναγνώσται θα ενθυμούνται το κίνημα όπερ εγένετο τελευταίως εν Αγγλία ίνα αποδοθώσιν εις την Ελλάδα αι αρχαιότητες ας προ 80 ετών ο λόρδος Έλγιν, πρέσβυς της Αγγλίας παρά την Υ. Πύλην, ήπαρσεν - ίνα τας προφυλάξη δήθεν - εκ της Ακροπόλεως. Ο λόγιος κ. Φρειδερίκος Χάρισσον θερμώς υποστήριξε το κίνημα, έγραψε δε εν τω «19ω Αιώνι» το περίφημόν του άρθρον «Απόδοτε τα Ελγίνεια Μάρμαρα». Την απάντησιν εις το άρθρον αυτό γράφει ο Διευθυντής του περιοδικού, ισχυριζόμενος ότι ο κ. Χάρισσον πραγματευθείς περί της επιστροφής των Ελγινείων μαρμάρων ηστέϊζετο απλώς, και κατέγινε περί το δοκιμάσαι την διορατικότητα του πνεύματος των συμπολιτών του - εάν τάχα θα ήναι αρκετά έξυπνοι να εννοήσουν την ειρωνείαν του. Άλλως ηθέλησεν επίσης να περιπαιξη την συνήθειαν διαφόρων συγχρόνων ρητόρων οίτινες επινοούσι θέματα της ευφράδειας των, ζητούσι να αποδείξωσι παραδοξολογίας και χιμαιράς. Ούτω κρίνει ο κ. Τζαίμης Νώουλς, διευθυντής του περιοδικού «Ο 19ος Αιών». Μοι φαίνεται όμως ότι ο παραδοξολογών είναι μάλλον αυτός ή ο κ. Χάρισσον. Το άρθρον του ουδέ λογικόν είναι, ουδέ γενναίον. Είναι τόσον ξηρόν κατά το ύφος, έχει τοιαύτην πληθώραν πτωχής ή μάλλον, ανόστου ειρωνείας, ώστε πιστεύω ότι μόνον οι Έλληνες, τους οποίους αφορά αμέσως το ζήτημα, θα έχωσι την υπομονήν να το αναγνώσωσιν ίνα σωθώσιν αι αμαρτίαι των.

Εν τη εξάψει του ο κ. Νώουλς τι δεν λέγει!

Εκθειάζει του Έλγιν την αρπαγήν. Μυκτηρίζει τον Βύρωνα. Σχετίζει την ευτελή υπεξαίρεσιν των μαρμάρων, προς τα ένδοξα τρόπαια του Νέλσωνος. Φρονεί ότι εάν επιστραφώσιν αι αρχαιότητες αύται, πρέπει ν'αποδοθώσιν επίσης η Γιβραλτάρη, η Μελίτη, η Κύπρος, η Ινδική - λησμονών ότι η κατοχή των χωρών εκείνων λογίζεται αναγκαία εις το Αγγλικόν κράτους, ενώ τα Ελγίνεια μάρμαρα εις ουδέν χρησιμεύουσιν άλλο ή εις τον ωραϊσμόν και πλουτισμόν του και άνευ αυτών ωραιότητας και πλουσιωτάτου Βρεττανικού Μουσείου. Ψέγει του κ. Χάρισσον την ορθοτάτην παρατήρησιν, ότι το κλίμα του Λονδίνου φθείρει τας γλυφάς των μαρμάρων και εκφράζει τον φόβον μη εάν μετακομισθώσιν εις Αθήνας καταστραφώσιν εν ενδεχόμενη αναφλέξει του Ανατολικού ζητήματος - λησμονών ότι ο φρόνιμος άνθρωπος οφείλει να διορθώνη το ενέστος κακόν πριν φροντίσει περί του μέλλοντος. Δεν φαίνεται να δίδη πολλήν σπουδαιότητα εις τα δικαιώματα άτινα έχει των μαρμάρων «ο αναμειγμένος μικρός πληθυσμός όστις σήμερον κατοικεί επί των ερειπίων της Αρχαίας Ελλάδος» και υποθέτω ευρίσκει τα δικαιώματα του λόρδου Έλγιν και εαυτού μεγαλειότερα. Παρατηρεί ότι, αν ηκολουθειτο η συμβουλή του κ. Χάρισσον και απεδίδοντο αι περί ου ο λόγος αρχαιότητες εις την Ελλάδα, τις οίδεν εάν καμμία εκ των ολιγοβίων κυβερνήσεών της δεν θα τας επώλει αντί εκατομμυρίου λ.στ. εις την Γερμανίαν, ή αντί δύο εις την Αμερικνήν ή χειρότερα, εάν δεν θα τας επώλει λιανικώς, εις ένα έκαστον ολίγας. Ταύτα είναι ύβρις αδικαιολόγητος και εμφανίουςα πολλήν ελαφρότητα εις την οποίαν η αρμόζουσα απάντησις θα ήτο - Είμεθα Κύριοι να διαθέσωμεν ως θέλομεν τα ημέτερα. Αλλ' ας διαφωτισθή η άγνοια του ανδρός και ας μάθη ότι μέχρι τούδε αι ελληνικάί κυβερνήσεις, ολιγόβιοι ή μακρόβιοι, επεδείξαντο πολλήν ευλάβειαν και φροντίδα προς τα αρχαία μνημεία, ότι διάφορα μουσειά συνεστάθησαν εν Ελλάδι, ων η διοίκησις είναι αξιόλογος και ότι εν Αθήναις τα Ελγίνεια μάρμαρα θα τυχώσει της αυτής πίστης διαφυλάξεως και περιποιήσεως οίας και εν Αγγλία. Είναι δε νόστιμος ο κ. Νώουλς όταν μας αφίνει να ιδώμεν και την χρηματικήν άποψιν της υποθέσεως. Εις εν μέρος του άρθρου του λέγει, ότι η σημερινή αξία των μαρμάρων υπολογίζεται εις εκατομμύρια, και εις άλλο πάλιν μέρος ομολογεί, ότι δια να τα αποκτήση ο λόρδος Έλγιν εξώδευσε 14.000 λ. Τι καλή δουλειά! Δεν αναγράφω περισσότερας εκ των παρατηρήσεως του κ. Νώουλς. Είναι της αυτής ποιότητος και αι επίλοποι. Εξ άλλου δεν νομίζω πρόπον να τον θεωρήση τις υπεύθυνον δι' όλα όσα γράφει. Ο ανήρ εις άλλας περιστάσεις απέδεξεν ότι δεν αμοιρεί παιδείας, ορθής κρίσεως, και άλλων φιλολογικών προσόντων. Όθεν τείνω να πιστεύσω ότι πρέπει να αποδοθή το άτακτον της συνθέσεως και των κρίσεών του περί των Ελγινειών μαρμάρων εις την πνευματικήν σύγχυσιν ην τω επήνεγκεν η σκέψις ότι αι πολύτιμοι αύται αρχαιότητες - οι περικαλλείς αδάμαντες της Αττικής - ηδύναντο να ξεφύγουν από το Βλούμσβουρού του. Το' μισολέγει ο ίδιος μετά βουκολικής απλότητος εν μια περιόδω του άρθρου του - Τι ιδέα (δεν ενθυμούμαι αν ήναι ακριβώς αυταί αι λέξεις του) ενώ έχωμεν τας ωραίας αυτάς αρχαιότητας εδώ και εμπορεί ο λαός μας να πηγαίνη να τας θαυμάζη όποτε θέλει, τι ιδέα να τας στείλωμεν εις την άλλην άκρην της Ευρώπης! Εν Αλεξανδρεία της Αιγύπτου, τη 27 Μαρτίου 1891 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Η αρχαιοκάπηλη κοινωνία

Ποιος από μας δεν αγανάκτησε, όταν αποκαλύφθηκε πριν από λίγα χρόνια ότι το Βρετανικό Μουσείο νοίκιαζε την αίθουσα με τα Ελγίνεια για συνεστιάσεις της υψηλής κοινωνίας; Έλα όμως που το "έθιμο" αυτό έχει μακρά παράδοση, της οποίας μάλιστα εμείς οι Έλληνες δεν είμαστε καθόλου αμέτοχοι. Μια γκραβούρα του 1854, για παράδειγμα, απεικονίζει ένα γεύμα μέσα στον Παρθενώνα, με τη διευκρίνιση ότι το παρέθεσε ο Δημήτριος

Καλλέργης (ναι, ο πρωταγωνιστής της επανάστασης του 1843!) στους αξιωματικούς του αγγλογαλλικού στόλου που είχε αποκλείσει τον Πειραιά. Και δεν λείπουν φωτογραφίες που

δείχνουν αρχαιολόγους να έχουν στήσει τιμπούσι μέσα σ' έναν θολωτό τάφο ή κάποιον άλλο ανασκαφικό χώρο. Ο νόμος και η κοινή γνώμη έχουν ξεκάθαρη εικόνα για την αρχαιοκαπηλία και τα κυκλώματα των αρχαιοκαπήλων: αδαείς ή ασυνείδητοι χωρικοί πουλούν αρχαιολογικούς θησαυρούς σε κάποιους μεσάζοντες με χαρακτηριστικά μαφιόζων, οι οποίοι με τη σειρά τους τα μεταπουλούν σε κάποιους κροίσους, του εξωτερικού κατά προτίμηση (κατά προτίμηση όχι των αρχαιοκαπήλων, αλλά του εθνοπρεπούς συλλογικού φαντασιακού). Η αρχαιοκαπηλία όμως, ως ιδιοποίηση της ιστορικής κληρονομιάς, είναι ένα πολύ πιο σύνθετο και πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, και η παράνομη εμπορία αρχαιολογικών αντικειμένων αποτελεί μόνο μία πτυχή του, ίσως μάλιστα όχι τη χειρότερη. Γιατί τάχα ο αγρότης που βρίσκει στο κτήμα του και πουλάει αρχαία νομίσματα κάνει κάτι χειρότερο από τους πρωθυπουργούς ή τους υπουργούς που δωρίζουν τέτοια νομίσματα σε ξένους ομολόγους τους; Και γιατί ο φτωχός χωριάτης που πάει στον οδοντίατρο ένα αρχαίο χρυσό στεφάνι για να φτιάξει με το λιωμένο μέταλλο τα δόντια του είναι πιο αξιοκατάκριτος από τους αρχαιολόγους που παρακρατούν εφ' όρου ζωής και ουσιαστικά ανεξέλεγκτα ολόκληρες συλλογές ευρημάτων, με τη δικαιολογία της επιστημονικής μελέτης τους; Ιδιοτελή κίνητρα στη μία περίπτωση, το κοινό συμφέρον στην άλλη; Μα θα πρέπει να είναι κανείς πολύ αφελής για να πιστεύει πως ένα ελληνιστικό τετράδραχμο θα επηρεάσει ευνοϊκά για μας την πολιτική μιας ξένης κυβέρνησης ή πως οι διαφορές της προχοϊσικής τύπου 28β από την προχοϊσική τύπου 28βΙ/Π έχουν καταλυτική σημασία για την επιστήμη και την κατανόηση του αρχαίου πολιτισμού. Η αρχαιοκαπηλία, τόσο με την ευρύτερη όσο και με τη στενότερη έννοια, σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο μια κοινωνία αναπαριστάνει το ιστορικό παρελθόν. Και ο τρόπος αυτός απηχεί τα ψυχολογικά συμφέροντα, τις ιδεολογικές τάσεις και τις οικονομικές επιδιώξεις ορισμένων ελίτ. Όταν στην εικόνα μιας κοινωνικής τάξης για το παρελθόν έχουν θέση μόνον ένδοξοι βασιλιάδες, ηρωικοί πολέμαρχοι, θεϊκοί καλλιτέχνες και λαμπροστόλιστες πολιτείες, είναι επόμενο να αρέσει σε κάποια μέλη της να τρομπάρουν τη ματαιοδοξία τους χρησιμοποιώντας ό,τι απόμεινε απ' όλα αυτά σαν ντεκόρ για τα φαγοπότια τους. Αλλά κανείς δεν μπορεί να κάνει τον απλό λαό να αισθάνεται αληθινά δικό του ένα τέτοιο παρελθόν, συνεπώς να σέβεται τα ίχνη του (και μήπως τα σέβονταν, σύμφωνα με τη σημερινή μας αντίληψη, οι αρχαίοι, όταν έχτιζαν τους ναούς τους με οικοδομικά υλικά παλιότερων ναών;). Όταν το ίδιο το κράτος μεταχειρίζεται την αρχαία κληρονομιά πρωτίστως ως αντικείμενο οικονομικής εκμετάλλευσης, για την ενίσχυση της τουριστικής βιομηχανίας, γιατί μερικοί ιδιώτες να μη σκεφτούν να κάνουν το ίδιο για την ενίσχυση της δικής τους τσέπης; Όταν αρχαίοι αμφορείς, ειδώλια και νομίσματα απαλλοτριώνονται για την άσκηση "εθνικής πολιτικής", γιατί να μην απαλλοτριωθούν για την κάλυψη άμεσων προσωπικών αναγκών;

Όταν η φετιχοποίηση του παρελθόντος αναγορεύει σε αρχαιολογικό θησαυρό κάθε αρχαία χύτρα και κάθε πατούσα από αρχαίο άγαλμα, τότε όχι μόνο τα μουσεία κατανοούν παλιατζίδικα με ασυνάρτητα εκθέματα (όπως, πρώτο και χειρότερο, το Εθνικό Αρχαιολογικό), όχι μόνο συσσωρεύεται στις αποθήκες τους υλικό που δεν πρόκειται ποτέ να μελετηθεί και παρουσιαστεί, αλλά και δίνονται έτσι εμμέσως κίνητρα στους αρχαιοκάπηλους. Όταν τα επιλεκτικά ενδιαφέροντα των αρχαιολόγων τούς κάνουν πολύ συχνά να καταστρέφουν από ολιγωρία στις ανασκαφές τους οτιδήποτε άσχετο με την περίοδο και τον πολιτισμό που μελετούν, είναι υποκριτικό να θρηνούμε για τις καταστροφές που προκαλούν οι λαθρανασκαφές.

Όλα αυτά τα αναλύει πολύ καλά ο Β. Σ. Παπακωνσταντίνου στο βιβλίο του. Μήπως λοιπόν αυτό που έγραψε δεν είναι εγχειρίδιο αρχαιοκαπηλίας, αλλά εγκώμιο αρχαιοκαπηλίας; Ναι, στον βαθμό που και το *Εγκώμιο μωρίας* του Έρασμου είναι ένας ύμνος στη βλακεία ή το *Εγχειρίδιο του καλού κλέφτη* του Ηλία Πετρόπουλου προάγει την εγκληματικότητα. Τέτοια βιβλία μάς

ταρακουνούν, γιατί δείχνουν ότι το κακό δεν είναι απομονωμένο σ' ένα κοινωνικό και ποινικό γκέτο, αλλά έχει απλωμένες τις ρίζες του στον κόσμο της έννομης τάξης και της "κανονικής" ζωής. Αυτό που λέει ο Παπακωνσταντίνου είναι ότι, αν η Πολιτεία θέλει πραγματικά να πατάξει την αρχαιοκαπηλία, πρέπει πρώτα απ' όλα να ξεκαθαρίσει πώς αντιλαμβάνεται την αρχαία κληρονομιά, ποιες χρήσεις της θεωρεί άξιες της προσοχής της και ποιες όχι. Δεύτερον, να αποφασίσει ποια αντικείμενα του αρχαίου πολιτισμού οφείλουν να αποτελούν αναπαλλοτρίωτο κτήμα του εθνικού συνόλου και να επιτρέψει τη νόμιμη κατοχή και εμπορία των υπόλοιπων από ιδιώτες. Και τρίτον, να ακολουθήσει σοβαρά και με συνέπεια μια πολιτιστική πολιτική τέτοια ώστε όλοι, από τους αρχαιολόγους ως τον τελευταίο πολίτη, να σέβονται αβίαστα κάποια όρια στην ατομική εκμετάλλευση των αρχαιολογικών ευρημάτων. Ως τότε, τα αίτια και ο χαρακτήρας της αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα θα είναι όπως τα σκιαγραφούν οι σπαρταριστές ιστορίες που εκθέτει ο συγγραφέας στο δεύτερο μέρος του βιβλίου -προϊόντα συζητήσεων του με "αρχαιοκάπηλους" αγρότες της Αιτωλοακαρνανίας. Διαβάζονται σαν σατιρικά κοινωνικά διηγήματα, απολαυστικά όσο και διαφωτιστικά, γιατί δείχνουν πώς η χρεία, η πονηριά, η αφέλεια, η συγκεχυμένη και αμφίθυμη στάση απέναντι στο ιστορικό παρελθόν, το αίσθημα της αδικίας και της επιλεκτικής εφαρμογής του νόμου συνδυάζονται για να ξετυλιχτούν κωμικοτραγικές υποθέσεις τυμβωρυχίας, λαθρανασκαφής και ιδιοχρησίας αρχαιοτήτων. Ο Τομ Σώγερ και ο Χωκ Φιν θα μπορούσαν να είναι τα λογοτεχνικά σύμβολα τέτοιων αυθεντικών ιστοριών. Η αθλιότητα, η απελπισία και ο αυτοσαρκασμός αντηχούν μαζί στο ξέσπασμα του χωρικού εκείνου που είχε βρει σ' έναν τάφο μια νεκροκεφαλή και την κουνούσε πέρα δώθε, περιμένοντας του κάκου να πέσουν από μέσα της νομίσματα: "Φτύσ' τα, ρε πούστη πεθαμένη, φτύσ' τα!".

«**Η Βρετανία διαπράττει μια μεγάλη πράξη βανδαλισμού**»

Εφημερίδα [Τα Νέα, 22/11/1999](#)

ΔΙΣΕΛΙΔΟ ΑΡΘΡΟ ΤΗΣ «INDEPENDENT» (ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ) ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΓΛΥΠΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

«Η Βρετανία αρνούμενη να επιστρέψει τα Μάρμαρα του Παρθενώνα διαπράττει μια μεγάλη πράξη βανδαλισμού», γράφει σε άρθρο του στην κυριακάτικη «Independent» ο γνωστός δημοσιογράφος Κρίστοφερ Χίτσενς, παίρνοντας σαφή θέση υπέρ του ελληνικού αιτήματος. Η άποψη του Βρετανού δημοσιογράφου και συγγραφέα του βιβλίου «Τα Ελγίνεια Μάρμαρα πρέπει να επιστραφούν στην Ελλάδα;», Κρίστοφερ Χίτσενς, είναι μέρος του δισελίδου δημοσιεύματος της εφημερίδας για το επίμαχο θέμα, το οποίο ήρθε ξανά στην επικαιρότητα ύστερα από τις δηλώσεις του Αμερικανού Προέδρου Μπιλ Κλίντον κατά τη διάρκεια της σύντομης επίσκεψής του στην Ελλάδα. Ο Κρίστοφερ Χίτσενς συνεχίζει στο άρθρο του: «Στο ερώτημα ποιος κατέχει τον ελληνικό πολιτισμό, υπάρχει μια πολύ σαφής απάντηση. Ο ελληνικός πολιτισμός ανήκει σε όλο τον κόσμο. Οι ίδιοι οι Έλληνες το αναγνωρίζουν αυτό. Δεν υπάρχει σχεδόν κανένα μουσείο στον κόσμο που να μην έχει κάποια έργα τέχνης της ελληνιστικής αρχαιότητας, ενώ η Ελλάδα με τη μεγάλη εθνική της διασπορά, τη γεωγραφική της θέση και την εμπορική της ναυτιλία αποτελούσε πάντοτε την αποθέωση της διεθνοποίησης. Υπάρχει μόνο ένα μέρος της τεράστιας κληρονομιάς τους για το οποίο έχουν οι Έλληνες ισχυρά αισθήματα ιδιοκτησίας. Αυτό είναι το ακρωτηριασμένο τμήμα από τον ναό του Παρθενώνα που είναι γνωστό ως Ελγίνεια Μάρμαρα. Ωστόσο, δεν χρειάζεται να είναι κάποιος Έλληνας για να μοιράζεται το αίσθημα ότι αυτός ο ακρωτηριασμός αποτελεί απώλεια τόσο για την τέχνη όσο και για την επιστήμη, καθώς και παραβίαση της συμμετρίας και της ολότητας, που δικαίως θεωρείται ως η ουσία της ελληνικής τέχνης.

Τα καθάρισαν και με οξέα!, Εφημερίδα Τα Νέα, 11/11/1999

Την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα στην Ελλάδα και την τοποθέτηση πλαστικοποιημένων αντιγράφων τους στο Βρετανικό Μουσείο για να μη λεκιάζουν στα πάρτι, προτείνει η «Γκάρντιαν». Η «Ντέλι Τέλεγκραφ» προτρέπει στην αναζήτηση μιας πολιτικής λύσης και προτείνει να ζητηθεί ως αντάλλαγμα για την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα στην Ελλάδα η είσοδος της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ενώ το αρχαιολογικό περιοδικό «Μινερνα» φέρνει στο φως παλαιότερους καθαρισμούς των Μαρμάρων με διάφορα καυστικά οξέα. Αναφέρουμε από την «Γκάρντιαν»: «Απ' όλες τις κακοτυχίες που έχουν υποφέρει τα Μάρμαρα του Παρθενώνα στη δισχιλιετή ιστορία τους, το να υπηρετήσουν σαν "καλόγουστα" αξεσουάρ για πάρτι των ολίγων λόρδων, που είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν 35.000 λίρες για αυτό το προνόμιο, πρέπει να καταμετρηθεί ως μια σοβαρή αγένεια. Το Βρετανικό Μουσείο αρνείται την επιστροφή των Μαρμάρων στην Ελλάδα για μια σειρά κίβδηλων λόγων. Τώρα όμως λύθηκε το μυστήριο τού γιατί οι επίτροποι είναι τόσο αποφασισμένοι να τα κρατήσουν με κάθε τίμημα: Είναι γιατί αποτελούν το τέλειο ντεκόρ για πάρτι. Οι "σοβαροί" χρηματοδότες και "τα υπεύθυνα πλούσια άτομα" επιτρέπεται να ντύνονται με ελληνικές στολές και να δειπνούν μπροστά στα Μάρμαρα, σερβιριζόμενοι από γκαρσόνια που είναι επίσης ντυμένα σαν αρχαίοι Έλληνες, αν και χωρίς αμφιβολία τούς υπολείπονται σε μεγαλοπρέπεια».

«Αυτά», συνεχίζει το άρθρο της Ιζαμπέλ Χίλτον στην «Γκάρντιαν», «από ένα ίδρυμα το οποίο κάποτε υπερηφανευόταν ότι επέβαλλε τα μέτρα της επιστημονικής και του γούστου, ένα ίδρυμα για το οποίο τα Μάρμαρα αντιπροσώπευαν μια ύψιστη πηγή του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού και την οποία ένα ορισμένο είδος Βρετανών επέλεξε να αντιμετωπίζει ως ιδιοκτησία του. Τώρα, όμως, ακόμα και το Βρετανικό Μουσείο φαίνεται πως εγκατέλειψε αυτές τις αντιλήψεις χάριν μιας προσέγγισης τύπου "πωλείται πολιτισμός", που είναι αντάξιος του καταστήματος σουβενίρ του Μουσείου.

Σε τούτα εδώ τα Μάρμαρα, Γιώργος Κατηφόρης, [εφ. Τα Νέα, 6/11/1999](#)

Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα ξαναγυρίζουν στην επικαιρότητα. Αιτία: μία απόφαση της αγγλικής Βουλής να συστήσει εξεταστική επιτροπή για το θέμα της πολιτιστικής ιδιοκτησίας. Ασφαλώς η πιο διάσημη -διαβόητη- περίπτωση πολιτιστικής ιδιοκτησίας είναι η ζωοφόρος του Παρθενώνα, που εκτίθεται στο Βρετανικό Μουσείο.

Στρατηγέ! Τι ζητούσες στη Λάρισα, εσύ ένας Υδραίος -όπως έγραψε κάποτε για τον Λατινοαμερικάνο επαναστάτη Μπολιβάρ ο Έλληνας σουρεαλιστής ποιητής Νίκος Εγγονόπουλος. Τι ζητούσαν τα Μάρμαρα από το υπέροχο αττικό φως στη μουντάδα της αγγλικής πρωτεύουσας; Αλλά, φυσικά, ο σουρεαλισμός στην ποίηση δεν θα είχε ανακαλυφθεί αν η ζωή δεν ήταν συχνά η ίδια τόσο σουρεαλιστική.

Σουρεαλισμός ή μη, το ευχάριστο είναι ότι το θέμα αρχίζει πια να κινείται σοβαρά μέσα στην ίδια την Αγγλία. Ακόμη πιο ευχάριστο είναι ότι σε συνδυασμό με τη σύσταση της εξεταστικής επιτροπής διευκρινίστηκε ότι η αγγλική κυβέρνηση έχει -δικαιώματα να το πούμε, ευθύνη να το πούμε;- για όσους πολιτιστικούς θησαυρούς εκτίθενται σε ιδρύματα, που τα επιδοτεί το αγγλικό

κράτος. Αρχίζει δηλαδή να εγκαταλείπεται η υποκριτικότατη απάντηση που παίρναμε μέχρι τώρα στις διαμαρτυρίες μας από διάφορους Άγγλους πολιτικούς: «Τι να σας κάνουμε εμείς, είτε να πούμε είτε όχι μικρή αξία έχει. Τα γλυπτά του Παρθενώνα ανήκουν στο Βρετανικό Μουσείο, που είναι ανεξάρτητο ίδρυμα με δική του νομική προσωπικότητα. Πώς να παρέμβει η βρετανική κυβέρνηση». Και ορθωνόταν αμέσως όλο το αδιαπέραστο τείχος της αστικής ιδεολογίας: χωρισμός κοινωνίας-κράτους, απαραβίαστο της ατομικής ιδιοκτησίας, άντε να βρεις άκρη. Πλην όμως... δεν είναι ακριβώς έτσι τα πράγματα. Γιατί άμα θέλεις να είσαι ιδιώτης απαραβίαστος οφείλεις και να πληρώνεις τα έξοδά σου σαν κύριος. Σαν τζέντλεμαν. Όχι να περιμένεις να επιζήσεις από την επιδότηση του προϋπολογισμού. Γιατί τότε αρχίζει πια να ισχύει μία άλλη αστική αρχή. Τη συνοψίζει η αμίμητη αγγλική παροιμία: «Όποιος πληρώνει τον βιολιτζή, του λέει και τι να παίξει». Το Βρετανικό Μουσείο -ο βιολιτζής- επιδοτείται ασφαλώς από το αγγλικό Δημόσιο. Αρα...

Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα είναι το κορυφαίο παράδειγμα διαρπαγής της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός λαού. Δεν είναι το μόνο. Αν γίνει η αρχή από εκεί, το επόμενο βήμα είναι η Αφροδίτη της Μήλου και η Νίκη της Σαμοθράκης. Ερώτημα: Πρέπει να επιδιώξουμε τον επαναπατρισμό όλων ανεξαιρέτα των αντικειμένων αρχαίας ελληνικής ή και βυζαντινής τέχνης που βρίσκονται διάσπαρτα στον κόσμο; Απάντηση: Πρέπει να επιδιώξουμε την αναγνώριση της ελληνικής ιδιοκτησίας πάνω τους. Πρέπει να επαναπατρίσουμε τα κυριότερα. Όλα δεν θα είχε ίσως νόημα. Έχουμε αρκετά αρχαία αγγεία. Χρειάζεται να φέρουμε και την εντυπωσιακή πράγματι συλλογή του Βρετανικού Μουσείου; Πρέπει να ζητήσουμε και τη Νίκη της Σαμοθράκης και την Αφροδίτη της Μήλου; Από τη στιγμή που θα αναγνωριστεί η ιδιοκτησία του ελληνικού λαού, μπορούμε να σκεφτούμε και λύσεις συνεργασίας; Γιατί να μην αφήσουμε τη Νίκη της Σαμοθράκης στο Λούβρο λ.χ. και να ζητήσουμε σαν αντάλλαγμα μια σειρά από πίνακες μεγάλων Γάλλων ζωγράφων για τη δική μας Πινακοθήκη; Ή να ζητήσουμε από την Ευρωπαϊκή Ένωση να μας χτίσει ένα μεγάλο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο; Με αυτόν τον όρο, ή κάτι παρόμοιο, θα μπορούσαμε να αφήσουμε μερικούς από τους θησαυρούς μας να παίζουν τον ρόλο του πολιτιστικού πρεσβευτή στις μεγάλες πρωτεύουσες. Αλλά, πρώτα, η αναγνώριση της ιδιοκτησίας μας. Ας ελπίσουμε ότι η αρχή θα γίνει σύντομα με τα Μάρμαρα του Παρθενώνα.

Δεξιώσεις μετά... Μαρμάρων! Εφ. Τα Νέα, 9/11/1999

Σάλος ξέσπασε στη Βρετανία ύστερα από την αποκάλυψη του γεγονότος ότι το Βρετανικό Μουσείο νοικιάζει την αίθουσα όπου εκτίθενται τα Μάρμαρα του Παρθενώνα για δεξιώσεις και δείπνα με συγκεκριμένο ένδυμα προς 35.000 λίρες τη βραδιά. «Τι άλλο θα κάνουν πια; Θεματικά όργια σε αίθουσες με ρωμαϊκά έργα;», αναρωτήθηκε ο Άντριου Ντίσμορ, ελληνομαθής βουλευτής του Εργατικού Κόμματος και μέλος της εταιρείας του Βρετανικού

Μουσείου. Και πρόσθεσε: «Είμαι ειλικρινά τρομοκρατημένος από τη στάση του μουσείου. Είχα βρεθεί κι εγώ σε σουαρέ, με ποτό, ύστερα από κάποια σοβαρή παρουσίαση βιβλίου. Όμως ήταν σε αίθουσα του Βρετανικού Μουσείου στην οποία δεν υπήρχαν αρχαιότητες». Το θέμα παρουσιάζει σε πρωτοσέλιδο άρθρο του το χθεσινό φύλλο της εφημερίδας «Γκάρντιαν». Πάνω από 50 εκδηλώσεις ετησίως γίνονται στη Duveen Gallery, όπου βρίσκονται τα Μάρμαρα του Παρθενώνα, γράφει. «Εμείς επιτρέπουμε εκεί μόνο δείπνα για πολύ σοβαρούς χορηγούς και σημαντικούς υπεύθυνους ανθρώπους», υποστηρίζει από την πλευρά του ο Άντριου Χάμιλτον, υπεύθυνος του γραφείου δημοσίων σχέσεων του Βρετανικού Μουσείου, το οποίο οργανώνει τα δείπνα. «Είμαι έκπληκτος», συνεχίζει απτόητος, «για τη διάσταση που πήρε το θέμα. Όλοι οργανώνουν τέτοιες εκδηλώσεις σήμερα. Όσο για τα θεματικά δείπνα, ήταν πολύ καλόγουστα και η ένδυση ήταν

πάντα σοβαρή. Δεν υπήρχε γυμνό ή αποκαλυπτικά ρούχα. Πρόσφατα επιτρέψαμε σε τηλεοπτικό κανάλι να οργανώσει μία μεγάλη δεξίωση εδώ με όλες τις σερβιτόρες ντυμένες με αιγυπτιακά φορέματα. Επρόκειτο για κάτι πολύ καλόγουστο καθώς τα ρούχα είχαν σχεδιαστεί από το τμήμα σκηνικών της εταιρείας». Το εντυπωσιακό στοιχείο που έρχεται τώρα στο φως είναι ότι σε κάποια πάρτι οι σερβιτόροι εμφανίζονται ακόμη και με αρχαιοελληνική ενδυμασία. Πολλές φορές και οι καλεσμένοι! Στις 35.000 λίρες (κάπου 19 εκατ. δρχ.), που είναι το «ενοίκιο» της αίθουσας με τα Μάρμαρα, δεν περιλαμβάνεται το κόστος φαγητού και ποτού. Οι προσκεκλημένοι μπορούν να πίνουν το ποτό τους βαδίζοντας ανάμεσα στις ελληνικές αρχαιότητες. Συχνά δε παρακολουθούν ζωντανές συναυλίες συγκροτημάτων τζαζ ή κουαρτέτων εγχόρδων και αρπιστών στην αίθουσα με τα γλυπτά του Παρθενώνα. Θεωρητικά δεν μπορούν να χορέψουν ή να καπνίσουν, ωστόσο μερικοί εκ των συνδαιτυμόνων θεώνται κατά καιρούς να καπνίζουν κρυφά ένα πούρο, μπροστά στις αρχαιότητες, όπως γράφει ο «Γκάρντιαν». Όσοι επιθυμούν να νοικιάσουν την αίθουσα πρέπει, βέβαια, να προκαταβάλουν ασφάλιστρα ύψους 2 εκατομμυρίων λιρών (πάνω από 1,1 δισ. δρχ.). Εντούτοις και οι ίδιοι οι άνθρωποι του Βρετανικού Μουσείου θεωρούν το ποσό ανεπαρκές, στην περίπτωση που κάποιο από τα γλυπτά θα πάθαινε ζημιά. Η αποκάλυψη ότι το Βρετανικό Μουσείο μεταχειρίζεται με αυτόν τον τρόπο τα Μάρμαρα του Παρθενώνα, λίγες μόλις ημέρες μετά την επίσκεψη Ελλήνων ειδικών για να τα επιθεωρήσουν, προκάλεσε σοκ σε ακαδημαϊκούς κύκλους, αλλά και σε βουλευτές και πρώην εφόρους μουσείων, γράφει ο «Γκάρντιαν». Ο σερ Κένεθ Αλεξάντερ, πρώην έφορος του Εθνικού Μουσείου της Σκωτίας και πρώην πρύτανης του Πανεπιστημίου του Αμπερντίν, δήλωσε πως πρόκειται για χονδροειδώς κακή χρήση αρχαιοτήτων, από τις σημαντικότερες στον κόσμο. «Θα πρέπει να ερωτηθούν σοβαρά τόσο ο διευθυντής όσο και οι έφοροι για το σκεπτικό με το οποίο αποφάσισαν να εκμεταλλευθούν τα Μάρμαρα με τέτοιο τρόπο», προσέθεσε. Και ο Άντονι Σνόντγκρας, καθηγητής κλασικής αρχαιολογίας στο Κέμπριτζ, είπε: «Εμείνα άφωνος. Η χρήση αυτή είναι η ολιγότερο ενδεδειγμένη από ένα μουσείο για τέτοιες αρχαιότητες». Αξίζει να σημειωθεί ότι η αίθουσα με τα Μάρμαρα, για τις ανάγκες παρομοίων δεξιώσεων συχνά διακοσμείται ειδικά υπό τον όρο ότι η διακόσμηση εγκρίνεται από το μουσείο ως προς το γούστο της και ότι δεν καλύπτει τα εκθέματα. Και λουλούδια μπορούν να φέρουν οι καλεσμένοι, εντούτοις δηλώνεται ότι δεν πρέπει να τοποθετούνται επί των Μαρμάρων ή πάνω σε άλλα εκθέματα! Οι προσκεκλημένοι μπορούν, μάλιστα, να φωτογραφηθούν γύρω από τα Μάρμαρα ντυμένοι ως αρχαίοι Έλληνες και Αιγύπτιοι. Η αίθουσα δε χρησιμοποιείται συχνά και ως τόπος συνάντησης για βραδινό ποτό, αφού έχει προηγηθεί φαγητό και κρασί στον περιβάλλοντα το μουσείο χώρο. Οι αποκαλύψεις αυτές ήταν το τελευταίο πράγμα που θα ήθελαν να ακούσει η βρετανική πλευρά και η κοινή γνώμη. Ιδιαίτερα την εποχή που το θέμα της επιστροφής των Μαρμάρων του Παρθενώνα βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας. Αλλά και την Ελλάδα, δεν μπορεί παρά να την πληγώνει η διαπίστωση μιας τέτοιας ελαφρότητας εκ μέρους των συντηρητών του μουσείου. Παρηγοριά για όλους, η ευαισθησία τμήματος της αγγλικής διανόησης. Που προσπαθεί να σώσει το βρετανικό γόητρο και δίνει ελπίδες για το μέλλον.

Γιώργος Σεφέρης, Ένας Έλληνας - ο Μακρυγιάννης, Πηγή: Γιώργου Σεφέρη, «[Λοκίμνες](#)», εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1981

«Είχα δυο αγάλματα» σημειώνει ακόμα «περίφημα, μια γυναίκα κι ένα βασιλόπουλο, ατόφια -φαίνονταν οι φλέβες, τόση εντέλειαν είχαν. Όταν χάλασαν τον Πόρο, τά 'χαν πάρει κάτι στρατιώτες, και στ' Άργος θα τα πουλούσαν κάτι Ευρωπαίων· χίλια τάλαρα γύρευαν [...]. Πήρα τους στρατιώτες, τους μίλησα: 'Αυτά, και δέκα χιλιάδες τάλαρα να σας δώσουνε, να

μην το καταδεχτείτε να βγουν από την πατρίδα μας. Γι'αυτά πολεμήσαμε» (Β' 303). Καταλαβαίνετε. Δε μιλά ο Λόρδος Βύρων, μήτε ο λογιότατος, μήτε ο αρχαιολόγος· μιλά ένας γιος τσοπάνηδων της Ρούμελης με το σώμα γεμάτο πληγές. «Γι'αυτά πολεμήσαμε». Δεκαπέντε χρυσοπίκιλτες ακαδημίες δεν αξίζουν την κουβέντα αυτού του ανθρώπου. Γιατί μόνο σε τέτοια αισθήματα πραγματικά και όχι σε αφηρημένες έννοιες περί του κάλλους των αρχαίων ημών προγόνων ή σε καρδιές αποστεγνωμένες που έχουν πάθει ακαταληψία από το φόβο του χύδην όχλου.

«Μουσειακή» η αντίληψη για τα Μουσεία στην Ελλάδα, Νίκος Σηφουνάκης, εφ. Τα Νέα, 19/6/1999

Στη χαραυγή του 21ου αιώνα, επιβάλλεται ο ανοικτός διάλογος για τον εκσυγχρονισμό και την αναγέννηση των Μουσείων μας. Στην αρχαιότητα η λέξη «Μουσείον» σήμαινε τον βωμό ή το τέμενος το αφιερωμένο στις Μούσες, τις θεότητες της πνευματικής καλλιέργειας, των τεχνών και της παιδείας. Εθεωρούντο κατ' εξοχήν ιδρύματα ανώτερης παιδείας, όπως π.χ.

το ίδρυμα των Πτολεμαίων στην Αλεξάνδρεια, που παράρτημά του υπήρξε η ονομαστή Βιβλιοθήκη με τη μοναδική συλλογή των έργων όλων των αρχαίων συγγραφέων. Από τον πρώτο π.Χ. αιώνα, ο Στράβων στη «Γεωγραφία» μιλάει για τους χώρους των Μουσείων, όπου μαθηματικοί, αστρονόμοι, γεωγράφοι, φιλόλογοι και ποιητές συνενυρίσκοντο για την αποκάλυψη της αλήθειας ή καλύτερα τη λατρεία των Μουσών. Στο πέρασμα των αιώνων το αντικείμενο της λατρείας άλλαξε, αλλά έμεινε η λέξη. Στα νεώτερα χρόνια, στον Δυτικό κόσμο, «Μουσείον» σήμαινε χώρος συλλογής αντικειμένων της αρχαίας τέχνης, κυρίως της κλασικής περιόδου. Στις περιοχές της ελληνικής παιδείας από τον 16ο αιώνα «ελληνομουσείο» ήταν το σχολείο, δηλαδή το σύνολο της παιδείας που παρείχε. Στους περασμένους αιώνες οι ιδιωτικές συλλογές έργων αρχαίας τέχνης, φυλασσόμενες μέσα σε παλάτια, υπήρξαν μάλλον εργαλεία για την απόκτηση ιδεολογίας από την αριστοκρατία και επίδειξη αισθητικής και όχι βέβαια χώροι περισυλλογής και πνευματικά ερημητήρια, όπως το Hermitage της ρωσικής αριστοκρατίας. Η Γαλλική Επανάσταση έφερε τη μεγάλη τομή, αφού για πρώτη φορά άνοιξαν για τον λαό και έγιναν κτήμα του χώροι που φυλάσσονταν αρχαία έργα τέχνης. Κορυφαίο παράδειγμα είναι το Λούβρο. Στη χώρα μας ακόμα και σήμερα το βάρος της κλασικής παιδείας και ιδεολογίας εξακολουθεί να ταυτίζει την έννοια του Μουσείου με αυτήν του Αρχαιολογικού Μουσείου. Στη συνείδηση των Νεοελλήνων, η έννοια Μουσείο: θεατρικό, ναυτικό, λαϊκής τέχνης κ.ά. εκλαμβάνεται ως δεύτερης κατηγορίας. Η κλασική παιδεία των κυρίαρχων τάξεων από τον Μεσαίωνα και μετά, με αποκορύφωμα τον κλασικισμό του Rinascimento και στη συνέχεια τον Διαφωτισμό, παγίωσαν αυτή την αντίληψη. Θα άνοιγα μια πολύ μεγάλη συζήτηση αν ανέλυα ένα άλλο θέμα, που στα 1923 ο Paul Valery έθεσε. Δηλαδή τους κινδύνους του Μουσείου ως νοητό χώρο διαχωρισμού των έργων τέχνης σε σχέση με το αρχικό περιβάλλον το αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό. Σήμερα οι συζητήσεις σε όλο τον κόσμο καταλήγουν στον ενθουσιώδη εγκωμιασμό των Μουσείων, συλλογών, πινακοθηκών και διαβλέπουν την γένεση της νέας οικονομικής και κοινωνικής διάστασης και προοπτικής τους. Δημιουργούνται πλέον στα Πανεπιστήμια, στον χώρο των επιστημών κοινωνικοοικονομικής κατεύθυνσης, όχι μόνο τομείς μουσειολογίας αλλά και τομείς της οικονομίας και διαχείρισής τους και τέλος αυτό που λέμε Μάρκετινγκ με την έννοια της ευαισθητοποίησης, της ενημέρωσης και της πρόκλησης του ενδιαφέροντος. Η κρατούσα κυρίως στη Δύση κατεύθυνση είναι η δημιουργία Μουσείων, όπως το pret-a-porte των εικαστικών τεχνών. Μουσεία παραγωγικά, ευχάριστα, που θα εκμεταλλευτούν και την τουριστική έκρηξη που αναμένεται μετά το 2000. Απ' ό,τι φαίνεται, πάλι ταχύτερα και καλύτερα προς τη νέα αυτή αντίληψη κινείται η Ιταλία. Οι νόμοι και οι αποφάσεις

που δρομολόγησε ο πρώην υπουργός Πολιτισμού Alberto Ronchey, τις συνεχίζουν οι διάδοχοί του και συνίσταται: α)Να λειτουργούν τα Μουσεία έως τις δέκα το βράδυ. β)Να δημιουργηθούν οι λεγόμενοι «προσθετικοί χώροι» εντός των Μουσείων όπως καφετέρια, βιβλιοθήκη, καταστήματα για πωλήσεις αντικειμένων και άλλες σύγχρονες αναγκαίες λειτουργίες.Ο George-Henri Riviere, πρόεδρος για είκοσι χρόνια του ICOM (Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων), υπήρξε εκείνος που μετά τον πόλεμο προώθησε τη νέα φιλοσοφία τους. Να αναλάβουν δηλαδή τα Μουσεία και κοινωνικό ρόλο πέραν του οικονομικού. Επακόλουθο της παραπάνω αντίληψης είναι ότι από το 1960 μέχρι σήμερα περισσότερα από πεντακόσια νέα Μουσεία έχουν δημιουργηθεί στην Ευρώπη. Αποκορύφωμα υπήρξε η δεκαετία του '70, με το συμβολικό Centre Pompidou του Παρισιού, το γνωστό Beaubourg του Ιταλού αρχιτέκτονα και δασκάλου μου στο Πολυτεχνείο της Genova, Renzo Piano, που μέσα από τον διαφανή σκελετό του, υποδήλωνε τη θέληση μιας πιο ανοικτής και λαϊκής λειτουργίας. Με την έναρξη λειτουργίας το 1977 του Centre Pompidou, τα μεγάλα Μουσεία όλου του κόσμου οδηγήθηκαν στην πραγματοποίηση αλλαγών που τα καθιστούν πολυλειτουργικά με τη δημιουργία βιβλιοθηκών, auditoriums, αίθουσες audiovisual, χώρους εμπορικούς και εκθέσεων, βιβλιοπωλεία, καφετέριες, εστιατόρια και με καθημερινές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ακολούθησε η αναγέννηση του Μουσείου του Λούβρου, με τη γνωστή διάφανη πυραμίδα του Cesar Pei και με την υπόγεια επέκτασή του.Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, το αναγκαίο έργο της υπόγειας επέκτασης του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αθήνας πελαγοδρομεί. Όταν βρισκόμουν στο ΥΠΠΟ, είχα ορίσει επιτροπή γι' αυτό τον σκοπό, με συντονίστρια τη διευθύντρια κ. Δημακοπούλου. Ατόνησε όμως εκείνη η πρωτοβουλία. Επιτέλους το Κεντρικό Αρχαιολογικό μας Μουσείο πρέπει να αποκτήσει τους αναγκαίους χώρους, εκατόν σαράντα χρόνια μετά την ίδρυσή του.Στην Ευρώπη, στις ημέρες μας ανατρέπεται η κρατούσα ιδεολογία του περίπου μαγικού και ιερού χώρου των Μουσείων. Το πλησίασμα στην έννοια της αγοράς έγινε αυθόρμητα. Μία μαρτυρία εύγλωττη της αυξημένης επαφής με το εμπόριο εδόθη από τις δραστηριότητες του Αμερικανού Frank Gehry, δημιουργού του σύγχρονου Μουσείου Guggenheim του Bilbao που πρόσφατα εγκαινιάσθηκε. Ο ίδιος αρχιτέκτονας είχε ήδη σχεδιάσει στις Ηνωμένες Πολιτείες εμπορικά κέντρα με μια όμοια φιλοσοφία, όπως εκείνη που χρησιμοποίησε στο Bilbao.Εμείς όμως μένουμε σταθερά συντηρητικοί, όπως στη δεκαετία του '60 που το συνδικαλιστικό όργανο των Ελλήνων αρχαιολόγων σύμφωνα και με τη μαρτυρία του Βυζαντινολόγου καθηγητή Δημ. Πάλλα απείχε από τη Διεθνή Ένωση Αρχαιολόγων, διότι έλεγαν αντιστρατευόταν κάθε τι το συλλογικό. Σήμερα, επίσης, βιώνουμε την καθ' όλα ακατανόητη αντίληψη και την αντίδραση του ίδιου συνδικαλιστικού οργάνου για τον καθ' όλα σωστό νέο νόμο, που οραματίστηκε και συνέταξε ο τ. υπουργός Πολιτισμού και ψήφισε η Βουλή. Σύμφωνα με τις διατάξεις του, προϊστάμενος Εφορείας δεν θα μπορεί να ταυτίζεται κατ' ανάγκη με τον διευθυντή Μουσείου. Ορισμένοι ευτυχώς λίγοι που επιθυμούν τα Μουσεία να βρίσκονται στην κατάσταση που η μοίρα τους έταξε, δηλαδή μουντά και αποκομμένα από το σύγχρονο κοινωνικοπολιτισμικό γίγνεσθαι, στη λογική ενός ανούσιου «καθωσπρεπισμού», αντέδρασαν και αγωνίστηκαν για να εκμαιευτεί υπουργική δήλωση ότι ο διαχωρισμός θα ισχύσει μόνο για Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Ε! Η επαρχία ας μορφωθεί αργότερα!Ανά τον κόσμο έχουν καθιερώσει πλέον τα πολυμουσεία με τις πολλαπλές δραστηριότητες και με διευθυντή πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης. Η υπεραπασχόληση των Εφόρων Αρχαιοτήτων στα εκατοντάδες ανασκαφικά και αναστηλωτικά έργα, στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, με ταυτόχρονο φόρτο διοικητικών και οικονομικών ευθυνών, οδήγησαν στη σημερινή κατάσταση, να λειτουργούν δηλαδή τα περισσότερα Μουσεία με πραγματικά «μουσειακή αντίληψη», γι' αυτό και οι εισπράξεις των επαρχιακών Μουσείων είναι πενιχρές.

Παιδαγωγούντα μουσεία, Κώστας Γεωργουσόπουλος, εφ. Τα Νέα, 16/10/1995

Και ως παιδαγωγός και ως επισκέπτης έχω πικράν πείραν από τη μαζική προσέλευση μαθητών στους χώρους των μουσείων. Η επίσκεψη εκεί είναι συνήθως «νόμιμο» σκασιαρχείο, χάσιμο μαθημάτων και ευκαιρία για εκτόνωση. Μια καλή ώρα για πλάκα. Είναι αξιοδάκρυτη η απόπειρα των καθηγητών ή των δασκάλων να συγκρατήσουν την αδιαφορία και τη χαλάρωση σε ευπρεπή πλαίσια. Φοβάμαι πως δε φταίνει τόσο οι μαθητές • ούτε οι δάσκαλοι είναι ενημερωμένοι, ώστε να γίνουν καλοί ξεναγοί, ούτε τα μουσεία είναι έτσι οργανωμένα, για να υποδεχτούν και να ευαισθητοποιήσουν ανυποψίαστους επισκέπτες. Τα περισσότερα από τα μουσεία μας υπακούουν σε μια παλιά μουσειακή αντίληψη. Στην κατά παράταξη έκθεση αντικειμένων αρχαιολογικών, λαογραφικών, εικαστικών, θεατρικών κ.λπ. Η αυτονόμηση ενός εκθέματος και η εν χώρω απομόνωσή του κάτω από το σκεπτικό της αισθητικής ή πολιτισμικής του μοναδικότητας δε συντελεί στη διαπαιδαγώγηση ανώριμων και απληροφόρητων επισκεπτών, όταν μάλιστα απουσιάζει και η συμβολή του ανειδίκευτου (χωρίς να φταίει) δασκάλου. Εκ πείρας γνωρίζω ότι, όταν τα μουσεία έχουν συγκροτηθεί με τις νέες μουσειολογικές αντιλήψεις, όπου τα εκθέματα εντάσσονται μέσα στο κοινωνικό τους πλαίσιο, στη λειτουργική τους σχέση ή στην παραγωγική διαδικασία, ελκύουν τα παιδιά. Παράδειγμα το έξοχο δημιούργημα της Ιωάννας Παπαντωνίου στο Ναύπλιο και η παιδαγωγούσα έκθεση των ευρημάτων στο Αρχαιολογικό Μουσείο του Βόλου που έστησε ο Γ. Χουρμουζιάδης. Επίσης διδακτικό είναι το εύρημα του Σιδέρη με τα καμαρίνια των εκλιπόντων ηθοποιών στο Θεατρικό Μουσείο. Ένα τέτοιο παιδαγωγούν μουσείο νομίζω ότι θα κέρδιζε την προσοχή των παιδιών, αφού θα συνδύαζε το μανθάνειν με το χαίρειν.

Το ολυμπιακό ιδεώδες σε κρίση

Roger Bannister*

Όταν ο Ζακ Ρογκ, ο πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, λέει ότι το ολυμπιακό κίνημα «είναι σε κρίση», είναι ώρα να τον ακούσουμε. Οι Αγώνες θα πρέπει να αλλάξουν εάν θέλουμε να επιβιώσει το ολυμπιακό ιδεώδες. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουμε δει πολλές πολιτικές παρεμβάσεις, αθλητές που πιάστηκαν ντοπαρισμένοι, κατηγορίες ότι μέλη της ΔΟΕ δωροδοκήθηκαν προκειμένου να ψηφίσουν υπέρ της μιας ή της άλλης πόλης και τις πιέσεις των πολυεθνικών- χορηγών να αυξάνονται. Με περισσότερους από 20.000 αθλητές από 205 χώρες και εκατοντάδες εκατομμυρίων τηλεθεατές σε όλο τον κόσμο, οι σημερινοί Ολυμπιακοί αποτελούν στόχο για διαμαρτυρίες και τρομοκρατία. Ένα άλλο πρόβλημα είναι το μέγεθος των Αγώνων: πλέον είναι ελάχιστες οι χώρες που διαθέτουν τόσα χρήματα ώστε να τους φιλοξενήσουν. Υπάρχει και η συζήτηση για τη μόνιμη τέλεσή τους στην Ελλάδα. Εάν θέλουμε να διατηρηθεί η εναλλαγή των χωρών, το κόστος των Ολυμπιακών θα πρέπει να μειωθεί δραστικά. Οι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες επέζησαν επί 500 χρόνια, παρά τους πολέμους και τη διαφθορά. Οι σύγχρονοι διαρκούν 100 χρόνια και θα ήταν κρίμα να τους δούμε να καταρρέουν κάτω από το βάρος του κόστους, του μεγέθους και των διαμαρτυριών.

*Ο Ρότζερ Μπάνιστερ ήταν μέλος της βρετανικής ομάδας στους Ολυμπιακούς του Ελσίνκι το 1952

Η επόμενη ημέρα

Το ντόπινγκ της «επόμενης μέρας» είναι το «γενετικό ντόπινγκ». Επιστήμονες κατάφεραν να αυξήσουν τη μυϊκή μάζα στα πόδια ποντικών εισάγοντας με ένεση έναν ιό που μεταφέρει γονίδιο στα μυϊκά κύτταρα δημιουργώντας την αυξητική ορμόνη που φέρει την κωδική ονομασία IGF-I. Τα αποτελέσματα ήταν εντυπωσιακά καθώς τα πόδια των ποντικών είχαν αποκτήσει τη διπλάσια

δύναμη σε μερικές εβδομάδες. Τα περισσότερα e-mails που δέχτηκαν οι επιστήμονες και με τα οποία ζητούσαν πληροφορίες για το νέο επίτευγμα προέρχονταν από αθλητές!

Πίσω από το... δάφνινο στεφάνι! Χρήστος Κάτσικας, [εφ. Τα Νέα, 18/8/2004](#)

Με αφορμή την πραγματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων στη χώρα μας, ανασύρθηκαν και επιστρατεύθηκαν μια σειρά από ιδεολογήματα και μύθους με στόχο την κατασκευή και προβολή μιας ειδυλλιακής εικόνας σχετικά με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων κατά την αρχαιότητα. Οι γνώσεις μας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα είναι αρκετά πλούσιες από τις περιγραφές δεκάδων αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, από απεικονίσεις αθλητικών σκηνών σε αρχαία έργα τέχνης, καθώς και από τα ευρήματα των ανασκαφών. Μέσα στα στάδια και τις παλαιότερες οι αρχαίοι Έλληνες καλλιεργούσαν το σύνολο που λέγεται άνθρωπος για να το αναδείξουν σε προσωπικότητα χρήσιμη στην Πολιτεία και γι' αυτό κατόρθωσαν να πλάσουν τον υπέροχο εκείνο σωματικό τύπο, που μόνο η ελληνική αρχαιότητα μας άφησε, ως Ερμή του Πραξιτέλη, ως Έφηβο των Αντικυθήρων ή ως Δορυφόρο του Πολυκλείτου. Ωστόσο, αν φανταζόμαστε τους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες ως κάτι το ιδεατό, έναν «ατσαλάκωτο» αθλητικό παράδεισο όπου οι νέοι επιδίδονταν στην ευγενή άμιλλα, έχοντας αναπτύξει αρμονικά το σώμα και τον νου για να κερδίσουν ένα κλαδί ελιάς, πέφτουμε έξω. Η αλήθεια είναι ότι έχουμε και εδώ όλα τα στοιχεία της συμπεριφοράς που διέπουν άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες: ευγένεια, ήθος, πολιτισμό, αλλά και ματαιοδοξία, απληστία, δωροδοκία, απάτη, φθόνο. Η φιλολογική έρευνα στα κείμενα των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, φωτίζοντας τα παρασκήνια, προσφέρει μια πλούσια σοδειά των αθέατων πλευρών των Ολυμπιακών Αγώνων, καθώς φέρνει στην ημερήσια διάταξη τα αποτυπώματα των πολεμικών συγκρούσεων για τον έλεγχο των Αγώνων, περιπτώσεις πολιτικής εκμετάλλευσης της νίκης είτε από την πλευρά κρατών και ηγεμόνων είτε από την πλευρά αθλητών, παράνομες πολιτογραφήσεις αθλητών, δωροδοκίες και χρηματισμό, παραβιάσεις των κανονισμών, εξαπατήσεις των Ελλανοδικών, έντονη βία, νίκες χωρίς συμμετοχή, χρησιμοποίηση της Ολυμπίας και των Αγώνων για τη νομιμοποίηση παράνομων πράξεων ηγεμόνων, σφαγών και κατακτητικών ενεργειών. Το ποιος θα οργανώνει και θα εκμεταλλεύεται τα ωφέληματα των Αγώνων μετέτρεψε αρκετές φορές το Ιερό της Ολυμπίας σε πεδίο αιματηρών πολεμικών συγκρούσεων. Η συγκέντρωση πλούτου από τη συρροή χιλιάδων πλουσίων και από τα αφιερώματα από όλες τις μεριές της Μεσογείου έγιναν η αιτία των αντιδικιών μεταξύ Πίσας (πόλη της Ηλείας, έξι στάδια ανατολικά της Ολυμπίας), Ήλιδος (η μεγαλύτερη πόλη της Ηλείας) και Αρκάδων που φαίνεται ότι ήταν οι κύριοι διεκδικητές της οργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Π.χ. το 364 π.Χ. στη διάρκεια των 104ων Ολυμπιακών που διοργάνωναν οι Αρκάδες και ενώ, σύμφωνα με τον Ξενοφώντα, ήδη είχαν τελεστεί οι ιπποδρομίες και το πένταθλο, εισβάλλουν οι Ηλείοι με στρατό στον ιερό χώρο της Ολυμπίας και άρχισε μεγάλη μάχη κοντά στους αθλητικούς χώρους αλλά και γύρω από το Βουλευτήριο και τον Ναό του Δία, μπροστά στα κατάπληκτα μάτια των χιλιάδων θεατών.

Αρκετές ελληνικές πόλεις και ηγεμόνες για να εξασφαλίσουν Ολυμπιακές νίκες δεν δίσταζαν να εξαγοράζουν αθλητές από άλλες πόλεις και να τους εμφανίζουν ως δικούς τους πολίτες. Ιδιαίτερα οι τύραννοι ελληνικών πόλεων της Σικελίας πρωταγωνιστούσαν στις περισσότερες συναλλαγές αυτού του τύπου με κύριο στόχο την προβολή και ανάδειξή τους. Από την άλλη, αρκετοί αθλητές προκειμένου να κερδίσουν χρήματα παραχωρούσαν σε άλλες πόλεις την εκπροσώπηση της νίκης τους. Π.χ., ο Σωτάδης από την Κρήτη αναγορεύθηκε το 384 π.Χ. κατά τους 99ους Ολυμπιακούς Αγώνες νικητής στον δόλιχο δρόμο. Στους επόμενους, όμως, 100ούς Ολυμπιακούς το 380 π.Χ.

παίρνοντας χρήματα από τους Εφέσιους αγωνίζεται ως Εφέσιος και κερδίζει την πρώτη θέση στον δόλιχο δρόμο. Σύμφωνα με τον Πausανία, η στάση του αυτή τιμωρήθηκε από τους συμπατριώτες του Κρήτες με εξορία. Στην πορεία των Ολυμπιακών Αγώνων παρουσιάστηκαν κρούσματα δωροδοκίας. Μερικοί αθλητές προκειμένου να στεφθούν νικητές δεν δίσταζαν να δωροδοκήσουν τους αντιπάλους τους παραβαίνοντας έτσι τον όρκο τους. Από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας φαίνεται καθαρά ότι η δωροδοκία και ο χρηματισμός δεν αφορούσε μόνο κάποιους αθλητές αλλά και ορισμένους προπονητές καθώς και Ελλανοδίκες. Π.χ. κατά τους 178ους Ολυμπιακούς του 368 π.Χ. κατασκευάστηκαν άλλες δύο Ζάνες από πρόστιμο που επέβαλαν οι Ελλανοδίκες σε δύο Ρόδιους αθλητές. Οι δύο αθλητές συνελήφθησαν επ' αυτοφώρω -όπως λέει ο Πausανίας-, ο Εύδηλος να δωροδοκείται από τον Φιλόστρατο στο αγώνισμα της πάλης. Το μόνο πράγμα που δεν μνημονεύεται είναι ίσως το ντόπινγκ. Ωστόσο ο Αριστοτέλης περιγράφει την παραμόρφωση του προσώπου των αθλητών, που μοιάζουν πλέον με ζώα, λόγω της ειδικής διαίτας στην οποία υποβάλλονταν για αύξηση της μυϊκής τους μάζας. Ο σχολιασμός θυμίζει σημερινά πρόσωπα αθλητών που παραμορφώνονται από τη χρήση αυξητικών ορμονών.

«Δεν έχουμε χρόνο για άθληση», **Μάνος Χαραλαμπίκης, εφ. Τα Νέα, 28/6/2004**

Οι αυξημένες μαθητικές υποχρεώσεις οδηγούν τους εφήβους στην... ανθυγιεινή ζωή

Όσο μεγαλώνουν, οι έφηβοι της Ελλάδας εγκαταλείπουν τον αθλητισμό και την υγιεινή ζωή! Αυτό δείχνει έρευνα των Πανεπιστημίων Θεσσαλίας και Θράκης που πραγματοποιήθηκε σε 4.318 μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου. Μπορεί οι νέοι της χώρας μας να αθλούνται στα γυμνασιακά τους χρόνια, όταν όμως ανεβαίνουν το σκαλοπάτι του Λυκείου ξεχνούν γήπεδα, μπάλες, όργανα γυμναστικής και την υγιεινή ζωή. Μία από τις πιθανότερες αιτίες είναι το πιεστικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα στις τάξεις του Λυκείου, εκτιμούν οι επιστήμονες. Από την ίδια έρευνα προκύπτει μάλιστα ότι οι έφηβοι που απομακρύνονται από τον αθλητισμό ρέπουν σε ανθυγιεινές συνήθειες όπως είναι το κάπνισμα και η χρήση ναρκωτικών. Οι λιγιστοί έφηβοι που ασχολούνται με τον αθλητισμό όσο φοιτούν στο Γυμνάσιο γίνονται... ακόμα λιγότεροι όταν οι μαθητικές τους υποχρεώσεις αυξάνονται με τη φοίτηση στο Λύκειο, όπως δείχνει η έρευνα που έγινε σε 33 Γυμνάσια και 28 Λύκεια στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στην Κομοτηνή, στην Κοζάνη, στα Τρίκαλα και στην Ξάνθη. Περίπου 4 στα 10 αγόρια (37,5%) και 2 στα 10 κορίτσια (23%) συμμετέχουν σε αθλητικούς συλλόγους στο Γυμνάσιο. Στο Λύκειο ωστόσο η συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες μειώνεται σημαντικά. Μόλις 26,3% των αγοριών και 17,6% των κοριτσιών αθλούνται σε συλλόγους.

Το εκπαιδευτικό σύστημα

Μία από τις αιτίες για την απομάκρυνση των εφήβων από τον αθλητισμό «είναι το εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο είναι δομημένο με τέτοιο τρόπο που αποτρέπει την άσκηση και άθληση των παιδιών», εξηγεί στα «ΝΕΑ» ο καθηγητής Γιάννης Θεοδωράκης από το Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. «Είναι ενδεικτικό ότι οι ώρες γυμναστικής στο Δημοτικό είναι τρεις ώρες την εβδομάδα, στο Γυμνάσιο δύο και στο Λύκειο μόλις μία. Άλλωστε στις τελευταίες τάξεις του Λυκείου οι μαθητές επικεντρώνονται στο πώς θα μπουν στο Πανεπιστήμιο και δεν αφιερώνουν χρόνο για άθληση», προσθέτει ο καθηγητής. Τα αποτελέσματα της έρευνας τα επιβεβαιώνουν και οι ίδιοι οι έφηβοι. Η παρέα του Χρήστου, του Γιώργου και του Ηλία, μαθητών Α' Λυκείου που παίζουν καθημερινά ποδόσφαιρο και μπάσκετ στους Αμπελοκήπους, προσπαθεί να εκμεταλλευτεί στο έπακρο τον ελεύθερο χρόνο του

καλοκαιριού. «Το έχουμε πάρει απόφαση... Από τον Σεπτέμβριο που θα είμαστε στη Β' Λυκείου με το διάβασμα και τα φροντιστήρια δεν θα έχουμε χρόνο για αθλητισμό», λένε χαρακτηριστικά. «Η Β' Τάξη είναι η πιο καθοριστική για την πορεία προς το Πανεπιστήμιο και έτσι θα περιορίσουμε το παιχνίδι», αναφέρει ο Γιώργος Καρκώνης. Ο συμμαθητής του Ηλίας Κανάκης συμπληρώνει ότι «στο Λύκειο ελάχιστοι συνεχίζουν να αθλούνται. Συνήθως είναι αυτοί που έχουν αποφασίσει να ασχοληθούν επαγγελματικά με τον αθλητισμό».

Τα περισσότερα τσιγάρα ανάβουν στο Λύκειο

Ο αριθμός των μαθητών που καπνίζουν και κάνουν χρήση χασίς ή «έκσταση» αυξάνεται σημαντικά στις τάξεις του Λυκείου, όπως προκύπτει από την έρευνα. Τα ποσοστά των μαθητών οι οποίοι καπνίζουν και κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών τετραπλασιάζονται στο Λύκειο. Στο Γυμνάσιο τα αγόρια καπνίζουν σε ποσοστό 6,6%, ενώ στο Λύκειο το ποσοστό αυξάνεται σε 23,5%. Παρόμοια αύξηση παρουσιάζει και η συμμετοχή των μαθητών σε βίαια επεισόδια στις τάξεις του Λυκείου. Όπως τονίζουν οι ερευνητές, «η συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες δεν είναι μεμονωμένη συμπεριφορά. Επηρεάζεται και επηρεάζει τη διατροφή, το κάπνισμα, τη σχέση με τα ναρκωτικά και τη συμμετοχή ή μη σε βίαια επεισόδια».

Για να σταματήσουν να εγκαταλείπουν οι έφηβοι τον αθλητισμό και την υγιεινή ζωή «πρέπει να επεκταθούν και να εντατικοποιηθούν τα σχολικά προγράμματα αγωγής υγείας με θέμα την άσκηση», τονίζει ο καθηγητής κ. Θεοδωράκης. «Το εκπαιδευτικό σύστημα μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί να παρέμβει για να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει τους εφήβους».

Οι αντάρτες των γηπέδων, Ουμπέρτο Έκο, «Η σημειολογία στην καθημερινή ζωή», Απόδοση Αντώνης Τσοπάνογλου, Θεματικοί Κύκλοι, σελ. 115-117

Τα διαβάζουμε τώρα πια κάθε βδομάδα στις εφημερίδες: ομάδες οπλισμένες με λοστούς προκαλούν επεισόδια στα γήπεδα, παρέες ακαθόριστης ιδεολογίας διακόπτουν συναυλίες ποπ. Τα μέρη όπου παραδοσιακά ο κόσμος πάει για ν' αποτοξινωθεί, γίνονται πεδία μαχών και θυμίζουν στον Ιταλό αναγνώστη τα περίχωρα της Βία Λάργκα στο Μιλάνο ή τον πετροπόλεμο στη Βάλε Τζούλια της Ρώμης. Μ' άλλα λόγια, εκτός από τον εξτρεμισμό των άκρων, υπάρχει τώρα κι ένας εξτρεμισμός του κέντρου, και όπου υπάρχει εξτρεμισμός, παντού, δεν μπορεί παρά να επιθυμεί κανείς την εμφάνιση μιας νέας πατρικής φυσιογνωμίας που να 'ναι διατεθειμένη να επαναφέρει την τάξη και την αρμονία. Έτσι δεν πρέπει να απορρίπτουμε καθόλου την υπόθεση μήπως αυτές οι υπερβολές είναι έργο προβοκατόρων. Μόνο που η υπόθεση αυτή θα ήταν ακόμη πολύ επιφανειακή, μια και δεν εξηγεί γιατί ακριβώς σ' αυτόν το χώρο μπορεί και ριζώνει η πρόκληση. Ας προσπαθήσουμε λοιπόν να δώσουμε μια δεύτερη ερμηνεία. Ο ποδοσφαιρικός αγώνας και η συναυλία ποπ μουσικής είναι εκδηλώσεις μιας μεγάλης επίδειξης φυσικής και ψυχικής ενέργειας. Και παρασύρουν το κοινό. Η αντίφαση σ' αυτές βρίσκεται στο γεγονός ότι κεντρίζουν τις επιθυμίες των θεατών, και έπειτα απαιτούν απ' αυτούς να μείνουν ακριβώς μόνο θεατές και να κοιτάζουν τους άλλους που ξοδεύουν ενέργεια. Έτσι η βία στα γήπεδα και στις μουσικές συναυλίες φαίνεται απλά ν' αποτελεί εκδίκηση του κοινού για την επιβολή της διαίρεσης της εργασίας ακόμη και στο παιχνίδι. Βλέποντας άλλους ανθρώπους, φημισμένους και καλοπληρωμένους, που ασκούν στο έπακρο των δυνατοτήτων τους το σώμα τους (πόδια, λαρύγγι, κοιλιά), οι θεατές αντιλαμβάνονται ότι τους αφαιρείται κάτι, δηλαδή το σώμα τους. Το ξαναπαίρνουν λοιπόν πίσω με τον πιο άμεσο, βίαιο τρόπο. Αν μας προσκαλέσουνε σ' ένα γεύμα όπου πληρώνεται όποιος τρώει και πληρώνει όποιος κοιτάζει τους άλλους να τρώνε, είναι φυσικό

να υπακούσουμε στο σύνθημα: «Να τα σπάσουμε όλα, τώρ' αρχίζει η δικιά μας γιορτή!». Αλλά ίσως υπάρχει και κάτι παραπάνω. Ο άνθρωπος, όπως όλα τα ζώα, έλκεται απ' το παιχνίδι, αλλά σ' αντίθεση με τ' άλλα ζώα, προτιμάει να παίζει σύμφωνα με κάποιους κοινωνικούς, συμβατικούς κανόνες. Τώρα, σ' ένα ματς ο θεατής είναι ένας άνθρωπος που δεν παίζει: αξιολογεί, κρίνει το παιχνίδι των άλλων ανάλογα με τους κανόνες που έμαθε. Αν έπειτα αυτός ο θεατής είναι καθισμένος μπροστά στη συσκευή της τηλεόρασης, η κατάσταση του γίνεται ακόμη πιο ασαφής. Αξιολογεί με βάση τους κανόνες, τόσο το παιχνίδι των άλλων όσο και τη συμπεριφορά των παρόντων στο παιχνίδι. Η απόσταση από το σώμα του μεγαλώνει! Αλλά συνήθως γίνεται κάτι χειρότερο: όχι μόνο ο κόσμος βλέπει το παιχνίδι αντί να το παίζει, αλλά συχνά ακούει μόνο να μιλάνε γι' αυτό. Με τη μεσολάβηση του αθλητικού τύπου το ποδόσφαιρο γίνεται ευκαιρία για μια καθαρή φλυαρία που κάνουν οι φίλαθλοι στις πλατείες, στα κουρεία, στο τραπέζι, στο γραφείο. Και το άτομο που μιλάει για αθλητισμό χρησιμοποιεί μια γλώσσα που έχει τους δικούς της κανόνες.

Είναι μια συζήτηση στρατηγικής που δεν αφορά μόνο το παιχνίδι καθαυτό, αλλά και την προετοιμασία του (τις μεταγραφές, τις αποφάσεις των αθλητικών συλλόγων, τη σύνθεση των ομάδων πρώτης κατηγορίας τα τελευταία είκοσι χρόνια). Γύρω από αυτά τα αφηρημένα δεδομένα γίνεται μια συζήτηση που παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά παθιασμένης συμμετοχής όπως και η πολιτική συζήτηση, η οποία περιστρέφεται γύρω από θέματα εξίσου μακρινά, για τόπους και πρόσωπα που δεν είδαμε ποτέ (ποιος συνάντησε πράγματι ποτέ τον [Κίσινγκερ](#), ποιος πήγε στο Λίβανο;). Μόνο που υπάρχει μια διαφορά ανάμεσα στις υποθέσεις της πόλης που ονομάζονται πολιτική και τις υποθέσεις του υποκατάστατου της πόλης που ονομάζεται γήπεδο. Η διαφορά είναι ότι όποιος μιλάει για πολιτική στην ουσία κάνει πολιτική. Όποιος συμμετέχει σε μια συνέλευση κόμματος, συζητάει μια πρόταση και ψηφίζει, κάνει το ίδιο μ' αυτό που κάνει ο Κίσινγκερ. Δεν του αφαιρείται η δυνατότητα διακυβέρνησης, γιατί ουσιαστικά, αν και σε ελάχιστη κλίμακα, την ασκεί. Όποιος παίρνει μέρος σε διαδήλωση και σύγκρουση με την αστυνομία, επεμβαίνει για να καθορίσει ποιοτικά, αν όχι ποσοτικά, τη ζωή της κοινότητας. Κάνει ό,τι και ο Λατινοαμερικάνος αντάρτης όταν πυροβολεί σε μάχη για την κατάληψη ενός χωριού. Άσχετα από οποιαδήποτε ιδεολογική τοποθέτηση, ακόμη κι αν κάνει τον αντάρτη για παιχνίδι. Στα σπορ αντίθετα η αθλητική φλυαρία δεν έχει τίποτα κοινό με το ίδιο το άθλημα, που γίνεται μακρινή της πρόφαση. Μ' αυτή την έννοια η συζήτηση για αθλητισμό (χωρίς να συνοδεύεται από άσκηση) δεν είναι μόνο μια περίπτωση αποστέρησης του σώματος: είναι καθαρή αποστέρηση των προνομίων του ανθρώπου σαν πολιτικό ον. Πρόκειται γι' ανθρώπινη ενέργεια που αλλάζει κατεύθυνση. Τα θύματα δεν το καταλαβαίνουν, αλλά έχουνε καμιά φορά την συγκεχυμένη υποψία ότι βρίσκονται σε φαύλο κύκλο. Κυρίως καθώς η πολιτική, σαν πρότυπο κοινωνικής συμπεριφοράς, είναι παρούσα στην τηλεόραση, στις πλατείες, στις εφημερίδες: και το θύμα της αθλητικής φλυαρίας νιώθει μια ασαφή νοσταλγία γι' αυτή την καρποφόρα και αποτελεσματική συμπεριφορά. Και να που, μην μπορώντας να κάνει τον αντάρτη του [Μαύρου Σεπτέμβρη](#), ο Homo Sportivus μασκαρεύεται σε αντάρτη κάποιας μαυροκίτρινης ομάδας. Πειθήνιο όργανο της εξουσίας, το θύμα αναλώνει την ενστικτώδη ορμή του σε δραστηριότητες που δεν μπορούν να επηρεάσουν την εθνική πολιτική ζωή, και η μανία του ελέγχεται. Αλλά είναι το πιο καταπιεσμένο και απεγνωσμένο θύμα του συστήματος, γιατί δεν ξέρει πια τι του στέρησαν. Αυτή η βία χωρίς στόχο μπορεί να εκτονωθεί την κατάλληλη στιγμή: τα γήπεδα (έτσι όπως λειτουργούν σήμερα) είναι σαν βαλβίδα ασφαλείας που κάθε διχτάτορας μπορεί να εκμεταλλευτεί. [...]

Ανακύκλωση πεταμένη στα σκουπίδια, Έφη Χατζηιωαννίδου – Μαρία Δεληθανάση, [εφ. Καθημερινή, 6/1/2008](#)

Απογοητευτικά τα επίπεδα συλλογής-επεξεργασίας των υλικών συσκευασίας – Από το 2001 εκκρεμεί στο ΣτΕ σύσταση αρμόδιου φορέα

Οι πολίτες θέλουν, οι φορείς μπορούν, αλλά το σύστημα πάσχει. Η ανακύκλωση στη χώρα μας, παρά τις περί του αντιθέτου διαβεβαιώσεις των αρμοδίων και το τεράστιο κοινωνικό αίτημα, κινδυνεύει να μετατραπεί σε χαμένη ευκαιρία. Κι αυτό διότι το σημαντικότερο κομμάτι της, αυτό δηλαδή που αφορά τη συλλογή, επεξεργασία και ανάκτηση των υλικών συσκευασίας (υλικά που γεμίζουν κατά 50% τις χωματερές), βρίσκεται σε απογοητευτικά επίπεδα. Ποιος φταίει; Κατ' αρχήν η πολιτεία. Το τμήμα ανακύκλωσης είναι υποστελεχωμένο και υποβαθμισμένο, ενώ εκκρεμεί στο ΣτΕ, από το 2001, η σύσταση του αρμόδιου για την ανακύκλωση φορέα. Δεύτερον, οι δήμοι, που προσδοκούν οικονομικά -και άλλα- οφέλη από το πρόβλημα και αν δεν τα κατοχυρώσουν γυρνούν την πλάτη σε μία αναγκαιότητα που κατά -γενική ομολογία- είναι πρώτης προτεραιότητας σε ολόκληρο τον πλανήτη. Τρίτον, η Εταιρεία Ανακύκλωσης και Ανάκτησης Υλικών, ο πιο αδύναμος κρίκος, σύμφωνα με όλους όσοι συμμετέχουν στο μείζον θέμα της ανακύκλωσης υλικών, όπως χαρτί, γυαλί, πλαστικό και αλουμίνιο. Επειτα από πέντε χρόνια ζωής, όχι μόνο δεν κατάφερε να αγγίξει τους ευρωπαϊκούς στόχους, αλλά και έχει εξαγριώσει τους κοινωνικούς της εταίρους. Οι 1.000 και πλέον εταιρείες (που καταβάλλουν ως ρυπαίνοντες τις εισφορές τους στην εν λόγω εταιρεία) είναι δυσαρεστημένες από τη λειτουργία και την αποδοτικότητά της. Παράλληλα, μεγάλοι δήμοι της χώρας (όπως του Πειραιά, της Αθήνας αλλά και του Περιστερίου) δηλώνουν ανοιχτά τον στρεβλό τρόπο λειτουργίας της ΕΕΑΑ και –με τις ευλογίες των εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επισκέφτηκαν πρόσφατα τη χώρα μας και διαπίστωσαν μεγάλη καθυστέρηση στο θέμα– επιδιώκουν τη σύσταση νέας εταιρείας ανακύκλωσης υλικών. Αντίθετα, θετικότερα είναι τα μηνύματα που στέλνει η αντίστοιχη εταιρεία για την ανακύκλωση ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών (η δεύτερη εταιρεία που ανακυκλώνει οικιακά απόβλητα).

Υλικά συσκευασίας, Η αποτυχία των μπλε κάδων

Χωρίς καμπάνιες για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του πληθυσμού (στην Ευρώπη αντίστοιχες προσπάθειες ξεκίνησαν με πραγματικό κατακλυσμό μηνυμάτων που διήρκεσε για χρόνια), χωρίς ουσιαστικά κίνητρα στους δήμους, με ελλιπές σχέδιο δράσης, αλλά με ένα σημαντικό αποθεματικό που αγγίζει και ίσως να ξεπερνάει τα 70.000 ευρώ, η Ελληνική Εταιρεία Ανακύκλωσης και Ανάκτησης Υλικών συσκευασίας κατορθώνει ετησίως να ανακυκλώνει περίπου 230.000 τόνους τέτοιων απορριμμάτων σε ένα σύνολο αποβλήτων που ξεπερνάει τους 1.056.000 τόνους. Από το 2003 (όταν άρχισε να λειτουργεί η συγκεκριμένη εταιρεία) ξεκίνησε συνεργασία με δήμους δίνοντάς τους μπλε κάδους και απορριμματοφόρα. Πολύ γρήγορα φάνηκε η αδυναμία των δήμων να ανταποκριθούν, καθώς το νέο σύστημα επέβαλε καινούργια δρομολόγια (αυξήθηκαν οι κάδοι άρα πολλαπλασιάστηκε η διαδικασία αποκομιδής) χωρίς όμως κάποιος να αναλάβει την επιπλέον δαπάνη. Όπως εξηγούν, για παράδειγμα, οι συνεργάτες του κ. Κακλαμάνη, μπορεί η μείωση του όγκου των απορριμμάτων που φτάνει στη χωματερή να έχει μειωθεί με την ανακύκλωση, όμως για τους δήμους αυτό σημαίνει παραπάνω δρομολόγια». Παράλληλα, δεν συζητήθηκε ποτέ η μείωση του 6% που καταβάλλει κάθε δήμος στον φορέα διαχείρισης της χωματερής, με αποτέλεσμα οι δήμοι να αδιαφορούν για τις ποσότητες των ανακυκλούμενων στην

πηγή απορριμμάτων. Ο κύκλος έγινε ταχύτατα φαύλος. Η πολιτεία άφησε το θέμα να γίνει... εσωτερική υπόθεση της ΕΕΑΑ και της ΚΕΔΚΕ (που έτσι και αλλιώς συμμετέχει στην ΕΕΑΑ με ποσοστό 30%). Ο πρόεδρος της ΚΕΔΚΕ και δήμαρχος Αθηναίων κ. Νικήτας Κακλαμάνης εσχάτως δήλωσε ότι θα σπάσει τη συμφωνία του με την ΕΕΑΑ και θα δημιουργήσει μία νέα εταιρεία που θα λειτουργεί διαφορετικά. Ο ίδιος μάλιστα είχε δηλώσει ότι η ΕΕΑΑ αδιαφορεί και για την ΚΕΚΔΕ αλλά και για τους 1.000 υπόχρεους που καταβάλλουν χρήματα για ανακύκλωση υλικών συσκευασίας. Δεν είναι τυχαίο ότι οι εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επισκέφθηκαν πρόσφατα τη χώρα μας και είδαν τον τρόπο λειτουργίας της ΕΕΑΑ παρότρυναν τους Δήμους Αθηναίων, Πειραιώς και Πετρούπολης να προβούν στη σύσταση δικής τους εταιρείας ώστε να προχωρήσει το θέμα της ανακύκλωσης. Όσο για το πρόβλημα της περισυλλογής ανακυκλώσιμων σκουπιδιών από συμβατικά απορριμματοφόρα, η απάντηση από τον Δήμο της Αθήνας είναι η εξής: «Οι κάτοικοι ρίχνουν στους μπλε κάδους και σύμμεικτα απορρίμματα που αναγκαστικά οδεύουν στην κοινή χωματερή».

Ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές, Οι Δήμοι κάνουν θαύματα

Η εταιρεία Ανακύκλωσης Συσκευασιών Α.Ε. θα κλείσει φέτος τον ισολογισμό της με θετικά αποτελέσματα. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία θα πρέπει να ανακυκλώνονται στη χώρα μας περίπου 44.000 τόνοι τέτοιων αποβλήτων (δηλαδή 4 κιλά ανά κάτοικο). Κατά το 2007 περισυνελέγησαν 30.000 τόνοι. Αν όλα προχωρήσουν κανονικά, το συγκεκριμένο σύστημα θα μπορέσει να ανακυκλώνει μέχρι και 100.000 τόνους ετησίως. Με ένα εργοστάσιο αποσυναρμολόγησης στους Αγίους Θεοδώρους, με πολλές κεντρικές μονάδες συλλογής σε ολόκληρη τη χώρα (Ηράκλειο, Κέρκυρα, Μυτιλήνη, Ρόδο, Θεσσαλονίκη και αλλού), κυρίως όμως με τη μονάδα που κατασκευάζεται στη Λάρισα, η οποία θα αναβαθμίζει πλακέτες ηλεκτρονικών υπολογιστών για να ξαναχρησιμοποιηθούν (είναι το δεύτερο εργοστάσιο αυτής της τεχνολογίας που κατασκευάζεται στην Ευρώπη) λύνεται ένα σημαντικό πρόβλημα ανακύκλωσης των συσκευών που μέχρι χθες κατέληγαν στις χωματερές. Να σημειωθεί ότι με τη διαδικασία της απορρύπανσης αφαιρούνται από τα παλιά ψυγεία, τους παλιούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές υλικά όπως το φρέον ή το κάδμιο που επιβαρύνουν την ατμόσφαιρα (όταν καίγονται) ή το υδροφόρο (όταν θάβονται). Όμως, το μεγαλύτερο πρόβλημα για την καλή λειτουργία του συστήματος ήταν και παραμένει η συλλογή των υλικών. «Στην Ευρώπη» λέει στην «Κ» ο κ. Σπύρος Ευθυμίου, πρόεδρος της εταιρείας, «η συγκεκριμένη κατηγορία υλικών συλλέγεται από τους ΟΤΑ. Καθώς τα συγκεκριμένα υλικά δεν δημιουργούν πρόβλημα στους δήμους (σπεύδουν οι περίπου 10.000 γυρολόγοι, τα συλλέγουν, τα πωλούν στις μάντρες και αυτές με τη σειρά τους στις χαλυβουργίες), οι δήμαρχοι δεν δείχνουν ιδιαίτερο ζήλο. Για τον λόγο αυτόν οι μικρές ηλεκτρικές συσκευές στη μεγάλη τους πλειονότητα πετιούνται στα σκουπίδια. Και όμως, αυτά τα σκουπίδια είναι που δημιουργούν τις σημαντικότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Αρκεί να αναφέρουμε ότι μια μικρή μπαταρία, από αυτές που συνήθως υπάρχουν μέσα στα πεταμένα ηλεκτρικά, είναι αρκετή για να μολύνει 400 λίτρα νερού». Μέχρι στιγμής έχουν συμβληθεί με το σύστημα περίπου 300 δήμοι. Κάποιοι μάλιστα κάνουν... θαύματα, όπως ο δήμος Ρόδου που στέλνει 20 τόνους τον μήνα και η Θεσσαλονίκη που ζήτησε 500 μικρούς κάδους και σήμερα δεν της φτάνουν. Και έπεται συνέχεια, αφού όπως εξηγεί ο κ. Ευθυμίου ο τρόπος λειτουργίας δίνει κίνητρα στους δήμους. Συγκεκριμένα, δίνονται 160 ευρώ/τόνο, άρα σε ένα δήμο όπως η Αθήνα (που θα έπρεπε να μαζεύει 3.000 τόνους/ετησίως) τα έσοδα θα μπορούσαν να φτάσουν τις 480.000 ευρώ.

Μηδέν... στην ανακύκλωση, Στέλιος Βραδέλης, [εφ. Τα Νέα, 18/11/2003](#)

Ουραγός στην ανακύκλωση αποδεικνύεται η Ελλάδα. Το «σκορ» της χώρας μας είναι μακράν το χειρότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η «δαμόκλειος σπάθη» των ιδιαίτερος αυστηρών προστίμων περιμένει για άλλη μια φορά «στη γωνία». Στα «κλασικά» σκουπίδια, όπως χαρακτηρίζονται το χαρτί, το γυαλί, το αλουμίνιο, το πλαστικό, το ξύλο, η Ελλάδα πρέπει να αυξήσει κατά 50% την ανακύκλωση προκειμένου το 2005 να φθάσει τους μέσους κοινοτικούς όρους. Στην ανακύκλωση των αποκαλούμενων «μοντέρνων σκουπιδιών» (παλιά αυτοκίνητα, μπάτζα, ηλεκτρικά απόβλητα, κ.τ.λ.) τα ποσοστά είναι... απλώς τραγικά. Απαιτούνται άμεσες και ουσιαστικές παρεμβάσεις όπως ομολογούν οι αρμόδιοι.

Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (αγγλ. Bill of Rights)

Οι πνευματικές διεργασίες και η βρετανική συνταγματική παράδοση οδήγησαν στην ψήφιση από το αγγλικό κοινοβούλιο διακήρυξης δικαιωμάτων, το 1689, με την οποία ετίθετο τέρμα στην ελέω θεού βασιλεία και το κοινοβούλιο απέκτησε κυριαρχικά δικαιώματα σε νομοθετικά και άλλα θέματα, ενώ τα μέλη του καθιερώθηκε να εκλέγονται ελεύθερα. Ταυτόχρονα, κάθε άτομο απέκτησε το δικαίωμα να απευθύνει αναφορές στον βασιλιά. Με το συνταγματικό αυτό κείμενο διακηρύχθηκε η ανωτερότητα του νόμου έναντι του βασιλιά, περιορίστηκαν τα βασιλικά προνόμια και εξασφαλίστηκε έτσι η συνέχεια της λειτουργίας της μοναρχίας ύστερα από την Επανάσταση του 1688.

Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1793)

Αποτελείται από 35 άρθρα και το κείμενο της προτάχθηκε του Συντάγματος της 24ης Ιουνίου 1793. Το κείμενο της αποτελεί συμβιβασμό μεταξύ εκείνου που προτάθηκε από τον Ροβεσπιέρο στους Ιακωβίνους και στη Συμβατική Συνέλευση και του κειμένου των Γιρονδίνων. Παρά την άποψη του Ροβεσπιέρου, η Διακήρυξη αυτή αναγνωρίζει την ιδιοκτησία ως φυσικό δικαίωμα του ανθρώπου και δίνει τα πρωτεία στα ατομικά δικαιώματα έναντι των κοινωνικών δικαιωμάτων. Η Διακήρυξη απαγορεύει τη δουλεία και αναγνωρίζει το δικαίωμα της εξέγερσης κατά της τυραννίας ως το επιτακτικότερο από τα δικαιώματα του ανθρώπου (άρθρα 28 και 35).

Η διεθνοποίηση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου μετά τον Β Παγκόσμιο πόλεμο

Αφετηρία για την πορεία αυτή αποτέλεσε ο Χάρτης του Ατλαντικού, που εγκρίθηκε από τον πρόεδρο των ΗΠΑ Φρ. Ρούσβελτ και τον Άγγλο πρωθυπουργό Γουίνστον Τσόρτσιλ στις 14 Αυγούστου 1941. Με τον Χάρτη, που αποτελούσε επίσης διατύπωση των σκοπών του πολέμου και των θεμελίων της μεταπολεμικής ειρήνης, διακηρυσσόταν ότι, «μετά την οριστική καταστροφή της ναζιστικής τυραννίας, ελπίζουν να δουν να εγκαθιδρύεται μια ειρήνη που θα επιτρέψει σε όλα τα έθνη να διαβιούν με ασφάλεια στο εσωτερικό των συνόρων τους και θα εξασφαλίσει σε όλους τους ανθρώπους των χωρών τη δυνατότητα ύπαρξης μακριά από τον φόβο και την ανάγκη». Λίγους μήνες αργότερα, την 1η Ιανουαρίου 1942, με τη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών της Ουάσινγκτον, οι αντιπρόσωποι 26 χωρών που ήταν σε εμπόλεμη κατάσταση με τις δυνάμεις του Άξονα εξέφρασαν την πεποίθησή τους ότι «μια ολοκληρωτική νίκη επί των εχθρών είναι ουσιώδης για την προάσπιση της ζωής, της ελευθερίας, καθώς και τη διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δικαιοσύνης στις χώρες τους». Οι αντιλήψεις που είχαν αρχίσει να διαμορφώνονται για τη διεθνή προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου επαναβεβαιώθηκαν με τη Διακήρυξη της Τεχεράνης της 2ας Δεκεμβρίου 1943, στην οποία αναφέρεται ότι ο πόλεμος

στοχεύει στην «κατάργηση της τυραννίας και της δουλείας, της καταπίεσης και της μισαλλοδοξίας» και διαγράφει την ελπίδα ότι στο μέλλον «όλοι οι λαοί της γης θα μπορούν να ζουν ελεύθεροι, μακριά από την τυραννία, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες επιθυμίες τους και τη συνείδηση τους». Στα πλαίσια αυτά εντάσσεται και η Διακήρυξη που εγκρίθηκε τον Μάιο του 1944 από τη Διεθνή Διάσκεψη Εργασίας στη σύνοδο της Φιλαδέλφειας. Με τη Διακήρυξη αυτή 41 κράτη διαβεβαίωσαν ότι «δεν μπορεί να υπάρξει διαρκής ειρήνη παρά μόνο αν είναι θεμελιωμένη στην κοινωνική δικαιοσύνη» και διακήρυξαν ότι «όλοι οι άνθρωποι χωρίς διάκριση φυλής, πίστης, φύλου έχουν το δικαίωμα να συνεχίσουν την υλική τους πρόοδο και την πνευματική τους ανάπτυξη μέσα στην ελευθερία, την αξιοπρέπεια, την οικονομική εξασφάλιση και στις ίσες ευκαιρίες».

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948)

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι έργο της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που συστάθηκε το 1947 από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ. Η Διακήρυξη αποτελείται από προοίμιο και κείμενο 30 άρθρων και υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ που συνήλθε στο Παρίσι στις 10 Δεκεμβρίου 1948. Η Οικουμενική Διακήρυξη καθιερώνει την ισότητα έναντι του νόμου, τον σεβασμό της ελευθερίας των άλλων, την παραδοχή της αθωότητας κάθε κατηγορουμένου μέχρις ότου αποδειχθεί επίσημα η ενοχή του, την ελευθερία της σκέψης και των πεποιθήσεων, την ελευθερία της διαμονής, της κυκλοφορίας, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και του συνέρχεσθαι και προπαντός τα κοινωνικά και οικογενειακά δικαιώματα, ισοτιμία ανδρών και γυναικών, το δικαίωμα στον γάμο, στην κοινωνική ασφάλιση, το δικαίωμα στην εργασία και την ανάπαυση. Η Οικουμενική Διακήρυξη καταδικάζει τα καθεστώτα που αποστερούν το δικαίωμα του εκλέγειν ή διευθετούν τα πράγματα με τρόπο που καθιστά το δικαίωμα αυτό ατελέσφορο. Η Διακήρυξη στιγματίζει ιδίως τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που διαπράχθηκαν στη Γερμανία από την εγκαθίδρυση του εθνικο-σοσιαλιστικού καθεστώτος. Έτσι, καταδικάζονται η δουλεία, τα βασανιστήρια, ο φυλετικός διαχωρισμός σε όλες του τις μορφές, είτε στον χώρο του αστικού δικαίου ή της πολιτικής, είτε στο θέμα του γάμου ή της πνευματικής δραστηριότητας. Οι συντάκτες της Διακήρυξης είχαν κυρίως ως στόχο την επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο όλων εκείνων τους οποίους προκαταλήψεις εθνικές, πολιτικές, κοινωνικές ή ηθικές αποστερούν της απολαβής των αστικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων.

Κατηγορηματικά τα στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστίας για το 2006, [Αμαλία Νεγρεπόντη, εφ. Τα Νέα, 24/5/2007](#)

Το Διαδίκτυο έχει γίνει το νέο μέτωπο στη μάχη για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον αγώνα για την ελεύθερη έκφραση, σημειώνει η Διεθνής Αμνηστία στην έκθεσή της για τα ανθρώπινα δικαιώματα στον κόσμο κατά το έτος 2006. Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, online ακτιβιστές συνελήφθησαν και πολυεθνικές εταιρείες συνέπραξαν με κυβερνήσεις για να περιορίσουν και σε ορισμένες περιπτώσεις να αποκλείσουν την πρόσβαση στην ηλεκτρονική πληροφορία σε χώρες όπως η Κίνα, το Ιράν, η Αίγυπτος, η Σαουδική Αραβία, εμιράτα του Κόλπου, η Τυνησία, η Συρία, το Βιετνάμ, η Λευκορωσία. Στις χώρες αυτές άνθρωποι έχουν φυλακιστεί ή και κακοποιηθεί, επειδή δημοσιοποίησαν και μοιράστηκαν online πληροφορίες και απόψεις. Όπως αναφέρουν οι συντάκτες της έκθεσης, η ελευθερία της έκφρασης φιμώθηκε με την ποινική δίωξη συγγραφέων και υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία, με τους φόνους πολιτικών ακτιβιστών στις Φιλιππίνες, με τις συνεχείς παρενοχλήσεις, την παρακολούθηση και συχνά τη

φυλάκιση υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κίνα, με τη δολοφονία της δημοσιογράφου Άννας Πολιτικόφσκαγια και νέους νόμους που εποπτεύουν τις μη κυβερνητικές οργανώσεις στη Ρωσία. Όπως δήλωσε η γενική γραμματέας της Διεθνούς Αμνηστίας Αϊρίν Χαν, ανοιχτή πληγή στην παγκόσμια συνείδηση είναι το Νταρφούρ του Σουδάν, ενώ στο Αφγανιστάν η διεθνής κοινότητα άφησε ανεκμετάλλευτη την ευκαιρία να δημιουργηθεί αποτελεσματικό κράτος δικαίου και εγκατέλειψε τους ανθρώπους στη χρόνια ανασφάλεια, τη διαφθορά και τους επανακάμψαντες Ταλιμπάν. Στο Ιράκ οι δυνάμεις ασφαλείας υποκινούν τη διαφυλετική βία, το δικαστικό σύστημα αποδείχθηκε οικτρά ανεπαρκές και οι πρακτικές για τις οποίες είχε επικριθεί με σφοδρότητα το καθεστώς Σαντάμ (βασανιστήρια, άδικες δίκες, θανατική ποινή, ατιμώρητοι βιασμοί) ζουν και βασιλεύουν, επισημαίνει η Διεθνής Αμνηστία. Στη Μέση Ανατολή, η έκθεση αναφέρει πως ισραηλινά στρατεύματα σκότωσαν πέρυσι περισσότερους από 650 Παλαιστίνιους-οι μισοί ήταν άμαχοι, στους οποίους περιλαμβάνονται περίπου 120 παιδιά. Αντίθετα, ο αριθμός των Ισραηλινών που σκοτώθηκαν από παλαιστινιακές ένοπλες οργανώσεις μειώθηκε πέρυσι κατά το ήμισυ, σε 27- μεταξύ των οποίων 20 άμαχοι και ένα παιδί. Αυξήθηκε όμως κατά πολύ ο αριθμός των αυτοσχέδιων ρουκετών τις οποίες εκτόξευσαν ένοπλες παλαιστινιακές ομάδες από τη Λωρίδα της Γάζας στο Νότιο Ισραήλ, σκοτώνοντας Ισραηλινούς αμάχους. Όσον αφορά τη Δύση, στην έκθεση αναφέρεται πως η κυβέρνηση των ΗΠΑ μεταχειρίζεται τον κόσμο σαν ένα γιγάντιο πεδίο μάχης για τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, απάγοντας, συλλαμβάνοντας, κρατώντας αυθαίρετα, βασανίζοντας και μετάγοντας υπόπτους από τη μια μυστική φυλακή στην άλλη σε ολόκληρο τον κόσμο χωρίς να τιμωρούνται Ειδικά για την Ε.Ε., σημειώνεται ότι «η συνηγορία ευρωπαϊκών κρατών στις απαγωγές της CIA και οι παράνομες εκδόσεις ανθρώπων ισοδυναμούν με κατάρρευση του κράτους δικαίου στην Ευρώπη».

«Αγκάθι» η μεταχείριση των μεταναστών

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ την Ελλάδα, κατά το περασμένο έτος, οι συντάκτες της Έκθεσης της Διεθνούς Αμνηστίας σημειώνουν πως τον περασμένο Μάιο απαγγέλθηκαν κατηγορίες εις βάρος δύο πρακτόρων της ΕΥΠ αναφορικά με την καταγγελθείσα απαγωγή επτά ανθρώπων στο πλαίσιο καταπολέμησης της τρομοκρατίας- δεν ήλθαν ωστόσο στο φως στοιχεία για άλλους έξι πράκτορες που βαρύνονταν αρχικά με υποψίες για ανάμειξη στις απαγωγές.

Σχετικά με τη μεταχείριση των λαθρομεταναστών, η Διεθνής Αμνηστία διαπιστώνει και στην Ελλάδα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Σημειώνεται λοιπόν ότι υπήρξαν κρούσματα κακομεταχείρισης μεταναστών, ενώ διατυπώνονται και ανησυχίες για βίαιη επαναπροώθησή τους. Η κυβέρνηση δεν επέτρεψε σε αιτούντες άσυλο την πρόσβαση στη χώρα και συνέχισε να τους προωθεί στη χώρα προέλευσής τους- και δη χωρίς να έχουν νομική βοήθεια ή πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου. Όσον αφορά στη στάση του ελληνικού κράτους προς τους αντιροησίες συνείδησης, η Έκθεση διαπιστώνει πως αυτοί εξακολουθούν να υφίστανται «διωγμό», ενώ σημειώνεται ότι δεν προβλέφθηκε ούτε παρασχέθηκε από τις ελληνικές αρχές η απαραίτητη προστασία σε γυναίκες- θύματα ενδοοικογενειακής βίας ή του τράφικινγκ.

Επίκαιρη όσο ποτέ η Διεθνής Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Η φτώχεια, η ισότητα των δύο φύλων, η μετανάστευση και η

αστυνομική αυθαιρεσία, τα πλέον σημαντικά ζητήματα που σχετίζονται με την Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (10 Δεκεμβρίου)

Η ΦΤΩΧΕΙΑ αναδεικνύεται ο μεγάλος εχθρός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακόμα και στις αναπτυγμένες χώρες. Όπως επισημάνθηκε από την Louise Arbour (Υπάτης Αρμοστού του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα), η Διεθνής Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι αφιερωμένη στην φτώχεια. Η κ. Arbour τόνισε πως η φτώχεια - ως κοινωνικό φαινόμενο - είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κάτι τέτοιο συμβαίνει είτε άμεσα - με την απαξιωτική αντιμετώπιση των φτωχών από τις διοικητικές και αστυνομικές αρχές - είτε έμμεσα - με την αδυναμία πρόσβασης τους σε βασικές παροχές, όπως η υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση. Με άλλα λόγια, η φτώχεια δεν επηρεάζει μόνο την αγοραστική δύναμη του ανθρώπου, αλλά δημιουργεί ένα ολόκληρο πλέγμα αποκλεισμού από παροχές πρώτης ανάγκης. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός πως τα παραπάνω συμπεράσματα δεν αφορούν μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες της Αφρικής και Ασίας, αλλά και την αναπτυγμένη Δύση.

Κληρονομική φτώχεια

Η εκπαίδευση, που αποτελεί βασικό, πανανθρώπινο δικαίωμα, φαίνεται πως έχει άρρηκτη σχέση με την οικονομική κατάσταση, σε σημείο μάλιστα που η εκπαιδευτική διαβάθμιση να είναι ανάλογη της κοινωνικής τάξης. Από [στοιχεία](#) της Γενικής Γραμματείας Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας αποδεικνύεται πως όσο φτωχότερος είναι κάποιος τόσο λιγότερες είναι οι πιθανότητες να προχωρήσει στις υψηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η σχέση χρημάτων - εκπαίδευσης φαίνεται να περνάει από γενιά σε γενιά, δημιουργώντας ένα είδος κληρονομικής φτώχειας.

Πανευρωπαϊκό πρόβλημα

Η φτώχεια δεν αφορά μόνο τους «μικρούς αδερφούς» της ευρωπαϊκής οικογένειας, όπως την Ελλάδα, την Πορτογαλία και τις νεοεισερχόμενες, πρώην σοβιετικές, χώρες, αλλά και τους στυλοβάτες της Ε.Ε. Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιοποιήθηκαν πρόσφατα, το 13% του γερμανικού πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας ή απειλείται από αυτήν. Περίπου 10,6 εκατ. Γερμανοί είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιγότερο από το 60% του μέσου γερμανικού μισθού. Τα αποτελέσματα της έρευνας κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, υποστηρίζει ο Σύνδεσμος Κοινωνικής Πρόνοιας, ο οποίος διαπιστώνει συνεχή αύξηση των Γερμανών, που απειλούνται από τη φτώχεια. Οι κυριότερες αιτίες - όπως επισημαίνονται από τη Γερμανική Στατιστική Υπηρεσία- είναι: ανεργία, ελλιπής επαγγελματική εκπαίδευση και τόπος προέλευσης. Επισημαίνεται πως οι Γερμανοί που βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας, δε δέχονται την απαραίτητη ιατροφαρμακευτική φροντίδα λόγω έλλειψης πόρων, κάνουν οικονομία στη θέρμανση και αποφεύγουν τις διακοπές.

Ισότητα των δύο φύλων

Η Ελλάδα βρίσκεται σε μέση θέση, ως προς την προάσπιση της ισότητας των δύο φύλων, όπως αυτή έχει υπολογιστεί με βάση τους παρακάτω τέσσερις παράγοντες: συμμετοχή των γυναικών στην οικονομία, επίπεδο μόρφωσης, πολιτική δύναμη και υγειονομική περίθαλψη. Πιο συγκεκριμένα, η χώρα μας βρίσκεται στην 69η θέση ανάμεσα σε 115 χώρες, όπως καταγράφηκε στην έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ. Την κορυφή της λίστας «κοσμούν» οι σκανδιναβικές χώρες, ενώ στο τέλος βρίσκεται η Σαουδική Αραβία και η Υεμένη. Σε παρόμοια

θέση με τη Ελλάδα, βρίσκονται οι Κύπρος, Γαλλία, Ιταλία κ.ά. Αυστηρότερο είναι και το νέο νομικό πλαίσιο που αποκτά η Ελλάδα, σχετικά με την κακοποίηση γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία. Στην ετήσια έκθεσή της, η Διεθνής Αμνηστία υποστηρίζει πως ο νέος νόμος έχει κενά: «ο προτεινόμενος νόμος παρέλειπε να ορίσει τη 'βία μεταξύ μελών της οικογένειας' ή να την αναγνωρίσει ως μορφή βίας κατά των γυναικών. Παρέλειπε επίσης να προβλέψει τη σύσταση και οργάνωση θεσμών για την προστασία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας (περιλαμβανομένων καταφυγίων και ιατρικής μέριμνας), να καταστήσει υποχρεωτική την εκπαίδευση του αστυνομικού και δικαστικού προσωπικού σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας και να επιτρέψει στις ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) να υποβάλουν αγωγές σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Ο νόμος παρέλειπε, επίσης, να διαθέσει χρηματοδότηση για δραστηριότητες που στοχεύουν στην καταπολέμηση και την πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας».

Μετανάστευση και αστυνομική αυθαιρεσία

Στην ίδια έκθεση (όπου καταγράφονται γεγονότα του έτους 2005), επισημαίνεται πως οι κυριότερες περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας αφορούν στην κακή μεταχείριση των μεταναστών, την άρνηση πολιτικού ασύλου, την αστυνομική βία, σε διακρίσεις εις βάρος τσιγγάνων και σε τιμωρία αντιρροησιών συνείδησης. Ο πρόσφατος «τηλεοπτικός» ξυλοδαρμός του Κύπριου φοιτητή στη Θεσσαλονίκη έδωσε τη δυνατότητα σε όλους να κατανοήσουν πως ο αγώνας για την κατάκτηση και διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πέρα για πέρα επίκαιρος - ακόμα και για την Ελλάδα.

Η Ελλάδα και τα ανθρωπίνια δικαιώματα, Γιάννος Κρανιδιώτης (υφυπουργός Εξωτερικών), εφ. Το Βήμα, 20/12/1998

Η ανθρωπότητα ζει στον αστερισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η πεντηκοστή επέτειος της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου γιορτάστηκε σε όλο τον κόσμο με μια σειρά εκδηλώσεων όπου συμμετείχαν πολιτικοί ηγέτες, εκπρόσωποι κυβερνήσεων, διακρατικών και μη κυβερνητικών οργανισμών. Οι επετειακές αναφορές στην Οικουμενική Διακήρυξη όμως δεν πρέπει να μας κάνουν να ξεχνούμε ότι, παρά την αναμφισβήτητη πρόοδο που έχει σημειωθεί, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει ζητούμενο και όχι οριστική κατάκτηση. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν μαζικές παραβιάσεις μερικών από τα θεμελιωδέστερα ανθρωπίνια δικαιώματα σε πολλά μέρη του πλανήτη μας, ακόμη και στη γειτονιά μας. Κραυγαλέο παράδειγμα είναι η Κύπρος, όπου σημειώθηκαν και σημειώνονται ακόμη βαριές και συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής. Παραβιάσεις που τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, και μάλιστα τα δικαιοδοτικά, έχουν στιγματίσει εκδικάζοντας είτε διακρατικές προσφυγές είτε ατομικές προσφυγές, όπως αυτήν της Τιτίνας Λοϊζίδου. Ο αγώνας της Τιτίνας Λοϊζίδου ενθαρρύνει όλους τους απλούς ανθρώπους που έχουν πέσει θύματα της αυθαιρεσίας και της βαρβαρότητας και μάχονται για την αναγνώριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, αποδεικνύοντας ότι το δίκαιο είναι ισχυρότερο από την ωμή βία και τις πολιτικές σκοπιμότητες.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί ο σεβασμός τριών βασικών αρχών. Η πρώτη θεμελιώδης αρχή είναι η οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία δεν επιτρέπεται να καταπατούνται με πρόφαση τον σεβασμό των εθνικών, πολιτισμικών, θρησκευτικών και άλλων ιδιαιτεροτήτων. Η δεύτερη είναι ο

αδιαίρετος χαρακτήρας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τόσο τα ατομικά όσο και τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα πρέπει να αναγνωρίζονται και να προστατεύονται στον ίδιο βαθμό διότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων κάθε μιας από τις κατηγορίες αυτές αποτελεί προϋπόθεση της άσκησης των δικαιωμάτων της άλλης. Τρίτη βασική αρχή είναι η κοινωνική ευθύνη του φορέα των δικαιωμάτων, που έχει και καθήκοντα απέναντι στο κοινωνικό σύνολο. Στις μέρες μας αναπτύσσεται ένας έντονος προβληματισμός σχετικά με τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών (στον χώρο της βιοϊατρικής, της πληροφορικής, της επικοινωνίας κλπ.) στα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ συνειδητοποιείται η ανάγκη να διασφαλισθούν τα δικαιώματα της «τρίτης γενιάς» (όπως το δικαίωμα στο περιβάλλον). Στις διακρατικές σχέσεις τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν μια ολοένα και σημαντικότερη θέση. Κράτη που παραβιάζουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες των πολιτών τους και δεν αναπτύσσουν τους δημοκρατικούς θεσμούς απομονώνονται από τη διεθνή κοινότητα και δεν γίνονται δεκτά σε διεθνείς οργανισμούς, ενώ περιορίζονται οι δυνατότητες οικονομικής τους ενίσχυσης. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη νέα αυτή πραγματικότητα. Εξάλλου μάχες δίνονται και κερδίζονται για την κατάργηση της ασυλίας και της ατιμωρησίας των υπαιτίων για δολοφονίες, βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Στον αγώνα για την προάσπιση των θεμελιωδών ελευθεριών, η Ελλάδα επιδιώκει να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο. Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει γίνει σημαντική παράμετρος της εξωτερικής πολιτικής μας.

- Η χώρα μας έχει προχωρήσει στην υπογραφή και την επικύρωση διεθνών συμβάσεων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Ελλάδα έχει, μεταξύ άλλων, επικυρώσει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα, τη Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική, το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που προβλέπει σύστημα συλλογικών αναφορών, το Έκτο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής. Έχει δε υπογράψει και πρόκειται να επικυρώσει, μεταξύ άλλων, τη σύμβαση-πλαίσιο για τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων, τη συνθήκη απαγόρευσης των ναρκών κατά προσωπικού, το καταστατικό του νέου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, τη σύμβαση για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου κλπ. Οι σημαντικότερες διεθνείς συμβάσεις στον χώρο των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελούν έτσι μέρος του εσωτερικού μας δικαίου.

- Εξάλλου σε ορισμένους κρίσιμους τομείς, όπου η Ελλάδα υπολείπονταν του ευρωπαϊκού μέσου όρου, έχουν σημειωθεί θετικά βήματα. Αναφέρουμε την κατάργηση του άρθρου 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, την αναγνώριση των δικαιωμάτων των αντιρρησιών συνείδησης, τη σημαντική βελτίωση της μεταχείρισης προσώπων που ανήκουν σε θρησκευτικές μειονότητες. Έχουν επίσης εισαχθεί και στη χώρα μας θεσμοί με μακρά παράδοση στο εξωτερικό, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, η Εθνική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η Επιτροπή για τη Βιοηθική.

- Επίσης, διευρύνονται τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο και καταβάλλεται προσπάθεια ώστε να διασφαλισθεί η συμμετοχή των μεταναστών στην οικονομική ζωή της χώρας μέσω της χορήγησης της «πράσινης κάρτας». Η ένταξη στον κοινωνικό ιστό των μεταναστών σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη καταπολέμηση της εγκληματικότητας αποτελεί το δίπτυχο της πολιτικής μας που δεν επιτρέπει να αναπτυχθούν ο ρατσισμός και η ξενοφοβία.

- Προωθείται η συμμόρφωση της χώρας μας με τις αποφάσεις διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, όπως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Λαμβάνονται μέτρα ώστε οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπιστώνονται στη χώρα μας να θεραπεύονται και να μην επαναλαμβάνονται.

- Διευρύνονται οι διάλογοι επικοινωνίας με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, με σκοπό την αμοιβαία ενημέρωση και ανταλλαγή απόψεων για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας.

- Η σημασία που αποδίδει το υπουργείο Εξωτερικών στα θέματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτυπώνεται και στον νέο Οργανισμό του, με τον οποίο συστήθηκε Διεύθυνση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ ως σήμερα δραστηριοποιούνταν στον τομέα αυτόν διάφορες διευθύνσεις του υπουργείου. Το νέο αυτό σχήμα θα επιτρέψει μια συντονισμένη, συνολικότερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των σχετικών ζητημάτων.

Θα αποτελούσε βεβαίως εθελοτυφλία ο ισχυρισμός ότι η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας είναι ιδανική. Είμαστε αποφασισμένοι να αντιμετωπίσουμε με ευαισθησία και ευρύτητα πνεύματος τα προβλήματα των τσιγγάνων, των ξένων που φιλοξενούνται στη χώρα μας, διαφόρων κοινωνικών ομάδων με ιδιαιτερότητες κλπ. Διότι η εξύψωση του επιπέδου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί θεμελιώδη δέσμευση και υποχρέωση μιας αληθινά δημοκρατικής πολιτείας.

Πιο εύκολες οι μετακινήσεις για τους τυφλούς με το Smart Eyes

«ΕΞΥΠΝΑ ΜΑΤΙΑ» για τους τυφλούς έφτιαξαν Έλληνες ερευνητές, με στόχο να κάνουν πιο εύκολες τις μετακινήσεις τους μέσα στην πόλη, χωρίς να χάνουν ούτε στιγμή τον προσανατολισμό τους.

«Με τη συσκευή έγινα πιο αυτόνομος», λέει στα «ΝΕΑ» ο κ. Φώτης Μπίμπασης, μέλος του Δ.Σ. της Σχολής Τυφλών Θεσσαλονίκης και συνεργάτης της ερευνητικής ομάδας, ο οποίος από τον περασμένο Ιούλιο χρησιμοποιεί την συσκευή smart eyes.

Το μεγάλο πρόβλημα των πολιτών με προβλήματα όρασης που θέλουν να κινηθούν αυτόνομα στην πόλη είναι τι θα κάνουν εάν βρεθούν σε μία περιοχή που τους είναι άγνωστη και δεν υπάρχει κοντά τους κάποιος να τον ρωτήσουν, τονίζει. «Με τη βοήθεια της συσκευής το πρόβλημα αυτό λύνεται, καθώς τους ενημερώνει ηχητικά πού είναι και προς τα πού πρέπει να κινηθούν για να βρουν τον προορισμό τους. Σε περίπτωση μάλιστα που έχασαν τον προορισμό τους, τους ειδοποιεί». Όπως προσθέτει ο κ. Μπίμπασης ένα από τα «ατού» των «έξυπνων ματιών» είναι ότι διαθέτει διαβαθμίσεις ασφαλών διαδρομών. Εάν ο χρήστης ζητήσει δηλαδή μία 100% ασφαλή διαδρομή τότε η συσκευή θα τον οδηγήσει «από δρόμους με μεγάλα πεζοδρόμια και διαβάσεις, ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος ατυχήματος». Το σύστημα Smart Eyes («Έξυπνα μάτια»), βρίσκεται ήδη από χθες στα χέρια 150 τυφλών της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, που συμμετέχουν στο πιλοτικό πρόγραμμα λειτουργίας του, το οποίο θα διαρκέσει έξι μήνες.

Το Smart Eyes αναπτύχθηκε πριν από περίπου τρία χρόνια, από το Εργαστήριο Τηλεπικοινωνιών του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ενώ το 2004 είχε αποσπάσει το πρώτο Παγκόσμιο Βραβείο «Imagine Cup» σε διαγωνισμό στη Βραζιλία. Συγκεκριμένα, μια ομάδα φοιτητών και καθηγητών του ΑΠΘ, έφτιαξαν το σύστημα αυτό για να πάρουν μέρος σε διαγωνισμό της Microsoft που είχε ως αντικείμενό του τη βελτίωση της καθημερινής ζωής των ατόμων με μειωμένη όραση.

GPS με φωνητικές εντολές Το Smart Eyes έχει μέγεθος κινητού τηλεφώνου, το οποίο ενσωματώνει έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή χειρός (PDA) με δυνατότητα σύνδεσης Bluetooth και ακουστικών, έναν δέκτη δορυφορικού εντοπισμού θέσης (GPS), καθώς και ένα προηγμένο κινητό τηλέφωνο το οποίο λειτουργεί μόνο με φωνητικές εντολές στην ελληνική γλώσσα. Το σύστημα είναι εφοδιασμένο με ψηφιακούς χάρτες της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης (στο μέλλον πρόκειται να καλύψει κι άλλες πόλεις), εμπλουτισμένους με ειδικές πληροφορίες.

Ο Καιάδας του κοινωνικού αποκλεισμού, Κωστής Παπαϊωάννου, [εφ. Τα Νέα, 11/12/2006](#)

Η πρώτη περιδιάβαση στους δρόμους σκανδιναβικής χώρας πριν από χρόνια γέννησε την απορία: μα τόσα άτομα με αναπηρία; Γρήγορα κατάλαβα πως εκεί οι άνθρωποι αυτοί δεν ζουν κρυμμένοι στα σπίτια τους, αποκλεισμένοι από κάθε δραστηριότητα. Στη χώρα μας, αντίθετα, ασκείται μείζων αποκλεισμός. Ακριβείς αριθμοί δεν είναι διαθέσιμοι, αφού οι ανάπηροι δεν καταγράφηκαν ποτέ, όμως με βάση διεθνή δεδομένα φτάνουν το 10% του πληθυσμού. Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα των Ατόμων με Αναπηρία, πληροφορηθήκαμε συγκλονιστικά στοιχεία. Κάθε χρόνο 4.000 άνθρωποι στην Ελλάδα καθίστανται παραπληγικοί λόγω της απουσίας προστασίας της ζωής και ακεραιότητας στο οδικό δίκτυο και στους χώρους εργασίας. Επιδόματα εξευτελιστικού ύψους παίρνουν μόλις 130.000 από ένα συνολικό αριθμό που ίσως αγγίζει τους 500.000 βαριά αναπήρους. Η ανεργία στους ικανούς προς εργασία αναπήρους φτάνει το 80%. Εκτός εκπαίδευσης βρίσκονται 180.000 παιδιά με αναπηρίες και σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες. Μόνο 500 παιδιά με αυτισμό από τα 30.000 πηγαίνουν σε κάποιο ειδικό κέντρο. Υπάρχουν μόλις 200 κρεβάτια σε δημόσια κέντρα αποκατάστασης από τα 2.000 που χρειαζόμαστε. Οι ανάπηροι βιώνουν τον αποκλεισμό από την εκπαίδευση, την αδυναμία πρόσβασης σε θέατρα, κινηματογράφους, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, δημόσιες υπηρεσίες, μέσα μαζικής μεταφοράς (στοιχεία από τον «ΡΙζοσπάστη», 3/12/2006). Η μεγαλύτερη όμως προσβολή των ατόμων με αναπηρία είναι η εκ του πονηρού προσπάθεια της πολιτείας να αποποιηθεί την ευθύνη κοινωνικής πολιτικής. Το κράτος πρόνοιας έχει ορισμένες απαράβατες υποχρεώσεις και δεν μπορεί να γίνει ανεκτή η μετακύλιση τους στην οικογένεια, στις εθελοντικές οργανώσεις ή στους ιδιωτικούς φορείς. Φυσικά, οι πολίτες εντασσόμενοι σε εθελοντικές οργανώσεις μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας, και αυτή είναι πολύτιμη εκδήλωση μιας κοινωνίας αλληλεγγύης. Από την άλλη, οι ιδιώτες, ως φορείς επιχειρηματικής δραστηριότητας, παρέχουν αμειβόμενες υπηρεσίες υγείας. Δικαιολογούνται όμως από τον εθελοντισμό και την ελεύθερη αγορά οι περικοπές στις κοινωνικές παροχές που πλήττουν με σφοδρότητα τις οικογένειες των ατόμων με αναπηρία; Φυσικά όχι. Και όμως, οι διοικήσεις ιδρυμάτων και ειδικών σχολείων προτρέπονται να επιβάλλουν πληρωμή στους γονείς των παιδιών με αναπηρία, εργαζόμενοι σε πολλά τέτοια σχολεία μένουν επί μήνες απλήρωτοι, βασικές υγειονομικές ανάγκες των αναπήρων μένουν ακάλυπτες. Η αντιμετώπιση των αναπήρων δεν είναι θέμα φιλανθρωπίας, είναι θέμα βαθύτατα πολιτικό. Η πρόσβαση των αναπήρων σε υγεία, πρόνοια, ειδική αγωγή, φροντίδα, αποκατάσταση και ψυχική υγεία είναι

κοινωνικό δικαίωμα συνταγματικής περιωπής. Η κοινωνία των πολιτών οφείλει ως τέτοιο να το αντιμετωπίζει και να το απαιτεί. Η κοσμική φιλανθρωπία και οι μικροπολιτικές φιέστες μοιάζουν με ριάλιτι που αναζητούν στο δράμα των αναπήρων να συνδυάσουν την υψηλή τηλεθέαση με την επίφαση κοινωνικής ευαισθησίας.

Ο Κωστής Παπαϊωάννου είναι τέως πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας.

Ψηφιακές ελπίδες δίνουν φως σε όσους δεν βλέπουν, SHIRLEY ENGLISH, [εφ. Τα Νέα, 14/7/2006](#)

ΕΝΑ ΒΙΟΝΙΚΟ ΜΑΤΙ που θα μπορούσε να αποκαταστήσει την όραση ανθρώπων οι οποίοι έχουν πληγεί από τις δύο κυριότερες μορφές τύφλωσης, ετοιμάζουν επιστήμονες από το Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης. Πρόκειται για ένα μικροσκοπικό εμφύτευμα στο οποίο έχει ενσωματωθεί τεχνολογία παρόμοια με εκείνη που χρησιμοποιείται στις ψηφιακές κάμερες. Λειτουργεί μιμούμενο τη συμπεριφορά του αμφιβληστροειδούς, του χιτώνα του ματιού ο οποίος μετατρέπει το φως σε σήματα προς τον εγκέφαλο. Το εμφύτευμα «μεταφράζει» το φως σε ηλεκτρικούς παλμούς και διεγείρει τον αμφιβληστροειδή, ξεγελώνοντας έτσι τον εγκέφαλο, ο οποίος νομίζει ότι το μάτι εξακολουθεί να βλέπει παρά την πάθησή του. Οι πρώτες εργαστηριακές δοκιμασίες σε κύτταρα ζωικού αμφιβληστροειδούς κάνουν τους ερευνητές να ελπίζουν βάσιμα ότι σύντομα θα μπορέσουν να θεραπεύσουν εκατομμύρια ανθρώπους σε όλον τον κόσμο που πάσχουν από ωχροπάθεια, η οποία σχετίζεται με την προχωρημένη ηλικία και από αμφιβληστροειδίτιδα -τις δύο συνηθέστερες μορφές τύφλωσης. Και οι δύο αυτές παθήσεις δεν επιτρέπουν στον αμφιβληστροειδή να λειτουργεί σωστά. Το εμφύτευμα αμφιβληστροειδούς επεξεργάζονται ο Κιθ Μάθισον και ο Τζέιμς Μόρισον του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης και ο Μαρκ Πρίντερς του Συμβουλίου Κεντρικού Εργαστηρίου των Ερευνητικών Συμβουλίων της Βρετανίας. Το πρωτότυπο που έχουν κατασκευάσει λειτουργεί στα 100 πίκσελ, αλλά θα χρειαστεί να το φθάσουν στα 500, ώσπου οι άνθρωποι να είναι σε θέση «να περπατούν στον δρόμο και να αναγνωρίζουν πρόσωπα», όπως είπε ο δόκτωρ Μάθισον. «Σε πέντε έως δέκα χρόνια θα έχουμε τα πρώτα εμφυτεύματα για ανθρώπους», δήλωσε. «Κάνουμε πρόοδο». Η συσκευή θα περιέχει έναν ανιχνευτή εικόνας με εκατοντάδες πίκσελ, τα οποία θα είναι συνδεδεμένα με μικροσκοπικά ηλεκτρόδια που θα μεταδίδουν τη διέγερση στην αμφιβληστροειδή. «Μόλις το φως θα σχηματίζει μια εικόνα πάνω στον αμφιβληστροειδή», είπε ο δόκτωρ Μάθισον, «το αποτέλεσμα θα είναι η διέγερσή του με τη μορφή αυτής της εικόνας».

Ανοιχτός Καιάδας, [Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 16/6/2006](#)

ΕΙΝΑΙ μια πραγματικότητα τα 900.000 άτομα με ειδικές ανάγκες, στην οποία τόσο η Πολιτεία όσο και η κοινωνία δεν μπορεί να κλείνουν τα μάτια. Στον καθένα μπορεί να συμβεί ένα ατύχημα, όταν μάλιστα ζει και κινείται στη χώρα με ρεκόρ στα τροχαία και να μείνει με μια σοβαρή αναπηρία, οπότε θα χρειαστεί ειδική φροντίδα. ΟΣΟΙ ΑΝΗΚΟΥΝ σ' αυτήν την κατηγορία των συμπολιτών μας, είναι δηλαδή άτομα με ειδικές ανάγκες, μιλούν για σύγχρονο Καιάδα, δηλαδή για έλλειψη ειδικής φροντίδας και αποτελεσματικής κοινωνικής προστασίας, θα διαπιστώσει και ο αναγνώστης, διαβάζοντας τα στοιχεία του σημερινού «Φακέλου» της «Ε», που είναι αφιερωμένος στο μεγάλο αυτό κοινωνικό πρόβλημα. ΕΠΙ ΕΝΑΜΙΣΗ χρόνο ειδική διακομματική επιτροπή της Βουλής ερευνήσε το ζήτημα και θα παρουσιάσει την έκθεσή της τη Δευτέρα στο

πλαίσιο διημερίδας με θέμα «Άτομα με αναπηρία και ΜΜΕ». Τα ευρήματα της έρευνας είναι συγκλονιστικά:

* Περισσότερα από τα 8 στα 10 άτομα με αναπηρία δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση. Σε αριθμούς: πρόκειται για 180.000 συνανθρώπους και συμπολίτες μας, που μένουν κλεισμένοι στο σπίτι και δεν τους δίνεται η δυνατότητα να πάνε στο σχολείο. Μόνο 19.500 ανάπηροι έχουν τη δυνατότητα.

* Ιδιος αριθμός αναπήρων (8 στους 10) βρίσκεται εκτός αγοράς εργασίας, ενώ θα μπορούσαν να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία και για να προσφέρουν, αλλά και για να αισθανθούν χρήσιμοι.

ΑΠΟ ΕΚΕΙ και πέρα υπάρχουν πλήθος επιμέρους προβλήματα, κυρίως με παιδιά, για τα οποία ελάχιστες είναι οι θέσεις στα ειδικά ιδρύματα, όπου θα μπορούσε να βελτιωθεί η κατάστασή τους. ΕΙΝΑΙ η έκθεση της ειδικής διακομματικής επιτροπής μια ομολογία της κρατικής ανεπάρκειας και της ενοχής συνολικά της κοινωνίας, ειδικά, μάλιστα των υπευθύνων φορέων της Πολιτείας. Και είναι τραγικό να διαπιστώνεται ότι 6 υπουργεία ασχολούνται με τα θέματα των ΑΜΕΑ (Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες) και να μην υπάρχει ουσιαστικό αποτέλεσμα. ΕΚΑΝΕ η επιτροπή τη διάγνωση του προβλήματος με πλήρη καταγραφή όλων των στοιχείων. Η ευθύνη της θεραπείας περνάει στην κυβέρνηση και το Κοινοβούλιο. Η έκθεση δεν πρέπει να ξεχαστεί στα συρτάρια της γραφειοκρατίας, όπου έχουν θαφτεί και πολλές άλλες εκθέσεις. ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΗ θα πρέπει να είναι με συγκεκριμένες προτάσεις -ήδη το ΚΚΕ κατέθεσε δικό του ξεχωριστό κείμενο θέσεων- η αντιμετώπιση του κοινωνικού προβλήματος, που αφορά σχεδόν το 1/10 του πληθυσμού της χώρας. Θα είναι ντροπή στην Ελλάδα του 21ου αιώνα, στην Ελλάδα της Ευρώπης, να υπάρχει Καιιάδας. Θα ΑΚΟΥΣΤΟΥΝ υποσχέσεις, θα ασκηθεί κριτική για την απαράδεκτη κατάσταση, θα αναζητηθούν δεξιά και αριστερά ευθύνες. Αυτά όλα, όμως, δεν λύνουν το πρόβλημα και ουδείς της εξουσίας απαλλάσσεται από το μερίδιο της ευθύνης του, όταν ο Καιιάδας είναι ανοιχτός.

1.000.000 Έλληνες με αναπηρία, Ε.Χ., εφ. Ελευθεροτυπία, 2/12/2003

Περίπου ένα εκατομμύριο υπολογίζεται πως είναι ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα, ενώ από αυτά, 500.000 έχουν κινητικές αναπηρίες. Η ηλικία τους κυμαίνεται από 20 μέχρι 50 ετών, ενώ στην πλειοψηφία τους είναι απόφοιτοι Δημοτικού. Το 60-65% των ανδρών και το 85-90% των γυναικών με αναπηρία είναι άνεργοι. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάστηκαν σε ημερίδα, με θέμα «Πειραιάς 2003-Άτομα με αναπηρία, Εκπαίδευση-Αποκατάσταση-Ενταξη», που οργάνωσε ο συνδυασμός «Λιμάνι της Αγωνίας», το περασμένο Σάββατο. Σκοπός της ημερίδας ήταν η ανάδειξη του προβλήματος των όρων διαβίωσης, εκπαίδευσης και ένταξης των ατόμων με αναπηρία στον Πειραιά και η διαμόρφωση προτάσεων για μια συστηματική αντιμετώπιση των αναγκών τους. Στη συνάντηση συμμετείχαν δάσκαλοι ειδικής αγωγής, κοινωνικοί λειτουργοί, παιδαγωγοί, παιδοψυχίατροι, αλλά και ο δημοτικός σύμβουλος Πειραιά, Θοδωρής Δρίτσας. Μερικά από τα προβλήματα που αναδείχθηκαν στην ημερίδα ήταν η προκατάληψη στο σχολικό πλαίσιο σε σχέση με τα άτομα με ειδικές ανάγκες, η ανεπαρκής κτιριακή υποδομή, η ελλιπής συνδρομή του δήμου και άλλα, ενώ τα τεχνικά βοηθήματα και ο εξοπλισμός, η πρόσβαση στο εξωτερικό περιβάλλον και οι ίσες ευκαιρίες στην απασχόληση θεωρήθηκαν μερικές από τις βασικές ανάγκες των ατόμων για την πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Αποκλεισμένοι από τη ζωή, [Μάνος Χαραλαμπάκης, εφ. Τα Νέα, 7/4/2004](#)

Αποκλεισμένοι από την αγορά είναι οι πολίτες με αναπηρίες! Δεν μπορούν να μπουν στα εμπορικά καταστήματα για να κάνουν τα καθημερινά τους ψώνια. Δεν μπορούν να πιουν έναν καφέ σε καφετέρια. Δεν μπορούν να παρακολουθήσουν μία ταινία στον κινηματογράφο. Την ίδια στιγμή που σχεδόν όλοι αυτές τις ημέρες θα απολαμβάνουν μία βόλτα στα μαγαζιά κάνοντας τα πασχαλινά τους ψώνια και τα δώρα, οι πολίτες με αναπηρίες θα περνούν μία... Οδύσεια, απλώς για να καταφέρουν να μπουν σε ένα κατάστημα για τις αναγκαίες αγορές της εβδομάδας. Αιτία; Η πλειονότητα των καταστημάτων έχει σκαλιά και δεν διαθέτει ράμπες με αποτέλεσμα τα άτομα με κινητικές δυσκολίες αλλά και οι τυφλοί να... μένουν «εγκλωβισμένοι» στα σπίτια τους και μόνο αν συνοδεύονται να βγαίνουν στην αγορά. «Η πολιτεία μπορεί να υποχρεώνει τις δημόσιες υπηρεσίες να έχουν ράμπες αλλά η καθημερινότητα δεν εξαντλείται εκεί», λέει στα «ΝΕΑ» ο ψυχολόγος κ. Γιώργος Χρηστάκης που μετακινείται με αναπηρικό καροτσάκι. «Ένας πολίτης χρειάζεται να κάνει τα ψώνια του, να πάει μία βόλτα για έναν καφέ, να δει μία ταινία στον κινηματογράφο για να διασκεδάσει. Οι περισσότεροι όμως από αυτούς τους χώρους δεν είναι προσβάσιμοι. Γι' αυτό το λόγο πολλοί πολίτες με κινητικά προβλήματα μένουν στο σπίτι. Φοβούνται ότι θα ταλαιπωρηθούν και τελικά δεν θα μπορέσουν να μπουν στα καταστήματα. Μπορεί να πει κάποιος υπάρχουν οι φίλοι, οι συγγενείς να βοηθήσουν. Ναι, αλλά έτσι καταργείται η αυτονομία του ατόμου... Και στο κάτω κάτω γιατί να υποστώ να με σηκώνουν στα χέρια για να μπω σε ένα κατάστημα;».

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

Δεν υπάρχουν «οδηγοί» τυφλών στο πάτωμα. Προβλήματα πρόσβασης στην αγορά αντιμετωπίζουν και οι πολίτες με προβλήματα όρασης. Ο κ. Φώτης Μπίμπασης, υπεύθυνος της επιτροπής καταναλωτών με αναπηρία στο Κέντρο Προστασίας Καταναλωτών (ΚΕΠΚΑ), λέει ότι οι τυφλοί δυσκολεύονται να επιλέξουν προϊόντα, όπως ρούχα ή τρόφιμα, γιατί δεν μπορούν να διαβάσουν τη σύνθεση ή τα συστατικά. «Θα έπρεπε να ήταν ανάγλυφα ή σε γραφή Μπράιγ». Επίσης σε εσωτερικούς χώρους μεγάλων πολυκαταστημάτων, αναφέρει, δεν υπάρχουν «οδηγοί» τυφλών στο πάτωμα. «Συνεπώς, οι τυφλοί μόνο με τη βοήθεια συγγενικών ή φιλικών προσώπων μπορούν να ψωνίσουν. Αλλά αυτό δεν είναι... λύση. Πρέπει, επιτέλους, οι υπεύθυνοι των καταστημάτων να μας αντιμετωπίζουν ως αγοραστές».

Διαβάξει για τους τυφλούς! Επαναστατική κάμερα που βλέπει κείμενα και τα... λέει απ' έξω!

Είναι ο νέος βοηθός των τυφλών: ένας φορητός μηχανισμός που φωτογραφίζει έντυπα και σε λίγα δευτερόλεπτα μετατρέπει ό,τι είναι γραμμένο σε ηχητικό μήνυμα. Οι ειδικοί το χαρακτηρίζουν ως την πιο σημαντική συσκευή που έχει ανακαλυφθεί για τα άτομα με σοβαρότατα προβλήματα όρασης τα τελευταία 30 χρόνια. Οι τελευταίοι μήνες ήταν πολύ διαφορετικοί για τον Τόμι Κρεγκ, έναν από τους 500 τυφλούς ανθρώπους που δοκίμασαν τη νέα συσκευή. Με τη βοήθειά της, ο 51 ετών Τόμι από το Τέξας, κατάφερε να «διαβάσει» τα πάντα από τον κατάλογο του εστιατορίου που τον ενδιέφερε μέχρι το αεροπορικό εισιτήριο που κρατούσε στα χέρια του. Και μάλιστα, χωρίς καμία βοήθεια. «Σίγουρα σε καθιστά περισσότερο ανεξάρτητο», επισημαίνει. «Ο Τυφλός Αναγνώστης - όπως ονομάζεται η συσκευή - παρέχει πρόσβαση σε υλικά, τα οποία τις περισσότερες φορές δεν μπορούσες να διαβάσεις».

Απλή διαδικασία

Με μια πολύ απλή διαδικασία, ο «Τυφλός Αναγνώστης» υπόσχεται να αλλάξει τη ζωή των ατόμων που πάσχουν από τύφλωση. Είναι μια μικρή, κομψή φορητή συσκευή που διαθέτει ψηφιακή κάμερα και φωτογραφίζει το έντυπο που ενδιαφέρει τον χρήστη. Στη συνέχεια και μέσα σε ελάχιστα δευτερόλεπτα, το έντυπο που έχει φωτογραφηθεί μετατρέπεται σε ηχητικό μήνυμα. Έτσι, ο ενδιαφερόμενος, μπορεί να πληροφορηθεί μόνος και χωρίς καμία υποστήριξη από άλλο άτομο το περιεχόμενο του εντύπου. Η νέα επαναστατική συσκευή παρουσιάζεται σήμερα στο αμερικανικό κοινό από την Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών και δημιουργήθηκε κατόπιν συνεργασίας της Ομοσπονδίας με τον εφευρέτη Ρέι Κουρτσβέλ. «Είναι το πιο σημαντικό τεχνολογικό επίτευγμα, το οποίο τίθεται στην υπηρεσία των τυφλών, τα τελευταία 30 χρόνια», δήλωσε ο εκτελεστικός διευθυντής του τομέα στρατηγικών πρωτοβουλιών της Ομοσπονδίας, Τζέιμς Γκείσελ από το Μέριλαντ, όπου βρίσκεται η έδρα του οργανισμού. Ο ίδιος, μάλιστα, αποκαλεί τη νέα συσκευή «η κάμερα που μιλάει».

Πολυετής έρευνα

Εδώ και 30 χρόνια προσπαθούσε ο Ρέι Κουρτσβέλ να κατασκευάσει μια συσκευή η οποία θα βοηθούσε τους ανθρώπους με τύφλωση. Η πρώτη μάλιστα είχε το μέγεθος πλυντηρίου και μπορούσε να μετατρέπει το κείμενο σε ομιλία, όπως ακριβώς η σημερινή. Ο τεράστιος όγκος της όμως την καθιστούσε εξαιρετικά δύσχρηστη. Σταδιακά, και με την υποστήριξη της νέας τεχνολογίας, ο Κουρτσβέλ μετέβαλε το τεράστιο πρώτο μηχάνημα σε έναν πρακτικό φορητό μηχανισμό, που μπορεί να μεταφερθεί εύκολα στην τσέπη ή στην τσάντα του ενδιαφερομένου. «Θέλαμε πάντα να κατασκευάσουμε μια συσκευή, η οποία είναι δυνατό να μεταφέρεται από τον ίδιο τον τυφλό», λέει ο εφευρέτης. Ο ίδιος τόνισε ότι στόχος του είναι να βοηθήσει στην κατασκευή και άλλων συσκευών, οι οποίες θα βοηθούν τους τυφλούς ακόμη και να αναγνωρίζουν αντικείμενα ή άλλα άτομα.

Άτομα με ειδικές δεξιότητες, Τεύκρος Μιχαηλίδης (διδάκτωρ των Μαθηματικών. Εργάζεται ως καθηγητής στη Μέση Εκπαίδευση και ως μεταφραστής), εφ. Τα Νέα, 11/12/2003

Συμμετέχοντας στην παγκόσμια ημέρα για άτομα με αναπηρία, αναφερόμαστε σε δύο κορυφαίους φυσικομαθηματικούς που, χάρη στην επιμονή τους, την ευφυΐα τους αλλά και την αγαθή συγκυρία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος, κατόρθωσαν παρά την αναπηρία τους να συνεισφέρουν κεφαλαιώδους σημασίας επιτεύγματα στην επιστήμη. Στις αρχές Δεκεμβρίου κάθε χρόνο έχει θεσμοθετηθεί η παγκόσμια ημέρα για άτομα με αναπηρία. Τα ΜΜΕ αφιερώνουν μερικές αράδες ή κάποιο ραδιοτηλεοπτικό χρόνο σε συνεντεύξεις και δηλώσεις, τονίζουν πόσο πίσω είμαστε στο θέμα της πρόνοιας για αυτά τα άτομα, δημοσιεύουν φιλόδοξες προτάσεις και αναζητούν κεντρικό θέμα για την επόμενη ημέρα. Οι πολιτικοί αρχηγοί στέλνουν τους υπουργούς και τους τομεάρχες τους στα διάφορα ιδρύματα ή αν - καλή ώρα όπως και φέτος - είναι η περίοδος προεκλογική πάνε οι ίδιοι ή αγγαρεύουν τις γυναίκες τους. Βγαίνουν οι αναγκαίες φωτογραφίες, στέλνονται τα δελτία Τύπου, άντε και του χρόνου τέτοια μέρα παιδιά, να 'μαστε καλά να κυβερνάμε. Έστω και έτσι, η ύπαρξη μιας ημέρας σκέψης αφιερωμένη στους συμπολίτες μας που έχουν διαφορετικές ανάγκες από εμάς δεν είναι κακό πράγμα. Ίσως όμως το θέμα θα φωτιζόταν καλύτερα αν προσεγγιζόταν και από μία άλλη σκοπιά: αν στρέφαμε το ενδιαφέρον μας στους ανθρώπους εκείνους που παρά την αναπηρία τους - ή μήπως και εξαιτίας αυτής; - κατάφεραν ν' ανέβουν στις ψηλότερες βαθμίδες της πολιτικής, κοινωνικής και επιστημονικής κλίμακας, σε

πείσμα όσων επιμένουν να αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες ως περιθωριακά και άξια οίκτου και μόνο. Η επιστημονική κοινότητα όμως έχει να επιδείξει πληθώρα ατόμων που, ξεπερνώντας την εκ πρώτης όψεως απαγορευτική αναπηρία τους, κατόρθωσαν όχι απλώς να διακριθούν αλλά και να επιτύχουν επαναστατικές καινοτομίες, που άλλαξαν ουσιαστικά την εικόνα των φυσικομαθηματικών επιστημών. Κοινό χαρακτηριστικό των δύο ανθρώπων με τους οποίους θα ασχοληθούμε σήμερα είναι, πρώτον, η εξαιρετική ευφυΐα με την οποία η φύση τους προίκισε σε αντιστάθμισμα της φυσικής ρώμης που τους στέρησε και, δεύτερον, αλλά εξίσου σημαντικό κατά τη γνώμη μας, το γεγονός ότι αντίθετα με ό,τι συνήθως συμβαίνει, βρέθηκαν σ' ένα οικογενειακό και ακαδημαϊκό περιβάλλον που τους προσέφερε την αναγκαία στήριξη.

Τρεις εκλογές από το καροτσάκι

Η περίπτωση του προέδρου Ρούζβελτ είναι χαρακτηριστική, αφού από το αναπηρικό του καροτσάκι, χτυπημένος από την πολιομυελίτιδα, κέρδισε τρεις συνεχόμενες προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ, πέτυχε την έξοδο της χώρας του από την οικονομική κρίση και την οδήγησε στη νίκη στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και στην παγκόσμια κυριαρχία (αυτό το τελευταίο μπορούσε και να λείπει). Όπως χαρακτηριστικό είναι ότι, παρ' όλο που τα μεγαλύτερα επιτεύγματά του πραγματοποιήθηκαν την περίοδο που ήταν παράλυτος, ελάχιστα από τα αγάλματα που έχουν στηθεί προς τιμήν του τον παριστάνουν στο αναπηρικό του καροτσάκι. Μερικοί κακεντρέχεις θα υποστηρίξουν ότι και ο νυν πρόεδρος των ΗΠΑ πάσχει από κάποιου είδους νοητική υστέρηση. Τους απαντάμε ότι πρόκειται για ένα απλό επικοινωνιακό τρικ που στοχεύει στο απραγματοποίητο - να τον κάνει συμπαθέστερο. Όχι! Ο νυν τα έχει τετρακόσια και ξέρει πολύ καλά τι θέλει. Απλώς τα συμφέροντα του ίδιου και του κύκλου του πόρρω απέχουν από τα συμφέροντα του λαού του - τον οποίο έχει μετατρέψει σ' ένα συνονθύλευμα τρομοκρατημένων τυράννων -, πόσο μάλλον από τα συμφέροντα της υπόλοιπης ανθρωπότητας ή των επερχόμενων γενεών.

Μεγάλα τα εμπόδια και στις καθημερινές μετακινήσεις τους

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην εκπαίδευση οι τυφλοί μαθητές δεν είναι το μοναδικό «τείχος». Ο Γιώργος και η Ανδριάννα, μαθητές της Δ' τάξης, διηγούνται τους μικροτραυματισμούς τους σε παιδικές χαρές που δεν ήταν προσβάσιμες σε τυφλούς. «Θέλουμε να μας δώσουν την ευκαιρία να παίξουμε κι εμείς», λένε. Διαμαρτύρονται επίσης για τα εμπόδια που συναντούν στις καθημερινές μετακινήσεις τους: για τα απροσπέλαστα πεζοδρόμια, τα λιγοστά φανάρια που έχουν ηχητικά σήματα, την έλλειψη ανακοινώσεων των στάσεων στα λεωφορεία. Ακόμα και οι πιο απλές καθημερινές δραστηριότητες, όπως σημειώνουν, τους δημιουργούν προβλήματα. «Όταν μπαίνουμε σε ένα μαγαζί θέλουμε να ξέρουμε την τιμή των προϊόντων που πωλούνται, να καταλαβαίνουμε τι είναι. Όμως σχεδόν καμία επιγραφή δεν είναι σε γραφή Μπράιγ», τονίζει η Ανδριάννα. Ο συμμαθητής της, ο Γιώργος, συμπληρώνει ότι το ίδιο πρέπει να γίνεται με τα φάρμακα, γιατί τι «θα συμβεί αν κάποιος που ζει μόνος του βρεθεί σε ανάγκη και πάρει λάθος φάρμακο;». Μάλιστα οι μαθητές μέσα από την εφημερίδα τους ζητούν τα δικαιώματά τους, τα οποία συνήθως καταπατώνται, να προστεθούν στη διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού του ΟΗΕ.

Μαθήματα ζωής από έναν 30χρονο αθλητή, Πάνος Θεοδωρακόπουλος, εφ. Τα Νέα, 18/10/2003.

Στη σέντρα με τεχνητό πόδι!

Στα είκοσι τρία του χρόνια, έπειτα από ένα σοβαρό τροχαίο ατύχημα, ακρωτηριάστηκε στο αριστερό του πόδι. Τώρα, επτά χρόνια μετά, με τη βοήθεια τεχνητού ποδιού, όχι απλά στέκεται όρθιος, αλλά επιπλέον παίζει σε θέση αμυντικού, στην ποδοσφαιρική ομάδα του Άρη Λεπενούς, παίρνοντας μέρος στο τοπικό πρωτάθλημα της Αιτωλοακαρνανίας. Όταν ακρωτηριάστηκε, χρειάστηκε να περάσει πολύς καιρός για να πάψει ο Χρήστος Καρέλλος να σκέφτεται ότι όλα γι' αυτόν είχαν τελειώσει. Πολύ πιο δύσκολα φανταζόταν και ο ίδιος τον εαυτό του να επιστρέφει στους αγαπημένους του χώρους, τα γήπεδα: εκεί που πριν από το τροχαίο περνούσε τις καλύτερες στιγμές της ζωής του. Η αρχή όμως έγινε όταν απέκτησε πρόσθετο τεχνητό πόδι από ομάδα γιατρών στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο της Πάτρας. «Δεν πίστευα ότι θα μπορούσα ποτέ να ξαναπαίξω ποδόσφαιρο», λέει στα «ΝΕΑ» ο 30χρονος, σήμερα, Χρήστος Καρέλλος. Φοβισμένος. Ήταν αρκετά δύσκολο να πείσει ότι μπορούσε να σταθεί στο γήπεδο, στη διάρκεια ενός κανονικού αγώνα. Στην αρχή έπαιζε για λίγα λεπτά, φοβισμένος και ο ίδιος. Σιγά-σιγά όμως κατάφερε να καθιερωθεί στη βασική ομάδα της περιοχής του, τον Άρη Λεπενούς. «Με το πρόσθετο τμήμα στο πόδι μου ένιωθα ότι μπορούσα να στηρίζομαι αλλά και να κινούμαι με άνεση», λέει. Η πρώτη του επίσημη συμμετοχή στο τοπικό πρωτάθλημα συνοδεύτηκε από παρατεταμένα χειροκροτήματα των φιλάθλων, των συμπαικτών και των αντιπάλων. «Ένιωσα τότε όπως παλιά. Μετά τον ακρωτηριασμό μου ήμουν μισός άνθρωπος. Χρειάστηκε να δώσω τον μεγάλο μου αγώνα για να ξαναμπώ στο γήπεδο. Πολύ περισσότερο για να αποτολμήσω να παίξω. Χαίρομαι που το έκανα και το κατάφερα», λέει με ικανοποίηση. Πάθος. Όπως περιγράφει ο Χρήστος Καρέλλος, «είχα πάθος με το ποδόσφαιρο από μικρό παιδί, όταν έπαιζα στα καπνοχώραφα της περιοχής μου. Πάθος για τον αθλητισμό». Μετά το ατύχημα, στη διάρκεια της πολύμηνης νοσηλείας του νόμιζε ότι «είχαν τελειώσει όλα, αλλά ευτυχώς είχα κουράγιο και υπομονή». Ο καθηγητής Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας κ. Ηλίας Λαμπίρης - από την ομάδα του τοποθετήθηκε το τεχνητό πόδι στον 30χρονο ποδοσφαιριστή - «συχνά γίνονται τέτοιες επεμβάσεις σε περιπτώσεις ακρωτηριασμών στο γόνατο και την ποδοκνημική χώρα και εξασφαλίζονται άριστα αποτελέσματα». Ωστόσο, προσθέτει ο κ. Λαμπίρης, «χρειάζεται και η προσπάθεια και η θέληση του ασθενούς, όπως υπήρχε στην περίπτωση του νεαρού αθλητή από το Αγρίνιο».

ΣΠΟΥΔΑΖΕΙ ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΣ, «Θέλω να βοηθήσω ανθρώπους με ανάλογα προβλήματα»

Ο Χρήστος Καρέλλος πηγαίνει πρώτος στις προπονήσεις και φεύγει τελευταίος, συμμετέχοντας παράλληλα σε κάθε αγώνα. «Χαίρομαι που οι αντίπαλοι και οι συμπαίκτες μου με αντιμετωπίζουν επί ίσοις όροις, χωρίς ιδιαιτερότητα» λέει ο Χρήστος Καρέλλος, προσθέτοντας ότι και εκείνος δεν αποφεύγει τις σκληρές φάσεις. Οι αγώνες της ομάδας του γίνονται σε γήπεδο με χώμα - «αγωνιζόμαστε για τη φανέλα, όπως παλιά», λέει ο αμυντικός τού Άρη Λεπενούς. Η περιπέτεια με τον ακρωτηριασμό του και ο τρόπος που τον αντιμετώπισε οδήγησαν τον Χρήστο στην απόφαση να σπουδάσει φυσικοθεραπευτής. «Θα έρθω έτσι σε επαφή με ανθρώπους που έχουν ανάλογα προβλήματα με μένα. Θα βοηθήσω λοιπόν περισσότερο, αφού θα είμαι και εγώ παράδειγμα για να τους πείσω να προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημά τους. Η επιστήμη είναι σύμμαχος, αλλά και ο προσωπικός αγώνας αναγκαίος», καταλήγει.

«Απορριπτέα» τα ειδικά παιδιά από τα σχολεία (Χριστίνα Δαμουλιανού, εφ. Καθημερινή, 11/10/1996)

Όχι πλέον χωριστά σχολεία για τα «ειδικά παιδιά». Εκτός της κατηγορίας των παιδιών εκείνων που οι ειδικές ανάγκες τους είναι τόσο σοβαρές, ώστε από την ένταξή τους στον κορμό της εκπαίδευσης δεν πρόκειται να επωφεληθούν. Σε κάθε περίπτωση όμως, το δικαίωμα επιλογής για το σχολείο που επιθυμούν να φοιτήσουν θα πρέπει να το έχουν τόσο τα ίδια τα παιδιά αυτά όσο και οι γονείς τους, πάντοτε βέβαια με τη σύμφωνη γνώμη του επαγγελματία ειδικού. Αυτό είναι το μήνυμα που στέλνει η COFACE η Συνομοσπονδία Οργανώσεων για την Οικογένεια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ύστερα από σχετική μελέτη που πραγματοποίησαν η Επιτροπή για τις Οικογένειες με Ανάπηρα Παιδιά και η Επιτροπή για την Παιδεία. Τη μελέτη χρηματοδότησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο της προώθησης του διαλόγου για τη γενικότερη ένταξη των περιθωριοποιημένων κατηγοριών του πληθυσμού. Είναι γεγονός ότι ένα μέρος των γονέων ειδικών παιδιών καθώς και των δασκάλων τους αναγνωρίζουν ότι η ειδική εκπαίδευση έχει πολλές θετικές πλευρές. Ωστόσο αυτό που όλοι ανεξαιρέτως επιθυμούν είναι να δουν να στήνονται περισσότερες γέφυρες ανάμεσα στα δύο αυτά συστήματα εκπαίδευσης. Η ένταξη των ειδικών παιδιών στη γενική εκπαίδευση σε ορισμένες χώρες όπως στην Ισπανία και την Ιταλία είναι υποχρεωτική, χωρίς να παρέχονται άλλες εναλλακτικές λύσεις. Σε άλλες χώρες πάλι, παράλληλα με το δικαίωμα της ένταξής τους στη γενική εκπαίδευση, υπάρχει και ειδική εκπαίδευση την οποία έχουν τη δυνατότητα να ακολουθήσουν. Το θέμα της ένταξης των ειδικών παιδιών στα σχολεία δεν αφορά μόνο τα ίδια τα παιδιά αυτά, τους γονείς και τους δασκάλους τους. Αφορά εξίσου και τα μη ειδικά παιδιά και κυρίως τους γονείς τους, οι οποίοι στο θέμα αυτό υιοθετούν μια στάση εντελώς άσχετη. Η έρευνα της COFACE είχε στόχο τους ενήλικες. Και θέλησε να καταγράψει τι γνωρίζουν και ποιες είναι οι απόψεις τους για τα παιδιά με τις ειδικές ανάγκες, πώς αντιμετωπίζουν την ένταξή τους στα μη ειδικά σχολεία. Τα ερωτήματα αυτά εστάλησαν στους γονείς όλων ανεξαιρέτως των παιδιών μέσω των οργανώσεων της Συνομοσπονδίας. Με βάση τις απαντήσεις τους βγήκαν τα παρακάτω συμπεράσματα και διαμορφώθηκαν οι σχετικές συστάσεις:

- Υπάρχει έλλειψη κατανόησης για τα θέματα της αναπηρίας στο ευρύτερο κοινό. Κάτι που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με εκστρατείες πληροφόρησης και μέσα από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.
- Η ένταξη των ειδικών παιδιών στο γενικό κορμό της εκπαίδευσης προϋποθέτει την ανάλογη προετοιμασία του ευρύτερου σχολικού περιβάλλοντος. Δηλαδή των μαθητών, των γονιών τους και των δασκάλων. Χωρίς την προετοιμασία αυτή υπάρχει σοβαρός κίνδυνος τα ειδικά αυτά παιδιά είτε να τα απορρίψουν είτε να τα αντιμετωπίσουν με αδιαφορία. Ενώ ο στόχος της ένταξής τους είναι να αξιοποιηθεί η προστιθέμενη αξία από τον καθένα να ζει κοντά σε ένα διαφορετικό άτομο.
- Είναι προφανές ότι η ένταξη των ειδικών παιδιών στα γενικά σχολεία θα μπορούσε να αποτελέσει τον προπομπό για να αντιμετωπιστεί το ευρύτερο ηθικό θέμα της αποδοχής της διαφορετικότητας των ατόμων και σε άλλους τομείς, όπως στον πολιτισμικό, τον φυλετικό, τον θρησκευτικό και στην ηλικία. Η στάση που θα υιοθετήσει ο Ευρωπαίος πολίτης στο ζήτημα αυτό θα δώσει την απάντηση στο ερώτημα που απασχολεί την Ευρωπαϊκή Ένωση, «σε τι είδους κοινωνία επιθυμούμε να ζήσουμε;»

Το θέμα αυτό πρέπει να συζητηθεί σε όλα τα σχολεία που έχουν έστω και ένα ειδικό παιδί και σε όλα τα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης στα οποία μπορεί να υπάρξει πρόσβαση σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

- Ασφαλώς η ένταξη των ειδικών παιδιών απαιτεί τη διάθεση σημαντικών μέσων, έναν αριθμό ειδικών δασκάλων, υλικό και τεχνική βοήθεια που να ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των μαθητών.

Η έρευνα υπογραμμίζει ότι αυτό που θα πρέπει να αποφύγουν οι κυβερνήσεις είναι να βιαστούν να λάβουν πρόχειρες αποφάσεις ή να καταρτίσουν προγράμματα για τα οποία στην πράξη δε θα μπορέσουν να ανταποκριθούν. Βασική προϋπόθεση της ένταξης είναι αφενός να διατίθενται επαρκή μέσα, αφετέρου να έχει κατανοηθεί πλήρως ότι το κόστος της ένταξης είναι μεγαλύτερο από το κόστος της ειδικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της κάθε προσπάθειας για την κοινωνική ένταξη των ατόμων αυτών είναι κάτι περισσότερο από ικανοποιητικά. Αυτή είναι τουλάχιστον η εμπειρία του Εθνικού Οργανισμού Προνοίας (ΕΟΠ) από μια μικρής κλίμακας επιχείρηση που έγινε στη Βόρεια Ελλάδα πριν από λίγα χρόνια με ένα πρόγραμμα ένταξης νέων ατόμων 15 έως 25 ετών που παρουσίαζαν μικρή πνευματική καθυστέρηση. Τα αποτελέσματα, όπως καταγράφηκαν από την κοινωνιολόγο Εύη Χατζηβαρνάβα αναφέρουν τα εξής: Στο επίπεδο της εκπαίδευσης τα άτομα αυτά ανέπτυξαν ικανότητες που τους επιτρέπουν την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Στον τομέα της κοινωνικοποίησης αυτό που επιτεύχθηκε ήταν ότι απομακρύνθηκαν από το υπερπροστατευτικό οικογενειακό περιβάλλον, έκαναν φίλους, εργάστηκαν ομαδικά, ανέπτυξαν δεξιότητες και συμπεριφέρονται σχεδόν σαν όλα τα άτομα της ίδιας ηλικίας. Το αποτέλεσμα ήταν να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους, την εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και ένα αίσθημα ότι είναι χρήσιμα στο περιβάλλον. Οι γονείς είχαν λιγότερο άγχος και ανησυχία, πήραν θάρρος και απέκτησαν καλύτερη επικοινωνία με τα παιδιά τους. Επιπλέον ο κοινωνικός περίγυρος ευαισθητοποιήθηκε για τη φροντίδα που το κοινωνικό σύνολο οφείλει στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Πολίτες... ενός κατώτερου θεού (Μάνος Χαραλαμπίκης, εφ. Τα Νέα, 27/8/2003)

(Εργασιακός και κοινωνικός αποκλεισμός για την πλειοψηφία των ατόμων με προβλήματα υγείας)

Κοινωνικά αποκλεισμένοι αισθάνονται οι πολίτες με προβλήματα υγείας ή με αναπηρία. Στη συντριπτική τους πλειονότητα αντιμετωπίζουν εργασιακές δυσκολίες, ενώ σε ελάχιστους από όσους εργάζονται προσφέρεται βοήθεια και διευκολύνσεις στον χώρο δουλειάς τους. Αυτά είναι τα βασικά συμπεράσματα της πρώτης πανελλαδικής έρευνας για τα άτομα με προβλήματα υγείας ή αναπηρία που πραγματοποιήθηκε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία. Προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού αντιμετωπίζει το 42,5% των ατόμων με προβλήματα υγείας ή με αναπηρία, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα της έρευνας. Αιτίες του αποκλεισμού, όπως δηλώνουν οι ίδιοι, είναι κυρίως τα ανεπαρκή επιδόματα, οι ανεπαρκείς κοινωνικές υπηρεσίες που τους προσφέρονται αλλά και η ανεργία και ο κοινωνικός στιγματισμός που υφίστανται. Από την έρευνα προκύπτει επίσης ότι οι μισοί απ' όσους ρωτήθηκαν (50,2%) αντιμετωπίζουν εργασιακά προβλήματα. Πρόκειται δηλαδή για περιορισμούς που υφίστανται τόσο στο είδος, στην ποσότητα και ποιότητα της εργασίας τους όσο και στη δυνατότητα μετακίνησής τους προς αυτήν. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, μόλις το 3,5% είναι οι εργαζόμενοι που δουλεύουν σε επιχείρηση που επιδοτείται για να τους εντάξει στο δυναμικό της. Ελάχιστες είναι και οι περιπτώσεις όπου προσφέρονται διευκολύνσεις και βοήθεια σε

εργαζόμενους με προβλήματα υγείας ή με αναπηρία, παρ' όλο που είναι απαραίτητες. Μόλις στο 9% των εργαζομένων με πρόβλημα υγείας ή αναπηρία παρέχεται βοήθεια στον ιδιωτικό τομέα, ενώ λίγο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό (12%) στον δημόσιο. «Τα συμπεράσματα δεν με ξενίζουν. Ανεξάρτητα από τα ποσοστά που προκύπτουν, η έρευνα δείχνει σαφώς την πραγματική κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα όσον αφορά τα άτομα με προβλήματα υγείας και αναπηρίες» τονίζει ο πρόεδρος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες κ. Ιωάννης Βαρδακαστάνης. Για τον πρόεδρο της Εθνικής Ομοσπονδίας Κινητικά Αναπήρων κ. Σπύρο Σταυριανόπουλο, η κατάσταση είναι «ακόμα πιο ζοφερή απ' αυτή που προκύπτει απ' την έρευνα. Αιτίες, η έλλειψη εκπαίδευσης, προσβασιμότητας, εργονομικών διευθετήσεων στους χώρους εργασίας αλλά και η κατάργηση των επιδομάτων για όσους τελικά βρίσκουν δουλειά». Η έρευνα έδειξε επίσης ότι το 18,2% του πληθυσμού της χώρας αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα υγείας ή αναπηρία. Τα πιο διαδεδομένα: καρδιά, υπέρταση, προβλήματα κάτω άκρων, αναπνευστικά.

«Υποτιμούν τις ικανότητές μας»

Η έλλειψη βοήθειας και διευκολύνσεων στους χώρους εργασίας για άτομα με προβλήματα υγείας ή αναπηρία είναι δυστυχώς πραγματικότητα, λέει στα «ΝΕΑ» ο προγραμματιστής κ. Παναγιώτης Τσίγκανος, που είναι τετραπληγικός. «Για παράδειγμα, το πρόβλημα της πρόσβασης σε χώρους εργασίας το έχω βιώσει και το βιώνω ακόμα ως ελεύθερος επαγγελματίας.

Η πρώτη ερώτηση που κάνω σε εταιρείες που μου έχουν αναθέσει μια δουλειά είναι αν οι χώροι τους είναι προσβάσιμοι. Έχει τύχει να χάσω και δουλειά επειδή ο χώρος ήταν απροσπέλαστος». Κύρια αιτία των περισσότερων προβλημάτων, λέει ο κ. Τσίγκανος, είναι η άγνοια των άλλων ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν τις ικανότητες να φέρουν εις πέρας μια εργασία.

Μάστιγα η βία κατά των γυναικών στο σύγχρονο κόσμο, Ελένη Στεργίου, [εφ. Καθημερινή, 24/11/2007](#)

Την τελευταία διετία έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των γυναικών οι οποίες έχουν υποστεί βία

Η βία κατά των γυναικών είναι από τα πλέον μελανά σημεία της σύγχρονης εποχής όσο κι αν υπήρξε πρόοδος στα θέματα ισότητας. Αντίθετα, το πρόβλημα αυτό δεν έχει εξαλειφθεί και εμφανίζεται σε πολλά και διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και αφορά γυναίκες όλων των οικονομικών και μορφωτικών επιπέδων. Η βία κατά των γυναικών δεν μπορεί να είναι δικαιολογημένη και αποδεκτή. Ωστόσο, η κακοποίηση συντηρείται από τη σιωπή της κακοποιημένης, του περιγυρού και «τρέφεται» όταν δεν τιμωρείται ο θύτης είτε επειδή η κακοποίηση δε βγαίνει ποτέ στην επιφάνεια είτε επειδή υπάρχει ντροπή και φόβος από το θύμα.

Μείζον κοινωνικό και δημόσιο πρόβλημα

Από στοιχεία του Κέντρου Κοινωνικής Υποστήριξης Γυναικών (ΚΚΥΓ), που λειτουργεί εδώ και 9 χρόνια στη Θεσσαλονίκη, προκύπτει ότι την τελευταία διετία έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των γυναικών οι οποίες έχουν υποστεί βία και απευθύνθηκαν στο ΚΚΥΓ. Συγκεκριμένα από το Νοέμβριο του 1998 έως τον Οκτώβριο του 2007 απευθύνθηκαν στο ΚΚΥΓ 1885 άτομα εκ των οποίων το 56,29% ήταν γυναίκες, το 21,7% πολίτες (συγγενείς, φίλοι) και το 22% επαγγελματίες και φορείς που ασχολούνται με τη βία κατά των γυναικών και οι οποίοι ζητούσαν συμβουλές. Ο αριθμός των γυναικών που υπέστησαν βία και ήρθαν σε επαφή με το ΚΚΥΓ την τελευταία διετία ανήλθε στις 350 ετησίως ενώ κατά τα προηγούμενα έτη ήταν περίπου 250 κάθε χρόνο. Από τις

γυναίκες που έκαναν χρήση των υπηρεσιών του ΚΚΥΓ το 66,9% ήταν έγγαμες, το 55,8% άνεργες, το 26,5% απόφοιτες λυκείου, ο μέσος όρος ηλικίας τους ήταν τα 40,3 έτη και το 79,4% είχε υποστεί βία από το σύζυγο ή το σύντροφό τους.

Ζητήστε βοήθεια

Οι γυναίκες που κακοποιούνται μπορούν να ζητήσουν βοήθεια από διάφορες οργανώσεις υποστήριξης γυναικών. Για παράδειγμα, εδώ και 9 χρόνια λειτουργεί η τηλεφωνική γραμμή 2310 27 27 25 από το ΚΚΥΓ (Κέντρο Κοινωνικής Υποστήριξης Γυναικών), όπου στο πλαίσιο των δράσεών του παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες και εκπαίδευση και μεσολαβεί για τη διασύνδεση επαγγελματιών και φορέων καθώς για την εύρεση στέγης φιλοξενίας για τις γυναίκες αυτές. Επίσης, υπάρχει η γραμμή SOS χωρίς χρέωση κατά της οικογενειακής βίας που λειτουργεί από το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης και δέχεται κλήσεις από όλη την Ελλάδα, χωρίς χρέωση, καθημερινά (και Σαββατοκύριακα και αργίες) από τις 9 το πρωί έως τις 9 το βράδυ. Κλήσεις από κινητό τηλέφωνο γίνονται δεκτές (με χρέωση) στο 210 7786800. Ομοίως, τα συμβουλευτικά κέντρα για τη βία κατά των γυναικών, υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Ισότητας και στελεχώνονται από ομάδα ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, νομικών (δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών σε ορισμένα περιστατικά) καθώς και συμβούλων απασχόλησης. Σε συνεργασία με το Δήμο Αθηναίων τα κέντρα αυτά έχουν έναν ξενώνα υποδοχής. Λειτουργούν από τις 8 το πρωί ως τις 6 το απόγευμα και τα τηλέφωνα είναι 210 33 17 305 και 306. Παράλληλα, υπάρχει και ο ξενώνας της Αρχιεπισκοπής που φιλοξενεί κακοποιημένες γυναίκες και τα τηλέφωνα είναι 210 38 11 274, 210 38 41 536.

Ακραία μορφή ανισότητας

Η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών αποτελεί μια από τις πιο ακραίες μορφές ανισότητας υποστηρίζει η UNICEF και υποστηρίζει πως η εκπαίδευση είναι το κλειδί για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και της βίας κατά των κοριτσιών και για την επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας. Τα μορφωμένα κορίτσια είναι καλύτερα εφοδιασμένα για να προστατέψουν τους εαυτούς τους από θανατηφόρες ασθένειες όπως το AIDS, είναι περισσότερο πιθανό να γεννήσουν υγιή μωρά που θα επιβιώσουν και θα ενηλικιωθούν, έχουν την τάση να παντρεύονται σε πιο ώριμη ηλικία και να κάνουν λιγότερα παιδιά.

Κυψέλες βίας στα σχολεία, Το 12% των μαθητών Γυμνασίου δεν αισθάνονται ασφαλείς σύμφωνα με έρευνα

Κυψέλες βίας αναπτύσσονται ολοένα και συχνότερα στις σχολικές κοινότητες, σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες. Ανήλικοι εκδηλώνουν παραβατική έως εγκληματική συμπεριφορά με θύματα συμμαθητές τους, τις περισσότερες φορές με την ανοχή και τη σιωπή της κοινωνίας των σχολείων. Τα κρούσματα βίας μέσα στα σχολεία, μάλιστα, έχουν ως συνέπεια ένας στους δέκα μαθητές Γυμνασίου να μη θέλει να πάει στο

σχολείο γιατί φοβάται συμμαθητές του! Όπως αποκαλύπτει πρόσφατη έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), 12% των μαθητών Γυμνασίου λείπουν από μία έως και 10 μέρες από το σχολείο τους, επειδή - όπως οι ίδιοι λένε - δεν αισθάνονται ασφαλείς. Στην έρευνα - που πραγματοποιήθηκε με συμμετοχή 1.431 μαθητών Γυμνασίου - Λυκείου - 16,6% των μαθητών ανέφεραν ότι έχουν δεχτεί επίθεση χωρίς λόγο από ομάδα συμμαθητών τους. Στην πλειονότητα

των περιπτώσεων, πρόκειται για επίθεση με έντονη λογομαχία, εξύβριση και σωματική επίθεση (πιάνονται στα χέρια). Τρεις στους δέκα μαθητές αναφέρουν ότι έχουν δεχτεί απειλές.

Η «διαφορετικότητα»

Οι «διαφορετικοί» μαθητές - στην εμφάνιση, στο θρήσκευμα, στην εθνικότητα κ.λπ. - είναι τα συχνότερα θύματα εκφοβισμού, λεκτικής ή σωματικής βίας (bullying) από τους συμμαθητές τους. Όπως προκύπτει από τα διεθνή δεδομένα, τα «θύματα» μπορούν να μετατραπούν σε δράστες: «Σε αυτές τις περιπτώσεις, η πράξη βίας γίνεται στη λογική της αυτοδικίας, αφού κυριαρχεί ο θυμός», σχολιάζει η Ιωάννα Τσίγκανου, επικεφαλής της έρευνας του ΕΚΚΕ.

Ψυχολογικές επιπτώσεις

Στη χώρα μας, πάντως, τα όρια ανάμεσα στον εκφοβισμό ή τη βία και τα απλά πειράγματα μεταξύ των μαθητών είναι ρευστά. Όπως εξηγεί η κ. Τσίγκανου, «το πώς αντιμετωπίζει ένας μαθητής τα πειράγματα - ήπια ή σοβαρά - εξαρτάται από τα στηρίγματα και τις σχέσεις που έχει στην οικογένεια και το ευρύτερο περιβάλλον του. Τέτοιες συμπεριφορές, πάντως, μπορεί να έχουν σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις. Κι αυτό γιατί, ιδιαίτερα στην εφηβική ηλικία, οι συνομήλικοι είναι για το κάθε παιδί σημαντικά πρόσωπα των οποίων η αποδοχή παίζει μεγάλο ρόλο». Δεν είναι τυχαίο ότι μόνο 13,1% των μαθητών που έχουν δεχτεί κάποιας μορφής επίθεση το αναφέρουν σε κάποιον μεγάλο και μόλις 3,4% των περιστατικών καταγγέλλονται στην αστυνομία.

Παθολογική-μη παθολογική βία, Erich Fromm, Η καρδιά τού ανθρώπου, ++, σελ. 20 κ.ε.

Ο Erich Fromm κλιμακώνει την έννοια της βίας από τη μη παθολογική στην παθολογική της μορφή ως εξής:

- ⊗ Η βία στο παιχνίδι: ασκείται, όταν επιδιώκεται η επίδειξη δεξιοτεχνίας και όχι η καταστροφή, όταν δηλαδή η βία δεν υποκινείται από μίσος ή καταστροφικότητα.
- ⊗ Η βία από αντίδραση: η βία που χρησιμοποιείται για την υπεράσπιση της ζωής (αυτοάμυνα), της ελευθερίας, της αξιοπρέπειας, της ιδιοκτησίας του ατόμου ή των άλλων. Έχει τις ρίζες της στο φόβο και για το λόγο αυτό είναι προφανώς (;) η πιο συχνή μορφή βίας.
- ⊗ Η βία από διάψευση (απογοήτευση): είναι μια έκφραση της βίας από αντίδραση. Διαπιστώνεται επιθετική συμπεριφορά σε ζώα, παιδιά και ενήλικους, όταν διαψεύδεται μια επιθυμία τους ή μια ανάγκη.
- ⊗ Η εχθρότητα που γεννά η ζήλια ή ο φθόνος: συναφής με την επιθετικότητα που προκαλείται από τη διάψευση.
- ⊗ Η εκδικητική βία: συνδέεται με τη βία από αντίδραση, αλλά αποτελεί το παραπέρα βήμα προς την κατεύθυνση της παθολογίας, τη στιγμή που σκοπός δεν είναι η άμυνα, γιατί ήδη η βλάβη έχει γίνει. Με την εκδικητική βία συνδέεται στενά μια πηγή καταστροφικότητας που οφείλεται στον κλονισμό της πίστης (εμπιστοσύνης).
- ⊗ Η αντισταθμιστική βία: είναι πιο παθολογική μορφή και είναι το υποκατάστατο της παραγωγικής δραστηριότητας που παρατηρείται σε ένα ανίκανο άτομο... (Αν κάποιος δε διοχετεύει την ενεργητικότητά του στη δουλειά του, ξεσπά σε βίαιες πράξεις).

© Η αρχαϊκή «αιμοδιψία»: πρόκειται για τη βία, την αιμοδιψία του ανθρώπου που εξακολουθεί να παραμένει ολοκληρωτικά δεμένος με τη φύση και το να χύσει αίμα σημαίνει πως νιώθει ζωντανός, πως είναι δυνατός, πως είναι μοναδικός, πως είναι πάνω από τους άλλους.

Είναι προφανές λοιπόν ότι τα αίτια της βίας είναι πολυποίκιλα και έχουν σχέση κατά ένα ποσοστό με την κληρονομικότητα αλλά ουσιαστικά και με το περιβάλλον μέσα στο οποίο διαβιώνει ο άνθρωπος: οι οργανικές βλάβες, η κοινωνική και πολιτική κρίση, η αυταρχική και ανελεύθερη εξουσία, η αδικία, οι κοινωνικές ανισότητες, η διαφθορά, ο πάση θυσία ευδαιμονισμός, τα στρεβλά κοινωνικά πρότυπα εκεί οδηγούν. Άρα είναι στο χέρι του ανθρώπου, της οργανωμένης κοινωνίας, ο περιορισμός του φαινομένου στα «φυσιολογικά» του επίπεδα με την αξιοποίηση δραστηριοτήτων και μεθόδων...

Ταινίες βίας και επιθετικά παιδιά

Σύμφωνα με τις μακροχρόνιες έρευνες σχολιάτρων σε Ευρώπη και Αμερική, οι σημαντικές αντιδράσεις των παιδιών την ώρα που παρακολουθούν σκηνές βίας και τρόμου είναι η κύρτωση της πλάτης, η παραμόρφωση των χαρακτηριστικών του προσώπου καθώς και προβλήματα στην ομιλία. Οι ψυχικές επιπτώσεις όμως έχουν διχάσει τους επιστημονικούς κύκλους. Οι υποστηρικτές της θεωρίας της «κάθαρσης»

πιστεύουν πως η παρακολούθηση σκηνών βίας απελευθερώνει το θεατή από τις δικές του επιθετικές επιθυμίες, καθώς εκτονώνει με την παθητική συμμετοχή του την εσωτερική του επιθετικότητα. Αλλά η μεγάλη πλειοψηφία των ερευνητών διατυπώνει την αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή οι ταινίες βίας αυξάνουν την επιθετικότητα του θεατή. Με την παρακολούθηση τέτοιων σκηνών, τονίζουν οι επιστήμονες, τα παιδιά μαθαίνουν να φέρονται βίαια, να χρησιμοποιούν την επιθετικότητα σα μέσο συμπεριφοράς. Οι 3.000 έρευνες που έγιναν στην τελευταία εικοσαετία πάνω στο συγκεκριμένο θέμα απέδειξαν ότι ενήλικες με έντονες επιθετικές τάσεις έβλεπαν συχνά σαν παιδιά θρίλερ ή παρόμοιες ταινίες. Το πιο σημαντικό ίσως πείραμα είναι αυτό του Άλμπερτ Μπαντούρα, καθηγητή ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο του Στάνφορντ. Ο Μπαντούρα δημιούργησε ομάδες από παιδιά νηπιαγωγείων και τους πρόβαλε διαφορετικές ταινίες βίας. Στο πιο «άγριο» φιλμ το «θύμα» των βασανιστηρίων ήταν μια λαστιχένια κούκλα, ο Μπόμπο. Μετά την προβολή ο ψυχολόγος οδήγησε τα παιδιά σ' ένα δωμάτιο, όπου υπήρχαν πολλές παρόμοιες κούκλες. Όσα είχαν δει την ταινία με τον Μπόμπο άρχισαν να τις «επιτίθενται» και να τις κακοποιούν, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από τα υπόλοιπα, που δεν είχαν δει το συγκεκριμένο φιλμ. Μια πρόσφατη επίσης έρευνα Καναδών επιστημόνων κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η τηλεόραση και το βίντεο ευθύνονται για την επιθετικότητα των παιδιών. Οι ερευνητές παρακολούθησαν επί 2 χρόνια τη συμπεριφορά παιδιών που ζούσαν σε τρεις διαφορετικές πόλεις. Στην πρώτη δεν υπήρχε τηλεόραση, στη δεύτερη τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθούν μόνο κρατικά κανάλια, ενώ στην τρίτη υπήρχε η δυνατότητα παρακολούθησης και ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών. Τα παιδιά της τρίτης πόλης αποδείχτηκαν πολύ πιο επιθετικά απ' όλα τ' άλλα...

Βία, Αρετή Αθανασίου, Μαρία Μαρκουλή, Δημήτρης Δοντάς, Βία, Εφ. Τα Νέα, 25/4/1995

Οι κουκουλοφόροι τα σπάνε στα πανεπιστήμια. Οι ροκάδες στις συναυλίες. Οι χούλιγκαν στα γήπεδα. Παράγοντες του ποδοσφαίρου προπηλακίζουν αστυνομικούς. Τα MAT ξυλοφορτώνουν τους συνταξιούχους. Κυρίες κακοποιούν ανήμπορα παιδιά. Οδηγοί λύνουν τις διαφορές τους

στους δρόμους με γροθιές. Η βία γίνεται τριγύρω μας κάθε ημέρα και πιο έντονη. Γιατί; Για να δείξουν κάποιοι τη δύναμή τους ή για να αποκτήσουν κύρος; Από πλήξη και ανία; Ή μήπως φταίει και η τηλεόραση; Οι ειδικοί πάντως δείχνουν να συμφωνούν τουλάχιστο σε ένα: η αίσθηση του ανικανοποίητου και η πίστη σε ψεύτικες αξίες ευθύνονται σε μεγάλο ποσοστό για την έξαρση της βίας στην εποχή μας. «Μοντέλο» επίλυσης των κάθε είδους διαφορών, αντιθέσεων και συγκρούσεων μεταξύ των ανθρώπων, η βία αποκτά στις μέρες μας εκρηκτικές διαστάσεις. Ακόμα και οι ακραίες μορφές βίας που αποτελούν εγκληματικές πράξεις, αυξάνουν με τρομακτικούς ρυθμούς. Τα κακουργήματα έχουν αυξηθεί κατά 800% από το 1977 έως το 1993, ενώ στις επίσημες στατιστικές το 1972 καταγράφηκαν 19 ληστείες και το 1992... 1519: «Και αυτοί οι αριθμοί δεν αποτελούν παρά την κορυφή του παγόβουνου», τονίζει στα «ΝΕΑ» η κ. Αλίκη Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου, καθηγήτρια εγκληματολογίας. Οι γενεσιουργοί παράγοντες της βίας είναι πολλοί, κατά την κ. Μαραγκοπούλου: «Κατά κανόνα, πίσω από κάθε επίθεση υπάρχει ένα αίσθημα ματαίωσης, στέρησης, μη ικανοποίησης, έντονης τάσης, επιθυμίας... Αλλά σήμερα στερούνται λιγότερο, κατά μέσο όρο, οι άνθρωποι από οικονομική άποψη, δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην ιατρική περίθαλψη κ.λπ. Αυξάνει όμως το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών, ενώ η καταναλωτική κοινωνία μάς επιβάλλει την κτήση διαρκώς περισσότερων αγαθών για την απόκτηση κύρους...» Όσοι δεν κατορθώνουν να αποκτήσουν περισσότερα αγαθά, αισθάνονται στερημένοι και γίνονται επιθετικοί και βίαιοι: «Βία όμως χρησιμοποιούν και στον αγώνα για την απόκτησή τους», επισημαίνει η κ. Μαραγκοπούλου. «Πρώτον γιατί αυτό το μοντέλο συμπεριφοράς προβάλλεται αρχίζοντας από τα υψηλά κοινωνικά στρώματα και δεύτερον, γιατί έχουν καταργηθεί όλες οι ηθικές αξίες και οι μόνες γενικά σεβαστές ψευδοαξίες, ο πλούτος και ο εξουσιασμός, κυνηγιούνται πλέον χωρίς ηθικό χαλινό...». Η πλήξη και η ανία είναι τα κυρίαρχα γενεσιουργά στοιχεία βίας στους νέους. Αυτό πιστεύει η κ. Φωτεινή Τσαλίκουλου, καθηγήτρια ψυχολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο: «Μπορείς να τα σπάσεις όλα, να τα κάνεις γυαλιά καρφιά και να δημιουργήσεις τεχνητές συνθήκες έντασης, για να αισθανθείς ότι είσαι ζωντανός όταν όλα γύρω σου σε πείθουν ότι έχεις κιόλας πεθάνει! Όταν έτσι τα σπας και γίνεσαι καταστροφέας, είναι σα να λες: 'Να, δες, τώρα είμαι ζωντανός, υπάρχω'. Υπάρχει μέσα από τη βία, όταν δεν μπορείς να υπάρξεις διαφορετικά. Και οι νεκροί, ως γνωστόν, είναι οι πλέον φιλήσυχοι πολίτες. Η βία των νέων έχει πολλά να διδαχθεί από τη θεσμικά αποδεκτή βία που τους περιβάλλει...». (...) Η αίγλη και η ακαταμάχητη γοητεία που ασκεί η τηλεοπτική βία στα παιδιά και τους νέους είναι ενδεικτική, σύμφωνα με την κ. Τσαλίκουλου: «Όλοι ξέρουμε πόσο μετακινείται η ηλικία της εγκληματικότητας σε όλο και νεότερες ηλικίες και πόσο έχει αυξηθεί η βία χωρίς εμφανή στόχο τυφλή βία. Η βία πια έχει γίνει τόσο 'απλή', τόσο 'εύκολη' ταυτόσημη με την ίδια τη ζωή μας. Μια ζοφερή προφητεία για το μέλλον είναι ότι η βία θα γίνει ακόμα πιο τυφλή, όταν δε θα συνδέεται με τη διάψευση των επιθυμιών αλλά με το γεγονός ότι οι νέοι δε θα είναι πια ικανοί να επιθυμήσουν...».

Ψευδοδιάκριση «νόμιμης» και «παράνομης» βίας, Βάσω Αρτινοπούλου, Εφ. Τα Νέα, 25/4/1995 (Η Βάσω Αρτινοπούλου είναι δρ Εγκληματολογίας στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου)

Η βία είναι μια έννοια σχετική και απαιτεί σαφείς οροθετήσεις των σχέσεων εξουσίας και δύναμης σε μια συγκεκριμένη κοινωνία. Το τι ορίζουμε κάθε φορά ως βία και ποιες είναι οι μορφές της αποτελεί μια ιδεολογική και κυρίως πολιτισμική παράμετρο. Σε παλαιότερες εποχές, όταν οι πράξεις βίας είναι απόλυτα συνυφασμένες, ταυτισμένες ή σύμφωνες με τις κρατούσες αντιλήψεις και το πολιτισμικό πλαίσιο της κοινωνίας, τότε οι πράξεις αυτές δεν αξιολογούνται ως

βίαιες. Για παράδειγμα, όταν η εξουσία του «πάτερ φαμίλια» είναι αδιαμφισβήτητη και αδιαπραγμάτευτη, τότε η χειροδικία εις βάρος της γυναίκας του δεν αξιολογείται ως κακοποίηση. Σε περιόδους πολέμου, συρράξεων ή αναταραχών, η βία όχι μόνο δεν αξιολογείται αρνητικά, αλλά αντίθετα επιβάλλεται και επικροτείται. Έτσι, ο βαθμός πολιτισμικής ανάπτυξης μιας κοινωνίας αποτελεί κι ένα από τα κριτήρια προσδιορισμού συγκεκριμένων συμπεριφορών ως πράξεων βίας. Σήμερα, όπως άλλωστε και σε παλαιότερες εποχές, η βία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των κοινωνιών. Εκδηλώσεις βίας άλλοτε περιβάλλονται με το πέπλο της θεσμοποίησης, αποτελούν δηλαδή κοινωνικά νομιμοποιημένες συμπεριφορές, όπως η ψυχολογική βία στο στρατό, η θεσμοθετημένη βία της αστυνομίας· κι άλλοτε αποδοκιμάζονται. Η πολιτισμική αποδοχή της βίας καθιστά δυσδιάκριτα και ασαφή τα όρια και τα κριτήρια της ψευδοδιάκρισης μεταξύ της «νόμιμης» και της «παράνομης» βίας. Βία στην οικογένεια, στο σχολείο, στο δρόμο, στα γήπεδα, στο κοινοβούλιο, στο σεξ, στην τηλεόραση... Ανακύκλωση προτύπων συμπεριφοράς, μια διαφορετική απάντηση του υποκειμένου στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος, μια μαθημένη ενίοτε προσδοκώμενη και κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά, υποτιθέμενη ένδειξη δύναμης και ισχύος. Ταυτόχρονα όμως, ένας δείκτης προόδου και πολιτισμού της κοινωνίας μας. (...)

Βλέπουν 3 φόνους την ημέρα, Εφ. Τα Νέα, 17/2/1998

Περίπου 1.700 ώρες τον χρόνο (ήτοι δύο μήνες και δέκα ημέρες) αφιερώνει ένα Ελληνόπουλο (άνω των 13 ετών) μπροστά στην τηλεόραση, για παρακολούθηση σίριαλ, εκπομπών και ταινιών. Το ρεκόρ όμως κατέχουν τα Αμερικανάκια, τα οποία έως τα 18 τους έχουν «καταναλώσει» 20.000 ώρες μπροστά στη μικρή οθόνη και μόλις 11.000 ώρες στη σχολική τάξη. Τα αποτελέσματα ερευνών που έχουν γίνει στην Ελλάδα, την Ευρώπη και την Αμερική με θέμα τη ζωή των παιδιών με την τηλεόραση απαρτίζουν μια λίστα με εντυπωσιακούς αριθμούς, που αφορούν επιμέρους τομείς προγραμμάτων, που παρελαύνουν μπροστά από τα μάτια των μικρών τηλεθεατών. Ο χαρακτηρισμός «το καλύτερο σχολείο βίας», που έχει αποδοθεί στην τηλεόραση, δεν είναι τυχαίος, όταν μάλιστα επιβεβαιώνεται από στοιχεία επιστημονικών ερευνών. Τρεις φόνους την ημέρα κατά μέσο όρο, παρακολουθούν τα παιδιά από τις τηλεοπτικές οθόνες είναι ένα από τα ζοφερά συμπεράσματα που προκύπτει από τουλάχιστον χίλιες έρευνες που έχουν γίνει στις ΗΠΑ και την Ευρώπη. Ένα παιδί, συμπληρώνοντας το 18ο έτος της ηλικίας του, έχει στο... τηλεοπτικό παθητικό του κάπου 40.000 δολοφονίες, ενώ «μέσα σ' ένα χρόνο ένας νέος έχει δει να παρελαύνουν μέσα από τη μικρή οθόνη κάπου 12.000 σκηνές βίας», σημειώνει ο ειδικός σε θέματα τηλεοπτικής βίας Γουίλιαμ Νοΐσο. Δεν είναι όμως η βία, στις διάφορες μορφές της, που υπάρχει σε μεγάλο ποσοστό στα τηλεοπτικά προγράμματα. Οι αναφορές στο σεξ, έμμεσες ή άμεσες, τις οποίες συναντά κανείς σε κάθε είδους προγράμματα, είναι όλο και πιο συχνές. «Σεξ στις σαπουνόπερες, σεξ στα σποτάκια, σεξ σε τίξερες προγραμμάτων», παρατηρεί η Ένωση Αμερικανών Ψυχολόγων. «Τα παιδιά πλέον, μέσα από τη διαρκή πλύση εγκεφάλου που γίνεται από την τηλεόραση και τις κινηματογραφικές ταινίες, αντιλαμβάνονται πως πρωταρχικός σκοπός σε μια σχέση είναι το σεξ, το οποίο πρέπει να δοκιμάσουν σύντομα!» Κάποιες αμερικανικές σειρές και σαπουνόπερες με αναφορές στο σεξ έχουν «περάσει» και από τις ελληνικές τηλεοπτικές οθόνες, όπως το σίριαλ «Φιλαράκια» («Friends») και η σαπουνόπερα «Pacific drive» (αμφότερα από το Star). Σε συνέδριο της Αμερικανικής Παιδιατρικής Ακαδημίας έγινε γνωστό πως οι μικροί τηλεθεατές γίνονται δέκτες 15.000 σεξουαλικών μηνυμάτων τον χρόνο. Στις αγαπημένες σαπουνόπερες των νέων, όπως «Στη λεωφόρο του Μέλροουζ» (Antenna) ή στα «Χτυποκάρδια στο Μπέβεργλι Χιλς» (Mega), «οι πρωταγωνιστές έχουν προγαμιαίες ερωτικές σχέσεις ή και εξωσυζυγικές σχέσεις, δεν γίνεται η ελάχιστη αναφορά για μέτρα πρόληψης ανεπιθύμητης

εγκυμοσύνης σε ερωτικές επαφές πριν από το γάμο, πολύ δε περισσότερο δρουν σαν να μην υφίσταται η μάστιγα του αιώνα, το AIDS» τονίζει ο δρ Βίκτορ Στράσμπεργκερ. Η ζωή των παιδιών σε τηλεοπτικούς αριθμούς συνεχίζεται με διαφημίσεις! Ένα παιδί στην Ελλάδα παρακολουθεί 12 σποτάκια ανά ώρα παιδικού προγράμματος, σύμφωνα με έρευνα της ΕΚΠΟΙΖΩ (Ένωση Καταναλωτών «Ποιότητα της ζωής»). Ένα Αμερικανάκι «μετρά» 24 σποτάκια, ενώ στην Αυστραλία οι μικροί τηλεθεατές βλέπουν 29 διαφημίσεις ανά ώρα παιδικού προγράμματος.

Υμνος στο βιβλίο, Νίκος Τσούλιας, [εφ. Ελευθεροτυπία, 22/4/2005](#)

«Είναι αργός ο θάνατος γι' αυτόν που δεν διαβάζει...» Pablo Neruda

Αν επ' ευκαιρία της 23ης Απριλίου, που είναι η Παγκόσμια Ημέρα του Βιβλίου, αναρωτιόμασταν πώς θα ήταν η πορεία του ανθρώπου χωρίς αυτό το πνευματικό αγαθό... Αν κάθε ημέρα στα μέσα μαζικής επικοινωνίας έβλεπες ανθρώπους σκυμμένους πάνω σε ένα βιβλίο ή κρεμασμένους με το ένα χέρι από μια λαβή του λεωφορείου και με το άλλο «κρεμασμένους» από τις σελίδες κάποιου βιβλίου... Αν στα σπίτια οι γονείς δεν ήμασταν έρμαιοι της τηλεοπτικής υποκουλτούρας, ανοίγαμε έστω για μία ώρα ένα βιβλίο και δεν βγάzaμε ανέξοδα κηρύγματα στα παιδιά μας περί της ανάγκης του διαβάσματος... Αν στα σχολεία, εμείς οι εκπαιδευτικοί αποδίδαμε ύμνους στο βιβλίο για την προσφορά του στον εξανθρωπισμό του ανθρώπου και επιμέναμε συστηματικά και αταλάντευτα στην καλλιέργεια της πνευματικότητας των μαθητών μας... Αν στους χώρους εργασίας κατά την ώρα των διαλειμμάτων, οι εργαζόμενοι άκουγαν ποίηση όπως γίνεται αλλού... Αν οι πολιτικοί δεν ανακάλυπταν τα βιβλία κυρίως στις παρουσιάσεις και είχαν κατανοήσει τι σημαίνουν οι κοινωνίες της γνώσης... Τότε ο πολίτης θα είχε πιο συγκροτημένη άποψη για τη ζωή, θα ήταν πιο διεκδικητικός για τα δικαιώματά του και δεν θα ήταν ευάλωτος στις εμπορευματοποιημένες αντιλήψεις. Τότε οι νέοι μας θα έβλεπαν το σχολείο, το ΤΕΙ και το πανεπιστήμιο όχι μόνο με χρησιμοθηρική - επαγγελματική νοοτροπία αλλά και ως θεσμούς προαγωγής των ανθρωπιστικών αξιών και ως τόπους θεμελίωσης μιας διά βίου μόρφωσης. Τότε θα είχαμε άλλους προϋπολογισμούς για την παιδεία και ανάπτυξη δεν θα σήμαινε μόνο έργα με όλο και περισσότερο τοιμέντο αλλά κυρίως επένδυση στη γνώση. Τότε θα ήταν αρκετά διαφορετική η εξέλιξη της χώρας μας και η προοπτική προόδου της κοινωνίας μας. Και για όλα αυτά δεν έχει σημασία ποια είναι η αιτία και ποιο το αποτέλεσμα για την αρνητική σχέση του Έλληνα με το βιβλίο, αν δηλαδή ευθύνεται πρώτα το σχολείο ή γενικά η πολιτεία. Υπάρχουν, κατά τη γνώμη μου, δύο βεβαιότητες. Πρώτη, οποιοδήποτε σύστημα εξουσίας δεν θέλει ποτέ πολίτες με κριτική σκέψη και με πνευματική αυτονομία, γιατί πολύ απλά θα το αμφισβητούν και κάνει καθετί για να χειραγωγεί τους ανθρώπους. Δεύτερη, η ελληνική οικογένεια γνωρίζει την αξία της μάθησης, γι' αυτό και προσπαθεί να δώσει πολλά μορφωτικά εφόδια στα παιδιά της, αλλά δεν κάνει αυτή την άποψη της κυρίαρχη στις πολιτικές της συμπεριφορές, ως εκ τούτου η αντιπνευματικότητα κυριαρχεί στην πολιτική σφαίρα. Το ότι δεν διαμορφώθηκε ποτέ εθνική πολιτική βιβλίου ούτε και κάποια στοιχειώδης ανάπτυξη δημόσιων λαϊκών βιβλιοθηκών (μόνη σοβαρή προσπάθεια έγινε από τον Καποδίστρια), δεν είναι καθόλου τυχαίο. Σήμερα όπου η παγκοσμιοποίηση απειλεί με την ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων και με την ομογενοποίηση των πολιτισμών στο χωνευτήρι της «μονόδρομης σκέψης», η εθνική συνείδηση και η αυτογνωσία ενός λαού αποκτούν πιο επιτακτικό χαρακτήρα, η πνευματική καλλιέργεια και οι κοινωνικοί αγώνες είναι σηματογράφοι για μια προοδευτική πορεία. Η εθνική μας ανησυχία δεν μπορεί να διακρίνεται στο αν ένας μαθητής μεταναστών γονέων είναι σημαιοφόρος γιατί τίμησε τα ελληνικά γράμματα. Γι' αυτό θα πρέπει

να νιώθουμε όμορφα. Αντίθετα πρέπει να ανησυχούμε που δεν υπάρχει οργανωμένη εθνική βιβλιογραφία, που η επίσημη πολιτεία δεν έχει στηρίξει την έκδοση του συνόλου των αρχαίων συγγραφέων. Πώς μπορούμε να επαιρόμεθα για την καταγωγή μας, που περιέχει βασικά θεμέλια συγκρότησης της ανθρώπινης σκέψης, και να μη γνωρίζουμε κρίσιμα στοιχεία της; Σ' έναν κόσμο που αλλάζει ραγδαία και γίνεται όλο και πιο σύνθετος, μπορείς να κατανοήσεις τις διεργασίες και να δώσεις τη δική σου ερμηνεία για τη ζωή αν δεν έχεις ερωτική σχέση με τη γνώση; Με το προσωπικό διάβασμα, ο Αριστοτέλης, ο Σπινόζα, ο Καντ, ο Αϊνστάιν, ο Σεφέρης, ο Ρίτσος... συνομιλούν μεταξύ τους αλλά και με εμάς, με θέατρο το δικό μας νοητικό σύμπαν. Και εμείς ως σκηνοθέτες νιώθουμε τη γοητεία του όμορφου ταξιδιού της αυτογνωσίας. Συνδεόμαστε με το νήμα της ανάγνωσης, και ιδιαίτερα μέσω των κλασικών κειμένων «συναντιόμαστε» με ανθρώπους που έζησαν πριν από πολλά χρόνια, που θα ζήσουν μετά από αιώνες, με ανθρώπους που είναι στην άλλη άκρη της Γης και ποτέ δεν θα τους δούμε. Μπορούμε να μη λατρεύουμε το βιβλίο;

Όταν έχω... διάβασμα, βαριέμαι! Σπύρος Καραλής, [εφ. Καθημερινή, 6/2/2005](#)

Πρόσφατη έρευνα αποκαλύπτει ότι το 44% των Ελλήνων δεν έχει ανοίξει ποτέ βιβλίο

Ο ένας στους δύο Έλληνες έχει κακή σχέση με το βιβλίο και δεν διαβάζει ποτέ. Δεν διαβάζει επίσης εφημερίδες. Ούτε περιοδικά. Ούτε καν κόμικς. Αντιθέτως, βλέπει τηλεόραση και μάλιστα πολύ και συχνά (κατά μέσον όρο πάνω από 200 λεπτά ημερησίως). Τα στοιχεία προκύπτουν από τη δεύτερη πανελλαδική «Έρευνα Αναγνωστικής Συμπεριφοράς και Πολιτιστικών Πρακτικών» που διεξήχθη από τη VPRC για λογαριασμό του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου και καταδεικνύουν την πραγματικότητα της σημερινής ελληνικής κοινωνίας. Μιας κοινωνίας που φαίνεται να έχει παραδοθεί στην παθητική κατανάλωση πληροφοριών, που αδυνατεί να διαβάσει και, είτε δικαιολογείται λέγοντας «δεν έχω χρόνο» είτε παραδέχεται με αφοπλιστική ειλικρίνεια, αλλά και με τον κυνισμό της εποχής, ότι «βαριέται». Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 43,8% του πληθυσμού δηλώνει ότι δεν διαβάζει καθόλου, με το ποσοστό να αυξάνεται ή να μειώνεται ανάλογα με την κοινωνική θέση, το μορφωτικό επίπεδο, την ηλικία, το φύλο, τη διαμονή σε αστικές ή αγροτικές περιοχές. Τι συμβαίνει όμως και δεν μπορούμε να συγκεντρώθουμε στις σελίδες ενός βιβλίου; Ο κοινωνιολόγος Νίκος Φακιολάς αποδίδει τις αιτίες κυρίως στο έλλειμμα παιδείας και νοοτροπίας αναγνώστη: «Ας μην ξεχνάμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού, ηλικιωμένοι οι περισσότεροι, είναι αναλφάβητο. Επιπλέον, σημαντική είναι η ευθύνη του εκπαιδευτικού μας συστήματος λόγω του μηχανιστικού του χαρακτήρα, που δεν καλλιεργεί την κριτική σκέψη και ευνοεί τον λειτουργικό αναλφαβητισμό. Έχουμε πτυχιούχους πανεπιστημίων που δεν μπορούν να διαβάσουν ούτε εφημερίδα. Αυτή η κουλτούρα που παράγεται από την εκπαίδευση επεκτείνεται και στην καθημερινή ζωή.» Υπάρχει όμως κι ένα ακόμη σημείο, που σχετίζεται με την εξωστρέφεια του Έλληνα. Κινούμαστε σε ανοιχτούς χώρους. Είμαστε άνθρωποι της παρέας, της συλλογικότητας. Οπότε δεν ευνοείται η ανάγνωση των βιβλίων. Άλλο ένα ανασταλτικό στοιχείο είναι το υψηλό κόστος των βιβλίων, συγκριτικά πάντα με τους μισθούς και τα εισοδήματα. Πώς ένας συνταξιούχος να αγοράσει με την πενιχρή σύνταξή του κάποιο βιβλίο; Παράλληλα, διανύουμε μια εποχή γενικευμένων πιέσεων. Η ανάγνωση ενός βιβλίου χρειάζεται την κατάλληλη διάθεση».

Ποιοι διαβάζουν πιο πολύ

Υψηλότερο ποσοστό ανάγνωσης παρατηρείται στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, στους μορφωμένους, στις γυναίκες, στις ηλικιακές ομάδες έως 44 ετών και στις αστικές περιοχές. Κατά γεωγραφικές περιφέρειες, διαβάζουν περισσότερο στα νησιά του Ιονίου (τόπος με ισχυρή παράδοση στον πολιτισμό), στο Νότιο Αιγαίο και την Αττική. Αντιθέτως, στο Βόρειο Αιγαίο, στη Δυτική Ελλάδα και στην Κρήτη παρατηρείται συγκέντρωση υψηλών ποσοστών εκείνων που δεν διαβάζουν καθόλου.

Αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση, τα βάρη του σπιτιού φαίνεται πως δεν αφήνουν χρόνο και διάθεση για διάβασμα. Γι' αυτό και οι εργένηδες διαβάζουν περισσότερο από εκείνους που συζούν ή είναι παντρεμένοι με ή χωρίς παιδιά. Έχει ενδιαφέρον επίσης να αναφερθεί ότι οι χρήστες των νέων τεχνολογιών και του Ιντερνετ αποδεικνύονται φίλοι του βιβλίου σε αντίθεση με όσους δεν χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο ή γενικότερα δεν είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες. Σχετικά με το «γιατί δεν διαβάζουν», οι ερωτηθέντες έφεραν σαν πρώτο λόγο την έλλειψη χρόνου, ανεξάρτητα με την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκουν, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο ή την περιοχή κατοικίας, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό δήλωσε είτε ότι «δεν του αρέσει το διάβασμα» είτε ότι «βαριέται». Ενδεικτικό επίσης στοιχείο είναι ότι τον τελευταίο χρόνο περίπου το 62% των ερωτηθέντων δεν αγόρασαν κανένα βιβλίο και μόλις το 10% αγόρασαν περισσότερα από δέκα βιβλία. Τα χρήματα που ξοδεύουν κατά μέσον όρο μηνιαίως για την αγορά βιβλίων (και CD) δεν ξεπερνούν τα 14 ευρώ, ενώ μόνον 3 στους 10 δανείζονται από βιβλιοθήκες.

«Όχι» στις εφημερίδες «ναι» στην τηλεόραση

Σχετικά με τις εφημερίδες, αφιερώνουμε κατά μέσον όρο 35,5 λεπτά τις καθημερινές και 41 λεπτά το Σαββατοκύριακο για την ανάγνωσή τους. Άνδρες, ανύπαντροι, ανώτερης μόρφωσης, όσοι ενδιαφέρονται για την πολιτική και οι κάτοικοι των ημιαστικών περιοχών είναι αυτοί που διαβάζουν περισσότερο. Κάθε μέρα διαβάζει εφημερίδα το 22,3%, το 15,9% 2 - 3 φορές την εβδομάδα, μία φορά την εβδομάδα το 11,9%, μία έως δύο φορές το μήνα το 4,6%. αραιότερα, από μια ή δύο φορές το μήνα, το 5,7%, ενώ το 39%(!) δεν διαβάζει ποτέ εφημερίδα. Εφημερίδες διαβάζουν περισσότερο οι ηλικιακές ομάδες 55 - 64 και 45 - 54 και λιγότερο οι ηλικίες από 15 έως και 24 ετών. Η ελληνική κοινωνία «ανάβει κόκκινο» σε βιβλία και εφημερίδες. Την ίδια ώρα λέει ένα μεγάλο «ναι» στην τηλεόραση. Κατά μέσον όρο βλέπουμε 204 λεπτά τηλεόραση τις καθημερινές και 209 λεπτά το Σαββατοκύριακο, με τις γυναίκες, τους παντρεμένους, τους λιγότερο μορφωμένους και τους ηλικιωμένους να παρακολουθούν περισσότερο. Συνολικά, το 86% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι βλέπει κάθε μέρα τηλεόραση με τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών να διατηρούν την πρωτιά. Τα δελτία ειδήσεων, οι ελληνικές και οι ξένες ταινίες έχουν τη μεγαλύτερη τηλεθέαση. Ακολουθούν πολιτικές συζητήσεις, σειρές και οι πρωινές εκπομπές.

Πολιτιστικό... έλλειμμα, Χρήστος Κάτσικας, εφ. Το Βήμα, 5/4/1999

Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας εκδίδονται πολύ περισσότερα βιβλία από όσα στο παρελθόν. Ενδεικτικά μόνο μπορούμε να αναφέρουμε ότι ενώ το 1990 είχαν εκδοθεί 2.870 νέοι τίτλοι, το 1996 εκδόθηκαν 5.058 και φέτος υπολογίζεται να ξεπεράσουν τις 5.500 βιβλία. Παρ' όλη αυτή την «εκδοτική έκρηξη», η ετήσια ελληνική βιβλιοπαραγωγή εξακολουθεί να υστερεί σημαντικά από τη βιβλιοπαραγωγή των άλλων ευρωπαϊκών κρατών, για τα οποία υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία. Έτσι, σύμφωνα με τον Γιώργο Δαρδανό, πρόεδρο της Πανελληνίας Ομοσπονδίας

Εκδοτών, η ελληνική βιβλιοπαραγωγή αποτελεί μόλις το 5% της βιβλιοπαραγωγής της Μεγάλης Βρετανίας, το 7% της Γερμανίας, το 10% της το 11% της Γαλλίας. Ιδιαίτερα ενδεικτική τις μικρές γλωσσικά και πληθυσμιακά βιβλιοπαραγωγή αποτελεί το 29% της Ολλανδίας, το 36% της Πολωνίας και της το 46% της Ελβετίας, το 70% της Πορτογαλίας. Ο Γιώργος Δαρδανός υποστηρίζει ότι εις βάρος της χώρας μας είναι και η σύγκριση με άλλες χώρες του αριθμού τίτλων ανά 10.000 κατοίκους και μάλιστα στις περιπτώσεις εκείνες που υπάρχουν αντίστοιχα χαρακτηριστικά με την Ελλάδα, με την έννοια ότι η γλώσσα τους ομιλείται μόνο εντός των συνόρων τους. Φαίνεται καθαρά ότι αν εξαιρέσουμε την Πολωνία και τη Βουλγαρία που παρουσιάζουν τα ίδια περίπου ποσοστά νέων τίτλων βιβλίων ανά 10.000 κατοίκους με τη χώρα μας, οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες έχουν πολύ υψηλότερους δείκτες.

Ιταλίας και της Ισπανίας και είναι όμως και η σύγκριση με χώρες. Η ελληνική βιβλιοπαραγωγής της Δανίας, το 37% της Σουηδίας,

- Ποιοι είναι οι λόγοι της χαμηλής βιβλιοπαραγωγής στη χώρα μας;
- Ποια είναι η αναγνωστική συμπεριφορά του ελληνικού πληθυσμού;
- Τι συμβαίνει με τις βιβλιοθήκες και ιδιαίτερα με τις σχολικές;

Σε μια πρόσφατη πανελλήνια έρευνα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (1998) με θέμα τον αναλφαβητισμό επισημάνθηκε ότι οι δύο στους τρεις Έλληνες που δεν έχουν ολοκληρώσει την 9χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση και άρα πυκνώνουν τις τάξεις των υποεκπαιδευμένων ατόμων απέχουν ολοκληρωτικά από την ανάγνωση βιβλίων. Τι σημαίνει αυτό σε απλή αριθμητική; Περίπου 3,5 εκατ. Έλληνες άνω των 15 ετών δεν διαβάζουν βιβλία ποτέ! Παρ' όλα αυτά, η βασική αιτία του φαινομένου δεν είναι η αδυναμία προσέγγισης του βιβλίου, αλλά το γεγονός ότι η μεγάλη πλειοψηφία δεν έμαθε να διαβάζει βιβλία.

Η κατάσταση με τις βιβλιοθήκες

Σε μια πρώτη προσπάθεια απογραφής που έγινε από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο στο πρόγραμμα καταγραφής και κωδικοποίησης ελληνικών βιβλιοθηκών, σε συνεργασία με το Παρατηρητήριο Βιβλίου του ΕΚΕΒΙ, κατεγράφησαν 1.566 βιβλιοθήκες σε όλη τη χώρα. Επειδή, στην περίπτωση

αυτή οι αριθμοί είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε λανθασμένα συμπεράσματα, είναι σκόπιμο να αναφερθεί σημειώνεται εξάλλου και από τους ερευνητές ότι σημαντικός αριθμός των βιβλιοθηκών που έχουν καταγραφεί αποτελεί απλή εικονική παρουσία, είτε επειδή δεν λειτουργούν είτε επειδή δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια μικρή συλλογή βιβλίων. Όπως εύστοχα διατυπώνει η πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκαριών Κατερίνα Χατζοπούλου: «Οι βιβλιοθήκες λείπουν. Και εκεί που υπάρχουν, λείπουν τα βιβλία. Και όπου υπάρχουν βιβλία δεν υπάρχει καμία υποδομή ώστε να ευνοείται η αναζήτηση του βιβλίου και η ανάγνωση». Στον εκπαιδευτικό νόμο 1566/1985, το άρθρο 43 αναφέρεται στις σχολικές βιβλιοθήκες. Σύμφωνα με αυτόν, σε κάθε σχολείο Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, «λειτουργεί» σχολική βιβλιοθήκη. Παρατηρείται στο σημείο αυτό η χρησιμοποίηση του ρήματος σε χρόνο ενεστώτα, ως εάν λειτουργούσε πραγματικά σε κάθε σχολείο μια σχολική βιβλιοθήκη. Το 1986 αποφασίζεται με υπουργική απόφαση αρ. Γ2/577 της 10.2/24.4.86 (ΦΕΚ Β' 246) η ίδρυση και λειτουργία σε κάθε Γυμνάσιο και Λύκειο βιβλιοθήκης για το εκπαιδευτικό προσωπικό, που θα έχει ως στόχο «να

βοηθήσει το προσωπικό αυτό στο διδακτικό του έργο». Δεκαπέντε περίπου χρόνια αργότερα, σήμερα, στην υπόθεση των σχολικών βιβλιοθηκών, η ουσία είναι απλούστατα πως σε ελάχιστα σχολεία λειτουργούν πραγματικά σχολικές βιβλιοθήκες. Η γενική εικόνα που παρέχουν σήμερα τα σχολεία είναι ότι η αυτόνομη λειτουργική μονάδα και οι σχετικές υπηρεσίες βιβλιοθήκης απουσιάζουν και συνήθως στο σχολείο που καταγράφεται η ύπαρξη βιβλιοθήκης δεν είναι παρά μία συλλογή βιβλίων ή μια ειδική αίθουσα, η οποία αναμένεται να φιλοξενήσει μια μελλοντική βιβλιοθήκη.

Και όμως

Το σχολείο είναι ο κατ' εξοχήν χώρος όπου γεννιούνται οι αναγνώστες. Η ύπαρξη σχολικής βιβλιοθήκης σημαίνει κατ' αρχήν την ευαισθητοποίηση της σχολικής κοινότητας στη σημασία της εξωσχολικής ανάγνωσης. Στα πλαίσια αυτά, η λειτουργία σχολικής βιβλιοθήκης, κατάλληλα εξοπλισμένης και στελεχωμένης, μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της επαφής του μαθητή με το βιβλίο. Στην έρευνα

Αναγνωστικής Συμπεριφοράς που πραγματοποιήθηκε από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) σε μαθητές Α/βάθμιας και Β/βάθμιας Εκπαίδευσης στον Νομό Έβρου, σε συζητήσεις με αρμοδίους περί τα εκπαιδευτικά πληροφορηθήκαμε ότι, σε γενικές γραμμές, ήταν πολυτέλεια να μιλάμε για σχολικές βιβλιοθήκες. Στις επισκέψεις μας στα σχολεία, όπου είχαμε την ευκαιρία να συζητήσουμε εκτενώς με τους εκπαιδευτικούς, παρατηρήσαμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις υπήρχαν και λειτουργούσαν σχολικές βιβλιοθήκες. Στήθηκαν με την οικονομική ενίσχυση των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων, ενώ οργανώθηκαν, ζωντάνεψαν και λειτούργησαν χάρη στο πάθος και τον ενθουσιασμό κάποιων εκπαιδευτικών. Η αναγνωστική δραστηριότητα του μαθητικού πληθυσμού, σε αυτές τις περιπτώσεις, δεν ήταν αμελητέα. Παράλληλα, στην ίδια έρευνα επισημαίνεται ότι οι προτιμήσεις των μαθητών και των μαθητριών του Δημοτικού παρουσιάζουν μια «βραδεία χρονικότητα» σε σχέση με τις εξελίξεις της σύγχρονης λογοτεχνίας στον τομέα του παιδικού βιβλίου. Οι τίτλοι που αναφέρονται δεν φέρουν τη σφραγίδα της δεκαετίας του '90, όπου η εκδοτική δραστηριότητα φαίνεται να έχει στραφεί δυναμικά προς την ανάπτυξη του παιδικού βιβλίου. Παρόμοιου τύπου παρατηρήσεις μπορεί να κάνει κανείς και στις αναγνωστικές επιλογές όσων φοιτούν στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο. Οι στρατηγικές επιλογής των βιβλίων και εδώ δεν φαίνονται να συνδέονται άμεσα με την εκδοτική επικαιρότητα. Οι περισσότερες επιλογές μαρτυρούν μια παραδοσιακή, διδακτική, ωφελμιστική άποψη για την ανάγνωση. Αυτή η «βραδεία χρονικότητα» οφείλεται σε πολλούς λόγους, οφείλουμε όμως να εντοπίσουμε κάποιους που σχετίζονται άμεσα με το σχολείο και την εκπαιδευτική διαδικασία:

α. Δεν έχει εισαχθεί στο σχολείο η πληροφόρηση σχετικά με την εκδοτική δραστηριότητα γύρω από το παιδικό βιβλίο.

β. Οι σχολικές βιβλιοθήκες είναι ελάχιστα ή καθόλου ενημερωμένες σχετικά με νέους τίτλους.

Το βιβλίο σφυρηλατεί το αίσθημα της ελευθερίας, Κουτρομάνου Ν. Γιάννα, Εφ. «Η Εβδόμη», 19/7/1987

της
«Συμμηλικός λόγος
στην Έκφραση – Έκθεση
Γ' Λυκείου»

Το βιβλίο αναμφίβολα αποτελεί αστείρευτη πηγή γνώσης. Είναι ο κινητήριος μοχλός στη διαδικασία της εκπαίδευσης μέσα στο σχολικό χώρο. Τα βιβλία καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αποδελτιωμένων γνώσεων, που έχουν σχέση με

κάθε τομέα του επιστητού. Όμως απ' ό,τι φαίνεται η αξία τους έχει υποβαθμιστεί, τόσο από τον ώριμο άνθρωπο όσο και από τον μαθητόκοσμο. Το φαινόμενο που παρατηρείται τις τελευταίες μέρες του σχολικού έτους, όπου οι μαθητές κυριολεκτικά «κατακρεουργούν» τα βιβλία τους, μετατρέποντας τα προαύλια των σχολείων σε αλάνες με σκουπιδόχαρτα, πρέπει να μας προβληματίσει όλους. Το πρόβλημα είναι πολύ σοβαρό και φανερώνει πως κάπου στο κοινωνικό-εκπαιδευτικό σύστημα υπάρχουν «στεγανά», που ωθούν σ' αυτή τη «βάνδαλη» συμπεριφορά. Εξετάζοντας βαθύτερα την όλη κατάσταση μπορούμε να εντοπίσουμε μερικές αιτίες, που εξηγούν αυτή τη συμπεριφορά. Ξεκινάει από τη σχολική ηλικία του παιδιού, που πηγαίνει στο σχολείο «επειδή έτσι συμβαίνει με όλα τα παιδιά της ηλικίας του». Δεν το πείθουν οι μεγαλύτεροι, οι υπεύθυνοι για την αγωγή του, ότι έχει και μυαλό που πρέπει να το καλλιεργήσει, για να γίνει σωστός άνθρωπος. Έτσι το μικρό παιδί, ο μετέπειτα νεαρός έφηβος, δε συνειδητοποιεί την αξία της μόρφωσης στη διαδικασία της ζωής. Συνεπώς η εκπαίδευση, που κατακτιέται κατά κύριο λόγο μέσα από το βιβλίο, θεωρείται «αναγκαίο κακό» που σημαίνει καταπίεση κι όχι ύψιστη πράξη ελευθερίας. Συχνά ο δάσκαλος θεωρείται από τους μαθητές «κρατούσα κοινωνική αρχή» και τίθεται πρόβλημα επικοινωνίας ανάμεσά τους. Ο μαθητής ενδόμυχα τον φοβάται και δεν αφήνεται ελεύθερα στην καθοδήγησή του. Επειδή τον θεωρεί καταπιεστή της ελευθερίας του, κρατάει απόσταση απ' αυτόν, κάποτε γίνεται επιθετικός ή αντιδραστικός στις οποιεσδήποτε παροτρύνσεις που γίνονται από το δάσκαλο. Σ' αυτή τη φάση δημιουργείται ένα τεράστιο χάσμα, με αποτέλεσμα η νεανική ψυχή να φθειρείται σε μικρο-συγκρούσεις και ανταγωνισμούς που έχουν σοβαρό κόστος στη μελλοντική εξέλιξη του νέου. Το πρόβλημα διογκώνεται και από τη νοοτροπία της κοινωνίας μας, ότι τα βιβλία παρέχουν τη γνώση και ότι η γνώση εξασφαλίζει σπουδαία επαγγελματική κατοχύρωση. Αυτή η άποψη δεν ενθαρρύνει την αγάπη γι' αυτή καθ' εαυτή τη γνώση, σαν στοιχείο απαραίτητο για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την ολοκλήρωση του χαρακτήρα, αλλά δίνει κίνητρα για τη «χρησιμοθηρία» της με οποιοδήποτε κόστος για το νεαρό έφηβο. Φυσικό επακόλουθο είναι η ψυχική καταπίεση και το άγχος να δημιουργούν σύγχυση στην τρυφερή νεανική ψυχή. Οι μαθητές εξαιτίας της ανωριμότητας της ηλικίας δεν μπορούν να καταλάβουν τις πραγματικές αιτίες που τους απωθούν από τη γνώση και ξεσπούν στα βιβλία, στους ανυπεράσπιστους φίλους μιας ολόκληρης χρονιάς. Γενικότερα η έλλειψη της αγάπης για γνώση από την πλευρά του μαθητή οφείλεται στη βαθιά έλλειψη πνευματικότητας της εποχής μας και στην αλλοτρίωση της ανθρώπινης ύπαρξης. Το πρόβλημα μπορεί να λυθεί μόνο αν γίνει μια ανθρωπιστική στροφή στον τρόπο ζωής του σύγχρονου ανθρώπου. Αν ο μαθητής δηλαδή καταλάβει ότι η μόρφωση είναι αναγκαία για την ανάπτυξη του μυαλού του, όσο η τροφή για το σώμα του, θα αγαπήσει τη γνώση, θα εκτιμήσει την πολύτιμη προσφορά του βιβλίου, οπότε θα το σέβεται και θα πάψει να το καταστρέφει. Όλοι οι άνθρωποι που είναι υπεύθυνοι για την αγωγή του παιδιού, κυριότερα οι γονείς, οι δάσκαλοι και οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς, μπορούν και επιβάλλεται να επηρεάσουν σημαντικά τη διάθεση του νέου για έρευνα και μελέτη του κόσμου μέσα από το πολύτιμο περιεχόμενο του βιβλίου και να δώσουν οι ίδιοι κίνητρα για διάβασμα. Πρέπει οι νέοι άνθρωποι να καταλάβουν ότι το βιβλίο βγάζει το άτομο από τα σκοτάδια της αμάθειας, ανοίγει δρόμους στη ζωή σίγουρους και ασφαλείς και σφουρηλατεί το αίσθημα της ελευθερίας. Επίσης είναι απαραίτητο να συνειδητοποιήσουν ότι τα βιβλία καταστρέφονται, επειδή θεωρούνται επικίνδυνα, μόνο από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα (Φασιστική Γερμανία) και ότι συμπεριφέρονται φασιστικά όταν τα καταστρέφουν, ενώ ζουν σε μια ελεύθερη χώρα με πλούσια πνευματική κληρονομιά, που οφείλουν να συνεχίσουν με αγάπη, υπομονή και υπερηφάνεια.

Φροντιστήριο Μ.Ε.
Φιλολογικό & Οικονομικό

Ιωαννίδης Άρης
Ντανοπούλου - Ιωαννίδου Όλγα

1^ο σπουδαστήριο: Τοπάλη 15-Δημητριάδος (3^{ος} όροφος)
2^ο σπουδαστήριο: Κ. Κατιάλη 28-Δημητριάδος (1^{ος} όροφος)
τηλ.: 24210 23227, κιν.: 6976 796234